

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_198382

UNIVERSAL
LIBRARY

ಭೀಷ್ಮ ಚರಿತೆ

ಚ. ವಾಸುದೇವಯ್ಯನವರಿಂದ

ರಚಿತವಾದುದು

MULLER PATEN BROS.
BOOKSELLERS, STATIONERS, AND AGENTS
BRIGADE ROAD BANGALORE

ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ ೨,೦೦೦ ಪ್ರತಿಗಳು

ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ:

ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರೆಸ್, ಮೈಸೂರು ರೋಡು.

೧೯೨೭

ಬೆಲೆ ರೂ. ೧-೮-೦

KARNATAK BOOK-DE.

No. 5, C. R. M. 11.

ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಸರ್ವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು
ಗ್ರಂಥಕರ್ತನದು

ಪಿ ಜ್ಞಾ ಪ ನೆ

ಶ್ರೀಯುತ ರಜನೀಕಾಂತಗುಪ್ತರಿಂದ ವಂಗ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ರೆಚ್ಚಿತ ವಾದ ಭೀಷ್ಮ ಚರಿತೆಯನ್ನು ನಾನು ಇಂದಿಗೆ ಬಹು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಓದಿ ಅದನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿ 'ಆರ್ಯಕೀರ್ತಿ'ಯ ಪ್ರಥಮ ಭಾಗವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದೆನು, ಆದರೆ ಆ ಆಲೋಚನೆಯು ಸಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈಚೆಗೆ ಅದನ್ನು ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಬೇಕೆಂದೆಣಿಸಿ, ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿರುವ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿವರಿಸಿ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ, ಭೀಷ್ಮನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೂ ಅವನ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಪಿತೃಭಕ್ತಿ, ಅವೂರ್ವ ಸತ್ಯಪರಾಯಣತೆ, ಅನನ್ಯ ಪರಾರ್ಥ ಪರತೆ, ಧರ್ಮಶೀಲತೆ, ಆತ್ಮಸಂಯಮತೆ, ವೀರ್ಯ ಶೌರ್ಯಾದಿ ಸದ್ಗುಣಗಳೂ ವಿಶದವಾಗುವಂತೆ ಕಥೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ ಆದರೂ, ಇಷ್ಟು ಸಣ್ಣ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಕುರುಕುಲ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾಚಾರ್ಯನ ಅದ್ಭುತಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವು ಅಡಕವಾಗುವುದೂ ಅಲ್ಲ, ನನ್ನಂತಹ ಅಲ್ಪ ಶಕ್ತಿನಿಗೆ ನಿಲುಕುವುದೂ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ವಿರಮಿಸಿರುವೆನು

ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಾಪಚಂದ್ರರಾಯ್ ಅವರು ಅಂಗ್ಲೀಯ ಭಾಷೆಗೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿರುವ ಮಹಾಭಾರತದಿಂದ ನನಗೆ ವಿಶೇಷ ಸಾಹಾಯ್ಯವಾಯಿತು. ರಾಜಕಾರ್ಯಪ್ರಸಕ್ತ ರಾವ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಮ|| ರಾ|| ಶ್ರೀ ಎಂ. ಶಾಮರಾವ್, ಎಂ.ಎ. ಅವರು ನಾನು ಒರೆದಿರುವ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ನೋಡಿ, ಅದು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಅರ್ಹವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಮಹನೀಯರನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ನನ್ನ ಮಿತ್ರರಾದ ಮ||ರಾ|| ಶ್ರೀ ಮ ಆ ತಿರುಮಲಾಚಾರ್ಯ,
ಬ ಎ. ಅವರು ನಾನು ಬರೆದ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅಕ್ಷರ ಸ್ಥಾಲಿತ್ಯ ವುನರುಕ್ತಿ
ಗಳಿಗೆ ಎಡೆಗೊಡದೆ, ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮುಕ್ತಾಫಲ
ದಂತಿರುವ ತಮ್ಮ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಶುದ್ಧ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಬರೆದು
ಕೊಟ್ಟರು ಆ ಉಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಮ||ರಾ|| ಶ್ರೀ ಬೆಳ್ಳಾವೆ ವೆಂಕಟನಾರಾಯಣಪ್ಪ, ಎಂ ಎ ಅವರು
ಅಡಿಗಡಿಗೆ ನಾನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ತೊಂದರೆಗೆ ಬೇಸರದೆ, ಪುಸ್ತಕ
ದಲ್ಲಿದ್ದ ನನ್ನ ಭ್ರಮ ಪುಮಾದಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಮುದ್ರಾಂಕನದ ತಪ್ಪು
ಗಳನ್ನು ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಶೋಧನೆ ಮಾಡುವ ಶ್ರಮವನ್ನು ವಹಿಸಿ
ದುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಬೆರಿಗಳೂರು
ಪ್ರೆಸ್ಸಿನವರು ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಕೊಟ್ಟು
ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ

ಬೆಂಗಳೂರು,
೧೦ನೆಯ ಜೂಲೈ ೧೯೨೭ }

ಚ. ನಾಸುದೇವಯ್ಯ.

ಪಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಅಧ್ಯಾಯ	ಪುಟ
೧. ಭೀಷ್ಮನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ	೧
೨ ಚಿತ್ರಾಂಗದ ಎಚಿತ್ರವೀರರು	೧೦
೩. ಅಂಬೆಯ ಜಲ, ಪರಶುರಾಮ ಭೀಷ್ಮರ ಯುದ್ಧ .	೧೮
೪. ಅರಾಜಕತೆಯ ಶಂಕೆ .	೨೬
೫ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಪಾಂಡು	೩೧
೬ ಕೌರವ ಪಾಂಡವರ ಜನನ ಮತ್ತು ಎದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ .	೪೬
೭ ಲಾಕ್ಷಾಭವನ, ದ್ರೌಪದಿಯ ಸ್ವಯಂವರ, ರಾಜ್ಯ ವಿಭಾಗ	೬೮
೮. ಜರಾಸಂಧ ವಧೆ, ರಾಜಸೂಯ ಯಜ್ಞ, ಅಗ್ರಪೂಜೆ, ಶಿಶುಪಾಲ ವಧೆ .	೯೫
೯. ದ್ಯೂತ, ದ್ರೌಪದಿಯ ಮಾನಭಂಗ, ವನವಾಸ	೧೧೩
೧೦. ಅಜ್ಞಾತವಾಸ, ಗೋಧನ ರಕ್ಷಣ, ದ್ರುಪದರಾಯನ ಪುರೋಹಿತನ ದೌತ್ಯ, ಸಂಜಯನ ದೌತ್ಯ	೧೩೧
೧೧. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ರಾಯಭಾರ .	೧೬೦
೧೨ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ, ಭೀಷ್ಮನ ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯ, ಶರಶಯ್ಯೆ	೧೮೮
೧೩. ಯುದ್ಧಶೇಷ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ವಿಷಾದ, ವಿಷಾದ ವನ್ನು ಕುರಿತ ಸಂವಾದ, ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ..	೨೨೧
೧೪. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ, ಭೀಷ್ಮನ ಸ್ವರ್ಗಾರೋಹಣ	೨೩೩

“ಗೆಲಲು ಬೇಹುದು ಪೂದಲು ತನ್ನನ |

ಒಳಿಕ ಹಗೆಗಳ ಗಲಲು ಬೇಕ |

ಗ್ಗಲಸಿದಿಂದ್ರಿಯ ಜಯವ ಗೆಲುವುಡೆ ತನ್ನ ಗೆದ್ದುದದು ||”

“ಘನ ವಿವೇಕಿ ದೃಢಾತ್ಮ ಸದಯಸು |
ವನಜನಾಭನಿಗಿಷ್ಟಭಕ್ತನು |
ವಿನಯಪರನಭಿಮಾನಿ ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯ ಸಂವೇದೀ ||
ವಿನುತ ದೇವಚ್ಛನು ಸದಾ ಶಾಂ |
ತನು ಚರಿತ ನಿಸ್ಪೃಹನು ಶೂರನು |
ನೆನದಡಾತನ ಗುಣವಗಣ್ಯಗಳೆನ್ನ ನಂದನನಾ || ”

ಭೀಷ್ಮ ಚರಿತೆ

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಭೀಷ್ಮನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ.

ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕುರುವಂಶದಲ್ಲಿ ಶಂತನುವೆಂಬ ಸರಪತಿಯೊಬ್ಬನು ಜನ್ಮವತ್ತಿದನು ಅವನು ಸರ್ವ ಗುಣಕ್ಕೂ ಆಧಾರನಾಗಿ ಸರ್ವ ಸಂಪತ್ತಿಗೂ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಹಸ್ತಿನಾಪುರದಲ್ಲಿ ಸುನಿಯಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುತ್ತಾ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು ಅವನ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸಮಗ್ರ ರಾಜ್ಯವೂ ಸಿರಿಯನ್ನೊಡ್ಡಿತು. ಸರ್ವತ್ರ ಧರ್ಮ ಸನ್ಮಾನವೂ ಸುಖ ಸಮೃದ್ಧಿಯೂ ಕಣ್ಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು ಪ್ರಜೆಗಳು ಸದಾಚಾರವನ್ನು ಅನುಮಾತ್ರವೂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರವೂ ಶಾಂತಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದಿತು. ಶಂತನುವು ಇಂತಹ ಸುಖ ಪೂರ್ಣವೂ ಶಾಂತಿ ಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೊಡೆಯನಾಗಿ ಧರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ದೇವವ್ರತನೆಂಬೊಬ್ಬ ಮಗನಿದ್ದನು. ಅವನು ಯೌವನದಶೆಗೆ ಬರುತಲೆ ಅವನ ಪ್ರಶಸ್ತ ಲಲಾಟವನ್ನೂ, ವಿಶಾಲವಾದ ವಕ್ಷಸ್ಥಲವನ್ನೂ, ಆಜಾನುಬಾಹುಗಳನ್ನೂ, ಸ್ಥೂಲವೂ ಉನ್ನತವೂ ಆದ ಕಾಯವನ್ನೂ ಮೆಚ್ಚಿ ಸರ್ವರೂ ಅವನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ರಾಜಕುಮಾರನು ಸರ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುಪಂಡಿತ

ನಾದನು. ಅವನು ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಸಾಧಾರಣನೂ, ಬಲದಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸೀಮನೂ, ಅಧ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಅವನು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನ, ಶಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗ, ವಿಚಾರ ಶಕ್ತಿ—ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತಂದೆಗೂ ಅಧಿಕನೆನಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಮಗನು ಯೌವನಾವಸ್ಥೆಗೆ ಬಂದು ಸರ್ವ ಗುಣ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿರುವುದನ್ನು ಶಂತನುವು ನೋಡಿ ಹರ್ಷಗೊಂಡು ರಾಷ್ಟ್ರ ಪುರವಾಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಅವರ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಗನಿಗೆ ಯುವರಾಜ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಯುವರಾಜನು ಪ್ರವರ್ಧಮಾನನಾಗಿ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಸಕಲ ಜನ ರಂಜಕನಾದನು. ಅವನ ಪಿತೃಭಕ್ತಿ ಲೋಕವಿಸ್ಮಯಕರವಾದುದು, ಅವನ ಆತ್ಮಸಂಯಮನವು ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದುದು, ಅವನ ಪ್ರಜಾಸುರಾಗವು ಆಪೂರ್ವವಾದುದು ಅವನು ಪುಜೆಗಳ ಹಿತವನ್ನೇ ಸಾಧಿಸುತ್ತಿರುವನು, ವಯೋವೃದ್ಧರನ್ನು ಉಚಿತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸನ್ಮಾನಿಸುವನು, ಸಮ ವಯಸ್ಕರನ್ನು ಸೌಜನ್ಯದಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವನು. ಯುವರಾಜನಾದರೂ ಅವನು ಸುಖಕ್ಕೇಳಸಲಿಲ್ಲ; ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದರೂ ದಯಾ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವನ್ನು ತೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಶತ್ರುಗಳು ಅವನ ಶೌರ್ಯಕ್ಕಂಜುವರು, ಸ್ವಕೀಯರು ಅವನ ಸೌಮ್ಯತೆಗೆ ಸಂತೋಷಿಸುವರು, ಆರ್ತರು ಅವನ ಸಾಹಾಯ್ಯವನ್ನು ಬೇಡುವರು; ಪುಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯನೆಂದು ಅವನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವರು. ಇಂತು ಮಗನ ಗುಣಕೀರ್ತನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಂತನುವು ತಾನು ಕೃತಾರ್ಥನೆಂದೆಣಿಸಿದನು; ಇಂದಿನ ವರೆಗೆ ದುರ್ವಹವಾಗಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಭಾರವು ಹಗುರವಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿದನು. ಅವನು ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಭಾರವನ್ನು ಮಗನಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ, ಮಗನ ಶುಶ್ರೂಷೆಯಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿದ್ದನು.

ಈ ತೆರದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆಯಲು ಶಂತನುವು ಒಂದು ದಿನ ತನ್ನ ಪರಿಜನರೊಡಗೂಡಿ ಬೇಟೆಯಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯಮುನಾ ತೀರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ರಾಜನು ತಡಿಯ ಬಳಿ ಇದ್ದ ಆಡವಿಯಲ್ಲಿ

ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಧ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸಿದನು. ಆ ಸುಗಂಧವು ಎತ್ತರದಿಂದ ಒಂದು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಆವೋದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತೊ ಅರಿಯಬೇಕೆಂದು ಇತ್ತತ್ತ ನೋಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ದೇವತಾ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಹೋಲುವ ರೂಪಲಾವಣ್ಯವತಿಯಾದ ಕನ್ಯೆಯೊಬ್ಬಳು ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದಳು. ಆ ಚಿಲುವೆಯ ದೇಹ ಪರಿಮಳವೇ ತಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಅರಣ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುರಭಿಮಯವಾಗಿ ಮಾಡಿದುದು. ಶಂತನುವು ಆ ಕನ್ಯೆಯು ಏಜನ ವನಕ್ಕೆ ಬಂದುದನ್ನು ಕಂಡು ಕುತೂಹಲಯುತನಾಗಿ—“ನೀನಾರು? ಅವ ಬಗೆಯವಳು? ಈ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬಳೇ ಏಕೆ ಬಂದಿರುತ್ತೀಯೆ? ನನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವಯಾ?” ಎಂದು ಅವಳನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕಾ ಕನ್ಯೆಯು, “ಮಹಾಶಯನೆ! ನಾನು ದಾಶರಾಜನ ಮಗಳು, ಕುಲದಲ್ಲ ನಾವು ಬೆತ್ತರು, ನಾನು ತಂದೆಯ ಅಧೀನಳು, ಆತನು ಆಗಲೆಂದರೆ ತಾವು ನನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಬಹುದು” ಎಂದಳು. ಆ ಮಾತಿಗೊಪ್ಪಿ ಶಂತನುವು ದಾಶರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಮಗಳನ್ನು ತನಗೆ ಕೊಡೆಂದು ಕೇಳಲು, ಅವನು, “ಮಹಾರಾಜನೆ! ನಾನು ಅಂಬಿಗನು, ಕೀಳು ಜಾತಿಯವನು; ನೀನು ಧುವನ ವಿಖ್ಯಾತ ಕುರುಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು, ಧನಸಂಪತ್ತಿ ಪೂರ್ಣವಾದ ವಿಶಾಲ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೊಡೆಯನು, ನಿನ್ನಂತಹ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನೂ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದನೂ ಆದ ಅರಸನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣೆನು; ನಿನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಅನುಪಮವಾದುದು, ರೂಪು ಸುರಮ್ಯವಾದುದು, ದೇಹ ಕಾಂತಿಯು ಮನೋಹರವಾದುದು. ನಿನ್ನಂತಹ ಸತ್ಪಾತ್ರನು ನನಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯನು. ನಾನು ಕನ್ಯಾಪಿತೃವು; ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಸತ್ಪಾತ್ರನಿಗೆ ಕೊಡುವುದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವು. ಆದರೆ ನೀನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲದವನು; ಅಲ್ಲದೆ, ಪುತ್ರವಂತನು. ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅವಳ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವವರು ನಿನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಆಳುಗಳಾಗುವರೇ ಹೊರತು ಅರಸರಾಗರು. ಆದುದರಿಂದ, ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೊಂದಿದೆ, ಲಾಲಿಸು; ನಿನ್ನ ತರುವಾಯ, ನನ್ನ ಮಗಳ ಮಗನಿಗೆ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾದರೆ ಅವಳನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಡುವೆನು” ಎಂದನು.

ಶಂತನುವು ದಾಶರಾಜನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಕಳವಳ
ಗೊಂಡನು. 'ಪುರವಾಸಿಗಳೂ ದೇಶವಾಸಿಗಳೂ ಪ್ರಬುದ್ಧನಾದ ದೇವ
ವ್ರತನ ಗುಣಾತಿಶಯವನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವೂ ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದರು; ಧರ್ಮ
ಪರಾಯಣರು ಅವನ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ
ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು, ಎರ ಪುರುಷರು ಅವನ ಅಮಿತ ಏಕ್ರಮವನ್ನು
ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಅಂತಹ ಗುಣಾಧ್ಯನೂ ಪ್ರಾಣಾಧಿಕನೂ ಆದ
ಮಗನನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅನ್ಯನಿಗೆ ಕೊಡುವುದು ದೂಷ್ಯವೆಂ
ದೇಣಿಸಿ ಶಂತನುವು ವಿಮನಸ್ಕನಾಗಿ ದಾಶರಾಜನ ಮಾತಿಗೊಡಂಬಡದೆ
ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋದನು. ಆದರೆ ಅವನ
ಮನಸ್ಸು ಮಾತ್ರ ಆ ಕನ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿತು.

ಮಹಾರಾಜನು ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ತನ್ನ ಅಭೀಷ್ಟವು
ಕೈಗೂಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೊರಗುತ್ತ ಅನ್ನೋದಕಗಳನ್ನು ಜಿಟ್ಟು ಬಡ
ವಾದನು. ದೇವವ್ರತನು ತಂದೆಯ ಮಲಿನ ಮುಖವನ್ನು ಕಂಡು ಕಾರಣ
ವರಿಯದೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ, ಒಂದು ದಿನ ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿನಯ
ವೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಇಂತೆಂದನು — "ಆರ್ಯರೆ! ರಾಜ್ಯ
ದೊಳಗೆಲ್ಲಿಯೂ ಅಮಂಗಳ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಕಾಣವು; ಸಾಮಂತ ರಾಜರು
ವಿಧೇಯರಾಗಿರುವರು, ಪ್ರಜೆಗಳು ಕ್ಷೇಮವಾಗಿರುವರು; ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿ
ದರೂ ಸುಖವೂ ಶಾಂತಿಯೂ ಪುಷ್ಟಿಯೂ ತುಷ್ಟಿಯೂ ಕಣ್ಣೊಳಿಸು
ತ್ತಿರುವುವು. ಆದರೂ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ತಮ್ಮ ಮುಖದಲ್ಲಿ
ವ್ಯಾಕುಲತೆಯು ತೋರುತ್ತಿರುವುದು; ತಾವು ಖಿನ್ನ ಹೃದಯರಾಗಿರು
ವಿರಿ; ಎಂದಿನಂತೆ ಸಂತೋಷ ಚಿತ್ತರಾಗಿ ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ
ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಕುದುರೆಯ ಸವಾರಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ;
ದಿನ ದಿನಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಶರೀರವು ಕೃಶವಾಗುತ್ತಿರುವುದು, ಮುಖವು
ಬೆಳ್ಳಗಾಗುತ್ತಿರುವುದು; ಯಾವ ವ್ಯಾಧಿಯಿಂದ ಈ ವಿಕಾರಗಳು
ಹುಟ್ಟಿವೆಯೋ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ಅದರ ನಿವಾರಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉಪಾಯ
ವನ್ನು ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸುವೆನು."

ಶಂತನುವು ದೇವವ್ರತನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ದಾಶರಾಜನ ಮಗಳಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಮಗನಿಗೆ ಹೇಳಲು ಸಂಕೋಚಪಟ್ಟು ಮುಚ್ಚಿ ಇಂತೆಂದನು — “ ಮಗನೇ ! ನಮ್ಮ ವಂಶಕ್ಕೆ ಇರುವ ಆಧಾರ ವಲ್ಲವೂ ನೀನೊಬ್ಬನೇ. ನೀನು ಶೂರನು, ಅಸ್ತ್ರ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸುದಕ್ಷನು, ಯಾವಾಗಲೂ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನಾಹದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತೀಯೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ, ಮನುಷ್ಯ ದೇಹವು ಅನಿತ್ಯವಾದುದು ; ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿನಗೇನಾಗುವುದೋ, ಏನು ಎಪತ್ತು ಬರುವುದೋ ತಿಳಿಯದು. ನಿನಗೇನಾದರೂ ಅಪಾಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ನಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ಕುಲವು ನಿಸ್ಸಂತತಿಯಾಗುವುದು. ಯಾವನಿಗೆ ಒಬ್ಬನೇ ಮಗನೋ ಅವನನ್ನು ಧರ್ಮವಾದಿಗಳು ಅಪುತ್ರನೆಂದೇ ಭಾವಿಸುವರು. ಅವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಒಬ್ಬ ಮಗನು ಮಗನಲ್ಲ, ಒಂದು ಕಣ್ಣು ಕಣ್ಣಲ್ಲ. ನಾನು ಪುತಿ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ ಈಶ್ವರನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಕುಶಲವನ್ನೇ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವನು. ನೀನು ಕ್ಷೇಮವಾಗಿರು ಅದರೆ ನೀನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ತೋರುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತನಾಗಿರುತ್ತೀಯೆ, ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ದಕ್ಷತೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿಯೇ ನಿನಗೆ ಸಾವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಮಗನೇ ! ನೀನು ನನಗೆ ಪ್ರಾಣಾಧಿಕನು ; ನನಗೆ ಸರ್ವಸ್ವವೂ ನೀನೇ. ನೀನೇನಾಗುವೆಯೋ ಎಂದು ನನಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಚಿಂತೆ ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಮನಸ್ಸು ಸುಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲದು. ”

ದೇವವ್ರತನು ತಂದೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೊಂಚ ಹೊತ್ತು ತಲೆ ಬಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿದನು. ತರುವಾಯ, ಯಮುನಾ ತೀರಕ್ಕೆ ತಂದೆಯೊಡನೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಸಾರಥಿಯನ್ನು ಕರೆದು ತಂದೆ ಬೇಟೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಸಮಯ ದಲ್ಲಿ ನಡೆದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿದನು. ಸಾರಥಿಯು, ಶಂತನುವು ದಾಶ ರಾಜನ ಮಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದುದು, ಶಂತನುವಿನ ತರುವಾಯ ತನ್ನ ಮಗಳ ಮಗನು ರಾಜನಾಗಬಹುದೆಂದರೆ ಅವಳನ್ನು ದಾಶರಾಜನು ಕೊಡ ಲೊಪ್ಪಿದುದು, ಸತ್ಯವ್ರತನ ಮೇಲಣ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಶಂತನುವು

ಅದಕ್ಕೊಡಂಬಡದೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದುದು, ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನುವೂರ್ವಿಯಾಗಿ ಸತ್ಯವ್ರತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ದೇವವ್ರತನು ಸಾರಥಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ತಂದೆಯ ಅಭೀಷ್ಟವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಯತ್ನಶೀಲನಾದನು. ತಂದೆಯ ಇಷ್ಟಸಾಧನೆಯೂ ಶುಶ್ರೂಷೆಯೂ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳೆಂದೆಣಿಸಿ ದೇವವ್ರತನು ಕಾಲವಿಳಂಬವನ್ನು ಮಾಡದೆ ವಯೋವೃದ್ಧರಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನೊಡಗೊಂಡು ದಾಶರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸತ್ಯವ್ರತಿಯೆಂಬ ಅವನ ಮಗಳನ್ನು ತನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡೆಂದು ಕೇಳಿದನು.

ದಾಶರಾಜನು ಕೌರವ ಶ್ರೇಷ್ಠನನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಆದರಿಸಿ ಉಚಿತಾಸನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದನು. ದೇವವ್ರತನೂ ಅವನೊಡನೆ ಹೋಗಿದ್ದ ವೃದ್ಧ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೂ ಕುಳಿತ ತರುವಾಯ ದಾಶರಾಜನು ದೇವವ್ರತನಿಗೆ ಇಂತೆಂದನು — “ಯುವರಾಜನೇ! ನೀನು ಶಂತನುವಿನ ವಂಶವರ್ಧನನು, ಸರ್ವಾಂಶದಲ್ಲಿಯೂ ಯೋಗ್ಯನಾದ ನಿನ್ನಂತಹ ಪುತ್ರನನ್ನು ನಾನೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣೆನು. ನಿನ್ನ ತಂದೆಗೆ ನಿನ್ನಂತಹ ಮಗನಿರುವಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಹೇಗೆ? ಇಂತಹ ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದ ಸಂಬಂಧವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸತಕ್ಕುದೇ ಸರಿ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಇಂದ್ರನಾದರೂ ಇಂತಹ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬಡನು. ಆದರೆ ನಾನು ಕನ್ಯಾಪಿತೃವು, ನಿನಗೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳದೆ ತೀರದು, ಮಲ ಮಗನಿರುವಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೊಡಲಿ? ನಿಮಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಶತ್ರುತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದೆ ತಪ್ಪದು. ನೀನು ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿ, ನಿನ್ನ ವೈರಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವರು ಎಂತಹವರೇ ಆಗಲಿ ಬಹು ದಿವಸ ಬಾಳಲಾರರು, ನೀನು ಕೋಪಗೊಂಡರೆ ಯಾರು ತಾನೆ ಉಳಿಯಬಲ್ಲರು? ಪ್ರಸಕ್ತ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ದೋಷವು ಕಾಣಬರುವುದು, ಬೇರೊಂದೂ ಇಲ್ಲ.”

ಪಿತೃ ಭಕ್ತನಾದ ದೇವವ್ರತನು ದಾಶರಾಜನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅರಿತನು. ಆದರೆ ಅವನು ಅಣುಮಾತ್ರವೂ ಚಿಂತಿಸಲಿಲ್ಲ. ದಾಶರಾಜನ ಮಾತಿನಿಂದ ಅವನ ಎದೆ ಕುಂದಲಿಲ್ಲ, ಮುಖವು ಕೆಡಲಿಲ್ಲ, ಪಿತೃ ಭಕ್ತಿ

ಉಡುಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಪ್ರಾಣ ಪರ್ಯಂತ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ತೆತ್ತು ತಂದೆಯ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಸಲಿಸುವನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಅವನ ಪಿತೃ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ವಾರ್ಥ ಚಿಂತೆಯೂ ಭೋಗಾಭಿಲಾಷೆಯೂ ದೂರವಾದುವು. ಅವನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥ ತ್ಯಾಗವನ್ನೂ ವಿಷಯ ನಿಸ್ಪೃಹತೆಯನ್ನೂ ತೋರಿದನು. ಸತ್ಯವ್ರತನು ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಚಿತ್ತತೆಯಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನ ವದನನಾಗಿ ನಿಂತು—“ಸೌಮ್ಯನೇ, ನನ್ನ ಸತ್ಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಆಲಿಸು: ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು, ಯಾವನು ಈ ಕಸೈಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವನೋ ಅವನೇ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ತರುವಾಯ ರಾಜನಾಗಲಿ, ಅವನನ್ನೇ ಕುರುರಾಜ್ಯಾಧಿಪತಿಯೆಂದು ನಾನು ಆಂಗೀಕರಿಸುವೆನು” ಎಂದನು.

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ದಾಶರಾಜನು—“ಸತ್ಯವ್ರತನೇ! ನಾನು ಹೇಳ ತಕ್ಕುದು ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತಿದೆ, ಅದನ್ನೂ ನೀನು ಆಲೋಚಿಸು. ನಾನು ಮಗಳ ಮೇಲಣ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಆಡಿಯೇ ತೀರುವನು. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಮಮತೆಯುಳ್ಳವರಾರೂ ಈ ಮಾತನ್ನಾಡದಿರುವುದಕ್ಕಾಗದು. ಕೇಳು, ಸತ್ಯವಾದಿಯೇ ಸತ್ಯವತಿಯ ಸಂತಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ನಿನ್ನ ಸಚ್ಚರಿತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾದುದೇ ಸರಿ. ನೀನು ಮಹಾನುಭಾವನು, ಆಡಿದ ಮಾತಿಗೆ ಎಂದೂ ತಪ್ಪುವನಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ನಿನಗಾಗುವ ಮಕ್ಕಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಂಶಯವು ತೋರುವುದು” ಎಂದನು.

ದೇವವ್ರತನು ದಾಶರಾಜನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಿತ್ತವೈಕಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ, ಎಂದಿನಂತೆ ಸ್ಥಿರ ಮನಸ್ಸಿನಾಗಿ ಇಂತೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು.—“ನಾನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದೆನು, ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಿನಗೆ ಭಯವು ತೋರುವುದಷ್ಟೆ? ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆನು ಕೇಳು.—“ನಾನೆಂದಿಗೂ ಮದುವೆ

ಯಾಗೆನು; ನಾನು ಇಂದು ವೊದಲೊಂದು ಯಾವಜ್ಜೀವವೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಚಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಇರುವೆನು. ತಂದೆಯೇ ಪರಮ ಗುರು, ತಂದೆಯೇ ಪರಮ ಧರ್ಮವು; ತಂದೆಯೇ ಪರಮ ತಪಸ್ಸು, ತಂದೆ ಪ್ರೀತನಾದರೆ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳೂ ಪ್ರೀತರಾಗುವರು, ಪರಮ ಗುರುವಾದ ತಂದೆಯ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಈ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆನು. ಅವುತ್ರ ನಾದರೂ ನನಗೆ ಗತಿಯುಂಟು. ಪುಳಯವೇ ಆಗಲಿ, ಈ ಜಗತ್ತು ಮುಳುಗಿಹೋಗಲಿ, ಸೂರ್ಯ ಗ್ರಹ ನಕ್ಷತ್ರಾದಿಗಳು ಮುರಿದು ಬೀಳಲಿ, ನಾನಂತೂ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬಿಡೆನು.”

ದಾಶರಾಜನು ಈ ಭೀಷಣ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಬೆರಗಾಗಿ, “ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆನು ” ಎಂದನು.

ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ದೇವವ್ರತನ ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ಪಿತೃ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಸ್ವಾರ್ಥ ತ್ಯಾಗವನ್ನೂ ನೋಡಿ ವಿಸ್ಮಿತರಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ಈ ಭೀಷಣ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ದೇವವ್ರತನು ಭೀಷ್ಮನೆಂದು ಖ್ಯಾತನಾದನು.

ದಾಶರಾಜನು ಕನ್ಯಾಪ್ರದಾನಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸುತ್ತಲೇ ಭೀಷ್ಮನು ಸತ್ಯವತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು, “ತಾಯೇ! ರಥವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು, ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಹೋಗೋಣ, ರಥವನ್ನೇರು ” ಎಂದನು.

ಸತ್ಯವತಿಯು ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಳು. ಭೀಷ್ಮನು ಸತ್ಯವತಿಯೊಡನೆ ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ನಿವೇದನಮಾಡಿದನು. ಇತ್ತ, ಅವನೊಡನೆ ಹೋಗಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಹಸ್ತಿನಾಪುರವನ್ನು ಸೇರಿ ದೇವವ್ರತನ ದುಷ್ಕರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತ ಅವನು ಮಾಡಿದ ದುಷ್ಕರ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಅವನು ಭೀಷ್ಮ ನೆನಿಸಿಕೊಂಡನೆಂದು ಕಂಡಕಂಡವರಿಗೆಲ್ಲ ಹೇಳತೊಡಗಲು, ಎಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನು ಭೀಷ್ಮನೆಂದು ಕರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮಹಾರಾಜ ಶಂತನುವು ಮಗನ ಅಸಾಧಾರಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ಧೈರ್ಯ ಸ್ಥೈರ್ಯಗಳನ್ನೂ ದುಷ್ಕರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿ

ಅವನಿಗಿದ್ದ ಅಧ್ಯವಸಾಯವನ್ನೂ ಮೆಚ್ಚಿ- ಅವನ ದೆಸೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಅಭೀಷ್ಟವು ಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತೆಂದು ಸುಪ್ರೀತನಾಗಿ—“ಮಗನೇ! ನಿನಗೆ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಮರಣವಾಗಲಿ, ನಿನ್ನಾಜ್ಞೆಯಾದಾಗ ನಿನಗೆ ಮೃತ್ಯುವು ಬರಲಿ, ನೀನು ಕೋರದಿದ್ದರೆ ಮರಣವು ಬಾರದಿರಲಿ” ಎಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಚಿತ್ರಾಂಗದ ವಿಚಿತ್ರವೀರರು.

ಶಂತನು ಮಹಾರಾಜನು ಚೆಲುವೆಯಾದ ಸತ್ಯವತಿಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಪತ್ನಿಯನ್ನಾಗಿ ಕೈಹಿಡಿದು ಸುಖದಿಂದಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಹಾಮತಿಯಾದ ಭೀಷ್ಮನು ಅನನ್ಯಮನಸ್ಕನಾಗಿ ಅನುದಿನವೂ ಅವರ ಶುಶ್ರೂಷೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ತಂದೆಯ ಇಷ್ಟವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯತ್ನಶೀಲನೂ ಶ್ರದ್ಧಾಳುವೂ ಆಗಿದ್ದಂತೆಯೇ ತಾಯಿಯ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಸಲಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಏಕಮಾನಸನಾಗಿದ್ದನು. ಸತ್ಯವತಿಯು ಭೀಷ್ಮನ ಪರಿಚರೆಯಿಂದಲೂ ಸದಾಚರಣೆಯಿಂದಲೂ ಪರಿತುಷ್ಟೆಯಾಗಿ ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದಳು.

ದಿನಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವತಿ ಸುಂದರನಾದ ಒಬ್ಬ ಕುಮಾರನನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಪುತ್ರನ ಮುಖದರ್ಶನದಿಂದ ಶಂತನುವಿನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಪಾರವಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧವಾದ ಉತ್ಸವಗಳು ನಡೆದುವು ಶಂತನುವು ಕೂಸಿಗೆ ಚಿತ್ರಾಂಗದನೆಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದನು. ತಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಾಗುತ್ತಲೆ ಚಿತ್ರಾಂಗದನು ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಭೀಷ್ಮನ ಇಷ್ಟಾನುವರ್ತಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತ ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೋವಿದನಾದನು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ಅಸ್ತ್ರ ಶಸ್ತ್ರ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿತನು. ಈ ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಗನ ಜಾಣ್ಮೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಶಂತನುವು ಆಹ್ಲಾದಪಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ ಸತ್ಯವತಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಈ ಕಿರಿಯನಿಗೆ ವಿಚಿತ್ರವೀರನೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ವಿಚಿತ್ರವೀರನು ವಯಃಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುವುದರೊಳಗಾಗಿಯೇ ಶಂತನು ಮಹಾರಾಜನು ಪರಲೋಕ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಭೀಷ್ಮನು ಪಿತೃ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಶೋಕಾಕುಲನಾದನು. ಅವನು

ತಂದೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಭಕ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಪಿತೃಸೇವೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸುಖಪಡುತ್ತಿದ್ದನು, ತಂದೆಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ತಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನೆಂದು ಎಣಿಸುತ್ತಿದ್ದನು, ತಂದೆಯು ಹರ್ಷ ಚಿತ್ತನಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ತಾನು ನರಲೋಕ ವಾಸಿಯಾದರೂ ನರಲೋಕ ವಾಸಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಭಕ್ತಿ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ತಂದೆಯು ಕಾಲಧರ್ಮವನ್ನೊಪ್ಪಿದನು, ಅವನದೆಯಲ್ಲಿ ಶೋಕ ಶಲ್ಯವು ನಾಟಿತು. ಅವನು ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿ, ಅಸಾಧಾರಣ ಕ್ಷಮಾಶಾಲಿ, ಆದರೂ ತರಂಗಮಾಲಾ ಪರಿವೃತ ಜಲಧಿಯಲ್ಲಿ ತರಣಿಯಿಲ್ಲದವನಂತೆ ಪಿತೃವಿಯೋಗದ ದೇವಿಯಿಂದ ಈ ಸಂಸಾರ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತಾನು ಸಹಾಯ ಹೀನನೂ ಅವಲಂಬನ ಹೀನನೂ ಆದೆನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತ ದಿಬ್ಬೊಡ್ಡನಾದನು. ಶೋಕದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ತಾರಿದರೂ ಅವನು ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕದಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ದುಸ್ಸಹವಾದ ಶೋಕವನ್ನು ತಾಳಿಕೊಂಡು ಭೀಷ್ಮನು ತಂದೆಯ ಉತ್ತರ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಸಾಂಗವಾಗಿ ನಿರವೇರಿಸಿದನು.

ತರುವಾಯ, ಕಾಲವಿಕಂಬ ಮಾಡದೆ ಭೀಷ್ಮನು ಸತ್ಯವತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ—“ತಾಯೇ! ಚಿತ್ರಾಂಗದನು ಸರ್ವಾಂಶದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜಪದವಿಗ ತಕ್ಕವನಾಗಿರುವನು. ಅವನು ಬುದ್ಧಿವಂತನು, ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿ, ಈ ವಿಶಾಲ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುವುದಕ್ಕೆ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ಸಮರ್ಥನಾಗಿರುವನು. ನಿನ್ನ ಅನುಮತಿಯಾದರೆ ಪುರ ಜನವನ್ನೂ ರಾಷ್ಟ್ರ ಜನವನ್ನೂ ಕರೆಯಿರಿ ಅವರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಾಂಗದನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುವುದು” ಎಂದನು.

ಸತ್ಯವತಿಯು ಭೀಷ್ಮನ ಅಭೀಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿದಳು. ಆಕೆಯ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಭೀಷ್ಮನು ಚಿತ್ರಾಂಗದನನ್ನು ಕುರಿತು—“ವತ್ಸನೇ! ಪಿತೃದೇವನು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೊದ್ದಿದನು. ಈಗ ಈ ಅಖಂಡ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಅಧಿಕಾರಿ. ಶಾಸ್ತ್ರಾನುಶೀಲನದಿಂದ

ಸಂಯತ ಚಿತ್ತನಾಗಿಯೂ, ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಶೂರನಾಗಿಯೂ ರಣನಿಪುಣನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದೀಯ. ಅಲ್ಲದೆ, ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಪಾರಂಗತನು. ಆದುದರಿಂದ, ಈಗ ನೀನು ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿ ವಿವೇಕದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುತ್ತ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ವಾಲಿಸು. ನಾನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಎಂದಿಗೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳೆನು, ರಾಜದಂಡವನ್ನೆಂದಿಗೂ ಹಿಡಿಯೆನು ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ, ನೀನು ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ರಾಜಕಾರ್ಯ ತತ್ಪರನಾಗು. ರಣದಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮವೂ, ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾರಂಜನವೂ ನಮ್ಮ ಕುಲಕ್ಕೆ ಬಂದ ಧರ್ಮವಾಗಿರುವುವು, ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ನೀನು ಬಿಡದೆ ಸಲಹು. ಅನ್ನವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಅನ್ನವನ್ನೂ, ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನೂ, ಅರ್ಧ ಹೀನರಿಗೆ ಅರ್ಧವನ್ನೂ ಕೊಡು, ದೇವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಯನ್ನಿಡು ; ವೃದ್ಧರಿಗೆ ಯಥೋಚಿತ ಸನ್ಮಾನವನ್ನು ಮಾಡು ; ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳೆಂದೆಣಿಸಿ ಅವರ ಹಿತವನ್ನಾಚರಿಸು. ನೀನು ಶೂರನೂ ಅಹುದು, ಕೋಮಲ ಹೃದಯನೂ ಅಹುದು ; ಶೌರ್ಯವನ್ನೂ ಕೋಮಲತೆಯನ್ನೂ ಸಮಯವರಿತು ಆಯಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸು. ಶತ್ರುಗಳು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ಕಂಡು ಅಂಜುವಂತೆಯೇ ಪ್ರಜೆಗಳು ನಿನ್ನ ಉದಾರ ಭಾವವನ್ನೂ ಶಾಂತ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನೂ ಸದಯ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಪ್ರೀತರಾಗಲಿ. ಜಿಗೀಷುಗಳಾದ ಮೈರಿಗಳ ಮುಂದೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ತೋರಿಸು ; ಆಶ್ರಿತರ ಮುಂದೆಯೂ ಅನುಗತರ ಮುಂದೆಯೂ ನಿನ್ನ ಸೌಮ್ಯತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸು " ಎಂದು ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

ಭೀಷ್ಮನು ಈ ತೆರದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಾಂಗದನಿಗೆ ರಾಜನೀತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಯಥಾ ವಿಧಾನದಿಂದ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಚಿತ್ರಾಂಗದನು ಶೌರ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಮಾನರಾರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಯಾರನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದಿದ್ದನು. ಅವನು ರಾಜಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾಗುತ್ತಲೇ ಪರಾಕ್ರಮ ಪುರ್ವಕವೂ ಶತ್ರು ಸಂಹಾರವೂ ತನ್ನ

ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಿಂದೆಣಿಸಿದನು. ಅನೇಕ ರಾಜರು ಅವನಿಂದ ಪರಾಜಿತರಾದರು. ಆದರೆ ಚಿತ್ರಾಂಗದನೆಂಬೊಬ್ಬ ಗಂಧರ್ವ ರಾಜನ ಮೇಲೆ ಅವನ ಕೈ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತೀ ತೀರದಲ್ಲಿ, ಅವನಿಬ್ಬರಿಗೂ ಆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕುರುರಾಜ ಚಿತ್ರಾಂಗದನು ಹತನಾದನು.

ಚಿತ್ರಾಂಗದನು ಸತ್ತ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೀಷ್ಮನು ಬಹಳ ವಾಗಿ ದುಃಖಿಸಿದನು. ಆದರೆ ತಡಮಾಡದೆ ಅವನು ಸತ್ಯವತಿಯು ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಚಿತ್ರವೀರನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಆಗ ವಿಚಿತ್ರವೀರನಿಗೆ ಬಾಲ್ಯದಶೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಭೀಷ್ಮನು ಅನನ್ಯ ಮನಸ್ಸಿನಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿನೂ ಅಪರಿಣತ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಆದ ಆ ರಾಜಕುಮಾರನು ಭೀಷ್ಮನಲ್ಲಿ ರಾಜನೀತಿಯನ್ನು ಕಲಿಯುತ್ತ ಅವನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಅವನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸನ್ಮಾನವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಅಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿನಾಗಿಯೂ ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳನ್ನರಿಯದವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಷ್ಟು ಕಾಲವೂ ಭೀಷ್ಮನ ಬುದ್ಧಿವಾದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಭೀಷ್ಮನೂ ರಾಜಕುಮಾರನ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ವಿದ್ಯಾ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಲಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯತ್ನಶೀಲನಾಗಿದ್ದನು. ಮಹಾ ಮತಿ ಭೀಷ್ಮನ ಉಪದೇಶ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ವಿಚಿತ್ರವೀರನು ನಾನಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸುಶಿಕ್ಷಿತನಾದನು.

ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರವೀರನು ಬಾಲ್ಯಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಳೆದು ಯೌವನದಶೆಗೆ ಬಂದನು. ಅವನು ತರುಣ ವಯಸ್ಸಿನಾಗುತ್ತಲೇ ಭೀಷ್ಮನು ಅವನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡುವ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡ ತೊಡಗಿದನು. ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾಶೀರಾಜನ ಮೂವರು ಕನ್ಯೆಯರಿಗೆ ಸ್ವಯಂವರವೆಂದು ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ಶ್ರುತಿಗೊಚರವಾಯಿತು. ಕನ್ಯೆಯರು ರೂಪವತಿಯರಾಗಿದ್ದಂತೆಯೇ ಕುಲವತಿಯರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರು. ಆದುದರಿಂದ ಭೀಷ್ಮನು ಆ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು ವಿಚಿತ್ರವೀರನಿಗೆ ವಿವಾಹಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸಿ ಸತ್ಯವತಿಯ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು

ಪಡೆದು ಸೇನೆಯನ್ನೂ ಸಾಮಂತರನ್ನೂ ಕೂಡಿ ರಥವನ್ನೇರಿ ಕಾಶಿಗೆ
 ಪಯಣಮಾಡಿದನು. ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂವರೋ
 ತ್ಸವವು ನಡೆಯಲು ಎಲ್ಲವೂ ಅಣಿಯಾಗಿತ್ತು. ಭೀಷ್ಮನು ಕಾಶಿಯನ್ನು
 ಸೇರಿ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಭಾಮಂಟಪವನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು ಮಂಟಪದ
 ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ರತ್ನ ಸಿಂಹಾಸನಗಳು ಕಣ್ಣೊಳಿಸು
 ತಿದ್ದುವು ಆ ಸಿಂಹಾಸನಗಳನ್ನು ದೇಶ ದೇಶಗಳಿಂದ ಬಂದ ಸರ್ವಾ
 ಲಂಕಾರ ಭೂಷಿತರಾದ ರಾಜರು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದರು. ಆಗುರು ಧೂಪ
 ದಿಂದ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳೂ ಪರಿಮಳವಾಗಿದ್ದುವು ನಡುವ ನಡುವ
 ಮಂಗಳವಾಡ್ಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಕನ್ಯೆಯರು ಸ್ವಯಂ
 ವರೋಚಿತವಾದ ವಸ್ತ್ರ ಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸಭಾಮಂಟಪವನ್ನು
 ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ರಾಜಮಂಡಲಯ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಹಸಯ
 ಮೂಲೆ ಕುಳಿತರು. (ಕೂಲಿ)

ಅನಂತರ, ವಂದಿಗಳು, ನೆರೆದಿದ್ದ ರಾಜರ ಕುಲಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸ
 ತೊಡಗಿದರು. ಆಗ ರಾಜಕುಮಾರಿಯರು ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ನೋಡಿ
 ವೃದ್ಧನೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲು, ಅರಸರೆಲ್ಲರೂ ಭೀಷ್ಮನ
 ವಿಷಯವಾಗಿ—“ಇವನು ವೃದ್ಧನು, ಪರಮ ಧರ್ಮಾತ್ಮನು, ಇಲ್ಲಿಗೆ
 ಬಂದಿದ್ದಾನೆ? ನಾಚಿಕೆ ಇಲ್ಲವೆ? ಅಂತಹ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನೇಕೆ ಮಾಡಿದನು ?
 ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯು ವೃದ್ಧವಾಯಿತಲ್ಲವೆ ?” ಎಂದು
 ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಭೀಷ್ಮನು ಎದ್ದುನಿಂತು ಗಂಭೀರ ಸ್ವರದಿಂದ—“ನಾನು ಸ್ತ್ರೀ
 ಪರಿಗ್ರಹಮಾಡೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುವನು, ಯಾವಜ್ಜೀವವೂ
 ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಇರುವೆನು, ಈ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಎಂದಿಗೂ
 ಮೀರುವನಲ್ಲ, ನಾನು ಈ ಕನ್ಯೆಯರ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದವ
 ನೆಲ್ಲ; ನನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ವಿಚಿತ್ರವೀರನು ಅಖಂಡಿತ ಕುರುರಾಜ್ಯ
 ಕೊಡೆಯನಾಗಿರುವನು, ಅವನಿಗೆ ಯೌವನದಶೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರು
 ವುದು; ಅವನ ರೂಪ ಗುಣಗಳು ವಿಕಾಸವಾಗಿರುವುವು; ಈ ಕನ್ಯಾತ್ರಯ

ವನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಆ ರೂಪ ಗುಣಸಂಪನ್ನನಾದ ಕುರು ರಾಜನಿಗೆ ಮದುವೆಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸಿ ಬಂದಿರುವೆನು” ಎಂದನು.

ಒಡನೆಯೇ ಭೀಷ್ಮನು ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಆದರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತನ್ನ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜರನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಇಂತೆಂದನು — “ಕನ್ಯೆಯರ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ತಾವುಗಳು ಇಷ್ಟೊದ್ದರ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕನ್ಯೆಯ ರನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವೆನು” ಹೀಗಂದು ಹೇಳಿ ಭೀಷ್ಮನು ಆ ರಾಜಕುಮಾರಿಯರೊಂದಿಗೆ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪ್ರಯಾಣ ಸನ್ನದ್ಧನಾದನು.

ಭೀಷ್ಮನ ಈ ಅತರ್ಕಿತ ಕಾರ್ಯದಿಂದ, ನೆರೆದಿದ್ದ ರಾಜರೊಳಗೆ ಗೆದ್ದ ಲವುಂಟಾಯಿತು ಅವರು ರೋಷವೇರಿ ಸ್ವಯಂವರೋಚಿತ ವೇಷ ಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ರಣದುಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡರು. ಸಭಾಮಂಟಪದ ನಾಲ್ಕು ದೆಸೆಗಳೂ ಅಸ್ತ ಶಬ್ದದಿಂದ ಆಕುಲವಾಯಿತು ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಎಲ್ಲಿ ವಿವಾಹ ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ಶಾಂತಿಯು ಇದ್ದಿತೋ, ಎಲ್ಲಿ ಮಂಗಳ ಶಂಖಧ್ವನಿ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದಿತೋ, ಅಲ್ಲಿ ಈಗ ರಥಗಳ ಚೀತ್ತಾರವೂ ಅಶ್ವಗಳ ಹೇಷಾರವವೂ ಯುದ್ಧ ಯಾತ್ರೆ ಹೊರಟ ರಾಜನ್ಯರ ಭೈರವ ರವವೂ ಭೀತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ವೀರ ಪುರುಷರೆಲ್ಲರೂ ಅಸ್ತ ಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಕೋಪದಿಂದ ತರ್ಜನೆ ಮಾಡುತ್ತ, ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ^{ಪರಮೇಶ್ವರ} ಬೆನ್ನ ಹತ್ತಿದರು. ಪರಂತು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ಸೋತು ತಂತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ತೆರಳಿದರು. ವಿಜಯಿಯಾದ ಭೀಷ್ಮನು ಕನ್ಯೆಯರೊಡನೆ ಹಸ್ತಿನಾವುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ಸಾಲ್ವರಾಜನು ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು, “ಎಲೈ, ಸ್ತ್ರೀ ಕಾಮುಕನೇ! ನಿಲ್ಲು, ನಿಲ್ಲು” ಎಂದು ಜಗಳಕ್ಕೆ ನಿಂತನು. ಈ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಿಬ್ಬರಿಗೂ ಘೋರ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತು. ಭೀಷ್ಮನು ಒಂದ ಮೈರಿಯನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನು ಉದ್ವಿಷ್ಟ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಹಸ್ತಿನಾಪುರವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಲೆ ಸತ್ಯವತಿಯೊಡನೆ ಆಲೋಚನೆಮಾಡಿ ತಮ್ಮನ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಈ ನಡುವೆ, ಕಾಶೀರಾಜನ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಅಂಬೆಯು ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಮ್ರತೆಯಿಂದ—“ನಾನು ಇದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಸಾಲ್ವ ರಾಜನನ್ನು ಪತಿಯಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವರಿಸಿದ್ದೆನು, ಸಾಲ್ವರಾಜನೂ ನನ್ನನ್ನು ಕೋರಿರುವನು, ಈ ಎಷಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯೂ ಸಂಪೂರ್ಣಾಭಿಮತನಾಗಿರುವನು, ಈಗ ತಮಗೆ ಯಾವುದು ನ್ಯಾಯ ವಾಗಿಯೂ ಧರ್ಮವಾಗಿಯೂ ಕಾಣುವುದೋ ಅದನ್ನು ಮಾಡ ಬಹುದು” ಎಂದಳು.

ಭೀಷ್ಮನು ಅಂಬೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ವೇದಜ್ಞರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ರೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಿ ಇಂತೆಂದನು —“ಭದ್ರೇ! ನೀನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವನಿಗೆ ಆತ್ಮಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವೆಯೋ ಅವನೇ ನಿನ್ನ ಪತಿ. ನಾನು ನಿನ್ನಿಚ್ಛೆಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡೆನು. ನಿನ್ನನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ನನಗಿಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ನಿಂದನೀಯವು, ಅಪಮಾನಕರವು. ಸಾಲ್ವ ರಾಜನು ಸ್ವಯಂವರ ಸಭೆಗೆ ಬಂದು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ದನು; ಅವನನ್ನು ಗೆದ್ದು ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆತಂದೆನು. ಆದರೂ ನೀನು ಅವನನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವರಿಸಿದೆಯಾದ ಕಾರಣ ಅವನ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿ ಯಾಗಿ ಸುಖದಿಂದಿರು. ದಯಾ ಧರ್ಮವನ್ನು ತೋರಿದು ^{give up} ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಲು ನನಗಿಷ್ಟವಿಲ್ಲ, ನಾರಿಯರ ಧರ್ಮವೆನ್ನೆ ಕೆಡಿಸುವುದು ಪಂದೆಯರ ಕೆಲಸವು. ಅಂತಹ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ನಾನು ಜೀವಿಸುವನಲ್ಲ.”

ಇಂತೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅಂಬೆಯು ಅವಳ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ ಹೋಗಬಹುದೆಂದು ಭೀಷ್ಮನು ಆದರ ಪುರಸ್ಕರವಾಗಿ ಅನುಮತಿ ಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅನಂತರ ಕಾಶೀರಾಜನ ಉಳಿದಿಬ್ಬರು ಕುನಾರಿಯ

ರಾದ ಅಂಬಿಕೆ ಅಂಬಾಲಿಕೆಯರನ್ನು ವಿಚಿತ್ರವೀರನಿಗೆ ಅತಿ ಸಂಭ್ರಮ ದಿಂದ ಮದುವೆಮಾಡಿದನು. ಮಗನಿಗೆ ಅನುರೂಪೆಯರಾದ ಪತ್ನಿ ಯರು ಘಟಿಸಿದರೆಂದು ಸತ್ಯವತಿಯು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಳು. ಪುರ ವಾಸಿಗಳು ರಾಜಯೋಗ್ಯ ರಮಣಿಯರನ್ನು ನೋಡಿ ಆನಂದಪಟ್ಟರು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳು ಕುರುರಾಜ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಉತ್ಸವವು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಅಂಬಿಯ ಚಲ, ಪರಶುರಾಮ ಭೀಷ್ಮರ ಯುದ್ಧ.

ಇಂತು, ಅಂಬಿ ಕೆಲವರು ವೃದ್ಧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂದನೇ ತನ್ನ ಧಾತ್ರಿಯ ಕೂಡೆ ಹಸ್ತಿನಾಪುರದಿಂದ ಹೊರಟು ಸಾಲ್ವನ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಳು. ಆ ರಾಜನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಅವಳು—“ಮಹಾ ಬಾಹುವೇ! ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ನಿನ್ನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಬೇಡ ಬಂದಿರುವೆನು” ಎಂದಳು.

ಸಾಲ್ವ.—ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದ್ದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಮದುವೆಯಾಗೆನು. ಭೀಷ್ಮನು ನಿನ್ನನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ, ನೆರೆದಿದ್ದ ಆರಸ ರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಸೋಲಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಬಲ್ಲವನಾಗಿ, ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಿಧಿಸತಕ್ಕವನಾಗಿ, ವೀರನಾಗಿ, ಅನ್ಯನು ಗೆದ್ದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ನಾನು ಅಂಗೀಕರಿಸೆನು. ಭದ್ರೆ! ನೀನು ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಮನಸ್ಸು ಬಂದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗು.

ಅಂಬಿ.—“ಮಹೀಪಾಲನೆ! ಹಾಗೆನ್ನೆ ಬೇಡ, ನಾನು ಇಷ್ಟು ಪಟ್ಟು ಹೋದವಳಲ್ಲ, ಭೀಷ್ಮನು ನಾನು ಅಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಬಿಡದೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಒಯ್ದನು. ನಾನು ಬಾಲೆ, ಅಬಲೆ, ನಿರಪರಾಧಿ, ನಿನ್ನ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿ, ನನ್ನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು ನಿನಗೆ ಧರ್ಮವಲ್ಲ. ಭೀಷ್ಮನ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದೇ ನಾನು ನಿನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಿರುವೆನು. ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು; ನನ್ನ ತಂಗಿಯರನ್ನು ಅವನ ತಮ್ಮನಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಪುರುಷ ವ್ಯಾಘ್ರನೆ! ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನೂ ವರಿಸಿದವಳಲ್ಲ, ಬೇರೆ ಯಾರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ ಯಾರೂ ಯೋಚಿಸಿಲ್ಲ; ನಾನಾಗಿ ನಿನ್ನ ಶರಣಹೊಕ್ಕಿರುವೆನು” ಎಂದು ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತ ಅವನ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದಳು.

ಸಾಲ್ವನು ಅವಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲೊಡಂಬಡಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಕೋಪಾವಿಷ್ಟಳಾಗಿ ಕಂಬನಿಗಳಿಂದ ತೊಯ್ದು—“ನೀನು ನನ್ನನ್ನು

ಒಲ್ಲೆನೆಂದರೆ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಧರ್ಮಾತ್ಮರೇ ಇಲ್ಲವೆ? ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಸಲಹರೆ? ಧರ್ಮವು ಎಂದಿಗೂ ಕಡೆದು" ಎಂದಳು.

ಸಾಲ್ವ.—ನೀನು ಭೀಷ್ಮನ ಕೈಸೇರಿದವಳು. ನಾನು ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ಅಂಜಿ ನಡೆಯತಕ್ಕವನು. ನೀನು ನಡೆ; ಇಲ್ಲಿರಬೇಡ.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಅಂಚೆಯು, "ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಹಾಗೆ ಸಂಕಟ ಪಡುವ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಸಾಲ್ವನು ನನ್ನನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟನು, ನಾನು ಅವನ ಮಾತಿಗೆ ಮುರುಳಾದೆನು. ನನಗೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಮರಳಿ ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನೆಂದರೆ, ಭೀಷ್ಮನು ನನ್ನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಇದು ಯಾರ ದೋಷವೆಂದು ಹೇಳಿತ್ತು? ನನ್ನದೆ? ಅಜೇಯ ನಾದ ಭೀಷ್ಮನದೆ? ಸ್ವಯಂವರವನ್ನು ಪರವರಿಸಿ ವೀರ್ಯ ಶುಲ್ಕಿಯೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಪುನದೆ? ನನ್ನನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ವಿಧಾತನದೆ?" ಎಂದು ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ತೊಳಲುತ್ತ ಯುದ್ಧ ದಿಂದಲೋ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೋ ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಾಸ್ತಿ ಮಾಡುವೆ ನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ನಗರದ ಬಹಿರ್ಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ತವೋವನವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಳು. ಅಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಶೀಲರಾದ ತಾಪಸರ ಸಂಗಡ ತನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಮಹೇಂದ್ರ ಪರ್ವತದಿಂದ ಪರಶು ರಾಮನು ಆ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಂದಿಳಿದನು. ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳು ಆ ಭೃಗುಕುಲೋತ್ತಮನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೆ ಅಂಜಿ ತನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ, ಕಡೆಗೆ— "ಭೃಗುನಂದನನೇ! ನನ್ನ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮನೇ ಮೂಲ. ಅವನು ಲುಬ್ಧನು, ನೀಚನು, ಜಯೋನ್ಮತ್ತನು ನೀನು ಅವನ ಸೊಕ್ಕು ಮುರಿ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪ. ರಾಮ! ಈ ನನ್ನ ಅಭೀಷ್ಟವನ್ನು ತೀರಿಸು" ಎಂದಳು.

ರಾಮ.—ಎಲಾ ಕನ್ಯೆಯೇ! ವೇದಜ್ಞರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಸಲಹಲು ಹೊರತು ನಾನು ಆಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿಯೆನು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನಿಂದೇನಾಗಬೇಕು ಹೇಳು.

అంటే.—మహాత్మనే! యేగాదరూ నన్న దుఃఖవన్న పరి
 కరిసు; నన్న దుఃఖవంతూ భిషక్ నిందాదుదు.

రామ.—ఎలా క్షాత్రీ కన్యాయే! భిషక్ ను నీసగి పూజ్యను;
 ఆదరూ, నాను యేళేదరో నీన్న వాదగళిరడనన్న తన్న తలీయ
 మేలిట్టుకొళ్ళువను, అవను నన్న మాతన్న కళీయను. ✓

తరువాయ, పరశురామను కాశీరాజన మగళనోడ
 గొండు బ్రాహ్మణర సమైతనాగి కురుక్మేత్రుక్మే పయణవాడి
 దను. అవన బరవన్న భిషక్ ను కేళి గొలవన్న ముందువాడి
 కొండు బ్రాహ్మణరు, ఖుత్తిజరు, పురొలొహితరు మొదలొదవ
 రొడనే యేగి పుతాపశాలియొద ఆ జామదగ్నీనన్న
 అర్జునాపూర్వకవాగి సత్కరిసినను.

స్వాగత సంభాషణాదిగళు ఆద బళిక పరశురామను—
 “భిషక్! నీను కామక్రోధగళన్న బిట్టవేనొదరూ స్వయంవర
 సభీయన్న ప్రవేషిసి కాశీరాజన మగళన్న యేడొక్కొండు
 యేగి, తరువాయ అవళన్న అట్టిబిట్టి, ఇదు న్యాయవే? నీను
 ముట్టిద యేణ్ణన్న ఇన్నారు తానే పురస్కరిసువరు? నీనేళేదు
 కొండు యేదేయేందే సాల్పను ఈ యశస్వినీయన్న త్యజిసి
 దను. భారతనే! ఈ రాజపుత్రీయన్న నీనే ప్రతిగ్రహిసు.
 అవళన్న అపమానక్కు కష్టక్కు ఈడుమాడువదు ధర్మవల్ల”
 అందను.

భిషక్.—ఎట్టి బ్రాహ్మణొత్తమనే! నాను నన్న తమ్మనిగి
 ఈ యేణ్ణన్న తేగేదుకొళ్ళను. తాను సాల్పనవళిందు యేళి,
 బళిక్కుడెందు తానే కేళికొండమేలి అవళన్న యేగొందు
 కళిహిసిబిట్టిను. నానాదరొలొ భయదొదొగాలి, కనికర
 దొదొగాలి, అర్థలొలొభదొదొగాలి, విషయాసక్తియొదొగాలి
 క్షాత్రధర్మవన్న తొరీయను, బ్రాహ్మజర్యవన్న బడెను.

ರಾಮ.—ಎಲೈ ನರಪುಂಗವನೇ ! ನೀನು ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಅವಾತ್ಸರನ್ನೂ ಕೊಂದ್ಬುಬಿಡುವೆನು.

ಭೀಷ್ಮ.—ನಾನು ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಬೇಡುತ್ತೇನೆ, ಶಾಂತರಾಗಿರಿ. ನನ್ನ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾವು ನನಗೆ ಅಸ್ತ್ರ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಿದಿರಿ ನಾನು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯ. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ತಾವು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದೆ ?

ರಾಮ.—ನಾನು ನಿನ್ನ ಗುರುವಾಗಿದ್ದು, ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಈ ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ, ಒಲೈ ನೆನ್ನುತ್ತೇಯೆ ಕುರುನಂದನಾ ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಗುರುವೆಂದೆಣಿಸುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊ ; ನಿನ್ನ ಕುಲವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊ.

ಭೀಷ್ಮ.—ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳೇ ! ಹಾಗಲ್ಲ. ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಗುರುಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿಯೇ ತಮ್ಮನ್ನು ಸಂತೈಸಲು ಪ್ರಯಾಸ ಪಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಅನರ್ಥ ಹೇತುವಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ದೋಷವನ್ನು ತಿಳಿದು ತಿಳಿದು, ಅನ್ಯ ಪುರುಷನ ಮೇಲೆ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಯಾರು ತಾನೆ ಮನೆಗೆ ಕೊಡುವರು ? ನಾನು ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೂ ಹೆದರುವನಲ್ಲ, ಧರ್ಮ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗುವನಲ್ಲ, ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿರಿ. ಗುರುವು ಕುಪಥ ಗಾಮಿಯೂ ಅಹಂಕಾರಿಯೂ ಆದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಗುರುವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮ್ಮತವು. ನಾನು ಗುರುವನ್ನು, ವಿಶೇಷತಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು, ಅದರ ಮೇಲೆ ತಪೋವೃದ್ಧನನ್ನು ಸಮರದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲೆನು. ಈಗಲೂ ತಮ್ಮನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆನು. ಆದರೆ ತಾವು ಗುರುವೃತ್ತಿಯನ್ನರಿಯಿರಿ. ಯಾವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಬಂಧುವಾಗಿ, ಅಸ್ತ್ರವನ್ನೆತ್ತಿ ರಣದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಯುದ್ಧಮಾಡುವನೋ ಅವನನ್ನು ಸಮರದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲುವುದು ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯವೆನಿಸದು. ತಪೋಧನರೇ ! ನಾನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿರುತ್ತೇನೆ. ತಾವು ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುತ್ತೀರಿ. ತಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಕಾದು ವುದರಿಂದ ನಾನು ಯಾವ ಪಾಪವನ್ನೂ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ,

ಅಶ್ರೀಯಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದುವ ಸಂಭವವೂ ಇಲ್ಲ. ತಪೋಧನರೇ ! ತಪಸ್ಸಿ-
ನಿಂದ ತಾವು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ಲೋಕವನ್ನು ತಮಗೆ ನನ್ನ ಅಸ್ತ್ರದಿಂದಲೇ
ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು ; ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿರಿ, ನನ್ನ
ಬಲ ವಿಕ್ರಮವನ್ನು ನೋಡುವಿರಿ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ರಕ್ತದಿಂದ
ನಿಮ್ಮ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ನೀವು ತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತೆಯೇ ಈಗ ನಾನು
ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೊಂದು ನಿಮ್ಮ ರಕ್ತದಿಂದ ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ತರ್ಪಣವನ್ನು
ಕೊಡುವೆನು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹೊಗಳುತ್ತಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಪುರಾತನ
ದರ್ಪವನ್ನು ಮುರಿಯುವೆನು.

ರಾಮ.—ಕುರುಪುಂಗವನೇ ! ನಾನೊಬ್ಬನೇ ನಿಂತು ಎಷ್ಟೋ
ಬಾರಿ ಲೋಕವನ್ನು ನಿಃಕ್ಷತ್ರಿಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದುದನ್ನು
ನೀನರಿಯೆಯಾ ?

ಭೀಷ್ಮ.—ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ನೀವರಿಯರಾ ? ಆಗ ಭೀಷ್ಮ
ನಾಗಲಿ ಭೀಷ್ಮನಂತಹ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರನಾಗಲಿ ಹುಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಂ-
ದೀಚೆಗೆ ತೇಜೋವಂತರಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಹುಟ್ಟಿದರು. ತಾವು ನಾಶ
ಮಾಡಿದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ತೃಣಮಾತ್ರದವರು. ತಮ್ಮ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು
ಮುರಿಯಬಲ್ಲವನು ಈಚೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಅವನಾರು ಬಲ್ಲಿರಾ ? ಬೇರೆ
ಯಾರೂ ಅಲ್ಲ, ನಾನು, ಭೀಷ್ಮ, ಪರಪುರಂಜಯ !

ರಾಮ.—ಹಾಗಾದರೆ ನಡೆ, ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ.

ಬಡನೆಯೇ ಈ ಪ್ರಚಂಡ ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ
ದಲ್ಲಿ ದ್ವಂದ್ವ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತರು.

ಭೀಷ್ಮ.—ಮಹಾ ಭುಜರೇ ! ತಾವು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುವಲ್ಲಿ,
ನಾನು ರಥದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ತಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಮಾಡೆನು ;
ಕವಚವನ್ನು ತೊಟ್ಟು ತಾವು ರಥವನ್ನೇರರಿ.

ರಾಮನು ಮಂದಸ್ಥಿತನಾಗಿ, “ ಮೇದಿನಿ ನನ್ನ ರಥ, ವೇದಗಳು
ನನ್ನ ಅಶ್ವಗಳು, ಮಾತರಿಶ್ವನು ನನ್ನ ಸೂತ, ಗಾಯತ್ರಿ ಸಾವಿತ್ರಿ

ಸರಸ್ವತಿಗಳು ನನ್ನ ಕವಚ" ಎಂದು ನುಡಿದು, ಒಡನೆಯೇ ಸರ್ವಾ ಯುಧ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಕದನವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಆಗ ಭೀಷ್ಮನು ರಥವನ್ನಿಳಿದು^೧ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಬತ್ತಟ್ಟಿಗಿಟ್ಟು, ವಾದಚಾರಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿ ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಆ ಋಷಿಶ್ರೇಷ್ಠನನ್ನು ಅಭಿವಂದಿಸಿ—“ವೀರವರ್ಧರೇ! ನಾನು ತಮಗೆ ಸಮನೊ ಅಧಿಕನೊ, ಹೇಗಾದರೂ ಆಗಲಿ, ಧರ್ಮಶೀಲರೂ ಗುರುಗಳೂ ಆದ ತಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ, ನನಗೆ ಜಯವಾಗಲೆಂದು ಹರಸಿರಿ” ಎಂದನು.

ಅನುಸಂಹಾರ

ರಾಮ.—ಕುರುಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನು ಬಯಸುವರು ಹೀಗೆಯೇ ನಡೆಯಬೇಕು. ಬಲಾಧಿಕರೂ ಹಿರಿಯರೂ ಆದವರ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಮಾಡುವವರಿಗೆ ಇದು ಕರ್ತವ್ಯ. ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ನೀನು ಬಾರದೆಹೋಗಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಶಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ನಾನು ನಿನ್ನ ನಡತೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದೆನು. ಕೌರವನೇ! ಹೋಗು, ಧೈರ್ಯವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಧರ್ಮದಿಂದ ಯುದ್ಧಮಾಡು. ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಜಯಿಸಬಂದಿರುವಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಜಯವಾಗಲೆಂದು ಹರಸುವುದು ಹೇಗೆ? -

ಭೀಷ್ಮನು ಗುರುವನ್ನು ಅಭಿವಂದಿಸಿ, ರಥವನ್ನೇರಿ ಶಂಖವನ್ನು ಪೂರಯಿಸಿದನು. ಯುದ್ಧವಾರಂಭವಾಯಿತು. ರಾಮನೇ ಮೊದಲು ಭೀಷ್ಮನ ಮೇಲೆ ಶರವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕರೆದನು. ಆದರೂ ಭೀಷ್ಮನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ದೇವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಸಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ, ನನು ನಗುತ್ತೇನೆ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು—“ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರೆ! ನನ್ನನ್ನು ತಾವು ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಮಾಡಿದರೂ ನಾನು ತಮ್ಮ ಆಚಾರ್ಯತ್ವವನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದೆನು. ಇನ್ನೂ ಕೇಳಿರಿ, ನಾನು ತಮ್ಮ ವೇದಜ್ಞತೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ತಮ್ಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ ಮಹತ್ವನ್ನಾಗಲಿ, ತಮ್ಮ ಉಗ್ರತವೋಬಲವನ್ನಾಗಲಿ ಭಂಗಪಡಿಸೆನು. ತಾವು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡದೆ ಬಿಡಿದುಹಾಕುವೆನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅಸ್ತ್ರಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಲೆ ಅವನಿಗೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯತ್ವವು

ಬರುವುದು. ನನ್ನ ಧನುಸ್ಸಿನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿರಿ” ಎಂದು ಪರಶುರಾಮನ ಮೇಲೆ ನಿಲುವಿಲ್ಲದೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ಪರಶುರಾಮನು ಮೂರ್ಛಗೊಳಗಾದನು.

ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಭೀಷ್ಮನು ಕೃಪಾವಿಷ್ಣುನಾಗಿ, “ಯುದ್ಧವು ಬೆಂದುಹೋಗಲಿ! ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೃತ್ತಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಬೀಳಲಿ! ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಎಂತಹ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿದೆನು? ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನನ್ನು, ಧರ್ಮಾತ್ಮನನ್ನು, ಮೇಲೂ ಗುರುವನ್ನು ಬಾಣದಿಂದ ಹೊಡೆದೆನಲ್ಲಾ!” ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಹಳೆಯುತ್ತ ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದನು.

ಆ ವೇಳೆಗೆ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಯವಾಯಿತು ರಾಮನೂ ಮೂರ್ಛೆಯಿಂದೆಚ್ಚುತ್ತನು. ಈ ರೀತಿ ಈ ಪ್ರಚಂಡ ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳು ಸೂರ್ಯೋದಯದಿಂದ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದ ವರೆಗೆ ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಇಪ್ಪತ್ತು ದಿನಗಳು ಚಲದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದರು. ಇಬ್ಬರೂ ಸಮ ಧೀರರು, ಒಬ್ಬರೂ ಸೋಲುವರಲ್ಲ, ಬಾಣಕ್ಕೆ ಬೆನ್ನ ಕೊಟ್ಟು ರಣದಿಂದ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುವರಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ—“ಭೀಷ್ಮ! ಯುದ್ಧವನ್ನು ಬಿಡು, ಆ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮನಿಗೆ ಮಾನವನ್ನು ಕೊಡು” ಎಂದು ಹಲವು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು.

ಭೀಷ್ಮನು, “ನಾನೆಂದಿಗೂ ಅಡಿಯ ಹಿಂದಿಡೆನು; ಲೋಭದಿಂದಾಗಲಿ ಧನಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದಾಗಲಿ ಭಯದಿಂದಾಗಲಿ ನನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡೆನು” ಎಂದನು.

ಆಗ ಅವರು ರಾಮನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ—“ಭಾರ್ಗವನೇ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹೃದಯವು ಬ್ರಿಣ್ಣಿಗೆ ಸಮಾನವಾದುದು, ಶಾಂತನಾಗು. ನೀನು ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾರೆ. ಭೀಷ್ಮನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾರನು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಲೋಕ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಇಡಿಸಿದರು.

ಭೀಷ್ಮನು ಕ್ಷೃತವಿಕ್ಷೃತನಾಗಿದ್ದರೂ ಒಡನೆಯೇ ಹೋಗಿ ರಾಮನ ಪಾದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದನು.

ಆಗ ಮಹಾ ತಪಸ್ವಿಯಾದ ಭಾರ್ಗವನು ನಸುನಗುತ್ತ ಪ್ರೇಮದಿಂದ—“ಭೀಷ್ಮ! ಇನ್ನು ಹೋಗು, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಸಮಾನ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದೆನು; ನಿನ್ನ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟೆನು” ಎಂದು ಹರ್ಷದಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ಶಿಷ್ಯನ ದುರ್ಧರ ಬಾಹುಬಲವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದನು.

ತರುವಾಯ, ರಾಮನು ಅಂಬೆಯನ್ನು ಕರೆದು—“ಎಲಾ ಭಾಮಿನಿ! ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕಂಡಂತೆ ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಎನಿಯೋಗಿಸಿದರೂ ಆ ಪುಷಂಡನ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಕೈ ಸಾಗಲಿಲ್ಲ, ಇಷ್ಟೇ ನನ್ನ ಪರಮ ಶಕ್ತಿ, ಇನ್ನು ಭೀಷ್ಮನ ಮರೆಬೀಳು, ಬೇರೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮಹೇಂದ್ರ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು.

ತರುವಾಯ, ಕ್ರೋಧ ಪರವಶಳಾದ ಆ ರಾಜಪುತ್ರಿಯು ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ ಬಿಡೆನೆಂದು ಸಿಕ್ಕಯಿಸಿ, ಮಹೇಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿ, ತನ್ನ ಇಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಗೆ ತಕ್ಕ ವರವನ್ನು ಪಡೆದು ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ, ತರುವಾಯ ದ್ರುಪದರಾಯನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಶಿಖಂಡಿಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪಾಂಡವ ಕೌರವರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಳು.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಅರಾಜಕತೆಯ ಶಂಕೆ.

ವಿಚಿತ್ರವೀರನು ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಡಿರೊಡನೆ ಸುಖದಿಂದ ಕಾಲ ಯಾಪನೆ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ರಾಜಮಹಿಷಿಯರಿಬ್ಬರೂ, ದೇವ ಸೇನಾನಿಯಂತಹ ರೂಪವಂತನೂ ದೇವ ರಾಜನಂತಹ ಪರಾಕ್ರಮ ಶಾಲಿಯೂ ದೇವ ಗುರುವಿನಂತಹ ಸರ್ವ ಗುಣ ಸಂಪನ್ನನೂ ಆದ ಗಂಡ ನನ್ನು ಪಡೆದು ಚರಿತಾರ್ಥರಾದೆವೆಂದರು. ಅವರು ತಾವು ಸೌಭಾಗ್ಯ ವತಿಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಹರ್ಷಚಿತ್ತರಾಗಿ ಪತಿಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈ ದಾಂಪತ್ಯ ಸುಖವು ಚಿರಕಾಲವಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಚಿತ್ರವೀರನಿಗೆ ಯೌವನ ದಶೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಬಲ ರೋಗವು ಪ್ರಾಪ್ತ ವಾಯಿತು. ಭೀಷ್ಮನು ತಮ್ಮನ ರೋಗ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ತಕ್ಕ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ವಿಚಕ್ಷಣರಾದ ವೈದ್ಯರು ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿವನ್ನೂ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿ ಅನೇಕ ಪ್ರತೀಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ದರು. ಆದರೂ ರೋಗವು ವಾಸಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ವಿಚಿತ್ರವೀರನು ದಿನ ದಿನಕ್ಕೆ ಸಮಯುತ್ತ ಹೋದನು.

ವಿಚಿತ್ರವೀರನು ವ್ಯಾಧಿಗ್ರಸ್ತನಾಗಿಯೂ, ಭೀಷ್ಮನು ನಿತ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಕುರುವಂಶಕ್ಕೆ ದುರ್ದಶೆಯು ಒಂದೊದಗಿತು. ನಿಪುಣರಾದ ವೈದ್ಯರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಫಲ ವೊದುವು, ವಿಚಿತ್ರವೀರನು ತರುಣ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲಗ್ರಸ್ತ ನಾದನು. ಸತ್ಯವತಿಯು ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದ ಧೈರ್ಯಗೆಟ್ಟು ಪರಿತಾಪ ವಿಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಳಾದಳು; ಅಂಬಿಕಾ ಅಂಬಾಲಿಕೆಯರು ಪತಿ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಅನುಕ್ರೂಣವೂ ಮರುಗುತ್ತಿದ್ದರು, ಭೀಷ್ಮನು ಭ್ರಾತೃ ಶೋಕದಿಂದ ಕಾತರನಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರ ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಹ್ಲಾದ ದಿಂದಲೂ ಉತ್ಸವದಿಂದಲೂ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜ ಭವನಕ್ಕೆ ಈಗ ಶೋಕಾಂಧಕಾರವು ಕವಿಯಿತು.

ಸತ್ಯವತಿಯು ತನ್ನ ದುಸ್ಸಹ ವ್ಯಸನವನ್ನು ಕೂಡಿದ ವರೆಗೆ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಭೀಷ್ಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ—“ವತ್ಸ! ಪಿಂಡೋದಕಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನಿಮ್ಮ ಪಿತೃ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸತಕ್ಕವರು ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಹೊರತು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ ಸೊಸೆಯರಿಗೆ ಸಂತಾನವಾಗುವ ಸಂಭವವೇನೋ ಇದೆ, ಆದರೆ ಗಂಡಾಗುವುದೋ ಹೆಣ್ಣಾಗುವುದೋ ಹೇಳಲಾಗದು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ, ನೀನು ರಾಜಪದವಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ನೀನು ಧರ್ಮ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಅಭಿಜ್ಞನು, ವೇದ ವೇದಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರದರ್ಶಿ, ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಶಲನು, ನಿನಗೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯು ಬಲವತ್ತಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಕುಲಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಭಿಜ್ಞತೆಯೂ ದುಷ್ಕರ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯೂ ಇರುವುವು. ನೀನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾಗು, ಇದು ನನ್ನ ಅಭೀಷ್ಟವು” ಎಂದಳು.

ಸತ್ಯವತಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೀಷ್ಮನು ಇಂತೆಂದನು:—
“ತಾಯೇ! ನಾನು ರಾಜವಂಶವನ್ನು ಹಿಡಿಯೆನು, ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸೆನು ಎಂದು ಮಾಡಿರುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ನೀನು ಕಾಣೆಯಾ? ನನ್ನ ಪೂರ್ವೋತ್ತರವನ್ನು ನೀನು ಬಲ್ಲೆ, ನಾನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನೇ ಬಿಡದೆ ಮನೋವಾಕ್ಯಾಯದಿಂದ ಪಾಲಿಸುವೆನು. ಪಿತೃದೇವನು ಸ್ವರ್ಗಾರೋಹಣ ಮಾಡುತ್ತಲೆ ನಿನ್ನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಚಿತ್ರಾಂಗದನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದೆನು. ಚಿತ್ರಾಂಗದನು ಗಂಧರ್ವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತನಾಗಲು, ಅಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಕನಾದ ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯನಿಗೆ ರಾಜಪದವಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆನು. ನಾನು ಆ ಪದವಿಗೆ ಆಸೆಪಡಲಿಲ್ಲ. ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯನು ಯೌವನದಶೆಗೆ ಬರುತ್ತಲೆ ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ರಾಜರನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕಾಶೀರಾಜನ ಮೂವರು ಕುಮಾರಿಯರನ್ನೂ ಕರೆತಂದನು; ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಅವಳ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ ಹೋಗಿಂದು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದಿಬ್ಬರನ್ನು ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿದೆನು. ನಾನು ಮದುವೆಗೆ ಆಸೆಪಡಲಿಲ್ಲ, ನುಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಭಂಗಮಾಡಿದರೆ ಇಹದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ

ಪರದಲ್ಲಿ ನರಕ ಭಾಗಿಯಾಗುವೆನು. ನಾನು ವಿಲಾಸಿಯಲ್ಲ ; ಅಕಿಂಚಿತ್ಕರ ವಾದ ವಿಷಯಭೋಗದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಧರ್ಮಬಾಹಿರನಾಗಿ ಬಾಳುವುದು ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವವಲ್ಲ. ನಾನೆಂದಿಗೂ ಅದಕ್ಕೊಡಂಬಡೆನು. ತಂದೆಯ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಭೀಷಣ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೇವ ವ್ರತನೆಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಭೀಷ್ಮನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಖ್ಯಾತನಾಗಿರುವೆನು. ಈಗ ಅಂತಹ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಲಂಘಿಸಿದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಹೆಸರಿಗೆ ಕಳಂಕವು ಸ್ಪರ್ಶವಾಗುವುದು , ನನ್ನ ಸ್ಥೂರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಪಮಾನ ಬರುವುದು ; ನನ್ನ ಪಿತೃ ಭಕ್ತಿಯು ಕೆಟ್ಟು ಅಪಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಎಡೆಯಾಗುವುದು. ತಾಯೇ ! ನಾನು ಇನ್ನೇನ ಹೇಳಲಿ, ತೈಲೋಕ್ಯಾಧಿಪತ್ಯ ವನ್ನಾದರೂ ತ್ಯಜಿಸಬಲ್ಲೆನು, ಇದಕ್ಕೂ ಅತಿಶಯವಾದ ಅಭೀಷ್ಟ ವಾವುದಾದರೂ ನನಗೆ ಇದ್ದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕೂಡ ತ್ಯಜಿಸಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎಂದಿಗೂ ಬಿಡಲಾರೆನು. ಧರ್ಮರಾಜನೆಂದೂ ವೇಳೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡಬಹುದು , ದೇವರಾಜನೆಂದೂ ವೇಳೆ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಬಿಡಬಹುದು ; ಸೂರ್ಯನೆಂದೂ ವೇಳೆ ತನ್ನ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ಬಿಡಬಹುದು , ಚಂದ್ರನೆಂದೂ ವೇಳೆ ತನ್ನ ಶೈತ್ಯವನ್ನು ಬಿಡಬಹುದು , ಭೀಷ್ಮನು ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಸತ್ಯವನ್ನೆಂದಿಗೂ ಬಿಡನು."]

ಸತ್ಯ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನ ದೃಢತೆಯನ್ನೂ ಭೋಗ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಅವನ ನಿಸ್ಸೃಹತೆಯನ್ನೂ ರಾಜ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಪರಾರ್ಥಪರತೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಸತ್ಯವತಿಯು ಮೃದು ಮಧುರ ವಚನದಿಂದ ಇಂತೆಂದಳು:— “ವತ್ಸ ! ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೆ ಶರೀರವು ಆಸ್ಥಾಯಿತವಾಗುವುದು, ಹೃದಯವು ಧರ್ಮ ಭಾವದಿಂದ ತುಂಬಿರುವುದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪವಿತ್ರವಾಗಿ ಆನಂದ ರಸದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗುವುವು, ಅಂತಃಕರಣವು ವಿಷಯ ವಾಸನೆಯನ್ನೂ ಸ್ವಾರ್ಥ ಪರತೆಯನ್ನೂ ತೊರೆದು ಭೋಗಾಭಿಲಾಷ ಶೂನ್ಯವಾಗಿ ಪರಹಿತ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುವುದು. ನಿನ್ನ ಪಿತೃ ಭಕ್ತಿಯೂ, ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ನ್ನ ದೃಢತೆಯೂ ಅಮರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕವಾಗಿರು

ವು. ನಾನು ನಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ^{know} ಬಲ್ಲೆನು. ನೀನು ಸತ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪನು, ನುಡಿಯುವಂತೆ ನಡೆಯುವನು ಎಂಬುದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾನು ರಾಜಸಿಂಹಾಸನವು ಶೂನ್ಯವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಕುರುವಂಶ ನಷ್ಟವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಆಯಿತಲ್ಲಾ ಎಂದು ಮರುಗುತ್ತಲೂ ಪ್ರಾಣಾಧಿಕನಾದ ವಿಚಿತ್ರವೀರನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಎದೆಗುಂದಿಯೂ ಪೂರ್ವಾಪರವನ್ನು ವಿವೇಚನೆಮಾಡಲಾರಿಯದೆ ಹಾಗೆ ಮಾತನಾಡಿದೆನು. ಚಿತ್ರಾಂಗದನು ಹೋದ ಮೇಲೆ ನಾನು ವಿಚಿತ್ರವೀರನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಇದ್ದೆನು. ವಿಚಿತ್ರವೀರನು ದೀರ್ಘಕಾಲ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿ, ಯೋಗ್ಯನಾದ ಮಗನನ್ನು ಪಡೆದನು. ಅವನಿಗೆ ಯುವರಾಜ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟುವನೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ನಾನು ಪುತ್ರಪೌತ್ರರ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಆಸೆ ಪಟ್ಟಿದ್ದೆನು. ವಿಧಾತನು ನನ್ನ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಸುಖವನ್ನು ಬರೆಯಲಿಲ್ಲ, ದುಸ್ಸಹವಾದ ಪತಿವಿಯೋಗ ದುಃಖವನ್ನು ಬಹುಕಾಲ ಅನುಭವಿಸಿದೆನು, ಈಗ ಪುತ್ರ ಶೋಕವನ್ನೂ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಹೃದಯವು ಪಾಷಾಣ ನಿರ್ಮಿತವಾದುದು. ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅಯ್ಯೋ! ನಾನು ಹೇಗೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಲಿ! ಸೊಸೆಯರ ಮೈಥವ್ಯ ದುಃಖವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಿ! ಪತಿ ವಿಹೀನರಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದ ಉಡುಗೆಯನ್ನುಟ್ಟಿರುವ ಸೊಸೆಯರನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ಶೂನ್ಯ ರಾಜ ಭವನದಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೇಗೆ ಬಾಳಲಿ! ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮೃತ್ಯುವು ಸಾವಿರ ಪಾಲು ಮೇಲಲ್ಲವೆ! ಈಗ ನಾನು ಕೇವಲ ದುಃಖ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಬದುಕಿರಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲವೆ! ಇಂತಹ ದುಃಖವು ಪೀಡಿಸಿದರೂ ನನ್ನ ಎದೆ ಒಡೆಯದಲ್ಲ! ಅದು ಎಂತಹ ಕಲ್ಪಿದೆ!" ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸತ್ಯವತಿಯು ಗೋಳಾಡಿದಳು.

ಭೀಷ್ಮನು ಸತ್ಯವತಿಯ ಪರಿತಾಪವನ್ನು ನೋಡಿ—“ತಾಯೇ! ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ. ಜನ್ಮದ ಹಾಗೆಯೇ ಮೃತ್ಯುವೂ

ಕಾದಿರುವುದು. ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಹಿಂದೆಯೇ ವಿನಾಶವೂ, ಸಂಯೋಗದ ಹಿಂದೆಯೇ ವಿಯೋಗವೂ ಕಾಣಿರುವುವು. ವಿಧಿಯ ನಿರ್ಬಂಧವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಅಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಯಾವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ದುಃಖಪಡುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಮಗ ನಲ್ಲವೆ? ಈ ನಿನ್ನ ಮಗನು ನಿನ್ನ ಸೇವೆಗಾಗಿಯೇ ಇರುವನು. ಈ ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞಾಧಾರಕನು ಇರುವ ವರೆಗೂ ನಿನಗೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ತೊಂದರೆಯೂ ಬಾರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿನ್ನೇ ಪುತ್ರನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊ. ರಾಜಸಿಂಹಾಸನವು ಆಪಾತತಃ ಶೂನ್ಯವಾಗಿದೆಯೇ ಹೊರತು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಶೂನ್ಯವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿ. ನಾನಿರುವ ವರಗೂ ಈ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಅವಮಾನಮಾಡುವಂತಹ ಕಾಹನಿಗಳಾರೂ ಇರರು ; ಹಾಗೆಯೇ, ರಾಜ್ಯವು ಆಪಾತತಃ ಅರಾಜಕವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿ, ನನ್ನ ಬಾಹು ಬಲವೂ ಮಂತ್ರಣಾ ಕೌಶಲವೂ ಇರುವ ವರೆಗೆ ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜ್ಯವು ವಿಶೃಂಖಲವಾಗಲಾರದು. ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನೆಮ್ಮ ವಂಶವು ನಷ್ಟವಾಗುವುದೆಂಬ ಶಂಕೆಯೂ ಈ ವರೆಗೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. (ಯಾವ ಪುರುಷರು ಪರ್ತ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿರುವರೋ, ಧರಿತ್ರಿಯ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಯತ ಶ್ರಮಶೀಲರಾಗಿರುವರೋ, ನಿರಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾತಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವರೋ ಆ ಪುರುಷರನ್ನು ವಿಧಾತನ ವಿಶ್ವ ಪಾಲನ ಶಕ್ತಿಯು ರಕ್ಷಿಸುವುದು.) ಅವರಿಗೆ ಒರುವ ಸರ್ವ ವಿಧ ವಿಪತ್ತುಗಳನ್ನೂ ತೊಲಗಿಸುವುದು. ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯನ ಇಬ್ಬರು ಪತ್ನಿಯರಿಗೂ ಸಂತಾನವಾಗುವ ಸಂಭವವಿರುವಲ್ಲಿ, ನೀನು ಸ್ಥಿರ ಚಿತ್ತಿಯಾಗಿ ಶುಭೋದರ್ಕವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರು ; ಸೊಸೆಯರಿಗೆ ವಂಶಾನುರೂಪರಾದ ಪುತ್ರರಾಗುವಂತೆ ಮಂಗಳ ವಿಧಾತನಾದ ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸು" ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನು ಪ್ರಬೋಧನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸತ್ಯವತಿಯ ಶೋಕವನ್ನು ಶಮನಮಾಡಿ, ಗರ್ಭವತಿಯರಾದ ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯನ ಪತ್ನಿಯರ ಪುಸವ ಕಾಲವನ್ನು ಇದಿರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಪಾಂಡು.

ಯಥಾ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯನ ಪತ್ನಿಯರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ಗಂಡುಕೂಸನ್ನು ಹೆತ್ತರು. ಭೀಷ್ಮನು ಆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಜಾತ ಕರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದನು, ಅಂಬಕಯ ಮಗುವಿಗೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನೆಂದೂ ಅಂಬಾಲಿಕೆಯ ಮಗುವಿಗೆ ಪಾಂಡುವೆಂದೂ ನಾಮಕರಣವಾಯಿತು. ದೈವ ವಶದಿಂದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಜನ್ಮಾಂಧನಾಗಿದ್ದನು ಭೀಷ್ಮನಂತೂ ಕುಮಾರರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ನಿರ್ವಂಚನೆಯಾಗಿ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಂತೆಯೇ ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದನೋ ಈಗ ಅದೇ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಅವನ ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಇಟ್ಟನು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಜನ್ಮಾಂಧನಾದರೂ ಭೀಷ್ಮನು ಅವನಿಗೆ ರಾಜ ಕುಲೋಚಿತವಾದ ವಿದ್ಯಾಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಲಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಕುಮಾರರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಪನಯನವಾಯಿತು. ಭೀಷ್ಮನು ನೇಮಿಸಿದ ಅಧ್ಯಾಪಕರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸಾಂಗವಾಗಿ ವೇದಾಧ್ಯಯನವೂ ನಡೆಯಿತು. ಅವರು ವೇದಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಾರದರ್ಶಿಗಳಾಗುತ್ತಲೆ ಅಸ್ತ್ರ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಭೀಷ್ಮನ ಅವಧಾನದಿಂದ ಅವರ ಅಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವ ಕೊರತೆಯೂ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಧನುರ್ವೇದ, ಗದಾ ಯುದ್ಧ ಕ್ರಮ, ಕತ್ತಿಯ ಸಾಧನೆ ಮೊದಲಾದ ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾದರು. ಇಬ್ಬರೊಳಗೆ ಪಾಂಡುವು ಬಿಲ್ಲವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯನಾದನು ; ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಬಾಹು ಬಲದಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸೀಮನೆನಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಕುಮಾರರಿಬ್ಬರೂ ನಾನಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗತರಾಗಲು, ಭೀಷ್ಮನ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಪಾರವಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು

ಕಣ್ಣಿಲ್ಲದವನಾದರೂ, ಪಾಂಡುವು ಇದ್ದುದರಿಂದ ಕುರುರಾಜ್ಯವು ದೀರ್ಘ ಕಾಲ ಅರಾಜಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಹಸ್ತಿನಾಪುರದ ಸಿಂಹಾಸನವೂ ದೀರ್ಘ ಕಾಲ ಶೂನ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಭೀಷ್ಮನು ಸರ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೋವಿದನೂ ಧನುರ್ಧರ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಆದ ಪಾಂಡುವೇ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತನಾದ ಪಾತ್ರನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದನು. ಸತ್ಯ ವತಿಯೂ ಅವಳ ಸೊಸೆಯರಿಬ್ಬರೂ ಪಾಂಡುವಿನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಹರ್ಷಚಿತ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ^{once again} ರಾಜ್ಯವು ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಯಿತು, ಪುರವಾಸಿಗಳು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ರಾದರು ; ಹಸ್ತಿನಾಪುರವು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅಭಿನವೋತ್ಸಾಹದಿಂದಲೂ ಅಭಿನವ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಸಂಜೀವಿತವಾಯಿತು.

ಒಂದು ದಿನ ಮಹಾಮತಿಯಾದ ಭೀಷ್ಮನು ಪಾಂಡುವನ್ನು ತನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಕರೆದು—“ವತ್ಸ! ದೈವ ವಶದಿಂದ ನಿಮ್ಮಿಣ್ಣನು ಜನ್ಮಾಂಧ ನಾಗಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ ನೀನು ರಾಜ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತೀಯೆ. ಈಗ ನೀನು ಕುರು ರಾಜ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ^{ಪರಿಚೀಕರಿಸುವುದು} ಪರಿಚೀಕರಿಸುವುದು ಅಂತಃಕರಣ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆ ಮಾಡುವುದು ನಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ಕುಲ ಧರ್ಮವು. ನ್ಯಾಯಪರತೆಯಿಂದಲೂ ವಿವೇಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸುಖವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೇ ರಾಜನು ರಾಜದಂಡವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವನು. ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪೀಡಿಸಿ ದುರ್ದಶೆಗೆ ತಂದು ತನ್ನ ಭೋಗಾಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುವುದು ರಾಜನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ರಾಜ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅವಮಾನವನ್ನು ತಂದಂತಾಗುವುದು. ಐಶ್ವರ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿಯಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ರಾಜನು ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳನು ; ನಿಶ್ಚಲವಾದ ನ್ಯಾಯಪರತೆ, ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾದ ಆಪಧಾನ, ಊರ್ಜಿತವಾದ ಕೀರ್ತಿ—ಇವುಗಳಿಂದ ರಾಜನು ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಅನವರತವೂ ಅವನಿಗೆ ಆತ್ಮಸಂಯಮವೂ ಶಾಂತ ಭಾವವೂ ಇರುವುದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ. ಅವನು ತನ್ನ ಬಾಹು ಬಲದಿಂದ ದೇಶಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತ, ಶತ್ರುಗಳ ಕಾಟವನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿ

ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಹೇಗೆ ಅವನ ಧರ್ಮವೋ, ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ಉದಾರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಚರ್ಮವನ್ನು ತಿದ್ದುತ್ತ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅವರ ಸುಖವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದೂ ಅವನ ಧರ್ಮವಾಗಿರುವುದು. ಪ್ರಚಾರಂಜನವೇ ಅವನು ರಾಜಪದವಿಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದರ ಉದ್ದೇಶವು. ಅವನು ಪ್ರಚಾರಂಜನದಲ್ಲಿ ಯತ್ನಶೀಲನಾಗಿರಬೇಕು, ಪ್ರಚಾರಂಜನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಆತ್ಮಸುಖವನ್ನೂ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಬೇಕು ಪ್ರಕೃತಿ ವರ್ಗವನ್ನು ಸುಖವಾಗಿಯೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿಯೂ ಇಡುವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೇ ವಿಧಾತನು ಅವನನ್ನು ಅಂತಹ ಉಚ್ಚಪದವಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವನು ಅವನು ಪ್ರಕೃತಿ ವರ್ಗದ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಶ್ರಮಪಡುವನೋ ಅಷ್ಟೆಷ್ಟು ಅವನು ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ನೀನು ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳು. ಆತ್ಮಸುಖದ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಡದೆ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸುಖವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಾಗು. ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಉತ್ಸಾಹ, ಅಧ್ಯವಸಾಯ, ಧೀಶಕ್ತಿ—ಇವುಗಳಿಂದ ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸು. ನೀನು ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಕರಗ್ರಹಣವನ್ನೂ, ಅವರ ಕ್ಷೇಮಾರ್ಥವಾಗಿ ದಂಡವಿಧಾನವನ್ನೂ ಮಾಡು. ಶರಣಾಗತರಲ್ಲಿಯೂ ದುರ್ಬಲರಲ್ಲಿಯೂ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಡ; ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ರಣದಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸು. ಶತ್ರು ಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕಾದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಸ್ತುತಿಗೆ ಎಡೆಗೊಡದಿರು. ಅನರ್ಥಕಾರಿಯಾದ ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗವನ್ನು ಗೆದ್ದು ವಿಷಯಭೋಗಕ್ಕೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸು. ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸನ್ಮಾನವೂ, ವೃದ್ಧರಿಗೂ ಗುರುಜನಕ್ಕೂ ಆದರವೂ, ಪ್ರಾಜ್ಞರಿಗೆ ಮರ್ಯಾದೆಯೂ ಸಲ್ಲಲಿ. ನೀನು ಅಸಾಧಾರಣ ಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನನಾದರೂ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸದಿರಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಉಚ್ಛ್ರಾಂತರಾಗಿ ಮೇರೆದಷ್ಟಿ ಕೆಟ್ಟ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಬೀಳದಂತೆ ನೋಡಿಕೊ. ದೇವರಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲ ಭಕ್ತಿಯೂ

ಋಷಿಗಳಲ್ಲಿ ದೃಢ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಇದ್ದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತ ಮಂಗಳವನ್ನೈದುವನು. ನೀನು ದೈವ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಋಷಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧಾವಂತ ನಾಗಿಯೂ ಇರು.”

ಭೀಷ್ಮನು ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಪಾಂಡುವಿಗೆ ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪುರುಷಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಅನಂತರ, ಶುಭ ದಿನ ಶುಭ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ, ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿಗಳಾದ ಋಷಿಗಳನ್ನೂ ಪುರವಾಸಿಗಳನ್ನೂ ಜನಪದ ವರ್ಗವನ್ನೂ ಕರೆಯಿಸಿ, ಅವರ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡುವಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಪಾಂಡುವು ರಾಜಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾಗಿ ಭೀಷ್ಮನ ಉಪದೇಶಾನುಸಾರವಾಗಿ ಪುಜಾ ಪಾಲನೆ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಅವನ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಪ್ರಭಾವ ದಿಂದ ಹಸ್ತಿನಾಪುರವು ಶ್ರೀಸಂಪನ್ನವಾಯಿತು, ಜನಪದವೆಲ್ಲವೂ ಧನ ಧಾನ್ಯ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು, ಪ್ರಜೆಗಳು ಸೌರಾಜ್ಯ ಸುಖ ದಿಂದ ತೃಪ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಭೀಷ್ಮನು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವತ್ರ ಶಾಂತಿಯು ನೆಲೆಯಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು. ಅವನು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪಾಂಡುವನ್ನು ಸುಶಿಕ್ಷಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನೋ, ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ರಾಜನೀತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದನೋ, ಆ ಉದ್ದೇಶವು ಸರ್ವಾಂಶದಲ್ಲಿಯೂ ಸಫಲವಾಯಿತೆಂದು ಸುಪ್ರೀತ ನಾದನು.

ಒಮ್ಮೆ, ಭೀಷ್ಮನು ಅಂಬಿಕೆಯ ದಾಸಿಯ ಮಗನಾದ ವಿದುರ ನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ—“ವತ್ಸ ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮರಾದ ರಾಜರು ರಕ್ಷಿಸಿದ ಈ ನಮ್ಮ ಕುಲವು ನಷ್ಟಪ್ರಾಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ದೈವಾ ನುಗ್ರಹದಿಂದ ಕುಲ ತಂತುವು ಮತ್ತೆ ನೆಲೆಗೊಂಡಿತು. ಪಾಂಡುವು ಈಗ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಅವನ ಬಲ ವೀರ್ಯಗಳಿಂದ ಈ ರಾಜ್ಯವು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವುದು. ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ

ಸಮಸ್ತ ರಾಜ ಕುಲಗಳೊಳಗೆ ಧನ ಮಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿ
ಕುಲವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿರುವುದು. ಈಗ, ಕುಲಾನುರೂಪ
ರನ್ನು ತಂದು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೂ ಪಾಂಡುವಿಗೂ
ಮಾಡುವುದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಗಾಂಧಾರ ರಾಜ
ಸುಂದರಿಯಾದ ಮಗಳೂ, ಮದ್ರೇಶ್ವರನಿಗೊಬ್ಬಳು ರೂಪ್ಯಾಂಶ
ತಂಗಿಯೂ ಇರುವರೆಂದು ಕೇಳಿರುವನು. ಆ ಕುಮಾರಿಯರು ನನ್ನ
ವಂಶಕ್ಕೆ ಸುರೂಪರಾದವರು. ರಾಜಕುಮಾರರಿಗೂ ಆ ಚೆಲ್ವಿಯರಿಗೂ
ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು ? ಹೇಳು ” ಎಂದು

ದಾಸೀ ಪುತ್ರನಾದರೂ ವಿದುರನು ಲೋಭ ಕ್ರೋಧ ವರ್ಜಿತನು,
ಶಾಂತನು, ಧರ್ಮಾತ್ಮನು, ದೀರ್ಘ ದರ್ಶಿ, ಆದುದರಿಂದ, ಎಲ್ಲರೂ
ಅವನನ್ನು ಅಂತರಂಗಾಲೋಚನೆಗೆ ಆಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು, ಎಲ್ಲರೂ
ಅವನಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅವನ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.
ಭೀಷ್ಮನಾಗಲಿ ಪಾಂಡುವಾಗಲಿ ವಿದುರನು ದಾಸೀ ಪುತ್ರ
ನೆಂದು ಅವನನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಅವನ ಬುದ್ಧಿ
ಕೌಶಲವನ್ನೂ ನೀತಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಉದಾರ ಭಾವವನ್ನೂ ನೋಡಿ,
ಅವನು ಕುರುವಂಶಕ್ಕೆ ಆಪ್ತ ಬಂಧು, ಹಿತೈಷಿ, ಸುಮಂತ್ರಿ ಎಂದು
ಅವನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಧರ್ಮಾನುರಕ್ತನಾದ ಈ
ದಾಸೀ ಪುತ್ರನು ಕುರುವಂಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಶ್ರದ್ಧಾಸ್ಪದನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ
ಆ ವಂಶದ ರಾಜನ್ಯರು ಅವನಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದರು.

ವಿದುರನು ಭೀಷ್ಮನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿನಯದಿಂದಿಂತೆಂದನು —
“ಆರ್ಯರೇ ! ನಿಮ್ಮಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಾನು ಶಿರಸಾವಹಿಸುವನು.
ತಾಯಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ತಾವು ನನ್ನನ್ನು ಸಾಕಿದಿರಿ, ತಂದೆಯೋಪಾದಿ
ಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರಿ, ಗುರುವಿನೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ
ಸದುಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸನ್ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವಿರಿ.
ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕುರುಕುಲದ ಗೌರವವು ಕುಂದದಿರುವುದು.
ತಾವು ವಿಷಯ ಭೋಗದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಲ್ಲವಾದರೂ ವಂಶ ಗೌರವವನ್ನು

ಭೀಷ್ಮ ಚರಿತೆ

ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡರಿರುವಿರಿ; ದಾರುಣರಾದರೂ ತಮ್ಮನ ಮದುವೆಗಾಗಿ ಪುಯಾಸ ಮಾಡುವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರೂ ರಾಜ್ಯದ ಮಂಗಳ ಸಾಧನಾರ್ಥಕವಾಗಿ ತಮ್ಮನ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ನಾನಾ ವಿಧವಾದ ಸದುಪಯೋಗ ಮಾಡಿ, ತಮ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಯಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಿರಿ ಈಗ ರಾಜಮಾರರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಮದುವೆಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿದ್ದೀರಿ. ತಾವು ಸಮಗ್ರ ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಪರಮ ಗುರು, ಇಷ್ಟದೇವತೆ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ, ತಮಗೆ ನಾನು ಹೇಳತಕ್ಕುದೇನಿದೆ? ತಮ್ಮ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಯಾವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆಂದು ತೋರುವುದೋ ಅದನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.”

ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ^{ತಾನು} ^{Keshave} ^{ಚಾಣಕ್ಯ} ವಿಧುರನು ಸುಮ್ತುನಾದನು. ಬಳಿಕ ಭೀಷ್ಮನು ಸತ್ಯವತಿಯ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಗಾಂಧಾರರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ದೂತನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಗಾಂಧಾರ ರಾಜನಾದ ಸುಶೀಲನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಕುರುಡನೆಂದು ಕನ್ಯಾದಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವೊದಲು ದೋಲಾಯಮಾನನಾಗಿದ್ದನು, ತರುವಾಯ, ಕೌರವರ ಕುಲ ಖ್ಯಾತಿ ಸದಾಚಾರಗಳನ್ನು ಪರಾಲೋಚಿಸಿ ಕನ್ಯಾರತ್ನವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಲೊಪ್ಪಿದನು. ಅವನು, ಬಂದ ದೂತನನ್ನು ಯಥೋಚಿತ ಸನ್ಮಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ^{ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ} ^{ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ} ಮಗಳ ಮದುವೆಗೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಮದುವೆಗೆಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಗಾಂಧಾರ ರಾಜ ಕುಮಾರನಾದ ಶಕುನಿಯು ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ತಂಗಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜಕುಮಾರನು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಗಾಂಧಾರಿಯನ್ನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಭೀಷ್ಮನಿಂದ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಪಯಣಮಾಡಿದನು. ಗಾಂಧಾರಿಯೂ ಲಾವಣ್ಯವತಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆಯೇ ಪತಿ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಳು. ನಿಶ್ಚಿತಾರ್ಥವಾದ ತರುವಾಯ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಅಂಧನೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಬಂದಿತು. ಆಗ ಅವಳು ತನ್ನ ಭಾವಿ ಪತಿಯು ಅಂಧನಾದರೂ ತಾನು ಅವನನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ತಿರಸ್ಕಾರಮಾಡೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ, ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ

ವಾದಮೇಲೆ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂತೆಯೇ ನಡೆದಳು. ಅವಳು ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಂಧ ಪತಿಯ ಶುಶ್ರೂಷೆಯನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದಳು, ತನ್ನ ಸದಾಚಾರದಿಂದ ಹಿರಿಯರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತ ಎನಯ ದಿಂದಲೂ ಶೀಲದಿಂದಲೂ ಸಕಲರ ಪ್ರೀತಿಗೂ ಪಾತ್ರಳಾದಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ, ಕುರುಕುಲದಲ್ಲಿ ಪತಿ ಪ್ರಾಣಿಯಾದ ಗಾಂಧಾರಿಯ ಕೀರ್ತಿಯು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿತು.

ಭೀಷ್ಮನ ಒಂದುದ್ದೇಶವು ನೆರವೇರಿತು. ಸತ್ಯವತಿಯು ಗುಣವತಿ ಯಾದ ಸೂಸೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದಳೆಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಳು ಧೃತ ರಾಷ್ಟ್ರನು ಪತಿ ಪ್ರಾಣಿಯಾದ ಹೆಂಡತಿಯ ಕೈಹಿಡಿದೆನೆಂದು ಪ್ರೀತ ನಾದನು ಕೌರವರು ಕುಲಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪಳಾದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ತಂದನೆಂದು ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ಈ ತೆರದಿಂದ ಒಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಮನೋರಥನಾಗಿ ಭೀಷ್ಮನು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನಾಲೋ ಚಿಸತೊಡಗಿದನು ಪಾಂಡುವಿನ ವಿವಾಹವು ಅವನ ಚಿಂತೆಗೆ ವಿಷಯ ವಾಯಿತು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಕುಂತಿಭೋಜನ ಮಗಳಾದ ಕುಂತಿಯ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಸನ್ನಾಹಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು ಯದು ವಂಶೀಯ ನಾದ ಶೂರನಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ಪೃಥೆಯೆಂಬ ಮಗಳಿದ್ದಳು. ಮಹಾ ಮತಿಯಾದ ಶೂರನು, ಮೊದಲು ವಾಗ್ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದ ಮೇರೆಗೆ, ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕುಂತಿಭೋಜನ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಈ ರಾಜನು ಪೃಥೆ ಯನ್ನು ಸಾಕಿ ಸಲಹಿದನಾದ ಕಾರಣ ಆ ಹುಡುಗಿಗೆ ಕುಂತಿಯೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ವಯೋವೃದ್ಧಿಯಾದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಕುಂತಿಯ ರೂಪ ಲಾವಣ್ಯವೂ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಸಾಕುಮಗಳು ಮದುವೆಗೆ ಈಡಾಗುತ್ತಲೆ ಕುಂತಿಭೋಜನು ಅವಳ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಆಗಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದನು, ದೇಶದೇಶದ ರಾಜರಿಗೆಲ್ಲ ಆಹ್ವಾನ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ನರಪತಿಗಳು ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿಳಿದರು. ಇತ್ತ, ಭೀಷ್ಮನು ಪರಿಜನವನ್ನಿಟ್ಟು ಪಾಂಡುವನ್ನು ಸ್ವಯಂವರೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಆತನು ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸಭಾಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಸುಸಜ್ಜಿತರಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ

ರಾಜರ ನಡುವೆ ಆಸನವನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಪಾಂಡುವಿನ ಯೌವನ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ವೋಹಗೊಂಡು, ಅವನ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನಟ್ಟು ಚಿತ್ರಾರ್ಪಿತರಂತಿದ್ದರು. ನೆರೆದಿದ್ದ ರಾಜರು ಪಾಂಡುವಿನ ಸುಂದರಾಕೃತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ರೂಪ ಲಾವಣ್ಯ ವತಿಯಾದ ಕುಂತಿಯು ತಮಗೆ ಲಭಿಸುವಳೆಂಬ ಆಸೆಯನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ ಬಂದರು.

ಸಭೆಯು ನೆರೆದಿರಲು, ಕುಂತಿಯು ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ವರಣಮಾಲೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಪ್ರತೀ ಹಾರಿಗಳ ಸಮೇತಳಾಗಿ ಸಭಾಮಂಟಪವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಳು. ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಲೋಕಾರಣ್ಯಮಯವಾಗಿದ್ದ ಸಭೆಯು ನಿಸ್ತಬ್ಧವಾಯಿತು, ಭೂಪತಿಗಳ ಕಣ್ಣುಗಳು ಅರಳಿದುವು, ಮುಖವು ಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನು ತಾಳಿತು. ವಂದಿಗಳು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ತಂತಮ್ಮ ರಾಜರ ವಂಶವರ್ಣನೆ ಮಾಡಲು ಹೊರಟರು. ಕುಂತಿಯು, ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಾಜ ಮಂಡಲಿಯ ಕಡೆಯೇ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತ ಪಾಂಡುವಿನ ಸಮಾಸಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತಳು, ನವ ಯೌವನ ಸಂಪನ್ನನಾದ ಕುರುರಾಜ ಕುಮಾರನ ವಿಕಸಿತ ಮುಖ ಕಮಲವನ್ನೂ, ವಿಶಾಲ ವಕ್ಷಸ್ಥಲವನ್ನೂ, ಆಕರ್ಷಣೀಯ ನೇತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಲೋಕಾತೀತವಾದ ಆ ಸುಂದರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಆಹ್ಲಾದಪಟ್ಟಳು, ಮಹಾರಾಜ ಪಾಂಡುವಿಗೇ ವರಣಮಾಲೆಯ ಸ್ನರ್ಪಿಸುವನೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಣಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಬೇರೆ ಯಾವ ಸರಪತಿಯ ಕಡೆಯೂ ಕಣ್ಣುಹಾಕದೆ ಕುರುರಾಜನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿ, ತನ್ನ ಕಮನೀಯ ಕರಪಲ್ಲವದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾಲ್ಯವನ್ನು ಅವನ ಕೊರಳಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದಳು. ಆ ಮಂಗಳ ಪುಷ್ಪ ಮಾಲೆಯು ಕುರುರಾಜನ ವಿಶಾಲ ವಕ್ಷಸ್ಥಲವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ, ಅವನ ದೇಹ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಸಿತು. ಇತ್ತ, ಅವನ ಸಹಚರರು ತಮ್ಮ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಿದರು. ವಾದ್ಯದವರು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕುಂತಿಭೋಜನು ತನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ಅನುರೂಪನಾದ ವರನು ಲಭಿಸಿದನೆಂದು ಸಂತುಷ್ಟನಾದನು.

ಪುರವಾಸಿಗಳು ಬಗೆ ಬಗೆಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸಂತೋಷವನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಉಳಿದ ರಾಜರು, ಹತಾಶರೂ ವಿಷಣ್ಣ ಹೃದಯರೂ ಆಗಿ, ತಂತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದರು.

ಕುಂತಿಭೋಜನು ಆನಂದ ಭರಿತನಾಗಿ ವಧೂವರರನ್ನು ಸಭಾ ಮಂಟಪದಿಂದ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ವೇದೋಕ್ತವಾಗಿ ವಿವಾಹವು ನಡೆಯಿತು. ತರುವಾಯ, ಬಹು ಮೂಲ್ಯವುಳ್ಳ ಒಳುವಳಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮಗಳನ್ನೂ ಅಳಿಯನನ್ನೂ ಆತನು ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು.

ಪಾಂಡುವು ಸ್ವಯಂವರ ಸಭೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ರಾಜರೆಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಧಾನನೆನಿಸಿ ಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸ್ವರೂಪೆಯಾದ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹೊರಟನು. ಆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೀಷ್ಮನು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ನವ ದಂಪತಿಗಳು ಬರುತ್ತಲೆ ಯಥೋಚಿತವಾದ ಆದರದೊಡನೆ ಅವರನ್ನು ಆರಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಅನುವಾದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಂತೆಯೇ ಪಾಂಡುವೂ ತನಗನುರೂಪಳಾದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಪಡೆದನೆಂದು ಸತ್ಯವತಿಯೂ ಅಂಬಿಕೆಯೂ ಪರಿತುಷ್ಟರಾದರು. ಸರ್ವ ಗುಣ ಸಂಪನ್ನೆಯಾದ ಸೊಸೆಯು ಮನೆಗೆ ಬಂದಳೆಂದು ಅಂಬಾಲಿಕೆಯು ತನ್ನ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಿದಳು. ಪುರವಾಸಿಗಳು ಅಭಿನವವಧು ವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತ ಅಂಬಾಲಿಕೆಯ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿದರು. ರಾಜ ಭವನವು ಉತ್ಸವೋಚಿತ ಶೃಂಗಾರದಿಂದ ಮೆರೆಯಿತು. ನಗರವಾಸಿಗಳು ನಗರವನ್ನು ಶೃಂಗರಿಸಿದರು. ಅವರವರ ಮನೆಗಳ ಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಮಾವಿನ ತೋರಣಗಳಿಂದಲೂ, ನಟ್ಟಿದ್ದ ಬಾಳೆಯ ಕಂಬಗಳಿಂದಲೂ ಪತಾಕೆಗಳಿಂದಲೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ಪೂರ್ಣ ಕಲಶಗಳಿಂದಲೂ ಹಸ್ತಿನಾಪುರವು ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಯಿತು. ಊರೂರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿಧವಾದ ಆಮೋದವು ಕಣ್ಮೊಳಿಸಿತು; ಪಾಂಡುವಿನ ವಿವಾಹೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಪುರವಾಸಿಗಳೂ ಜನಪದ ವಾಸಿಗಳೂ ಸಮವಾಗಿ ಆನಂದಪಟ್ಟರು.

ಕೆಲ ದಿನಗಳಾಗುತ್ತಲೆ ಭೀಷ್ಮನು ಪಾಂಡುವಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸಿದನು. ಮದ್ರದೇಶದ ರಾಜನ ತಂಗಿ ಬಲು ಚೆಲ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಭೀಷ್ಮನು ಪಾಂಡುವಿಗೆ ಆ ಚೆಲ್ವಿಯನ್ನು ತಂದು ಮದುವೆಮಾಡಲು ಮೊದಲೇ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿದ್ದನು ಈಗ ಆ ಸಂಕಲ್ಪ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅವನು ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮುನಿಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು—ಇವರೊಡನೆ ಮದ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಮದ್ರರಾಜನಾದ ಶಲ್ಯನು ಭೀಷ್ಮನ ಆಗಮನ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೆ ತ್ವರೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಇದಿಗೊಂಡು ಅದರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಶಿಷ್ಯಾಚಾರವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಶಲ್ಯ ರಾಜನು ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯ ಪಾದ್ರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಭೀಷ್ಮನು ಬಂದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದನು.

ಶಲ್ಯನ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸರ್ವರೂ ತಂತಮ್ಮ ಆಸನಗಳನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುತ್ತಲೆ, ಭೀಷ್ಮನು ಇಂತೆಂದನು —“ರಾಜರೇ ! ನಾನು ಕನ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವನು. ನಿಮ್ಮ ತಂಗಿಯಾದ ಮಾದ್ರಿದೇವಿಯು ಮದುವೆಗೆ ಸಿದ್ಧಳಾಗಿರುವಳೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿಬಿಲ್ಲೆನು. ನನ್ನ ತಮ್ಮನ ಮಗ ಪಾಂಡುವಿಗೆ ಆ ಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ. ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಲು ನೀವು ನಮಗೆ ತಕ್ಕವರು. ನಿಮ್ಮ ವಂಶವೂ ನಮ್ಮ ವಂಶವೂ ಸಮನಾಗಿ ಪವಿತ್ರವಾದುವು, ಗುಣದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಅನುರೂಪವಾದುವು. ನಮ್ಮ ಪಾಂಡುವಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ತಂಗಿಯನ್ನು ದಾನಮಾಡಿ ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧ ಮಾಡುವಿರಾದರೆ ನಾನು ಪರಮ ಸುಖಿಯೆಂದೆಣಿಸುವನು.”

ಶಲ್ಯನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಭೀಷ್ಮನ ಪ್ರಸ್ತಾವಕ್ಕೊಡಂಬಟ್ಟು ತಂಗಿಯನ್ನು ಅವನ ಕೈಗೊಪ್ಪಿಸಿದನು. ಭೀಷ್ಮನೂ ಶಲ್ಯನಿಗೆ ಉಪಹಾರ ರೂಪವಾಗಿ ಆನೆ ಕುದುರೆಗಳನ್ನೂ ಮುತ್ತು ರತ್ನಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಮಾದ್ರಿದೇವಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನು ದೈವಜ್ಞ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮತ್ತು ಸತ್ಯವತಿ ಪ್ರಭೃತಿಗಳ ಮತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಶುಭ ದಿನವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಆ ಶುಭ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡುವಿನ ಪರಿಣಯೋತ್ಸವವನ್ನು ಸಾಂಗವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಿದನು, ಪಾಣಿಗ್ರಹಣವಾದ ತರುವಾಯ ಮಾದ್ರಿದೇವಿಯ ವಾಸಕ್ಕೆ ಸುರಮ್ಯವಾದ ಅಂತಃಪುರವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು ಕುಂತಿಭೋಜನ ಮಗಳಿಗೆ ವಿವಾಹವಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತೆಯೇ ಈ ವಿವಾಹದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ಸವವು ಸಂಭ್ರಮವಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಕುಂತಿಯೂ ಮಾದ್ರಿಯೂ ಸವತಿಯರಾದರೂ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರೀತಿಯು ಹುಟ್ಟಿತು ಇಬ್ಬರೂ ಸಾಪತ್ಯ್ಯ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ಕಾಯ ಮನೋವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಪತಿ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಮಹಾರಾಜ ಪಾಂಡುವು ಪರಸ್ಪರ ಸ್ನೇಹಬದ್ಧರಾದ ಪತ್ನಿಯರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶುಶ್ರೂಷೆಯಿಂದ ಪ್ರೀತನಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಈ ತೆರದಲ್ಲಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಪಾಂಡುರಾಯರಿಬ್ಬರಿಗೂ ವಿವಾಹವು ನಡೆಯಿತು. ಸಮರ್ಥ ಭೀಷ್ಮನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಕೊರತೆಯೂ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಪತಿ ಪ್ರಾಣಿಯಾದ ಗಾಂಧಾರಿಯು ಶುಶ್ರೂಷೆಯಿಂದ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಪಾಂಡುವು ಕುಲಾನುರೂಪರಾದ ಸತಿಯರೊಡಗೂಡಿ ಸುಖದಿಂದಿದ್ದನು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಅಂಧನಾದರೂ, ಭೀಷ್ಮನು ಅವನನ್ನು ಚಕ್ಷುಷ್ಮಂತನೂ ರೂಪವಂತನೂ ಆಗಿದ್ದಂತೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಉಭಯ ಭ್ರಾತೃಗಳನ್ನೂ ಸಮನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತ, ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಸಮನಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತ, ಇಬ್ಬರ ಹಿತವನ್ನೂ ಸಮನಾಗಿ ಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕುಲ ಗೌರವದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಆಚಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ, ರೂಪಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಪಾಂಡುರಾಯರ ಪತ್ನಿಯರಿಗೆ ಮೈಷಮ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತು, ಭೀಷ್ಮನ ಸದ್ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನೂ ಪಾಂಡುವೂ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಭ್ರಾತೃ ಭಾವದಿಂದ ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಪಾಂಡುರಾಯರ ವಿವಾಹವಾದ ಕೂಡಲೆ ಭೀಷ್ಮನು ವಿದುರನ ಪರಿಣಯವನ್ನು ಮಾಡಲು ದ್ಯುಕ್ತನಾದನು. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಭೀಷ್ಮನು ತನ್ನ ಉದಾರ ಗುಣವನ್ನೂ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ತೋರಿಸದೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ವಿದುರನು ದಾಸಿಯ ಮಗನಾದರೂ ಭೀಷ್ಮನು ಅವನನ್ನು ದಾಸನಂತೆ ಹೀನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಪಾಂಡುರಾಯರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಅವನನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ವಿದುರನು ಹೇಗೆ ಧರ್ಮಿಷ್ಠನಾಗಿ, ಪುಶಾಂತ ಚಿತ್ತನಾಗಿ, ಆದುದರಿಂದಲೇ ಸೌಮ್ಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ, ಸರ್ವ ಜನ ಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದನೋ, ಹಾಗೆಯೇ, ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗವುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣವಂತೆಯಾಗಿ, ಸುಂದರಿಯಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಅನುರೂಪಳಾಗಿರುವ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಭೀಷ್ಮನು ತಂದು ಅವನಿಗೆ ಮದುವೆಮಾಡಿದನು.

ಋತು ಪರ್ಯಾಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶರತ್ಕಾಲವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಮುಗಿಲುಗಳು ತೇಲಿಹೋದುವು, ದಿಕ್ಕುಗಳು ನಿರ್ಮಲವಾದುವು, ಸೂರ್ಯ ರಶ್ಮಿಯು ಪುಖರವಾಯಿತು, ಚಂದ್ರನ ಶುಭ್ರ ಕಿರಣ ಜಾಲವು ಬೆಳಗಿತು, ಅರಳಿದ ಕಮಲ ದಳಗಳಿಂದ ಸರೋವರಗಳು ಶೋಭಾಯು ಮಾನವಾದುವು. ಸರೋವರಗಳಲ್ಲಿ ಮಂದಮಾರುತದಿಂದ ಸಂಚಾಲಿತವಾದ ತರಂಗಾವಳಿಗಳ ಕೂಡೆ ಹಂಸ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಸುಮ್ಮಾನದಿಂದ ಕುಣಿದಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದುವು. ದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಸರಿಲ್ಲವಾಯಿತು, ನದಿಗಳ ರಭಸವಡಗಿತು, ಮಾರ್ಗಗಳು ಸುಗಮವಾದುವು, ಭೂಮಿಯು ಸೈರುಗಳಿಂದ ಸೊಂಪೇರಿತು, ಕೃಷಿಕರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಆಸೆಯು ಉತ್ಸಾಹವೂ ಹುಟ್ಟಿದುವು, ಗಾಳಿಯು ಸ್ಪರ್ಶವು ಆಪ್ಯಾಯವಾಯಿತು, ರಾತ್ರಿ ನೀಲ ಗಗನದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಹೊಳೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದುವು.

ಶರತ್ಕಾಲವು ಅಡಿಯಿಡುತ್ತಲೆ ಪಾಂಡುವು ದಿಗ್ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲು ದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ, ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು, ಅವನು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಮಾಂಡಲಿಕರೂ ಸಾಮಂತರೂ ತಂತಮ್ಮ ಬಲ ಸಮೇತರಾಗಿ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಬಂದಿಳಿದರು. ಚತುರಂಗ ಒಲವು ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ

ಸಜ್ಜಿತವಾಯಿತು. ಪಾಂಡುವು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಿ ಕೊಂಡು ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಮುಂದಾಗಿಯೇ ಸಂಬಳವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ವಶವರ್ತಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಈಗ, ಅವನು ಭೀಷ್ಮ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರರಿಗೂ, ಸತ್ಯವತಿ ಪ್ರಭೃತಿ ಮಾತೃದೇವಿಯರಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರ ಹರಕೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು, ಶುಭ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಚತುರಂಗ ಬಲ ಸಹಿತನಾಗಿ ನಗರದಿಂದ ಹೊರಟನು.

ಹೀಗೆ ದಂಡಯಾತ್ರೆ ಹೊರಟ ಪಾಂಡುವು ಮಾಮೂಲಿತ ಮಾಂಡಲಿಕರನ್ನೂ ಸಾಮಂತರನ್ನೂ ಭುಜ ಬಲದಿಂದ ದಂಡಿಸಿ ಶರಣುಹೊಕ್ಕವರನ್ನು ಆದ್ರ್ವ ಹೃದಯದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿದನು ಅಂತು, ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅವನ ಪುತಾಪಕ್ಕೆ ಕುಂದುಬರಲಿಲ್ಲ, ಉದಾರ ಭಾವಕ್ಕೆ ಕಳಂಕವುಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಾಲಿಟ್ಟಲ್ಲಿ ಅವನು ವಿಜಯಿಯಾದನು, ನಿರುಪಮ ವೀರನೆಂದು ಹೆಸರು ಗೊಂಡನು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನದಿಗಳು ಅವನ ಪಯಣಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡ ಬಂದುವೋ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೇತುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನಿಬಿಡಾರಣ್ಯವು ಅವನ ಪಯಣಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವಾಡಿತೋ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗಿಡ ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿಸಿ ಪ್ರಶಸ್ತ ವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ದುರ್ಲಭವಾಗಿದ್ದಿತೋ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು ಈ ತೆರದಲ್ಲಿ ತಾನು ಹೊಕ್ಕ ನಾಡುಗಳೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಬಾಹು ಬಲಕ್ಕೂ ಧರ್ಮಾಚರಣಕ್ಕೂ ಕುರುಹುಗಳಿರುವಂತೆ, ಲೋಕ ಹಿತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಕುರುರಾಯನು ತನ್ನ ವೀರತ್ವದಿಂದ ವೀರ ಭೋಗ್ಯಯಾದ ಧರಣಿಯನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು.

ಪಾಂಡುವು ಹಸ್ತಿನಾಪುರದ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೀಷ್ಮನು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಅವನನ್ನು ಇದಿರ್ಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅಮಾತ್ಯರೊಡಗೊಂಡು ಪುರದಿಂದ ಹೊರಟನು. ಗೆದ್ದುಬಂದ ಕೌರವ ಸೇನೆಯನ್ನೂ ಕೌರವ ಕುಲ ದೀಪನಾದ ಪಾಂಡುವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಲೆ ಭೀಷ್ಮನು ಆನಂದ ಪರವಶನಾಗಿ, ಪಾಂಡುವನ್ನು ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಕಣ್ಣಿಂದ ಆನಂದ ಜಿಂದುಗಳನ್ನು ಕರೆದನು. ಪಾಂಡುವು

ವಿಜಯ ಗೌರವದಿಂದ ಮಹಿಮೋನ್ನತನಾಗಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ಭಾವವನ್ನು ತಾಳಿ ಭೀಷ್ಮನ ಪಾದಕ್ಕೆರಗಿ ಭೀಷ್ಮನ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದ ಅಮಾತ್ಯ ಪ್ರಭೃತಿಗಳಿಗೆ ಯಥೋಚಿತ ಸನ್ಮಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೂರ್ಯ ಶಂಖ ದುಂದುಭಿ ಮೊದಲಾದ ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯಗಳಾದುವು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಕುರುರಾಜನನ್ನು ಕೈಯೆತ್ತಿ ಆಶೀರ್ವಚನಗಳಿಂದ ಹರಸಿದರು. ಪುರಾಂಗನೆಯರು ಸಮಯೋಚಿತ ಮಂಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಕುರುರಾಜನಲ್ಲಿ ತಮಗಿದ್ದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿದರು ಪುರವಾಸಿಗಳೂ ಜನಪದ ವಾಸಿಗಳೂ ಏಕ ವಾಕ್ಯದಿಂದ—“ಹಿಂದೆ ಕುರುಕುಲದ ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸಿ ಗರ್ವಪಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜರಲ್ಲರೂ ಈಗ ಪಾಂಡುವಿನ ಶರಣು ಹೊಕ್ಕುರು ಮಹಾತ್ಮ ಭೀಷ್ಮನು ಪಟ್ಟ ಪುಯಾಸದಿಂದ ಪಾಂಡುವು ಧನುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸುಶಿಕ್ಷಿತನಾಗಿ ರಾಜಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠನಾಗ ದಿದ್ದ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಈ ಬಗೆಯ ಆನಂದೋತ್ಸವವನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೆವು? ಭೀಷ್ಮನು ಕುರುಕುಲಕ್ಕೆ ಮಂಗಳ ವಿಧಾತನು ಅವನು ಏಕಮಾನಸನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಅನುದಿನವೂ ಭರತ ವಂಶಕ್ಕೆ ಶುಭವಾಗುತ್ತಿರುವುದು. ಇಂತಹ ಪರಾರ್ಥ ಪರನೂ ವಿಷಯ ವಿರಕ್ತನೂ ಆದ ಮಹಾತ್ಮನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ದಿಗ್ವಿಜಯ ಪಾಂಡುವಿನ ಕೀರ್ತಿಯು ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟುವಂತಾಯಿತು” ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ಇಂತಹ ಆಮೋದ ಪ್ರಮೋದಗಳ ನಡುವೆ, ಭೀಷ್ಮನು ಪಾಂಡುವನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಗರವನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು.

ಆನಂದ ಕೋಲಾಹಲ ಪೂರಿತವಾದ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಪಾಂಡುವು ಸತ್ಯವತಿ ಅಂಬಿಕೆ ಅಂಬಾಲಿಕೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ—ಇವರ ಚರಣಗಳಿಗೆ ಯಥಾಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಸತ್ಯವತಿಯು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮನಾದ ಮೊಮ್ಮಗನ ವಿಜಯ ಮೈಭವದಿಂದ ಆನಂದ ಮಗ್ನಿಯಾದಳು. ಅಂಬಿಕೆಯು ಹರ್ಷ ಚಿತ್ತಿಯಾಗಿ ಮಗನಿಗೆ ಕುಶಲ ವಾಗಲೆಂದು ದೇವತಾ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದಳು. ಅಂಬಾಲಿಕೆಯ ವಕ್ಷ

ಸ್ಥೂಲದ ಮೇಲೆ ಆನಂದಾಶ್ರಯ ಧಳಧಳಿಸಿ ಸುರಿಯ ತೊಡಗಿತು. ಅವಳು ಪರಮ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಮಗನನ್ನು ತಕ್ಕೈಸಿ, “ವತ್ಸ! ಕುಶಲವೆ?” ಎಂದಳು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಅನುಜನ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಪರಿತುಷ್ಟನಾದನು. ಕುಂತಿ ಮಾದ್ರಿಯರ ಆಹ್ಲಾದಕ್ಕೆ ಕೊನೆ ಯಿಲ್ಲವಾಯಿತು. ಅವರು ಸಿಂಹ ಪರಾಕ್ರಮನನ್ನು ಕೃಪಿಸಿದರು ಅವನ ಶೌರ್ಯ ಗೌರವಗಳಿಂದ ತಾವು ಅಗಣ್ಯ ಪುಣ್ಯವತಿಯರಾದೆವೆಂದು ಹಿಗ್ಗಿದರು. ಈ ತೆರದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡುವಿನ ಪ್ರತ್ಯಾಗಮನದಿಂದ ಸರ್ವರ ಹೃದಯವೂ ಪುಷ್ಕಲವಾಯಿತು ಅನುಕ್ರಮವೂ ಸರ್ವರೂ ಪಂಚ ವರೇಣ್ಯನಾದ ಪಾಂಡುವಿನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಉದ್ಘೋಷಿಸುತ್ತಲೂ ಕುರುಕುಲಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟದೈವದಂತಿದ್ದ ಭೀಷ್ಮನ ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ಚರಿತೆಯನ್ನು ಕೀರ್ತನಮಾಡುತ್ತಲೂ ಇದ್ದರು.

ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಕೌರವ ಪಾಂಡವರ ಜನನ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ.

ದಿನಕ್ರಮವಾಗಿ ಕುರುವಂಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶಾಖೆಗಳು ಒಡೆದುವು ಪಟ್ಟದರಸಿಯಾದ ಕುಂತಿಯು ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಮಾಡ್ರಿಯು ಇಬ್ಬರು ಅವಳಿಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಹೆತ್ತರು ಇತ್ತ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಹೆಂಡತಿ ಗಾಂಧಾರಿಗೆ ನೂರ್ದುರು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಪಾಂಡುವು ಐವರು ಪುತ್ರರನ್ನೂ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಬಹು ಪುತ್ರರನ್ನೂ ಪಡೆದು ಸಂತುಷ್ಟರಾದರು. ಯಥಾವಿಧಾನವಾಗಿ ಕುಮಾರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಚಾತಕರ್ಮಾದಿಗಳು ನಡೆದುವು ಕುಂತಿಯ ಮಕ್ಕಳು ಯುಧಿಷ್ಠಿರ, ಭೀಮಸೇನ, ಅರ್ಜುನ ಎಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡರು. ಮಾಡ್ರಿಯ ಮಕ್ಕಳೊಳಗೆ ಜ್ಯೇಷ್ಠನ ಹೆಸರು ನಕುಲ, ಕನಿಷ್ಠನ ಹೆಸರು ಸಹದೇವ. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳು ದುರ್ಯೋಧನ, ದುಶ್ಯಾಸನ—ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಖ್ಯಾತರಾದರು.

ಕುಮಾರರು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಾಗಿ ಯೌವನದಶೆಗೆ ಒರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಪಾಂಡುವು ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದನು ಅವನ ಮರಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಕುರುರಾಜ್ಯವು ಶೋಕಾಕುಲವಾಯಿತು, ಸತ್ಯವತಿ ಭೀಷ್ಮರಾದಿಯಾಗಿ ಸರ್ವರೂ ವ್ಯಸನಾಕ್ರಾಂತರಾದರು, ಕುಂತಿ ಮಾಡ್ರಿಯರು ಮೂರ್ಛೆ ಹೋದರು. ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೆ, ಕುಂತಿಯು ಮಾಡ್ರಿಯನ್ನು ಕರೆದು—“ಎಲಾ, ನಾನು ಆರ್ಯಪುತ್ರನ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ, ಸಕಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮುಂಗೊಂಡು ಮಾಡುವುದು ನನ್ನ ಧರ್ಮವು, ಈಗ ನಾನೂ ಆರ್ಯಪುತ್ರನ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿಯುವನು, ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿಡುವೆನು, ನೀನು ಶೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಸಾಕುವ ಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸು, ಪರದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯಪುತ್ರನಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯಾಗುವಂತೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸು; ನಾನು ಆರ್ಯಪುತ್ರನ ಕೂಡೆ ಸಹಗಮನ ಮಾಡುವನು; ನೀನು ನನಗಡ್ಡ ಬರಬೇಡ” ಎಂದಳು.

ಶೋಕಾಕುಲೆಯಾದ ಕುಂತಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾದ್ರಿಯು ಇಂತೆಂದಳು —“ಆರ್ಯೇ! ನಾನು ಸಂಸಾರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೂ ಅರಿಯೆನು, ಅಲ್ಪ ವಯಸ್ಸಿನವಳಾದುದರಿಂದ ನನ್ನ ವಿವೇಚನಾ ಶಕ್ತಿಯು ಪರಿಣತವಾಗಿಲ್ಲ, ಮಕ್ಕಳ ಲಾಲನೆ ಪಾಲನೆಯು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವು, ಅದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಸಾಲದು, ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆಯೇ, ಬುದ್ಧಿ ದೋಷದಿಂದ ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಸದೆ ಹೋದರೆ ನಾನು ಪಾತಕಿಯಾಗುವೆನು, ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಶೈಶವವೇ ಕಳೆಯಲಿಲ್ಲ, ನೀಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರ ಗತಿಯೇನು? ಅವರಿಗೆ ದಿಕ್ಕಾರು? ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಸಾಕುವರಾರು? ಅವರು ಯಾರ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡಿರುವರು? ಅದೃಷ್ಟವು ಹೇಗಿರುವುದೋ? ಅವರೇನಾದರೂ ಆದರೆ ನಾನು ಇನ್ನಷ್ಟು ದುಃಖಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಆರ್ಯಪುತ್ರನಿಗೆ ಜಲ ತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೂಡುವರು ಕೂಡ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವರು. ಆದುದರಿಂದ, ಪರದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯ ಪುತ್ರನ ತೃಪ್ತ್ಯರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಇಹದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಬೇವನ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಬದುಕಿರುವುದೇ ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವು. ನೀನು ಸಹಗಮನದ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಬಿಡು, ನಾನು ಸಹಗಮನವನ್ನು ಮಾಡುವನು, ಅದರಿಂದ ನನ್ನಿಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಾನಿಯೇನೂ ಆಗದು ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳನ್ನು ಸಾಕುವಂತೆಯೇ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ನೀನು ಸಾಕಬಲ್ಲೆ; ಅವರಲ್ಲಿ ನಿನಗಂದಿಗೂ ಪ್ರೀತಿ ತಪ್ಪದಿರುವುದು.”

ಇಂತೆಂದು ನುಡಿದು ಪತಿ ಸ್ತ್ರಾಣೆಯಾದ ಮಾದ್ರಿಯು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಆರಯ್ಯೆಯನ್ನು ಸವತಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಸಹಗಮನವನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ಕುಂತಿಗೆ ಸಹಗಮನವನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಬಿಡಲಿಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮಕ್ಕಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಿಡಲೊಡಂಬಟ್ಟಳು.

ಪಾಂಡುವು ದಿವಂಗತನಾದ ತರುವಾಯ ಭೀಷ್ಮನು ಸ್ವಭಾವ ಸಿದ್ಧವಾದ ಉದಾರ ಭಾವದಿಂದಲೂ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿ ಕುಮಾರರ ರಕ್ಷಣಾವೇಕ್ಷಣ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತನು. ಅವನು ಹಿಂದೆ ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯನ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದ

ರಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಿರತನಾಗಿದ್ದನೋ, ಹೇಗೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಪಾಂಡುರಾಯರ ಪುರೋವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಾಗಿದ್ದನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಈಗ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳನ್ನು ಸಾಕಿ ಸಲಹುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅಕ್ಕರೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಅಡಿಗಡಿಗೆ ವಿಘ್ನ ವಿಪತ್ತುಗಳು ಬಂದರೂ ಅವನ ಧರ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯು ಪಲ್ಲಟವಾಗಲಿಲ್ಲ ಅವನು ಮೇರುವಿನಂತೆ ನಿಶ್ಚಲನಾಗಿ ನಿಂತು ಕರ್ತವ್ಯ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕುರುರಾಜ ಕುಮಾರರನ್ನು ಸಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು, ಚಿತ್ರಾಂಗದನು ಹತನಾದ ಬಳಿಕ ಹೇಗೆ ಕುರುರಾಜ್ಯದ ಕ್ಷೇಮಚಿಂತನೆ ಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೋ, ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯನ ಮರಣಾನಂತರ ವಂಶ ಗೌರವವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಶ್ರಮಪಟ್ಟನೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಈಗ ಪಾಂಡುವು ಕಾಲಧರ್ಮವನ್ನೈದುತ್ತಲೆ ಕುರುಕುಲದ ಕೀರ್ತಿ ಸಂಪದಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಡುಪಟ್ಟನು. ಅವನ ಶ್ರಮ ಶೀಲತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ವಿಸ್ಮಯಪಟ್ಟರು. ಅವನು ರಾಜ ದಂಡವನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಲಿಲ್ಲ, ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಪರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿತ ಪ್ರಾಣನಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಂತೆ ತಾನೂ ಒಬ್ಬನೆಂದು ಅವನು ತೋರಿದ ರಾಜಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ಸ್ತಬ್ಧರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು, ಅವನ ಅನ್ಯಾದೃಶ ಚರಿತೆಗೆ ಭಕ್ತಿರಸದಿಂದ ಮನಗರಗಿ ತಲೆಬಾಗಿ ಅವನನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟಾದರೂ, ಭೀಷ್ಮನು ಯಾವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ತಾನು ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ರಾಜ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಆಜ್ಞಾನುರೂಪವಾಗಿ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಪಾಂಡುವಿನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಸತ್ಯವತಿಗೆ ವಿಷಯ ಮೈರಾಗ್ಯವು ಹುಟ್ಟಿತು, ಅವಳು ಸಕಲ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಸೀನೆಯಾದಳು. ಹೀಗಿರಲು, ಒಂದು ದಿನ ಅವಳು ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಕರೆದು—“ವತ್ಸ! ಪಾಂಡುವಿನ ಸಾವಿನಿಂದ ನನ್ನ ದೇಹವು ಉಡುಗಿ ಹೋಯಿತು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗಾದರೋ, ಯಾವುದೂ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅರಮನೆಯು ಬರಿದಾಯಿತು, ಸಂಸಾರವು ಕಿಚ್ಚುಬಿದ್ದ ಕಾಡಿ ನಂತಾಯಿತು. ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳೂ ನಾನು ಪಾಂಡುವಿನ ಮುಖವನ್ನು

ನೋಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಣಾಧಿಕನಾದ ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯನು ಹೋದ ಶೋಕ ವನ್ನು ತಾಳಿಕೊಂಡಿದ್ದನು, ಪಾಂಡುವಿನಿಂದ ನಮ್ಮ ವಂಶದ ಕೀರ್ತಿ ಲತೆಯು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹಬ್ಬುವುದೆಂದು ಆಸೆಪಡುತ್ತಿದ್ದನು ಆಯಾಸ ನಿರಾಸಯಾಯಿತು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳ ಸ್ವಭಾವವು ಅವರ ಈ ಅಲ್ಪ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ನನಗೆ ಶಂಕೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು; ಕುಲ ಕ್ಷಯಕರವಾದ ಜ್ಞಾತಿ ವೈರವು ಹುಟ್ಟುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿರುವವು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದೆಲ್ಲವೂ ಕಳೆದುಹೋಯಿತು, ಅಪ್ರಿಯವಾದುದೇ ತಲೆದೋರುತ್ತಿದೆ; ಧೈರ್ಯವು ಕುಂದುತ್ತಿದೆ. ನಾನು ಇನ್ನು ಬದುಕಿರುವುದರಿಂದ ಪುರ್ವೋಜನಪಿಲ್ಲ ಹಿಂದೆ ಅನುಭವಿ ಸಿದ ದುಃಖಗಳೆಲ್ಲವೂ ಐಮಡಿಸಿ ಹೊಸ ಹೊಸದಾಗಿ ಅನುಕ್ಷಣವೂ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತಿವೆ, ಸರ್ವದಾ ಯಮನ ಛಾಯೆಯೇ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದೆ. ಇನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿರಲು ನನಗಿಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ, ಲೌಕಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡರಲು ನನಗೆ ಉತ್ಸಾಹವಿಲ್ಲ, ರಾಜ ಭವನದಲ್ಲಿರುವ ರಾಜಭೋಗ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿನೋಡಲು ಕೂಡ ನನಗೆ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿಲ್ಲ. ಸೊಸೆಯರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕೂಡಿ ನಾನು ವನವಾಸ ಹೋಗುವೆನು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂವರೂ ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಕಾಣಲು ಯತ್ನಿಸುವೆವು” ಎಂದಳು.

ಭೀಷ್ಮನು ಸತ್ಯವತಿಯಾಡಿದ ಈ ಮೈರಾಗ್ಯ ಭಾವ ಪೂರ್ಣವಾದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ—“ತಾಯೇ! ನಿನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವು ವಿಹಿತವಾದುದೇ ಸರಿ; ನೀನು ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದಿರುವ ಮಾರ್ಗವು ಯುಕ್ತವಾದುದೇ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ವರೂ ಧರ್ಮಾನುಶಾಸನವನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವರು; ಪಾಪ ಪ್ರವಾಹವು ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಿರುವುದು, ಸರ್ವರೂ ಕಳಂಕ ಪಂಕದಲ್ಲಿ ಹೇಸದೆ ಮಗ್ನರಾಗುತ್ತಿರುವರು. ಈ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತಪೋವನವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೇ ಸರಿ. ನಾನಾದರೋ, ದಾರುಣ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಪಾಶದಿಂದ ಬದ್ಧನಾಗಿರುವೆನು, ವನವಾಸವು ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯ ವಲ್ಲ. ನಾನು ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಸಿಂಹಾಸನ ಸ್ವೀಕಾರಕ್ಕೂ ಇಷ್ಟಪಡೆನು. ಈ ವಿಶಾಲ ಕುರುರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ, ಮಿಕ್ಕವರಂತೆ

ನಾನೂ ಪ್ರಜಾ ವರ್ಗದಲ್ಲೊಬ್ಬನು. ರಾಜ್ಯ ಸಂಪದಕ್ಕೆ ನಾನು ಅರ್ಹ ನಲ್ಲ. ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಿಾರಿ ನಡೆಯಲು ನಾನು ಶಕ್ತನಲ್ಲ. ನಾನು ಕುರುರಾಜನ ಅನ್ನದಿಂದ ವೋಷಿತನಾದವನು. ಭಕ್ತಿವೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಜಾಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದೆಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟೇ ನನ್ನ ಕೆಲಸವು. ಅನ್ನದಾತನಾದ ಕುರುರಾಜನ ಮಂಗಳವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿರುವುದೇ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವು. ನಾನು ಕುರುವಂಶದ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿ ಕುಮಾರರನ್ನು ಸಲಹುತ್ತಿರುವೆನು. ಈ ಕಾರ್ಯವು ನನಗೆ ಕೈಗೆಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ನಾನು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಮನಗೊಡದಿದ್ದರೂ ನನಗೆ ಪಾಪ ಸ್ವರ್ತವಾಗದೆಂದು ನಂಬುವನು ನಾನು ತಂದೆಯ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಯಾವ ಮಾತಿಗೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದಿರುವೆನೋ ಆ ಮಾತನ್ನು ವಿಾರದಂತೆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಕಾಯ ಮನೋ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಪರಮ ಧರ್ಮ ಲಾಭವುಂಟಾಗುವುದು ಆ ಧರ್ಮ ಬಲದಿಂದಲೇ ನಾನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಕ್ಷಯ ಸಿದ್ಧಿದಾತ ನಾದ ಪಿತೃದೇವನ ಪಾದವನ್ನು ಸೇರುವೆನು” ಎಂದನು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವತಿಯು ತವೋವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಕೃತಸಿತ್ತಯೆ ಯಾಗಿ ಸೊಸೆಯರಿಬ್ಬರಿಗೂ ತನ್ನ ಮನೋಗತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಳು. ಅಂಬಿಕೆ ಅಂಬಾಲಿಕೆಯರಿಬ್ಬರೂ ಆತ್ತೆಯ ಮಾತಿಗೊಡಂಬಟ್ಟರು ತರುವಾಯ ಸತ್ಯವತಿಯು ಎಲ್ಲರ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ಪಡೆದು ಸೂಸಯ ರನ್ನೊಡಗೊಂಡು ಪವಿತ್ರ ಭಾಗೀರಥಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿರುವ ತವೋವನಕ್ಕೆ ಹೊರಟಳು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಪರ್ನಕುಟೀರವು ರಾಜ ಭವನವಾಯಿತು ; ತೃಣವು ಶಯ್ಯೆಯಾಯಿತು, ವನ ಜಾತ ಫಲಮೂಲಗಳು ಆಹಾರ ವಾದುವು. ಈ ಪರಮ ಪವಿತ್ರವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟ ರಾಗಿ ಆ ರಾಜಮಹಿಷಿಯರು ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ಮನೋಹರ ವ್ರಾಸಾದವನ್ನೂ ದಿವ್ಯ ವಸ್ತುಜಾತಗಳನ್ನೂ ಮರೆತರು. ಅರಣ್ಯಚಾರಿ ಗಳಾದ ಜಿಂಕೆಗಳೊಡನೆಯೂ ತವೋವನ ವಾಸಿಗಳಾದ ಋಷಿ ಪತ್ನಿಯ ರೊಡನೆಯೂ ಅವರಿಗೆ ಸ್ನೇಹ ಭಾವವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಆ ರಾಜಮಹಿ ಷಿಯರು ಪರಮ ಪಾವನವಾದ ಭಾಗೀರಥಿಯ ತಟದೇಶದಲ್ಲಿ, ಆ ಶಾಂತಿ

ರಸವೂರ್ಣವಾದ ನಿಕೇತನದಲ್ಲಿ, ಯೋಗಿನಿಗಳಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನ ತತ್ಪರರಾಗಿದ್ದು ಕಾಲ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಾಕೃತ ದೇಹವನ್ನು ಜಿಟ್ಟಿರು.

ಇತ್ತ, ಹಸ್ತಿನಾಪುರದಲ್ಲಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿ ಪಾಂಡವರು ದಿನ ದಿನಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಕೂಸುಗಳು ಆಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ಅಸ್ಫುಟವಾದ ಮಧುರ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ, “ಅಮ್ಮಾ! ಅಮ್ಮಾ!” ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುವುದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ, ಕುಂತಿಯು ತನ್ನ ದುಃಖವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆಯುವಳು, ಪ್ರಪುಲ್ಲ ಹೃದಯೆಯಾಗಿ ಆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮುದ್ದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಳು ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಭೇಮಾರ್ಜುನರನ್ನು ಹೇಗೆ ಪುತ್ರ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳೋ, ಹಾಗೆ ನಕುಲ ಸಹದೇವರನ್ನೂ ಸವತಿಯ ಮಕ್ಕಳೆನ್ನದೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳು ಅವರೆಲ್ಲರ ತೊದಲ್ಪಡುಗಳು ಅವಳ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಅಮೃತ ಧಾರೆಯನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು, ಎಲ್ಲರ ಮುಖಾರವಿಂದವೂ ಅವಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗದ ಸಂತೋಷ ರಸವು ಉಕ್ಕಿಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಅಂತು, ಅವರ ಬಾಲ ಲೀಲೆಯೂ ನಡೆ ನುಡಿಗಳೂ ಅವಳ ಸಮಸ್ತ ಕಾಯಕ್ಕೆ ಶಮನೋಪಶಮಗಳನ್ನೂ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಭೀಷ್ಮನು ಆ ಅರಸು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಐದು ವರ್ಷ ತುಂಬುತ್ತಲೇ ಯಥಾವಿಧಾನವಾಗಿ ಚೂಡಾಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಅವರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಉಪನಯನ ಸಂಸ್ಕಾರವಾಗಲು, ಅವರು ವೇದಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದರು.

ಆ ರಾಜಕುಮಾರರೊಳಗೆ ಹಿರಿಯಾತನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಉದಾರನು, ಸರಳನು, ಧರ್ಮಜ್ಞನು, ಧರ್ಮ ಪರಾಯಾನನು ಅವನ ಸರಳ ಸ್ವಭಾವ, ತಾಂತ ಭಾವ, ಸಚ್ಚರಿತ್ರೆ, ಸತ್ಯ ಸಂಧತೆ, ಇತ್ಯಾದಿ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ ಅವನು ಧರ್ಮವೇ ಮಾನುಷ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಅವತರಿಸಿದಂತಿದ್ದನು. ಇತ್ತ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಸರ್ವ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪುತ್ರ ದುರ್ಯೋಧನನು ಐಶ್ವರ್ಯ ಲುಬ್ಧನೂ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೂರನೂ ಪಾಪಾತ್ಮನೂ ಪಾಪ ಶೀಲನೂ ಆಗಿದ್ದನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿ ಪಾಂಡವರು

ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವೇದಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾನುಶೀಲನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗವು ಹೆಚ್ಚಿತು ದುರ್ಯೋಧನಸಿಗಾದರೂ ಶಾಸ್ತ್ರಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿದ್ದಷ್ಟು ಅಕ್ಕರೆ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಶಾಸ್ತ್ರತತ್ತ್ವಗಳು ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಎಡೆಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಐಶ್ವರ್ಯಮದದಿಂದ ಲೇಶವಾದರೂ ಸಂಕೋಚಪಡದೆ ಗುರು ಜನರನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು, ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತ ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಆನಂದಪಡುತ್ತಿದ್ದನು ಅದರಿಂದ ಕುಂತಿಯು ಕಳವಳಗೊಂಡು ಎದುರನ ಬಳಿ ತನ್ನ ಸಂಕಟವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಬಹು ದುಃಖಪಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಹಾಮತಿಯಾದ ಎದುರನು ಕುಂತಿಯನ್ನು ಸಂತೈಸಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಜೋಕೆಯಿಂದ ಸಾಕುವಂತೆ ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳಿದನು, ಅಲ್ಲದೆ, ದುರಾತ್ಮನಾದ ದುರ್ಯೋಧನನು, ಕುಂತಿಯು ತನ್ನನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಕೋಪಗೊಂಡು, ಕುಂತಿಯ ಕುಮಾರರನ್ನು ಇನ್ನೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಕಾಡಬಹುದೆಂದು ಹೆದರಿ, ದುರ್ಯೋಧನನ್ನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ದೂರಬೇಡವೆಂದು ಕೂಡ ಅವಳಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದನು. ಇತ್ತ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿ ಪಾಂಡವರೂ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಜೋಕೆಯಿಂದಿದ್ದರು. ದುರ್ಯೋಧನನ ದುಷ್ಟ ಬುದ್ಧಿಗೂ ದುರಾಚಾರಕ್ಕೂ ಭೀಷ್ಮನು ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಪಾಂಡವ ಕೌರವ ರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮನಾಗಿ ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರ, ರಾಜ ನೀತಿ, ಲೋಕ ವ್ಯವಹಾರ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದನು. ಅವನ ಉಪದೇಶ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳ ಪ್ರಕೃತಿಯು ನಿರ್ಮಲವಾಯಿತು ಅವರು ಶಾಂತರೂ ತೇಜೋವಂತರೂ ಸುಪಥಗಾಮಿಗಳೂ ಆದರು. ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳ ಪ್ರಕೃತಿ ಮಾತ್ರ ನಿರ್ಮಲವಾಗಲಿಲ್ಲ; ಅವರ ದುರಾಶೆ, ಈರ್ಷ್ಯೆ, ದ್ವೇಷ—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟ ವೃತ್ತಿಗಳೊಂದೂ ತೊಲಗಲಿಲ್ಲ, ಅವರು ಕುತರ್ಕವನ್ನೂ ಕುಟಿಲ ಪಥ

ವನ್ನೂ ಬಿಡದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಮಂಗಳಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ, ಗುರೂಪದೇಶವು ಒಂದಾದರೂ, ಪಾತ್ರ ಭೇದದಿಂದ ಫಲ ಭೇದವುಂಟಾಯಿತು. ಅಂತು, ಕೌರವರ ಉತ್ಕರ್ಷಸಾಧನಕ್ಕಾಗಿ ಭೀಷ್ಮನು ಪಟ್ಟ ಪುಯಾಸವೆಲ್ಲವೂ ಮರುಭೂಮಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಕೃಷಿಯಂತಾಯಿತು

ಒಂದು ದಿನ ರಾಜಕುಮಾರರೆಲ್ಲರೂ ಊರ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ಚೆಂಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಂಡು ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲೊಂದು ನೀರಿಲ್ಲದ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಹುಡುಗರು ಚೆಂಡನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ತೆಗೆಯಲು ನೋಡಿದರು, ಆವರ ಕೈಯಲ್ಲಾಗಲಿಲ್ಲ ಆ ವೇಳೆಗೆ ಒಬ್ಬ ವೃದ್ಧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು ಅವನು ಕೃಶ ಕಾಯನೂ ಕೃಷ್ಣ ವರ್ಣನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ವಯಸ್ಸಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನ ಕೂದಲು ನರೆ ತಿದ್ದಿತು ಅವನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಒಡವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದನು ಅವನನ್ನು ಕಂಡು ರಾಜಕುಮಾರರೆಲ್ಲರೂ ಹೋಗಿ ಅವನ ಸುತ್ತ ನಿಂತರು ಆ ಬಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆ ಹುಡುಗರನ್ನು ನೋಡಿ ನಸುನಗುತ್ತ— “ಬಾಲಕರೇ! ನೀವು ಮಹಾ ಪುತ್ರಾಪಶಾಲಿಗಳು, ಭರತ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು, ಆದರೂ, ನೀರಿಲ್ಲದ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಚೆಂಡನ್ನು ತೆಗೆಯಲಾರಿರಲ್ಲ! ನಿಮಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಅಸ್ತ್ರ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಲಿಲ್ಲವೋ? ನಾನು ಆ ಚೆಂಡನ್ನು ಎತ್ತುವೆನು, ನೋಡಿ” ಎಂದು ತನ್ನ ಬೆರಳಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಉಂಗುರವನ್ನು ಕಳಚಿ ಬಾವಿಯೊಳಗೆ ಎಸೆದನು. ಮೊದಲು, ಆ ಮುದುಕನು ಅವೂರ್ವ ಕೌಶಲದಿಂದ ದರ್ಭೆಯ ಕೂರ್ಚೆಯನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿ ಆ ಕ್ರೀಡಾ ಕಂದುಕವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ತೊಡಿಸಿ ಬಾವಿಯೊಳಗೆ ಬಿಟ್ಟನು. ಬಾಣಗಳಿಂದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಉಂಗುರವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ತೆಗೆದುಹಾಕಿದನು. ಆಗ ರಾಜಕುಮಾರರು, ಮಾಸಿದ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನುಟ್ಟು ನಿಂತಿದ್ದ ಆ ಕೃಶನಾದ ಒಡ ಮುದುಕನ ಅಮೋಘ ಶರ ಸಂಧಾನವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನ ಅವೂರ್ವ ನಿಪುಣತೆಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಒಬ್ಬರ ಮೊಗವನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡತೊಡಗಿದರು. ಅವರೊಳಗೆ ಸರ್ವ ಜ್ಯೇಷ್ಠನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತು— “ಆರ್ಯರೇ!

ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದೆನು. ಈ ಕಾರ್ಯವು ಇನ್ನಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ನನಗೆ ವಿಸ್ಮಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಾನು ತಮ್ಮ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಯಾವ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯೂ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ತಾವಾರೋ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿಸಿದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗುವನು” ಎಂದನು.

ಆ ವೃದ್ಧನು, ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೆ ತನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡದೆ, ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ—“ವತ್ಸ! ನೀನು ಭೀಷ್ಮನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ನನ್ನ ಆಕಾರ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ನಾನು ಇಲ್ಲಿರುವೆನೆಂದು ಹೇಳು” ಎಂದನು.

ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆಯೇ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ತಮ್ಮಂದಿರೊಡಗೂಡಿ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಭೀಷ್ಮನ ಸಂಗಡ ಇಂತೆಂದು ಹೇಳಿದನು—“ಆರ್ಯನೆ! ನಾವು ಊರ ಹೊರಗೆ ಚೆಂಡಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು ಚೆಂಡು ಒಂದು ಹಾಳು ಬಾವಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಏನ ಮಾಡಿದರೂ ಚಂಡನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಬಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕೂಗಿ ಕೇಳಿಕೊಂಡೆವು. ಅವನು ಆ ಚಂಡನ್ನು ಒಂದು ಹಿಡಿ ದರ್ಭೆಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿಕೊಟ್ಟನು. ಅಲ್ಲದೆ, ತನ್ನ ಉಂಗುರವನ್ನು ಬಾವಿಯೊಳಗೆ ಹಾಕಿ, ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದನು. ಆತನ ಕೌಶಲಕ್ಕೆ ನಾವು ಬೆರಗಾಗಿ ಆತನ ಪೂರ್ವೋತ್ತರವನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಲು, ಅದೊಂದನ್ನೂ ಹೇಳದೆ, ತನ್ನ ರೂಪ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನು ನಿನಗೆ ವಿವರಿಸುವಂತೆ ಹೇಳಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕಪ್ಪು ಓದ್ದಾನೆ, ಕೂದಲು ನರೆತಿದೆ, ಅವನ ಮಾಸಿದ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ನೋಡುವಲ್ಲಿ ಬಡವನಾಗಿ ತೋರುವನು. ಅವನ ರೂಪವನ್ನಾಗಲಿ ವೇಷವನ್ನಾಗಲಿ ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅವನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ತಿಳಿಯಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಚತುರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಊರಿನಾಚೆ ಇರುವನು.”

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೆ ಭೀಷ್ಮನು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಧನುರ್ವೇದ ವಿಶಾರದನಾದ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿದು

ಕೊಂಡನು ಕುರು ಪಿತಾಮಹನು ರಾಜವುತ್ರರ ಶಿಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ತಕ್ಕ ಗುರುವನ್ನಿಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಬಂದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಸಂತೋಷಿಸಿ ಅವನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಅವನನ್ನು ಕಂಡು ಯಥೋಚಿತ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ರಾಜಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಸತ್ಕರಿಸಿ ಇಂತೆಂದನು — “ಪೂಜ್ಯರೇ! ನಾನು ರಾಜಕುಮಾರರನ್ನು ಧನುರ್ವೇದ ಕುಶಲರಾದ ಶಿಕ್ಷಕರ ಒಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಭಾಗ್ಯವಶದಿಂದ ಈ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನನಗೆ ತಮ್ಮ ದರ್ಶನವು ಲಭಿಸಿತು. ತಾವು ಆಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ದಯಮಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಕೃತಾರ್ಥನನ್ನು ಮಾಡಿದಿರಿ. ಈಗ ತಾವು ಅನುಗ್ರಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಈ ರಾಜಕುಮಾರರ ಅಸ್ತ್ರ ಶಿಕ್ಷಣ ಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಭರತ ವಂಶದ ಮಂಗಳ ಸಾಧನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡುತ್ತೇನೆ. ಕುಮಾರರು ಸಿರಂತರ ದಲ್ಲೂ ತಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರು, ಕೌರವರೆಲ್ಲರೂ ತಮಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುವಂತೆ ವರ್ತಿಸುವರು. ರಾಜಸೇವಕರು ತಮಗೆ ಅಭೀಷ್ಟ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಂದೊದಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರು. ತಮಗೆ ಯಾವಾಗ ಏನು ಬೇಕೋ ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಅದನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಖವಾಗಿರಬಹುದು. ”

ಭೀಷ್ಮನ ಶಿಷ್ಯಾಚಾರದಿಂದಲೂ ಸೌಜನ್ಯದಿಂದಲೂ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಪರಿತುಷ್ಟನಾಗಿ ರಾಜವುತ್ರರ ಶಿಕ್ಷಣ ಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಲು ಸಮ್ಮತಿಸಿದನು. ಭೀಷ್ಮನು ಶುಭ ದಿನ ಶುಭ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರರನ್ನು ಅಸ್ತ್ರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ ವಶ ಮಾಡಿದನು. ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನೂ ಅವರನ್ನು ಅಂತೇವಾಸಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಯಥಾ ವಿಧಾನವಾಗಿ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸತೊಡಗಿದನು.

ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಹಸ್ತಿನಾಪುರದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಕುರುವಂಶದ ರಾಜಕುಮಾರರಿಗೆ ಅಸ್ತ್ರ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸೂತನ ಮಗ ಕರ್ಣನೂ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ರಾಜಕುಮಾರರೂ

ಆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಆಚಾರ್ಯನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರು. ಆತನ ಶಿಷ್ಯ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಆತನ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮದ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಲೋಗರು ಹೂಗಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕೀರ್ತಿಯ ಹಿಂದೆಯೇ ಸನ್ಮಾನವೂ ಸಂಪತ್ತೂ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದುವು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಅರ್ಧಾಭಾವದಿಂದ ಅಸ್ತಕೈ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದನು, ಈಗ ಅವನು ಧರ್ಮಾತ್ಮ ಭೀಷ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ರಾಜಭೋಗ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುವಂತಾಯಿತು. ದೀಪ್ತಿಮಯ ಮಣಿಯು ರಾಜಾಧಿರಾಜನ ಕಿರೀಟವನ್ನಲಂಕರಿಸಿದರೂ ಅದು ರತ್ನಪರೀಕ್ಷೆ ಬಲ್ಲವನ ಕೃಪೇರದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದರ ಮಹತ್ತು ಗೋಚರವಾಗದು, ಪೃಥ್ವೀಪತಿಯ ಲಲಾಟದೇಶದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವೂ ದೊರೆಯದು, ಗುಣಗ್ರಾಹಿಗಳ ಅಭಾವದಿಂದ ಅದರಿಸುವರಿಲ್ಲದೆ ಅದು ತಿಮಿರಮಯವಾದ ಗಣಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದಿರುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ, ಭೀಷ್ಮನು ಗುಣಗ್ರಾಹಿಯಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಅವನು ಗುಣವನ್ನು ಕಂಡು ಗೌರವಿಸದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಆಚ್ಛಾತನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು, ಅಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗಿದ್ದ ನಿಪುಣತೆಯು ಅವನ ಸಂಗಡಲೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಜನರು ಅವನ ಅಪೂರ್ವ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಂಡು ಆಹ್ಲಾದಪಡುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ, ಅವನ ಅಸ್ತ್ರಚಾಲನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಸ್ಮಯಪಡುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ, ಅವನ ಶಿಕ್ಷಾಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಭೀಷ್ಮನ ಉದಾರ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೂ ಗುಣಗ್ರಹಣ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಆಚಾರ್ಯನ ಬಡತನವು ಹರಿಯಿತು. ಅವನ ಕೀರ್ತಿಯು ದಿಕ್ಪಟಕ್ಕೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಅವನು ತನ್ನ ಜೀವಸ್ಥೆಯ ಪರಿವರ್ತನದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಅಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಉತ್ತರೋತ್ತರಾಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಶಿಷ್ಯರೊಳಗೆಲ್ಲ ಅಧಿಕನೆನಿಸಿಕೊಂಡನು. ಸೂತ ತನಯನಾದ ಕರ್ಣನು ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದು, ಅವರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಅವರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿ, ಪಾಂಡವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಲೂ

ಅವಮಾನಪಡಿಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದನು. ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಕೌಶಲವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನು ಸೈರಿಸದಿದ್ದನೇ ಹೊರತು ಅವನನ್ನು ಮೀರಿಸಲಾರದೆ ಹೋದನು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಅರ್ಜುನನ ಶರ ಸಂಧಾನ ಕೌಶಲವನ್ನೂ ಹಸ್ತಲಾಘವವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಸುಪ್ರೀತನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು ಆಚಾರ್ಯನ ಉಪದೇಶವು ಸತ್ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿನಿಯೋಗವಾದುದರಿಂದ ಸರ್ವಾಂಶದಲ್ಲಿಯೂ ಸಫಲವಾಯಿತು. ಅರ್ಜುನನು ಶರ ಸಂಧಾನ ಪ್ರಯೋಗ ಸಂಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುವಿಗೆ ಸಮನನಿಸಿದನು. ಅವನು ಅಸದೃಶ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಾಣವನ್ನು ತೊಡಿಸುವನು, ಅಸಾಧಾರಣ ಕ್ಷಿಪ್ರಕಾರಿತೆಯಿಂದ ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಮಾಡುವನು, ಅವ್ಯರ್ಥ ಸಂಧಾನದಿಂದ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಕೃತಕಾರ್ಯನಾಗುವನು, ಬಂದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಹಾರ ಮಾಡುವನು ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಂಡು ಅವನ ಸತೀರ್ಥರು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುವರು, ಆಚಾರ್ಯನು ತಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನೆನ್ನುವನು

ಒಂದು ದಿನ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಶಿಷ್ಯರ ಲಕ್ಷ್ಯಭೇದ ಕೌಶಲವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಒಂದು ಮರದ ಕೊಂಬೆಯ ಮೇಲೆ ಕೃತ್ರಿಮ ನೀಲ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಇಡಿಸಿ ಶಿಷ್ಯರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕರೆದು—“ನೀವು ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಅಂಬನ್ನು ತೂಡಿಸಿ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಿ, ನಾನು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನಾಗಿ ಕರೆದು ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಡುವನು, ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಲೆ ಮರದ ಮೇಲಿರುವ ಪಕ್ಷಿಯು ತಲೆಯನ್ನು ಹೊಡೆದು ಕೆಡವಿರಿ” ಎಂದನು. ಆಚಾರ್ಯನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮೊದಲು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಾಣವನ್ನೇರಿಸಿ ಪಕ್ಷಿಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ನಿಂತನು. ಆಚಾರ್ಯನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ—“ಎಲೈ, ವತ್ಸ! ಮರದ ಮೇಲಿರುವ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತೀಯೋ?” ಎಂದನು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ನೋಡುತ್ತೇನೆಂದನು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು—“ಈ ಮರವನ್ನೂ ನನ್ನನ್ನೂ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತೀಯೋ?” ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಕೇಳಿದನು ಅದಕ್ಕವನು “ಈ ಮರವನ್ನೂ ತಮ್ಮನ್ನೂ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೂ ವೃಕ್ಷದ ಮೇಲಿರುವ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನೂ

ನೋಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದನು. ಆಚಾರ್ಯನು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಷಣ್ಣ ಮುಖನಾಗಿ—“ವತ್ಸ! ನೀನು ಗುರಿಯಿಡಲಾರೆ, ಇತ್ತು ಬಾ” ಎಂದನು.

ತರುವಾಯ, ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ಪರೀಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತರು. ಅವರೊಳಗಾರೂ ಆಚಾರ್ಯನು ಕೋರಿದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲರಿಯದೆ ಹೋದರು. ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಆಚಾರ್ಯನು ಮುಗುಳು ನಗೆಯಿಂದ ಅರ್ಜುನನ್ನು ಕರೆದು—“ಎಲೈ ವತ್ಸನೇ! ಈ ಸಾರಿ ನೀನು ಲಕ್ಷ್ಯ ಭೇದವನ್ನು ಮಾಡು, ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಾಣವನ್ನು ತೊಡಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಲ್ಲು” ಎಂದನು. ಅರ್ಜುನನು ಗುರುವಿನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಧನುಸ್ಸಿಗೆ ಬಾಣವನ್ನೇರಿಸಿ ಪಕ್ಷಿಯ ತಲೆಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ನಿಂತನು. ಆಗ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ, “ವತ್ಸನೇ! ವೃಕ್ಷವನ್ನೂ ವೃಕ್ಷದ ಮೇಲಿರುವ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನೂ ನನ್ನನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತೀಯೋ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಜುನನು—“ಸ್ವಾಮಿ! ನಾನು ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಾಣೆನು, ತಾವು ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ, ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸರು; ಪಕ್ಷಿಯೊಂದೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವುದು” ಎಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆಚಾರ್ಯನು ಆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಹ್ಲಾದ ಭರಿತನಾಗಿ—“ಪಕ್ಷಿಯ ಅವಯವಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿವೆಯೋ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ, ನಿಮಿಷ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು—“ಇಲ್ಲ, ಅದರ ತಲೆಯೊಂದೇ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ” ಎಂದನು. ಆಚಾರ್ಯನು ಪರಮ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬಾಣ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದನು. ಅರ್ಜುನನು ಗುರುವಿನ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತು ಹೊರಟಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ಪಕ್ಷಿಯ ತಲೆಯು ಕಳಚಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಸತೀರ್ಥರು ಅರ್ಜುನನ ಜಾಣತನಕ್ಕೆ ಬೆರಗಾದರು. ಅಸ್ತ್ರ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಗೆದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಆಚಾರ್ಯ ದ್ರೋಣನು ಅವನೇ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಧನುರ್ಧರನೆಂದೆಣಿಸಿದನು. ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ ಶಿಷ್ಯ ಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಧನುರ್ಧರನೆನಿಸಿಕೊಂಡಂ

ತೆಯೇ ಖಡ್ಗ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ರಥ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಪಾರದರ್ಶಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡನು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ರಥಿಯಾದನು. ಪುಷಂಡ ಒಲಕಾಲಿಯಾದ ಭೀಮಸೇನನು ಗದಾಯುದ್ಧ ಕ್ರಮ ವನ್ನು ಕಲಿತು ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿಕ ಪುಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ನಕುಲ ಸಹದೇವರು ಖಡ್ಗಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಚತುರರಾದರು. ದುರ್ಯೋಧನನು ಗದಾ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದನು. ಬುದ್ಧಿ, ಉತ್ಸಾಹ, ತೇಜಸ್ವಿತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪದವನ್ನು ಪಡೆದನು, ಅಸ್ತ್ರ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಅವನಿಗೆ ಸಾಟಿಯಿರಲಿಲ್ಲ ಆಚಾರ್ಯನು ಅರ್ಜುನನ ಅನುಪಮ ಗುರು ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಅಸ್ತ್ರ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಪಾರದರ್ಶಿತೆಯನ್ನೂ ಮೆಚ್ಚಿ—“ವತ್ಸ! ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಧನುರ್ಧರರೂ ನಿನಗೆ ಸಮಾನರಲ್ಲ” ಎಂದು ಅವನನ್ನು ಹೊಗಳಿದನು

ಕುಮಾರರು ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗ ದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾಗಿರುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಭೀಷ್ಮನು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ ಮುಖದಿಂದ ಕೇಳಿ ನಿರತಿಶಯವಾಗಿ ಆನಂದಪಟ್ಟು ಆಚಾರ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೆಂದನು—“ಸ್ವಾಮಿ! ತಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನು. ತಾವು ರಾಜಕುಮಾರ ರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾದಾನಮಾಡಿ ನಮ್ಮ ಕುಲಕ್ಕೆ ಪರಮೋಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ದಿರಿ. ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯಾದಾನ ಕೌಶಲದಿಂದಲೂ ಧನುರ್ವೇದ ಪಾರದರ್ಶಿ ತೆಯಿಂದಲೂ ಕುಮಾರರಿಗೆ ಸಮಾಚೀನವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿದೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ತಾವು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಕುಮಾರರ ಅಸ್ತ್ರ ಕ್ರೀಡಾ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಜನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ರಾಜನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಆ ಕಾರ್ಯ ವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಲಾಗದು.”

ಭೀಷ್ಮನು ಹೇಳಿದಂತೆ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಭೀಷ್ಮ ವಿದುರಾದಿಗಳ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ—“ಮಹಾರಾಜ! ಕುಮಾರರು ಧನುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ

ಕೃತವಿದ್ಯರಾಗಿರುವರು. ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ, ಅವರವರ ಕೌಶಲವನ್ನು ತೋರಿಸುವರು” ಎಂದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು—“ಸ್ವಾಮಿ! ತಾವು ನಮಗೊಂದು ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರಿ ಕುಮಾರರು ತಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಮ್ಮ ಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಜ್ಞರಾದರು. ಬಾಲಕರ ಅಸ್ತ್ರ ಕೌಶಲ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಾದರಿಯ ರಂಗ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕೋ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ತಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆಯಿಸುವೆನು ನನಗೆ ಕಣ್ಣಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತಲ್ಲಾ ಎಂದು ಈ ದಿನ ನಾನು ಪರಿತಾಪ ಪಡಬೇಕಾಗಿದೆ ಮಾಡುವುದೇನು? ನನಗೆ ಕುಮಾರರ ಕೌಶಲವನ್ನು ಕಣ್ಣಿಂದ ನೋಡುವ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ, ನೋಡುವವರಿಂದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಪಡುವೆನು” ಎಂದು ಆಚಾರ್ಯನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವಂತೆ ಧರ್ಮ ವತ್ಸಲ ವಿದುರನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು

ವಿದುರನು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯು ಶಿರೋಧಾರ್ಥವೆಂದು, ಆಚಾರ್ಯನು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದ ಮೇರೆಗೆ ಅವನು ತೋರಿಸಿದ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿ, ಪ್ರೇಕ್ಷಾ ಗಾರವು ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರ ವಾದ ಶಿಲ್ಪ ಕಾರ್ಯದಿಂದಲೂ ನಾನಾ ವರ್ಣದ ಮಣಿಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆಯಾ ಶ್ರೇಣಿಯ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ತಕ್ಕಹಾಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಸ್ಥಳವು ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಒಂದು ಶುಭ ದಿನ ಶುಭ ಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಸಮಸ್ತ ಪೌರಜನಕ್ಕೂ ಜನಪದಕ್ಕೂ ವೀರ ಸಮಾಜಕ್ಕೂ ಕ್ರೀಡಾ ಕೌಶಲ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಪ್ರಕಟನೆ ಮಾಡಿದನು

ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವಾತ್ಸರ್ಯದಿಂದಾಗಿ ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು ಗಾಂಧಾರಿಯೂ ಕುಂತಿಯೂ ತಂತಮ್ಮ ದಾಸಿಗಳೊಡನೆ ಹೋಗಿ ಯಥಾ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರು. ಆ ವಿಶಾಲವಾದ ರಂಗಸ್ಥಳವು ಅಸ್ತ್ರ ಕ್ರೀಡಾ ದರ್ಶನಾರ್ಥ

ಗಳಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಪುರಜನರಿಂದಲೂ ಜನಪದ ವಾಸಿಗಳಿಂದಲೂ ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಭರಿತವಾಯಿತು ವಾದಕರು ಮೃದು ಮಧುರ ವಾದ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ಕೌತುಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಪತಾಕೆಗಳು ಗಾಳಿಗೆ ಆಡುತ್ತ ರಂಗಮಂಟಪವನ್ನು ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿ ಮಾಡಿದುವು ರಂಗಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವೂ ನೆರೆದಿದ್ದ ಜನ ಸಮೂಹದ ಕೋಲಾಹಲದಿಂದ ಉಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲವಾದ ಮಹಾರ್ಣವದಂತೆ ಕಣ್ಮೊಳಿಸಿತು.

ಆಗ ಶುಕ್ಲಾಂಬರಧರನೂ ಶುಕ್ಲ ಕೇಶನೂ ಸೌಮ್ಯ ಮೂರ್ತಿಯೂ ಆದ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ತನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನನ್ನೊಡಗೊಂಡು ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದನು ಕೋಲಾಹಲವು ಶಾಂತವಾಯಿತು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಆಚಾರ್ಯನ ವಿಶಾಲವಾದ ಲಲಾಟವನ್ನೂ, ದೀಪ್ತಿಮಯ ನೇತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಅನುಸಮ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ದೇಹವನ್ನೂ ಚಿತ್ರಾರ್ಪಿತರಂತೆ ನಿಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿ ನೋಡತೊಡಗಿದರು. ಆಚಾರ್ಯನು ರಂಗಮಂಟಪವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡುತ್ತಲೆ ಸುಮಂತ್ರಜ್ಞ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಯಥಾವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತನು ಈ ಮಂಗಳ ಕಾರ್ಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಲೆ, ಅನುಜರರು ಅಸ್ತ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ರಂಗಸ್ಥಲವನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರರು ಬದ್ಧ ಪರಿಕರರಾಗಿ ಜೈಷ್ಠ ಕನಿಷ್ಠ ಕ್ರಮದಿಂದ ರಂಗಸ್ಥಲವನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು. ಅವರು ಬೆರಳಿಗೆ ಉಂಗುರವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬೆನ್ನಿಗೆ ಬತ್ತಳಿಕೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಭೀಷ್ಮಾದಿ ಗುರುಜನರ ವಾದಕ್ಕರಗಿ ಕ್ರೀಡಾ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತರು. ಒಡನೆಯೇ ಕೋಲಾಹಲವಾಯಿತು. ಪ್ರೇಕ್ಷಕರೊಳಗೆ ಕೆಲವರು ಬೆರಳಿಂದ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಸೌಮ್ಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ತೋರುವರು, ಕೆಲವರು ಭೀಮಸೇನನ ಸ್ಥೂಲೋನ್ನತ ದೇಹವನ್ನು ತೋರುವರು, ಕೆಲವರು ಅವನ ಆಜಾನು

ಬಾಹುಗಳನ್ನು ತೋರುವರು ; ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಪ್ರಭಾತ ಕಮಲ ದಂತಿರುವ ಅರ್ಜುನನ ಮುಖಮಂಡಲವನ್ನೂ, ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ತಳಿರಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ಅವನ ದೇಹ ಕಾಂತಿಯನ್ನೂ ತೋರಿ ಕೊಂಡಾಡುವರು. ಕುಮಾರರು ಒಂದು ಸಾರಿ ಕುದುರೆಯನ್ನೂ, ಇನ್ನೊಂದು ಸಾರಿ ಆನೆಯನ್ನೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಸಾರಿ ರಥವನ್ನೂ ಹತ್ತಿ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ವೇಗದಿಂದ ಸುತ್ತಾಡುತ್ತ ತಂತಮ್ಮ ನಾಮಾಂಕಿತ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯಭೇದವನ್ನು ಮಾಡಿ ತೋರಿದರು ತರುವಾಯ, ಅವರು ಕತ್ತಿ ಗುರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಪರಸ್ಪರ ಯುದ್ಧ ಮಾಡ ತೊಡಗಿದರು. ಯುದ್ಧವಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಂದು ಸಾರಿ ಯಾದರೂ ಕತ್ತಿಯು ಅವರ ಕೈಯಿಂದ ಕಳಚಿ ಜೀಳಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಖಡ್ಗಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನಿಪುಣತೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ನಿರ್ಭೀ ಕತೆಯನ್ನೂ ತೋರಿದರು. ರಂಗಮಂಟಪದಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ರಾಜ ಕುಮಾರರ ಲಕ್ಷ್ಯಭೇದ ಕೌಶಲಕ್ಕೆ ಎಸ್ಮಯಪಟ್ಟು ಮುಕ್ತ ಕಂಠದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಮಾಡಿದರು ದುರ್ಯೋಧನ ಭೀಮಸೇನರು ಗದೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ರೋಷವೇರಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಕೆಂಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಪುತ್ರನಾದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಅವರಿಬ್ಬರ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಶಮನಮಾಡಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಯಿತು. ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಸಭಾಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ವಾದ್ಯ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರದಿಂದ ಇಂತೆಂದನು — “ಈ ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ನಾನಾ ದೇಶದ ವೀರೇಂದ್ರರು ಅಲಂಕರಿಸಿರುವರು. ಹಸ್ತಿನಾಪುರ ವಾಸಿಗಳೂ ಜನಪದ ವಾಸಿಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವರು. ಸರ್ವರೂ ಲಾಲಿಸ ಬೇಕು. ನನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಅರ್ಜುನನು ನನ್ನ ಮಗನಿಗಿಂತ ನನಗೆ ಪ್ರಿಯನು. ಇವನು ಧನುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಾಗಿರುವನು. ಅಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಂಡಲದೊಳಗೆ ಇವನಿಗೆ ಸಮಾನರು ಯಾರೂ ಇರಲಾರರು. ಇವನು ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿಯೂ ಬುದ್ಧಿ ಕೌಶಲದಲ್ಲಿಯೂ

ನನ್ನ ಶಿಷ್ಯರೊಳಗೆ ಸರ್ವ ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಇವನ ಹಸ್ತಲಾಘವ, ಶರ ಸಂಧಾನ ನಿವುಣತೆ, ಸಂಹಾರ ಕುಶಲತೆ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಇವನು ಯಾವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಶರ ಸಂಧಾನ ಮಾಡುವನೋ, ಯಾವಾಗ ಶರವನ್ನು ಬಿಡುವನೋ, ಯಾವಾಗ ಸಂಹರಿಸುವನೋ ಅರಿಯಲಕವಲ್ಲ. ಈ ಧನುರ್ಧರನ ಸಾಹಸವನ್ನೂ ಅಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗ ವಿಧಾನವನ್ನೂ ಸರ್ವರೂ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ನೋಡಬೇಕು" ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಆಸನವನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದನು.

ಅರ್ಜುನನು ಕೋದಂಡ ಪಾಣಿಯಾಗಿ ವ್ಯಾಯಾಮ ರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಲೆ ಜನದ ಕಲರವವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಸಂಗಡಲೇ ಶಂಖ ಮೊದಲಾದ ವಾದ್ಯ ಧ್ವನಿಯು ಮೊಳಗಿತು. ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ರಾಜಕುಮಾರನ ಕೋಮಲ ದೇಹ ಕಾಂತಿಯ ಮಾಧುರ್ಯ, ಕರಿಸ ಕವಚ, ಭೀಷಣ ಶರಾಸನ, ಶಾಣಿತಖಡ್ಗ, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಬಾಣಗಳು—ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಸಮ್ಮೇಳನ ವನ್ನು ಕಂಡು ಏಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ಮಯವನ್ನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನೂ ಪಟ್ಟು, ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ—“ಇವನೇ ಕುಂತೀ ಸುತನು, ಇವನೇ ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ನಡುಕಲವನು, ಶೀಲವಂತನು, ಧರ್ಮಾತ್ಮನು, ಇವನೇ ಕೌರವ ರಕ್ಷಕನು, ಇವನೇ ಅಸ್ತ್ರ ಎದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಶ್ರೇಷ್ಠನು” ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಶಂಸಾ ವಚನಗಳನ್ನು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಪುತ್ರವತ್ಸಲೆ ಕುಂತಿಯು ಮಗನ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ತಾನು ಧನ್ಯೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿದಳು. ಮಹಾಮತಿ ಭೀಷ್ಮನು ಜನಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವನ ಸುಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಇನ್ನಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಹರ್ಷ ಪಟ್ಟನು, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ತೃತೀಯ ಪಾಂಡವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಪ್ರಶಂಸಾ ಧ್ವನಿಯು ಎದ್ದಿರುವುದನ್ನು ವಿದುರನ ಬಾಯಿಂದ ಕೇಳಿ, “ಧನ್ಯನಾದೆನು, ಅನುಗೃಹೀತನಾದೆನು, ರಕ್ಷಿತನಾದೆನು” ಎಂದೀ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ತನ್ನ ಸಂತೋಷವನ್ನು ತೋರಿದನು.

ಈ ಗದ್ದಲ ನಿಲ್ಲುತ್ತಲೆ ಅರ್ಜುನನು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅಸ್ತ್ರ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಿವಿಧ ಕೌಶಲವನ್ನು

ತೋರಿಸಲು ವೊದಲಾಡಿದನು. ಅವನು ಅಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಾ ಬಲದಿಂದ ಒಂದು ಸಲ ಅಗ್ನೀಯಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಒಂದ ಸಲ ವಾರುಣಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಒಂದು ಸಲ ವಾಯುವ್ಯಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ ವಾರಿಯನ್ನೂ ವಾಯುವನ್ನೂ ನಿರ್ವಾಣ ಮಾಡಿದನು ನಿಮಿಷ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ರಥವನ್ನು ಹತ್ತುವನು, ನಿಮಿಷ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ರಥದಿಂದಿಳಿಯುವನು; ಲೀಲಾಚಾಲವಾಗಿ, ಸಣ್ಣವಾಗಲಿ ದೊಡ್ಡವಾಗಲಿ, ಲಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸುವನು. ಅನಂತರ, ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಐದು ಬಾಣಗಳನ್ನು ತೊಡಿಸಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಹಂದಿಯ ಬಾಯಿಗೆ ಅವಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದೇ ಬಾಣದೊಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಡುವನು ಈ ತೆರದಲ್ಲಿಯೇ, ಅವನು ಖಡ್ಗ ಪ್ರಯೋಗ ವೊದಲಾದುವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷ ನಿಪುಣತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಮಿಸುಕದೆ ಅವನ ಅಸ್ತ್ರ ಪ್ರಯೋಗ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನೂ ಅವನ ವಜ್ರ ಮುಷ್ಟಿಯ ಅಪೂರ್ವ ದೃಢತ್ವವನ್ನೂ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತ ಪಟದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಚಿತ್ರದಂತೆ ನಿಶ್ಚಲರಾಗಿದ್ದರು.

ಈ ರೀತಿ ಅವನ ಕೈ ಚಳಕವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಣ್ಣೆರಪಾಗಿ ನೋಡಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ—“ಜಯ! ಹೇ ಅರ್ಜುನ! ಜಯ! ಹೇ ಧನಂಜಯ!” ಎಂದು ಉಗ್ಗಡಿಸಿದರು.

ಅರ್ಜುನನ ಅಸ್ತ್ರ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನೋಡಿ ಭೀಷ್ಮನು ಅಪರಿಮಿತ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅವನು ಪೂರ್ಣ ಮನೋರಥನಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಸರ್ವ ಜ್ಯೇಷ್ಠನು, ಸರ್ವ ಗುಣ ಸಂಪನ್ನನು. ಈಗ ಅವನು ಯಥಾವಿಧಾನವಾಗಿ ರಾಜಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಕಾಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಭೀಷ್ಮನು ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು.

ಇತ್ತ, ಪುರ ವಾಸಿಗಳು, ಜನಪದ ವಾಸಿಗಳು ಸಭಾಮಂಟಪದಲ್ಲಿಯೂ, ಬೀದಿಯ ಚೌಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅಂಗಡಿ ಮುಂಗಡಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ—“ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ರಾಜನಾಗುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವನು.

ಭೀಷ್ಮನು ರಾಜನಾಗೆನೆಂದು ಪುತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುವನು, ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರ ಉದಯಾಸ್ತಗಳಲ್ಲಿ ವಿಪರ್ಯಾಸವುಂಟಾಗಬಹುದು, ಭೀಷ್ಮನ ಪುತಿಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿಂದಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವುಂಟಾಗದು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಜನ್ಮಾಂಧನಾದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ, ಈಗ ಅವನು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ರಾಜಪದವಿಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು? ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಧರ್ಮವತ್ಸಲನು, ಸತ್ಯವ್ರತನು, ದಯಾಳು ಅವನು ಭೀಷ್ಮ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರರನ್ನು ಸಮ್ಮಾನದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತ ವಿವಿಧ ಭೋಗ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವನು, ಅದಕ್ಕ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಪಟ್ಟವಾದರೆ ನಮಗೆಷ್ಟೋ ಸಂತೋಷವಾಗುವುದು'' ಎಂದು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ತಾವೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಪುರವಾಸಿಗಳ ಬಾಯಿಂದ ಈ ಮಾತು ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೀಷ್ಮನು ನಿರತಿಶಯವಾದ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನು ಪಟ್ಟನು. ಅವನು ಪುರವಾಸಿಗಳನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ಆನಂದಾಶ್ರುವನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದನು —“ ಸರ್ವ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಈ ರಾಜಕುಮಾರರನ್ನು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸಿದೆನು, ಆ ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯು ಈಡೇರಿತು. ಸರ್ವ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಸರ್ವ ಗುಣ ಸಂಪನ್ನನು, ಅವನು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಯಶೋವಂತನಾಗುವನು ಪಾಂಡುವು ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದನು, ಮಾತಾ ಸತ್ಯವತಿಯೂ ಭಾಗ್ಯವತಿಯರಾದ ಅಂಬೆ ಅಂಬಾಲಿಕೆಯರೂ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಪರಮ ಪದವನ್ನು ಪಡೆದರು ನಾನು ರಾಜಪದವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಪ್ರಜಾ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೇ, ತಪೋಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಲಿಲ್ಲ, ಶಾಂತಿ ಮಯವಾದ ತಪೋವನದಲ್ಲಿದ್ದು ತಾಪಸ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಿಲ್ಲ, ನನಗೆ ಯೌವನದ ವಿಷಯ ವಾಸನೆಯು ಕಳೆದುಹೋಯಿತು, ಪವಿತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವೊಂದೇ ನನ್ನ ವ್ರತವಾಗಿರುವುದು. ಈಗ ನನಗೆ ವಾರ್ಧಕ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ, ಕೂದಲು ಬೆಳ್ಳಗಾಯಿತು, ದೇಹವು ಗಳಿತವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಕುರುರಾಜನ ಆಜ್ಞಾನುವರ್ತಿಯಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಹಿತಕರವಾದ

ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ನಾನು ಪ್ರಾಣವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವಾಗಲಿ, ನಾನಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ಭೂಪತಿಗಳು ಅವನಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ ನಡೆಯಲಿ, ಪ್ರಜೆಗಳು ಅವನನ್ನು ದೇವರಿಗೆ ಸಮಾನನೆಂದು ವೂಡಿಸಲಿ, ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಿ ನಾನು ಚರಿತಾರ್ಥನಾಗುವೆನು. ನಾನು ಹಿಂದೆ ಅವನನ್ನು ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು, ಅವನ ತೊದಲು ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ಮುಖವನ್ನು ಮುದ್ದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆನು, ಸರ್ವ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಅವನಿಗೆ ವಿದ್ಯಾ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಲಿಸಿದೆನು, ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನ ಸಂಗಡಲೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸನ್ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಈಗ ನಾನು ಅವನ ಆಜ್ಞಾಧಾರಕನಾಗಿ ಅವನ ಹಿತವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಇದೇ ನನ್ನ ಪರಮ ಧರ್ಮ, ನನ್ನ ಪರಮ ಕರ್ಮ, ನನ್ನ ಪರಮ ತಪಸ್ಸು! ”

ಪುರವಾಸಿಗಳು ಭೀಷ್ಮನ ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವಾದ ಈ ಉದಾರ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು. ಆದರೆ, ದುರಾಕಾಂಕ್ಷೆಯುಳ್ಳ ದುರ್ಯೋಧನನು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಸೂಯಾ ಪರ ತಂತ್ರನಾದನು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಕುರಿತು ಭೀಷ್ಮನು ಆಡಿದ ಪ್ರಶಂಸಾ ವಾದವು ಅವನ ಕಿವಿಗೆ ಶೂಲವಾಯಿತು, ಪೌರಜನದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯು ಹೃದಯ ಶಲ್ಯವಾಯಿತು. ಭೀಷ್ಮನು ಅದನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿದುದರಿಂದ ಆ ಶಲ್ಯವು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಯಿತು ಇಂತು, ಅವನ ಹೃದಯವು ದ್ವೇಷದಿಂದ ಕಲುಷಿತವಾಯಿತು, ಬುದ್ಧಿ ಪಲ್ಲಟವಾಯಿತು ಕಡೆಗೆ, ಅವನು ಪ್ರಾಣವಿರುವ ವರೆಗೂ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗಾಗಲಿ ಅವನ ತಮ್ಮಂದಿರಿಗಾಗಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಗ ಗೊಡಿಸೆನೆಂದು ದುರಾಗ್ರಹದಿಂದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ಇತ್ತ, ಸರ್ವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಂಡವರ ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನೂ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಅಪಕರ್ಷವನ್ನೂ ಕಂಡು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನೂ ದುಃಖಪಟ್ಟನು, ದಾಯಾದಿಗಳ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೋಡಿ ಸೈರಿಸಲಾರದೆ ಹೋದನು. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲವಾಯಿತು, ಮೈರದಿಂದ ಅವನ ಮನೋಗತ ಸಾಧುಭಾವವು ಕೆಚ್ಚಿತು. ದುರ್ಮತಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ಅಡಿಗಡಿಗೆ ತನ್ನ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು

ಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ತಂದೆಯ ಹೃದಯವಾದ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಸ್ನೇಹವೂ ಶಾಂತವೂ ವಿಲುಪ್ತವಾದುವು. ಯಾವನು ಪಾಂಡುವಿಗೆ ರಾಜ್ಯವಾಯಿತೆಂದು ಆನಂದ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದನೋ, ಯಾವನು ಅರ್ಜುನನ ಅಸ್ತ್ರಕೌಶಲವನ್ನು ನೋಡಿ ಧನ್ಯನಾದೆನೆಂದನೋ, ಅವನೇ ಈಗ ಪಾಂಡವರ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ಜ್ಞಾನ ಹೀನನಾಗಿ ದಯಾಧರ್ಮವನ್ನು ತೊರೆದನು. ಅವನ ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯವು ಮಿತಿಮೀರಿತು, ಸಾಧು ಭಾವವು ಹಿಂಗಿತು, ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಅವನು ಅಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ರುಚಿ ಕಂಡನು

ಎಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಲಾಕ್ಷಾಭವನ, ದ್ರೌಪದಿಯ ಸ್ವಯಂವರ, ರಾಜ್ಯವಿಭಾಗ.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ಪ್ರಸ್ತಾವವನ್ನು ಕೇಳಿ ಮರುಗುತ್ತ ದುರ್ಯೋಧನನು ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ತಂದೆಯು ಏಕಾಂತವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಮೋರೆಯನ್ನು ಬಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು—“ಅಯ್ಯಾ! ಪುರಜನರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಅರಸನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಸಿತಾಮಹ ಭೀಷ್ಮನು ರಾಜಭೋಗವನ್ನೊಲ್ಲದೆ ರಾಜಪದವಿಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಲು ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ಸಮ್ಮತಿಸದಿರುವನು. ಪುರಜನದ ಬಾಯಿಂದ ನಿಮ್ಮ ವಿಷಯವಾಗಿ ಈ ಅಶ್ರದ್ಧೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದಂದಿನಿಂದ ನನಗೆ ಅತಿ ದುಃಖವುಂಟಾಗುವುದು ನೀವು ಜೈಷ್ಠ ರಾದರೂ, ಅಂಧರಾದುದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲವಾಯಿತು. ಆರ್ಯನಾದ ಪಾಂಡುವು ಕಿರಿಯಾತನಾದರೂ ರಾಜಪದವಿಗೆ ಬಂದನು. ಈಗ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವಾದರ ಅವನ ತರುವಾಯ ಅವನ ಮಗನು, ತರುವಾಯ ಅವನ ಮೊಮ್ಮಗನು, ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪಾಂಡುವಿನ ಪೀಳಿಗೆಯೇ ಈ ಸಮೃದ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸುಖವಾಗಿ ಭೋಗಿಸುವುದು. ನಾವು ರಾಜವಂಶೀಯರಾದರೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಇದಿರಿಗೆ ಕೀಳಿನಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾಳಬೇಕಾಗುವುದು ಈ ರೀತಿ ನಾವು ಪರ ಪಿಂಡೋಪಜೀವಿಗಳಾದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದುರ್ದಶೆಗೆ ಪಾರವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವುದು ಪರರ ಕೊಳಿಗೆ ಬಿದ್ದಿರುವವರು ಇಹದಲ್ಲಿ ಹರರಿಂದ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನೂ ಅವಮಾನವನ್ನೂ ಹೊಂದುವಂತೆಯೇ, ಲೋಕಾಂತರದಲ್ಲಿ ನರಕ ಭಾಗಗಳಾಗುವರು. ನಮಗೆ ನರಕ ಯಾತನೆಯು ತಪ್ಪುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರಿ” ಎಂದನು.

ದುರ್ಯೋಧನನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತ ತಲೆಬಾಗಿ ಕುಳಿತನು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ರಾಜನಾಗುವನು,

ತಾನೂ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೂ ಅವನ ಪುಸಾದವನ್ನು ಬೇಡಿ ಜೀವಿಸಬೇಕಾ ಗುವುದು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವನು ಮೃತಪ್ರಾಯನಾದನು. ಅವನ ವಿಷಣ್ಣ ಮುಖವು ಅವನ ಅಗಾಧ ದುಷ್ಟಿಂತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಿತು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಏನ ಮಾಡಬೇಕೋ ಅರಿಯದೆ ಅವನು ದೋಲಾಯ ಮಾನನಾದನು. ದುರ್ಯೋಧನನು ದುಃಶಾಸನಾದಿ ದುರ್ಮತಿಗಳಾದ ತಮ್ಮಂದಿರೊಡನೆಯೂ, ಶಕುನಿ ನೊದಲಾದ ಕುಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆಯೂ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದನು, ಕೊನೆಗೆ, ಪಾಂಡವರನ್ನು ವಾರಣಾವತಕ್ಕೆ ತೊಲಗಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸಾಯಿಸುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು ತಂದೆಯ ವಿಷಾದವನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವನು ತನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟನೆಂದು ಹರ್ಷ ಚಿತ್ತನಾಗಿ—“ಅಯ್ಯಾ! ನೀವು ಉಪಾಯ ದಿಂದ ಪಾಂಡವರನ್ನು ವಾರಣಾವತಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಬಲ್ಲವರಾದರೆ ಯಾವ ಭಯವೂ ಇಲ್ಲ” ಎಂದನು.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಮಗನ ಮಾತ ಕೇಳಿ ಹಾಗೆಯೇ ಯೋಚಿಸಿ— “ವತ್ಸ! ನೀನು ಹೇಳುವುದು ನನಗೆ ಸಮ್ಮತವೇನೋ ಅಹುದು. ಆದರೆ ಪಾಂಡುವು ಧರ್ಮಪರಾಯಣನಾಗಿದ್ದನು ಅವನು ಜ್ಞಾತಿ ಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ತಾನು ವೃರಾಗ್ಯವನ್ನು ತಾಳಿ ದ್ದರೂ ವಿವಿಧ ಭೋಗ್ಯವಸ್ತುಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಸರಳನೂ ಆಗಿದ್ದನು ಆದುದರಿಂದ, ಅವನು ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಬಿನ್ನಯಿಸದೆ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಕೈ ಹಾಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಅವನಂತೆಯೇ ಅವನ ಮಗ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಧರ್ಮಪರಾಯಣನು, ಗುಣಾಢ್ಯನು, ಮತ್ತು ಪೌರಜನಕ್ಕೂ ಜನ ಪದಕ್ಕೂ ಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಹಿರಿಯನು, ಈ ರಾಜ್ಯವು ಅವನ ಪಿತೃರ್ಜಿತವು ಈಗ ಅವನನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡಿಸಲಿ? ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ, ಅಮಾತ್ಯ ವರ್ಗವೂ ಸೇನೆಯೂ ಸಾಮಂತರೂ ಪಾಂಡುವು ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರ ವನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಗುವರು.

ಆರ್ಯ ಭೀಷ್ಮನೂ ಆಚಾರ್ಯ ದ್ರೋಣನೂ ಧರ್ಮವತ್ಸಲ ವಿದುರನೂ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆಂದಿಗೂ ಒಡಂಬಡರು. ಕೌರವರು ಪಾಂಡುವನ್ನೂ ನನ್ನನ್ನೂ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ನಿಮ್ಮನ್ನೂ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳನ್ನೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುವರು. ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಅವರೊಳಗಾರೂ ನೋಡಿ ಸ್ಫುರಿಸಲಾರರು. ಅವರಲ್ಲರೂ ನಮಗೆ ಹಗೆಗಳಾಗುವರು. ನಾವು ಕೌರವರ ಮತ್ತು ಅಮಾತ್ಯರ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅವರ ಕೋಪಕ್ಕೂ ಸಾತ್ರರಾಗಿ ಅಪಾರವಾದ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವವು” ಎಂದನು

ತಂದೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ಸುಮ್ಮನಾಗಲಿಲ್ಲ, ಅವನ ಅಸೂಯೆ ಹಿಂಗಲಿಲ್ಲ, ದ್ವೇಷವು ದೂರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪಾಂಡವರನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿಯೇತೀರುವೆನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅವನು ಮತ್ತಿಂತೆಂದು ಹೇಳಿದನು.—

“ಅಯ್ಯಾ! ನೀವು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿಸುವುದು ಯಥಾರ್ಥವೇ ಸರಿ. ಆದರೂ, ಕೌರವ ಸೇನೆಯು ಅರ್ಧ ಲಾಭದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾದರೆ, ನಮಗೊಳಗಾಗುವುದು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯದ ಸಮಸ್ತ ಸಂಪತ್ತೂ ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ, ಅಮಾತ್ಯರು ನಿಮ್ಮ ಅಧೀನರಾಗಿರುವರು, ಸಿತಾಮಹ ಭೀಷ್ಮನು ಉಭಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೂ ಸಾಮಾನ್ಯನು, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವನು, ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಮಗನಿಗೆ ವಿಪಕ್ಷನಾಗನು, ವಿದುರನು ಪಾಂಡವರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿದ್ದರೂ ಒಬ್ಬನಾಗಿ ನಮಗೆ ಯಾವ ಅನಿಷ್ಟವನ್ನೂ ಮಾಡ ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ, ಅಯ್ಯಾ! ನೀವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಶಂಕಿಸದೆ ಪಾಂಡವರನ್ನು ವಾರಣಾವತಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿರಿ ರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ನಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಬಂದರೆ, ಅವರು ಮತ್ತೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇರದು.”

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಈಗಿನ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದೆ ಪಾಂಡವರನ್ನು ವಾರಣಾವತಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟನು.

ಇತ್ತ, ದುರ್ಯೋಧನನು ಲಂಚವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅಮಾತ್ಯರನ್ನೂ ಸೈನಿಕರನ್ನೂ ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಕೂಟ ನೀತಿಪರಾಯಣರಾದ ಅಮಾತ್ಯರು ಕಾಂಚನಕ್ಕೆ ಕೈಯೊಡ್ಡಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಅಡಿಯಾಳುಗಳಾಗಿ ಪಾಂಡವರ ಮುಂದೆ—“ವಾರಣಾವತವು ಪರಮ ರಮಣೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರವು; ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಮನೋಹರವಾದ ನಗರವು ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಭೂತ ಭಾವನನಾದ ಉಮಾ ಮಹೇಶ್ವರನ ಉತ್ಸವವು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು. ಈ ಉತ್ಸವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾರಣಾವತವು ವಿವಿಧ ರತ್ನಗಳಿಂದ ಸಮಾಕೀರ್ಣವಾಗಿ ದೇಶ ದೇಶಗಳಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಜನ ಸಮಾಗಮ ದಿಂದಲೂ ಮೈಭವದಿಂದಲೂ ಮರೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಅಲ್ಲಿಯ ಆಮೋಘ ಪ್ರವೋದಗಳಿಗೆ ಪಾರವಿಲ್ಲ, ಆಹ್ಲಾದಕ್ಕೆ ಅಂತವಿಲ್ಲ” ಎಂದು ವಾರಣಾವತವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿದರು. ದೈವ ನಿರ್ಬಂಧವು ಅಖಂಡನೀಯವು ! ಅಮಾತ್ಯರ ಬಾಯಿಂದ ವಾರಣಾವತದ ಇಂತಹ ಪುಶಂಸಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಪಾಂಡವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲಷ್ಟಪಟ್ಟರು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಪಾಂಡವರು ವಾರಣಾವತಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಕುತೂಹಲವುಳ್ಳವರಾಗಿರುವರೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಲೆ, ಅವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ—“ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ವಾರಣಾವತವು ಅತಿ ರಮಣೀಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ನಾನು ನಿತ್ಯವೂ ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿ ಬರಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಲಾಷೆ ನಿಮಗಿದ್ದರೆ ಪರಿವಾರ ಸಹಿತರಾಗಿ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನ ಸುಖವಾಗಿದ್ದು ಮತ್ತೆ ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿರಿ” ಎಂದನು.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳದೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಾಡುವುದೇನು? ಅವನು ತನಗೆ ಯಾರ ಒತ್ತಾಸೆಯೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೆಣಿಸಿ ಅಪ್ಪಣೆಯೆಂದು ಹೋಗಲೊಡಂಬಟ್ಟನು. ಅನಂತರ ಭೀಷ್ಮಾದಿ ಗುರು ಜನರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನು—“ನಮ್ಮ ಪೂಜ್ಯರಾದ ದೊಡ್ಡಪ್ಪಂದಿರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ನಾವು ವಾರಣಾವತಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆವು. ತಾವು ನಮಗೆ ಯಾವ ಆಮಂಗಳವೂ ಆಗದ ಹಾಗೂ, ಯಾವ ವಾಪವೂ ಸೋಕದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತರಾಗಿ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ” ಎಂದನು.

ತರುವಾಯ, ಅವನು ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ವಿದುರ ಗಾಂಧಾರಿ
ಯರನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಂಡನು ಅವರೆಲ್ಲರೂ, ಪ್ರೀತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ
ಅವನನ್ನು ಹರಸಿದರು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರ ಪಾದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು
ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ತಾಯನನ್ನೂ ನಾಲ್ವರು ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೂ ಜಡಗೊಂಡು
ವಾರಣಾವತಕ್ಕೆ ಪಯಣಮಾಡಿದನು ಹೊರಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ
ವಿದುರನು ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ, ಇತರರಿಗೆ ಬೋಧೆಯಾಗದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ,
ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ದುರ್ಯೋಧನನ ದುರಾಶಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದನು.
ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು, “ತಿಳಿಯಿತು” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ವಾರಣಾವತದಲ್ಲಿ
ಎಚ್ಚರದಿಂದಿರಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡನು

ಇದ್ದುದಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ನಿವಾರಿಸಲಾಗದ ಕಷ್ಟವು
ಕೈಗಟ್ಟಿತೆಂದು ಭೀಷ್ಮನು ವೃಧಪಟ್ಟನು ದುರ್ಯೋಧನನ ದುಷ್ಟ
ಚರ್ಯವನ್ನೂ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ದುಷ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಕಂಡು ಅವನು
ಚಿಂತಾಕುಲನಾದನು ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೊಂದಾಗಿ
ಅವನ ನೆನಸಿಗೆ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದುವು ಅವನು ಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟು ವಿಚಿತ್ರ
ವೀರ್ಯವನ್ನು ಸಾಕಿ ಸಲಹಿದುದನ್ನೂ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಪಾಂಡವರನ್ನು
ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರನ್ನು ಮಾಡಲು ಶ್ರಮಪಟ್ಟದನ್ನೂ,
ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಅಧ್ಯವಸಾಯ ಪುರಸ್ಕರವಾಗಿಯೂ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿ
ಕುಮಾರರನ್ನು ಲಾಲಿಸಿ ಪಾಲಿಸಿದುದನ್ನೂ ನೆನೆ ನೆನೆದು ಅವನು
ಕಣ್ಣೀರ ತುಂಬಿದನು ಪಾಂಡುವು ತನ್ನ ಸುಖಕ್ಕೆಳಸದೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ
ನನ್ನು ಸುಖಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸರ್ವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು,
ರಾಜಸಿಂಹಾಸನಾರೂಢನಾಗಿದ್ದರೂ ರಾಜ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾ
ಗಲೂ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನನ್ನು ಆಲೋಚನೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು, ಅಂತಹ
ವನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಎರಡು ಬಗೆದು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಅನಿಷ್ಟವನ್ನು ಮಾಡ
ಲುದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿರುವನಲ್ಲಾ! ದುರ್ಯೋಧನನ ದುರ್ಮಂತ್ರದಿಂದ
ಅವರ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಹಾನಿಬರುವಂತಿಯೆಲ್ಲಾ! ಎಂಬೀ ವಿಧವಾದ ಚಿಂತೆ
ಗಳು ತರಂಗದೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರು
ತ್ತಿದ್ದುವು. ತನ್ನಿಂದ ಶಿಕ್ಷಿತನಾದ ದುರ್ಯೋಧನನ ದುಷ್ಟ ವ್ಯಾಪಾರ

ವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನು ಹಗಲಿರುಳೂ ಮರುಗಿದನು. ತಾನು ನಟ್ಟ ಮರದ ಫಲವು ಏಷಪ್ರಾಯವಾಯಿತು. ದುಸ್ಸಹವಾದ ಮನೋವ್ಯಥೆಯಿಂದ ಅವನು ಬಳಲಿ ಬಡವಾದನು ತಾನು ಪಾಂಡವಾದಿಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ ಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿದನೇಕೆ? ಹಸ್ತಿನಾಪುರವನ್ನು ತೊರೆದು ಸತ್ಯವತಿಯಂತೆಯೇ ವನವಾಸಕ್ಕೇ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ? ಕುರುಕುಲದವರಿಂದ ಮರುಳಾಗಿ ತಾನು ಅವರ ಹಂಗಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದುದೇಕೆ? ಕುರುರಾಜ್ಯದ ಹಿತ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ತಾನು ನಿಂತುದೇಕೆ? ಈಗೇನ ಮಾಡುವುದು? ಹೃದಯ ವಿದಾರಕವಾದ ಈ ಜ್ಞಾತಿ ಮೃರವನ್ನು ನೋಡಿ ತಾನು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು? ತನ್ನ ಬಾಳು ಬಾಳಲ್ಲ ಹಗಲು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲ, ಇರುಳು ನಿದ್ರೆಯಿಲ್ಲ ತಾನು ರಾಜಪದವಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು, ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತಾನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ಅಂತಃಕಲಹದಿಂದ ಕುಲ ಕ್ಷಯವಾಗುವುದನ್ನು ತಾನು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡುವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೇ ವಿಧಾತನು ತನ್ನನ್ನು ಬೀವ ಸಹಿತ ಇಟ್ಟಿರುವನೇನೋ!—ಒಂದು ಈ ಬಗ್ಗೆಯಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು

ಇತ್ತ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳು ವಾರಣಾವತವನ್ನು ಸೇರಿದರು. ನಗರವಾಸಿಗಳು ಅವರನ್ನು ಆದರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಒರಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಸಮರ್ಥ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಅಹಂಕಾರಿಯಲ್ಲ, ಅವನು ಯಥಾ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೃಶ್ಯ ಶೂದ್ರರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರೀತಿ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಸಂಭಾಷಣದಿಂದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಆಪ್ತಾಯಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಪುರ ಜನರು ಈ ವಿಧವಾದ ಅವನ ಸದಾಚರಣೆಯಿಂದ ಪ್ರೀತರಾದರು. ವಾರಣಾವತದಲ್ಲಿ ಅರಗಿನ ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ದುರ್ಯೋಧನನು ತನ್ನ ಸೇವಕನಾದ ಪುರೋಚನನ್ನು ಮೊದಲೇ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದನು. ಅವನು ಕ್ರೂರ ಪ್ರಕೃತಿಯುಳ್ಳವನು, ದುರ್ಯೋಧನನ ಅಪ್ಪಣೆಗೆ ಅನುರೂಪವಾದ ಕಪಟ ಸೌಜನ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ಪಾಂಡವರನ್ನು ರಮಣೀಯವಾದ ಒಂದು ಪ್ರಾಸಾದಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋದನು ಆ ಬಿಡದಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ದಿವ್ಯ ಭಕ್ಷ್ಯ ಭೋಜ್ಯಗಳನ್ನೂ ಪಾನೀಯಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಸತ್ಕರಿಸಿ ಸಂತೋಷ

ಪಡಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ದುರ್ಯೋಧನನ ದುರಭಿ ಸಂಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ, ತಾಯಿ ತಮ್ಮಂದಿರ ಸಮೇತನಾಗಿ ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಜೋಕೆಯಿಂದಿದ್ದನು. ಹತ್ತು ದಿವಸಗಳಾಯಿತು, ಪುರೋಚನನು ತಾನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ ಹೊಸ ಮನೆಗೆ ಅವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಇಳಿಸಿದನು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ತಾಯಿ ತಮ್ಮಂದಿರೊಡನೆ ಆ ಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಅರಗು, ಸಜ್ಜರಸ, ಎಣ್ಣೆ, ತುಪ್ಪ ಮೊದಲಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಅಪಾಯಕರವೆಂದು ತಿಳಿದರೂ ಪಾಂಡವರು ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪುರೋಚನನ ಸಂಗಡ ಒಂದು ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು. ಅವರು ಅವನಲ್ಲಿ ಸಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದವರಾದರೂ ವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳವರಂತೆ ತೋರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು, ಅಸಂತುಷ್ಟರಾದರೂ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು, ವಿಸ್ಮಯಪಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ವಿಸ್ಮಯಪಡದವರಂತಿದ್ದರು, ಅಲ್ಲದೆ, ಮೃಮುರೆತಿರದೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆಗೆ ತಕ್ಕ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾವು ಅನಾಯವನ್ನು ಶಂಕಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿಷಯವು ಪುರೋಚನನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಿರುವಂತೆ ಅವರು ಪ್ರತಿ ದಿವಸವೂ ಬೇಟೆಯ ನವ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹಗಲು ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಹೊತ್ತುಬೀಳುತ್ತಲೆ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಅವರು ಅರಗಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಒಂದು ದಿನ, ಎದುರನಿಗೆ ಆಪ್ತನಾದ ಒಬ್ಬ ಕೆಲಸಗಾರನು ಒಂದು ಪಾಂಡವರನ್ನು ಕಂಡು ಎದುರನು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಏಕಾಂತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ ಅರಗಿನ ಮನೆಯಿಂದ ಅವರು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಸುರಂಗವನ್ನು ಕೊರೆದು ದಾರಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು ಇತ್ತ, ಪುರೋಚನನು ಪಾಂಡವರು ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿರುವಂತೆ ಹೊರಗೆ ತೋರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಆಹ್ಲಾದಪಡುತ್ತ ಅರಗಿನ ಮನೆಗೆ ಬಿಂಕಿಯನ್ನಿಡುವ ಸಮಯವನ್ನೇ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದನು.

ಒಂದು ದಿನ ಅರ್ಧ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವಾರಣಾವತದ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಗಾಢನಿದ್ರೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಮಾರಣನು ವೃಕ್ಷ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಕೊಂಚ ಅಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತ, ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಶಾಂತಿ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಂಚ ಕಡಿಸುತ್ತ, ಜನ ಕೋಲಾಹಲ ಶೂನ್ಯವಾದ ನಿಸ್ತಬ್ಧತೆಯನ್ನು ಕೊಂಚ ಭಂಗಪಡಿಸುತ್ತ ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಪುರೋಚನನು ಸುಖವಾಗಿ ನಿದ್ರೆಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನನು ಪುರೋಚನನು ಮಲಗಿದ್ದ ಚಿಕ್ಕಮನೆಗೂ ಆರಗಿನ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಗೂ ಬೆಂಕಿಯಿಟ್ಟನು. ಒರುಗಾಳಿಯೂ ಎದ್ದಿತು ಮುಹೂರ್ತ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಆರಗಿನ ಮನೆಯ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಉರಿಯೆದ್ದಿತು ಒಡನೆಯೇ, ಪಾಂಡವರು ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಸುರಂಗದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಆರಗಿನ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟರು. ಬರುತ ಬರುತ ಅಗ್ನಿಚ್ಛಾಲೆಯು ಮೇಲಕ್ಕೇರಿತು; ಕಿಡಿಗಳು ಗಗನಕ್ಕೆ ನೆಗೆದುವು ಆ ಕಾಳರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಅಗ್ನಿಚ್ಛಾಲೆಯು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿ ನಗರವನ್ನು ಬೆಳಗಿತು. ಪುರವಾಸಿಗಳು ಬೆರಗಾಗಿ ಹದರಿ ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದೆದ್ದು ನೋಡಿದರು ಆರಗಿನ ಮನೆಯು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಗಾಳಿಯು ಬಿರುಸಾದಹಾಗೆಲ್ಲ ಉರಿಯು ಹಬ್ಬುತ್ತ ಹೋಯಿತು ಮನೆಯ ಮೇಲೆ ಮನೆ ಭಸ್ಮವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು ಪಾಂಡವರು ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಆರಗಿನ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಯಾರೂ ಅರಿಯದಿದ್ದರು. ಅವರು ಕುಂತಿಯ ಸಮೇತರಾಗಿ ಕಿಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಮಡಿದರೆಂದೇ ಪುರವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಭಾವಿಸಿದರು. ಅವರು ಹೋದರಲ್ಲಾ ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಗೋಳಿಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ಕುಂತೀ ಪಾಂಡವರ ಅಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಸಲುವಾಗಿ ಭಸ್ಮರಾಶಿಯನ್ನು ಬಗೆದರು. ಸುಟ್ಟುಕರಿಯಾಗಿದ್ದ ಆರ್ವರ ಕಂಕಾಳಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದುವು. ಒಬ್ಬ ಬೇಡಿತಿಯೂ ಅವಳ ಏವರು ಮಕ್ಕಳೂ ಆ ರಾತ್ರಿ ಆರಗಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನೇ ಎಲ್ಲರೂ ಕುಂತೀ ಪಾಂಡವರೆಂದೆಣಿಸಿ ಪಾಂಡವರು ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಬಿಂದುಹೋದರೆಂದುಕೊಂಡು ಪರಿತಪಿಸಿ ಗೋಳಾಡಿದರು. ಈ

ಸಂದಣಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಕೆಲಸಗಾರನು ಸುರಂಗದ ಬಿಲವನ್ನು ಬೂದಿಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ, ಯಾರೂ ಕಾಣದಂತೆ ಹೊರಟುಹೋದನು ಪುರೋಚನನ ದಗ್ಧಾವಶಿಷ್ಟ ಕಂಕಾಳವು ಆ ಭಸ್ಮರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ತರುವಾಯ, ಪಾಂಡವರೂ ಕುಂತಿಯೂ ಬೆಂದುಹೋದರೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅಣು ಮಾತ್ರವೂ ಸಂಶಯಪಡದೆ ಪುರಜನರು, “ಲಾಕ್ಷಾ ಭವನವು ಬೆಂದು ಹೋಯಿತು, ಪಾಂಡವರೂ ಕುಂತಿಯೂ ಸುಟ್ಟುಹೋದರು, ಪುರೋಚನನೂ ಸತ್ತನು” ಎಂದು ‘ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ’ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು ಆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯಾಗಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತ ಅತ್ತರು

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು—“ಈ ದಿವಸ ನನ್ನ ತಮ್ಮ ಯಶೋವಂತನಾದ ಪಾಂಡುರಾಯನು ಸತ್ತನು ವಂಶ ಏವರ್ಧನರಾದ ಪಾಂಡವರೂ ಕುಂತಿಯ ಸಮೇತರಾಗಿ ಹೋದರು, ಇನ್ನೂ, ಧನದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಯಾವ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡಲು ಶಕ್ಯವೋ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡುವನು” ಎಂದು ಕಪಟ ಶೋಕವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಪಾಂಡವಾದಿಗಳಿಗೆ ಉದಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಬಂಧುಬಳಗ ದೊಡನೆ ಗಂಗಾತೀರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಉದಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ, ವಿದುರನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮನೋಗತವನ್ನು ಒಲ್ಲವನಾದುದರಿಂದ, ಕುಟಿಲನೂ ಕಪಟಿಯೂ ಆದ ಆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಏಕೆ ಹುಟ್ಟಿದನೋ ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ, ಪಾಂಡವರು ಸುರಕ್ಷಿತರಾಗಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ, ಅಳುತ್ತಿರುವ ಬಂಧು ಮಿತ್ರರ ಸಂಗಡ ತಾನೂ ದುಃಖಪಡುತ್ತಿರುವವಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪಾಂಡವರು ಅರಗಿನ ಮನೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಎಷ್ಟು ದೂರ, ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿರಬಹುದೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಭೀಷ್ಮನಾದರೋ—“ಹಾ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ! ಹಾ ಭೀಮ! ಹಾ ಧನಂಜಯ! ಹಾ ನಕುಲ! ಹಾ ಸಹದೇವ! ಹಾ ಪೃಥಿ! ನೀವೆಲ್ಲರೂ

ಒಂದೇ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾದಿರಲ್ಲಾ ! ಭೀಮಸೇನ ಧನಂಜಯರು ಬಿಂದುಹೋದರೆಂದು ನಾನು ಹೇಗೆ ಸಂಬಲಿ ? ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಧರ್ಮರಾಯನೆಸಿಸಿಕೊಂಡನು, ಅವನು ಸತ್ಯ ವ್ರತನು, ಸತ್ಯ ವಾಕ್ಯನು, ಶುಭ ಲಕ್ಷಣ ಸಂಪನ್ನನು. ಅಂತಹವನು ಹೇಗೆ ಕಾಲ ವಶನಾದನು ? ಅವನು ಯುವರಾಜನಾದ ತರುವಾಯ ಸತ್ಯ ಧರ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ತಂದೆಗೂ ನನಗೂ ಕೀರ್ತಿಬರುವಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಹು ಕಾಲ ಬೆಳೆಯಿಸಿದ ಮರವು ಫಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುರಿದು ಬಿದ್ದಂತಾಯಿತಲ್ಲಾ ! ಕುಂತಿಯು ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲಣ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಹಗಮನ ಮಾಡುವ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಳು, ಈಗ ಆಪೂರ್ಣ ಮನೋರಥಿಯಾಗಿ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಬಿಂದುಹೋದಳು ಭೀಮನು ಮಡಿದನೇ ? ಅನು ಹೇಗೆ ? ಅವನು ಮಹಾಬಾಹು, ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿ. ಅವನು ಉರಿದು ಹೋದ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ಸಹಿಸಲಿ ? ಅರ್ಜುನನೋ ? ಅವನು ಮಹಾವೀರನು, ಧನುರ್ಧರ ಶ್ರೇಷ್ಠನು, ದೃಢಾಯುಧನು ; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅತಿ ತ್ಯಾಗಿ ಆ ಶೂರನು ಹೇಗೆ ಕಾಲವಶನಾದನು ? ಸಿಂಹ ಏಕ್ರಾಂತರಾದ ಸಕುಲ ಸಹದೇವರು ಮಡಿದರೆಂದು ನಂಬಬಹುದೇ ? ಮಕ್ಕಳಿರಾ ! ವೃದ್ಧನೂ ದುರ್ಬಲನೂ ಆದ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದಿರಿ ? ಎಲಾ ಕುಂತೀ ! ನೀನೆಲ್ಲಿ ಹೋದೆ ? ವಾರಣಾವತಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲೇನು ಅಪಶಕುನಗಳಾದುವು ? ಸಿಂಹ ಶಾರ್ದೂಲಗಳಿರಾ ! ನನ್ನ ನಾಥರೇ ! ನೀವು ಹೋಗಲಾಗಿ ನನಗೆ ಲೋಕವು ಕತ್ತಲೆ ಕವಿದಂತಿರುವುದು ತರುಣಾದಿತ್ಯನಂತೆ ವರ್ಷಸ್ಥಿಗಳಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಾನು ಕಾಣುವುದೆಂದಿಗೆ ? ನನಗೇನು ಗತಿ ? ನಾನೆತ್ತ ಹೋಗಲಿ ? ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಲಿ ? ಮಕ್ಕಳಿರಾ ! ಹೋಗ ಬೇಡಿರಿ, ಬನ್ನಿರಿ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಡಿರಿ" ಎಂದು ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದನು.

ಭೀಷ್ಮನು ಈ ತೆರವಾಗಿ ರೋದನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ವಿದುರನು— “ಸರ ವ್ಯಾಘ್ರನೇ ! ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊ, ಶೋಕವನ್ನು ಬಿಡು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಂತರಂಗವಾಗಿ, ಪಾಂಡವರು

ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು ಸೂಚಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಬಂದ ಗಂಡವು ತೊಲಗುವಂತೆ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಸಂಜನ್ನು ವಿವರಿಸಿದನು. ಅದೆಲ್ಲವನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೀಷ್ಮನು ಶೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ವಿದುರನು ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಅವನನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದನು.

ಇತ್ತ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ತಾಯಿಯನ್ನೂ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೂ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಲಾಕ್ಷಾಭವನದಿಂದ ಹೊರಟು, ಯಾರೂ ಕಾಣದಂತೆ ಭಾಗೀರಥಿಯ ದಕ್ಷಿಣ ತೀರವನ್ನು ಸೇರಿ, ವಿದುರನು ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ಒಂದು ಓಡೆಯು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಲು, ಅದನ್ನು ಹತ್ತಿ ಭಾಗೀರಥಿಯನ್ನು ದಾಟಿ, ತಟವರ್ತಿಯಾದೊಂದು ವನವನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು. ದುಷ್ಟ ದುರ್ಯೋಧನನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅವರ ಶಂಕೆಗೆ ಅವಧಿಯಿಲ್ಲವಾಯಿತು, ಚಿಂತೆಗೆ ಅಂತ್ಯವಿಲ್ಲವಾಯಿತು, ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಪಾರವಿಲ್ಲವಾಯಿತು ಭೀಮ ಬಲನಾದ ವೃಕೋದರನು ತಾಯಿಯನ್ನೂ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕ್ರೂರ ಮೃಗ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ವನಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಹಿಡಿಂಬನೊಡನೆ ಹೇಗಿ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದು, ಒಲಿದು ಬಂದ ಅವನ ತಂಗಿ ಹಿಡಿಂಬೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಏವರು ಸೋದರರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವೇಷವನ್ನು ತಾಳಿ ಚಟಾವಲ್ಕುಲ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಕ್ಷಾತ್ರ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಮರೆಮಾಚಿ ಏಕಚಕ್ರ ನಗರವನ್ನು ಸೇರಿದರು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ಉಷಾಕಾಲಕ್ಕೆದ್ದು ಸ್ನಾನಾದಿ ಪ್ರಾತಃಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಭಿಕ್ಷಾನ್ನವನ್ನೆತ್ತಿ ಹೊಟ್ಟೆಹೊರೆಯುತ್ತ, ಭೋಜನಾ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಕೊಂಚ ಹೊತ್ತು ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮುಖದಿಂದ ತೀರ್ಥ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನೂ ಪುಣ್ಯ ಶ್ಲೋಕರ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಕೇಳುತ್ತ, ಕೊಂಚ ಹೊತ್ತು ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲಿದ್ದ ಸರಿತ್ಸರೋವರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟ ನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತ ಇದ್ದು ಹಲವು ಕಾಲ ತಳೆದರು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಕುಂತಿಭೋಜನ ಮಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಡು, ಸರ್ವ ಲಕ್ಷಣ ಸಂಪನ್ನೆಯಾಗಿ, ಮಹಾರಾಜ ಪಾಂಡುವಿನ ಪಟ್ಟದರಸಿಯಾಗಿ,

ಪಾಂಡವರ ವೀರ ಮಾತೆಯಾಗಿಯೂ ಕೂಡ ಕುಂತಿಯೂ, ತ್ರಿಲೋಕಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಹನೆಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡೂ ಕೂಡ ಧರ್ಮರಾಯನೂ, ಅತುಲ ಭುಜ ಬಲನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದೂ ಕೂಡ ಭೀಮನೂ, ಅನುಪಮ ಧನುಷ್ಮಂತನೆಂದು ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನು ಪಡೆದೂ ಕೂಡ ಅರ್ಜುನನೂ, ಅತ್ಯನಿ ಕುಮಾರರಂತೆ ರೂಪ ಸಂಪನ್ನರಾಗಿದ್ದೂ ಕೂಡ ನಕುಲ ಸಹದೇವರೂ ಏಕಚಕ್ರ ನಗರದಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷಾನ್ನದಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಪಾಂಚಾಲ ದೇಶದ ಮಹಾರಾಜ ದ್ರುಪದರಾಯನು ಕೃಷ್ಣೆಯಂಜ ತನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ವರನನ್ನು ಹವಣಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿದ್ದನು ಈ ಶುಭ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಭಿಕ್ಷೋಪಜೀವಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಆ ರಾಜಪುತ್ರರೂ ರಾಜಮಹಿಷಿಯೂ ಕೇಳಿದರು

ಆ ಕಾಲದ ರಮಣೀಯರಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಗೆಣಿಯಾದ ಲಾವಣ್ಯವತಿಯ ರಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆ ನಿರುಪಮ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ದ್ರುಪದನು ಧನುರ್ವಿದ್ಯಾ ವಿಶಾರದನಾದ ವರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದನು. ತನ್ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಆ ರಾಜನು, “ಕುಲ ರೂಪ ಸಮನ್ವಿತನಾದ ಯಾವ ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ಐದು ಬಾಣಗಳಿಂದ ನಾನಿಟ್ಟಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಭೇದಿಸಬಲ್ಲನೋ ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ಪಾಂಚಾಲಿಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಉಚಿತ ಪಾತ್ರನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು” ಎಂದು ರಾಜಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಡಂಗುರ ಹೊಯ್ದನು ಆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಕನ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾದ ಅನೇಕ ರಾಜರು ಪಾಂಚಾಲ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು ಏಕಚಕ್ರ ನಗರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವೇಷಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಭಿಕ್ಷಾಟನದಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪಾಂಡವರೂ, ಸ್ವಯಂವರವನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಜತೆಯಲ್ಲಿ, ಪಾಂಚಾಲ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕುಂಬಾರನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಭಾಂಡದಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷಾನ್ನವತ್ತಿ ಉದರ ಭರಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ದ್ರುಪದರಾಯನು ನಗರದ ಈಶಾನ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂವರ ಮಂಟಪವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಆ ಮಂಟಪದ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇಶ ದೇಶಗಳಿಂದ ಬಂದ ರಾಜರು ಇಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ ಪ್ರಾಸಾದ

ಗಳು ಶುಭ್ರವಾಗಿಯೂ ಉನ್ನತವಾಗಿಯೂ ಕಣ್ಣೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಸಭಾ ಮಂಟಪವು ಚಂದ್ರಾತಪದಿಂದಲೂ ಸುಗಂಧ ಪುಷ್ಪ ಮಾಲೆಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದ್ದಿತು, ದ್ವಾರಗಳು ತೋರಣಗಳಿಂದ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು, ರಂಗಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವೂ ಅಗುರು ಧೂಪದಿಂದಲೂ ಗಂಧ ಮಾಲ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಘಮ ಘಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು, ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯವೂ ನೊಳಗುತ್ತಿದ್ದಿತು

ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಸ್ವರಾಷ್ಟ್ರ ರಕ್ಷಕರೂ ಶುಭ ಕರ್ಮ ನಿಷ್ಕರೂ ಆದ ರಾಜರು ಎಚಿತ್ರ ವೇಷ ಭೂಷಣಗಳಿಂದಲಂಕೃತರಾಗಿ ಸ್ವಯಂವರ ಮಂಟಪವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಮಣಿಮಯ ಮಂಚಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಯಥಾ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪುರಜನರೂ ಜನಪದ ವಾಸಿಗಳೂ ಬಂದು ಕುಳಿತು ಮಂಟಪದ ಮೈಚಿತ್ರ ಮೈಭವಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಸ್ಮಯಪಡುತ್ತಿದ್ದರು ಋಷಿಗಳೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಾಂಡುತನಯರು ಒಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಂತೆ ಉಟ್ಟು ತೊಟ್ಟು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರು ದುರ್ಯೋಧನಾದಿ ಕೌರವರಾಯರು ಸುಸಜ್ಜಿತ ಭೂಪಾಲಕರ ನಡುವೆ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ಉನ್ನತ ಮಂಚಗಳ ಮೇಲೆ ಸುಖಾಸೀನರಾಗಿದ್ದರು

ಅನಂತರ, ಮಂತ್ರವೇತ್ತರಾದ ಪುರೋಹಿತರು ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಮಂಗಳಾಚರಣವನ್ನು ಮಾಡಲು, ಕೃಷ್ಣೆಯು ಸರ್ವಾಭರಣ ಭೂಷಿತೆಯಾಗಿ ಸುವರ್ಣ ವರಣಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನನನ್ನೊಡಗೂಂಡು ಸಭಾಮಂಟಪವನ್ನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಾಜಕುಮಾರರೊಳಗೆ ಯಾರ ಪುಣ್ಯವು ಜೆನ್ನಾಗಿರುವುದೋ ಎಂದು ನೋಡಲು ಸಭಾಸದರು ಕುತೂಹಲರಾದರು ಪಾಂಚಾಲ ರಾಜಕುಮಾರನು ತಂಗಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಮೇಘ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರದಿಂದ ಆ ರಾಜರನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ—“ರಾಜವರ್ಧ್ಯರೇ! ಲಾಲಿಸಿರಿ, ಇಲ್ಲಿ ಈ ಬಿಲ್ಲೂ ಶರ ಪಂಚಕವೂ ಇರುವುವು. ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿರುವ ಆ ಕೃತಕ ಮತ್ಸ್ಯವೇ

ಲಕ್ಷ್ಮಣವು. ಅದರ ಕಳಗಿರುವ ಯಂತ್ರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಂಡಿಯು ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ನೀರಿನೊಳಗೆ ಕಾಣಿಸುವ ಆ ಮಿಶ್ರಿಸಿದ ನೆರಳನ್ನು ನೋಡಿ ಯಂತ್ರದ ಮೇಲಿರುವ ಮಿಶ್ರಣವನ್ನು ಈ ಪಂಚ ಶರದಿಂದ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಯಾವ ಭೂಪನು ಹೊಡೆಯುವನೋ, ಆ ಭೂಪನ ಕೊರಳಿಗೆ ನನ್ನ ತಂಗಿ ಕೃಷ್ಣೆಯು ವರಣ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವಳು” ಎಂದು ನುಡಿದು, ಅಲ್ಲಿ ನೆರದಿದ್ದ ಭೂಪತಿಗಳ ನಾಮ ಕುಲ ಗೋತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ತಂಗಿಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ—“ಭದ್ರೆ! ಪಾತಕರಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಸಿನ್ನನ್ನು ಒಯಸಿ ಬಂದಿರುವರು ಶುಭ! ಯಾರು ಲಕ್ಷ್ಮಣಭೇದವನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಅವರನ್ನು ನರಿಸು” ಎಂದನು

ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ಮನು ಘಂಟಾ ಘೋಷವಾಗಿ ಆ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಲೆ ಸಭಾಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಕಲಕಲ ಶಬ್ದವು ಹುಟ್ಟಿತು ಎಲ್ಲರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕಣ್ಣಿತ್ತಿದರು ಶಬ್ದವು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತಲೆ ರಾಜರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಭೇದ ವನ್ನು ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು ಆದರೆ, ಯಾರೂ ಒಲ್ಲವನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿ ಹದೆಯನ್ನೇರಿಸಲಾರದೆ ನಾಚಿ ತಂತಮ್ಮ ಸ್ವಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ದುರ್ಯೋಧನ ಪ್ರಭೃತಿಗಳೂ ಶರ ಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ಭಗ್ನವನೋ ರಥರಾದರು ಭದ್ರ ವೇಷಧಾರಿಯಾದ ಅರ್ಜುನನ ಗುರುತನ್ನು ಯಾರೂ ಹಿಡಿಯಲಾರದಿದ್ದರು, ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳಿಗೂ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗ ಲಿಲ್ಲ ಒಂದೈವರಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಹತೋದ್ಯಮರೂ ಹತಾಶರೂ ಆದ ಬಳಿಕ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವೇಷಧಾರಿಯಾದ ಅರ್ಜುನನು ಪಂಚಿಯನ್ನು ಕೂಡವಿಕೊಂಡು ಧನುಸ್ಸಿನ ಒಳಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರು ವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಗುಲ್ಲೆಬ್ಬಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು —“ಅಸ್ತ ವಿದ್ಯಾ ಎಶಾದರಾದ ಮಹಾರಥರು ಆ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸ ಲಾರದೆ ಹೋದರು, ಈ ಒಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆ ವಿದ್ಯೆಯ ಗಂಧವನ್ನೇ ಕಾಣನು, ಅದರ ಮೇಲೆ ದುರ್ಬಲನು, ಇನ್ನು, ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸ ಲಾಪನೆ? ಈ ವಟುವಿಗೆ ಇದೆಲ್ಲಿಯ ಚಾಪವು? ಇವನೇಕ ಈ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು? ಈ ಭೂಪತಿಗಳ ನಡುವೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದ

ರಾಗುವೆವು, ಅದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಯಾವುದು ಅಸಾಧ್ಯ? ಜಲಪಾನ ದಿಂದಲೋ ವಾಯು ಭಕ್ಷ್ಯದಿಂದಲೋ ಫಲಾಹಾರದಿಂದಲೋ ಪ್ರಾಣ ಧಾರಣೆಮಾಡಿ ನವೆದಿದ್ದರೂ ಅವರು ದೃಢ ಪ್ರತರಾಗಿ ತಪೋಸಿಸ್ತೆಯಿಂದ ಬಲಿಷ್ಠರಾಗಿರುವರು. ಜಾಮದಗ್ನ್ಯನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವ? ಆಗಸ್ಟ್ಯನು ಬ್ರಹ್ಮ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಆಗಾಧ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿಬಿಡಲಿಲ್ಲವ?” ಎಂದು ಕೊಂಡರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು—“ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಟುವು ವರ್ಚಸ್ವಿ, ದೃಢ ಕಾಯನು, ಉತ್ಸಾಹಶಾಲಿ, ಇವನ ಸಾಹಸವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವನು ಗೆದ್ದರೂ ಗೆಲ್ಲಬಹುದು” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೀಗೆ ಹಲವರು ಹಲವು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಯಿಗೆ ಒಂದಂತೆ ಮಾತ ನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಧನುಸ್ಸಿನ ಹತ್ತಿರ ನಿಂತಿದ್ದ ಅರ್ಜುನನು —“ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಈ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಏರಿಸಬಹುದೋ?” ಎಂದು ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ಮನನ್ನು ಕೇಳಿದನು

ಅದಕ್ಕಾವನು, ಆಗಬಹುದೆನ್ನುತ್ತಲೆ ಅರ್ಜುನನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸ್ಮರಣೆಮಾಡಿ, ಆಟವಾಡುವನಂತೆ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಹದೆಯನ್ನೇರಿಸಿ ಪಂಚ ಬಾಣ ಗಳನ್ನು ತೊಡಿಸಿ ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ಮನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಕಡವಿದನು. ಒಡನೆಯೇ, ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಕೋಲಾ ಹಲವುಂಟಾಯಿತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತಂತಮ್ಮ ಉತ್ತರೀಯವನ್ನಾಡಿ ಸುತ್ತ ತಮ್ಮ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನು ತೋರಿದರು ವಾದಕರು ಉತ್ಸಾಹ ದಿಂದ ತೂರ್ಯ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಸ್ತುತಿ ಪಾರಕರು ಮಧುರ ಸ್ವರದಿಂದ ಪಾಡಿದರು, ಮಣಿಮಯ ಮಂಜದ ಮೇಲೆ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಾಜರು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಅಥೋವದನರಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ಹೀಯಾಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕೃಷ್ಣೆಯು ಲಕ್ಷ್ಯ ಭೇದದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯ ನೆನಿಸಿಕೊಂಡು ರಣ ದುರ್ಜಯನಾಗಿದ್ದ ಪಾರ್ಥನ ಸವಿಸಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಆ ರಾಜಕುಮಾರನ ಕೊರಳಿಗೆ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪುಷ್ಪ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿದಳು.

ಅದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಎರರು, ದ್ರುಪದ ರಾಯನು ತಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಒಬ್ಬ ಒಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಕೋಪಗೊಂಡು ಅವನನ್ನು ದಂಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೊರಟರು. ದ್ರುಪದನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ, ಪಾಂಡು ಪುತ್ರರು ಅವರ ಮೇಲೆ ಕಾಳೆಗಳ್ಗೆ ನಿಂತರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವೇಷಧಾರಿ ಯಾದ ಅರ್ಜುನನು ಕರ್ಣನನ್ನು ಓಡಿಸಿದನು, ಭೀಮನು ಶಲ್ಯನ ಸಂಗಡ ಕಾದಿ ಅವನನ್ನು ನಲಕ್ಕು ಕಡವಿದನು, ಧರ್ಮರಾಯನು ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ಗೆದ್ದನು, ನಕುಲ ಸಹದೇವರು ದುಃಶಾಸನಾದಿ ಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು ತರುನಾಯ, ರಣ ಎರರಾದ ಪಾಂಡವರು ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ತಾವು ಇಳಿದಿದ್ದ ಕುಂಬಾರನ ಮನೆಗೆ ಹೋದರು

ದ್ರೌಪದಿಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದ ಅರ್ಜುನನ ಕಂಠಕ್ಕೆ ಹಾರವನ್ನು ಹಾಕಿದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ದ್ರುಪದರಾಯನು ತನ್ನ ಮಗಳು ಒಬ್ಬ ಒಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕೈಪಿಡಿದಳೆಂದು ಕೊರಗಿದನು ಕಾಲ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲ ಪುದೀವನಾದ ಸಾರ್ಥನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಲ ಸಂತೋಷ ಭರಿತನಾಗಿ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಅತಿ ಮೈಭವ ದಿಂದ ಪಾಂಡವರೈವರಿಗೂ ಧಾರೆಯರದುಕೊಟ್ಟನು

ರೂಪ ಲಕ್ಷಣ ಸಮಸ್ಥಿತೆಯೂ ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನೆಯೂ ಆದ ದ್ರೌಪದಿಯು ಅತ್ತೆಗೆ ಸಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲು, ಕುಂತಿಯು—“ರೋಪಿಣಿಯು ಚಂದ್ರನಿಗೂ, ದಮ ಯಂತಿಯು ನಳನಿಗೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಾರಾಯಣನಿಗೂ ಇರುವಂತೆ ನೀನು ನಿನ್ನ ಗಂಡಂದಿರಿಗೆ ಪತ್ನಿಯಾಗಿರು, ಸುಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆ, ಭೋಗೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನೆಯಾಗಿ ಪತಿವ್ರತೆಯಾಗಿ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನೂ ಸಾಧು ಗಳನ್ನೂ ವೃದ್ಧರನ್ನೂ ಗುರುಜನರನ್ನೂ ಯಥಾ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ವೂಚಿ ಸುತ್ತ ಶತಾಯುಷ್ಮಂತೆಯಾಗಿರು” ಎಂದು ಸೊಸೆಯನ್ನು ಹರಸಿ ದಳು. ವಿವಾಹವಾದನಂತರ ಪಾಂಡವರು ತಾಯಿಯ ಸಮೇತರಾಗಿ

ಕೆಲವು ಕಾಲ ದ್ರುಪದರಾಯನ ಮನಯಲ್ಲಿ ಸುಖದಿಂದ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು

ಇತ್ತ, ಕುಂತಿಯೂ ಕುಂತೀಪುತ್ರರೂ ಅರಗಿನ ಮನೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಜೀವ ಸಹಿತವಿರುವ ಸಂಗತಿಯೂ ಪಾಂಚಾಲ ನಗರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಕೃತಕ ಮತ್ಸ್ಯವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ತನ್ನ ಭ್ರಾತೃಗಳನ್ನು ಕೂಡಿ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ ಸುದ್ದಿಯೂ ಹೊರಬಿದ್ದು, ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ವೀರರಲ್ಲರಿಗೂ ಜೇಹುಕಾರರಿಂದ ತಿಳಿಯಬಂದಿತು ಈ ಶುಭ ವಾರ್ತೆಯು ಉರೂರಿಗೂ ಕೇರಿ ಕೇರಿಗೂ ಹರಡಿತು

ಆ ಶುಭ ವಾರ್ತೆಯು ಉಭಯ ಕುಲ ಪಿತಾಮಹನಾದ ವೃದ್ಧ ಭೀಷ್ಮನ ಕಿವಿಗೂ ಬಿದ್ದಿತು ಆ ವೃದ್ಧನ ಆಹ್ಲಾದಕ್ಕೆ ಮೇರೆಯಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು ಅಂದಿನ ಪರಗ, ಅವನ ವೃದ್ಧಿಗೆ ಪಾರವಿಲ್ಲದ ಇದ್ದಿತು, ಅವನ ಮುಖಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಗೆಲುವಿರಲಿಲ್ಲ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯಿರಲಿಲ್ಲ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳ ದುರಾಲೋಚನೆಗಳನ್ನೂ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕಂಡು ಕಂಡು ಮರುಗುತ್ತಿದ್ದನು, ಅವರ ದುರ್ವರ್ತನದಿಂದ ಕುರುಕುಲಕ್ಕೆ ಬಂದ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ನನೆ ನನೆದು ಮೃತಪ್ರಾಯನಾಗಿದ್ದನು, ಮೂರ್ಛರಾದ ಅವರ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಿಂದನೀಯವಾದುವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ಯತ್ನವು ನಡೆಯದೆಂದು ಉದಾಸೀನನಾಗಿ ಕಂಡೂ ಕಾಣದವನಂತಿದ್ದು ಸಮಯ ಬಂದಾಗ ಸ್ಪಷ್ಟೋಕ್ತಿಯನ್ನಾಡದೆ ಒಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ದುರ್ಯೋಧನನು ಅವನ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಅದರೂ ಬೇಸರದೆ, ಭೀಷ್ಮನು ಅವನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಶುದ್ಧಿಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿದ್ದನೇ ಹೊರತು ಅವನನ್ನು ಪದ ಭ್ರಷ್ಟನನ್ನು ಮಾಡಿ ಕಡಿಸುವ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ತನಗೆ ಅನ್ನದಾತನು, ತನ್ನನ್ನು ಸಾಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಪುಭು, ಅವನಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ನಡೆಯುವುದು ತನಗೆ ಧರ್ಮವಲ್ಲ ಎಂದೆಣಿಸುತ್ತಿದ್ದನು, ಪಾಂಡವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಮಾಡಿದ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನೂ, ಅವರನ್ನು ಪಡಿಸಿದ ಪಾಡನ್ನೂ ನೋಡಿ ಮರ್ಮಾಹತ

ನಾದನು ಆದರೂ, ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ಅವನ ಚರಿತೆಯು ಸರ್ವಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾಗಿದ್ದಿತು, ಪರಮ ಪವಿತ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವನ ಬಂದೊಂದು ಕಾರ್ಯವೂ ಅವನ ಮಹತ್ತರವಾದ ಪರಾರ್ಥ ಪರತೆಗೂ ಸಿಶ್ಚಲವಾದ ಕರ್ತವ್ಯ ಬುದ್ಧಿಗೂ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದ್ದಿತು ಆ ವೃದ್ಧ ಎರನು ಸಾಂಡನರು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವುದೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಅರ್ಜುನನ ಬಲ ವೀರ್ಯ ಪ್ರತಾಪಗಳಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸಾಂಚಾಲಯ ಸಾಣಿಗ್ರಹಣವೂ ಆಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆನಂದಾಶ್ರು ಪೂರ್ಣನಾಗಿ ಸರ್ವ ಸಿದ್ಧಿ ಪ್ರದಾಯಕನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತೃ ಸಮೇತರಾದ ಸಾಂಡನರಿಗೆ ಕುಶಲವಾಗಲೆಂದು ಶುದ್ಧಾಂತಃಕರಣದಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಸಾಂಡನರ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಎದುರಾದಿಗಳು ಎಷ್ಟು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರೋ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಐಮಂಚಿಯಾಗಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ದುಃಖಪಟ್ಟರು ಯಾರು ಬಂದು ಬೂದಿಯಾದರಂದು ಆ ದುಷ್ಟರು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರೋ ಅವರು ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿರುವರು, ಸ್ವಯಂವರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಯಭೇದವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಾಂಚಾಲಯವನ್ನು ಪಡೆದ ಆ ಬಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಟುವೇ ಅರ್ಜುನನು, ಯಾವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವೇಷಧಾರಿಗಳ ಎಕ್ರಾಂತಿಗ ಹದರಿ ಕರ್ಣ ಶಲ್ಯ ದುರ್ಯೋಧನ ದುಃಶಾಸನಾದಿಗಳು ಪಶಾಯನ ಮಾಡಿದರೋ ಆ ಪ್ರಚಂಡರೇ ಸಾರ್ಥ ಭೀಮಸೇನ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ನಕುಲ ಸಹದೇವರು— ಎಂದು ಕೇಳಿ ಅವರು ಬೆಚ್ಚಿ ಬದರಿ ಸ್ತಂಭಭೂತರಾದರು ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧಿಪತಿಗಳೂ ಕೂಡ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳ ಕುಹಕೋಪಾಯದಿಂದ ಸಾಂಡನರು ತಾಯಿಯ ಸಮೇತರಾಗಿ ವಾರಣಾಸತದಲ್ಲಿ ಮಡಿದರಂದು ಕೇಳಿ ಎಷ್ಟು ಶೋಕಪಡುತ್ತಿದ್ದರೋ, ಈಗ ಆ ಧಾಮಕರೂ ವೃತ್ತ ಸಂಪನ್ನರೂ ಆದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳು ಸತ್ತು ಹುಟ್ಟಿದಂತಾಯಿತೆಂದು ಅಷ್ಟು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು, ಧೃತ ರಾಷ್ಟ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಭಿಕ್ಷುಸಿದರು ಸಿಸ್ಪೃಹನಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವರ ಸಹ ವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ, ಭೀಷ್ಮನೂ ಆ ಭಿಕ್ಷಾರಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದನು.

ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ಮುಂದೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೇನೆಂದು ಶಕುನಿ ಶಲ್ಯ ವೊದಲಾದವರನ್ನು ಕೂಡಿ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಶಕುನಿಯು—“ಪಾಂಡವರು ಹೀಗೆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವರು ; ದ್ರುಪದರಾಯನು ಕೂಡ ಅಲ್ಪ ಬಲವೀರ್ಯವುಳ್ಳವನು ಪಾಂಡವರನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕು, ಅದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಸಮಯ ; ಅವರು ಎಷ್ಟರವರೆಂದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮುಂದೆ ಅವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುವುದು ” ಎಂದು ನುಡಿದನು

ದುರ್ಮತಿಯಾದ ಶಕುನಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸೋಮದತ್ತನ ಮಗನಾದ ಭೂರಿಶ್ರವನು—“ನಮಗಿರುವ ಸಾಹಾಯ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳ ಸಾಹಾಯ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ಎಚಾರಮಾಡಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಬೇಕು ಈಗ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಮಿತ್ರಬಲವಿದೆ, ಕೋಶ ಬಲವಿದೆ, ಸ್ವಯಂ ಬಲಿಷ್ಠರು, ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಗಳು ಅರ್ಜುನನು ಸರ್ವಜನ ಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಅವನು ಅಯುಕ್ತವನ್ನಾಗಲಿ, ಅಸೃತವನ್ನಾಗಲಿ, ಅಪ್ರಿಯವನ್ನಾಗಲಿ ಆಡುವನಲ್ಲ ಇಂತಹ ಗುಣ ಸಂಪನ್ನರೂ ರಾಜಲಕ್ಷಣ ಸಂಪನ್ನರೂ ಆದವರನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಬಲ್ಲವರನ್ನು ನಾನು ಕಾಣೆನು ಅವರ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರಭಾವವು ಎಪುಳವಾದುದು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಸಾಮ ದಾನ ಭೇದ ದಂಡೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವನು. ದ್ರುಪದನು ಸಕಲ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನುಳ್ಳವನು ಅವನ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಕೃ ನಡೆಯದು ಆದುದರಿಂದ, ಪಾಂಡವರ ಸಂಗಡ ಸಂಧಿಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಸುಕರವಾಗಿಯೂ ಕ್ಷೇಮಕರವಾಗಿಯೂ ನನಗೆ ತೋರುವುದು ” ಎಂದನು.

ಕರ್ಣನು ಭೂರಿಶ್ರವನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ—“ಭೂರಿಶ್ರವನು ಕಾಲಚ್ಛೇದನೇ ಅಹುದು, ಅವನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ನೀತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೂ ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿರಿಯೂ ಇದೆ. ಅವನ ಮಾತನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನು ಅಸೂಯ ಪಡೆನು ಆದರೂ ನಾನು ಹೇಳುವುದನ್ನೂ ಕೇಳಿರಿ. ಮನುಷ್ಯನು ಹೀಗೋ ಹಾಗೋ ಎಂದು ದ್ವೈಧೀಭಾವದಿಂದ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಹೋಗಬಾರದು ಮನಸ್ಸು ಇಬ್ಬಗೆಯಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ

ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾಗದು ಈಗ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದೇ ಕರ್ತವ್ಯವು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು

ಅವನ ಮಾತಿನಂತೆಯೇ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ಪಾಂಚಾಲ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪಾಂಚಾಲ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಸೋತು, ಬಂದ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದರು

ಇತ್ತ, ಪಾಂಡವರು ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಅರಗಿನ ಮನೆಯಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋದುದು ಮೊದಲೊಂದು ನಡೆದ ಸಂಗತಿ ಗಳಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಎದುರನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಲೆ, ಅವನು— “ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯವೇ ಸರಿ ಪಾಂಡವರು ಬದುಕಿದ್ದಾರೆ! ಅವರಿಗೆ ದ್ರುಪದರಾಯನ ಸಂಬಂಧವೂ ಆಯಿತೆ! ಅವನ ಮೂಕವಾಗಿ ಅನೇಕ ಬಲಶಾಲಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ಮಿತ್ರರಾಗಬಹುದು ಸಂಪನ್ನರಾಗಲಿ, ಎಪನ್ನರಾಗಲಿ ಯಾವ ರಾಜರು ತಾನು ದ್ರುಪದರಾಯನನ್ನೂ ಅವನ ಬಳಗವನ್ನೂ ಮಿತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಬಯಸರು! ಇದು ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯೋದಯ” ಎಂದು ತನ್ನ ಈರ್ಷ್ಯೆಯನ್ನು ಮರೆಮಾಚಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟವ ನಂತೆ ಹೊರಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು

ಆಗ ವಿದುರನು—“ಮಹಾರಾಜನೇ! ಈ ಬುದ್ಧಿಯು ನಿನಗೆ ನೂರು ವರ್ಷಗಳು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಲಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮನಗೆ ಹೋದನು

ವಿದುರನು ಹೊರಟುಹೋದುದನ್ನು ಕಂಡು ದುರ್ಯೋಧನ ಕರ್ಣರು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ—“ಮಹಾರಾಜರೇ! ವಿದುರನ ಇದಿರಿಗೆ ನಾವು ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ, ಈಗ ನೀವೊಬ್ಬರೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಮಾತನಾಡ ಬಂದೆವು ನೀವು ಈಗ ಏನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿ ದ್ದೀರಿ? ನಿಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳ ಎಳಿಗೆಯೇ ನಿಮ್ಮೇಳಿಗೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸು ತ್ತೀರಿ. ಯಾವುದು ಕರ್ತವ್ಯವೋ ಅದನ್ನು ಯೋಚಿಸದೆ ಇದ್ದೀರಿ. ಪಾಂಡವರ ಬಲವನ್ನು ಮುರಿಯುವುದೇ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವು. ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಬಾಂಧವರನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಬಲವನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡು

ವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ನಾವು ಏನ ಮಾಡಬೇಕೋ ಅದನ್ನು ಅಲೋಚಿಸಬೇಕು” ಎಂದರು

ಅದಕ್ಕೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು—“ದುರ್ಯೋಧನ! ಕರ್ಣ! ಸಿಮಗ ಯಾವುದು ಇಷ್ಟವೋ ನನಗೂ ಅದೇ ಇಷ್ಟವು ನನ್ನ ಮನೋಗತ ವನ್ನು ಎದುರನು ಉಹಿಸದಿರಲೆಂದು ನಾನು ಅವನಿಬರಿಗೆ ಪಾಂಡವರ ಗುಣವನ್ನು ಹೊಗಳಿದೆನು” ಎಂದನು

ಅದಕ್ಕೆ ದುರ್ಯೋಧನನು—“ಅಯ್ಯಾ! ನಾನು ಹೇಳುವುದೇ ನಂದರ—ಕುಂತಿಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಮಾದ್ರಿಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಆಗದಂತ ಮಾಡುವುದು, ದ್ರುಪದರಾಯನ ಅಸಾತ್ಯರಿಗೆ ಲಂಚವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ದ್ರುಪದರಾಯನಿಗೂ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೂ ಎರೋಧ ವನ್ನು ತಂದುಹಾಕಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಅವನ ಮನೆಯಿಂದ ಉಚ್ಛಾಟನೆ ಮಾಡಿಸುವುದು, ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಗಂಡಂದಿರ ಮೇಲೆ ಎತ್ತಿಡುವುದು, ಭೀಮನನ್ನು ಕೊಂದು ಅರ್ಜುನನ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಮುರಿಯುವುದು— ಇತ್ಯಾದಿ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದು ಶಕ್ಯವೆಂದು ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ” ಎಂದನು

ದುರ್ಯೋಧನನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕರ್ಣನು ಉತ್ತರಿಸಿದನು — “ದುರ್ಯೋಧನ! ನಿನ್ನ ಯೋಜನೆಯು ಸರಿಯೆಂದು ನಾನನಿಸಿಸು ಅಚಾತ ಪಕ್ಷರಾಗಿ ಬಾಲರಾಗಿ ನಿನ್ನ ಸವಿಸಾಧಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಉಪಾಯ ಗಳಿಂದ ಅವರರನ್ನು ನೀನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲಾರದೆ ಹೋದ ಈಗ ಅವರು ರಕ್ತ ಯುಳ್ಳವರು, ಹರಯದವರು, ವಿದೇಶದಲ್ಲಿರುವರು, ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪನ್ನರು, ಈಗ ಅವರು ಉಪಾಯಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯರೇ? ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಭರತನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಎಕ್ರಮದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದನು, ದೇವೇಂದ್ರನು ತ್ರಿಲೋಕಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದುದೂ ಎಕ್ರಮದಿಂದಲೇ, ಎಕ್ರಮವೇ ಶೂರಿಗೆ ಸ್ವಧರ್ಮವು ಆದುದರಿಂದಲೇ ದ್ರುಪದನನ್ನು ಗೆದ್ದು ಪಾಂಡವ ರನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಬಾ ಅವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಲ್ಲ, ದಾನವೂ ಅಲ್ಲ, ಭೇದವೂ ಅಲ್ಲ, ದಂಡವೊಂದೇ ಉಪಾಯ.”

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಕರ್ಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ—“ಕರ್ಣ! ನೀನು ಏಕ್ರಮ ಸಂಪನ್ನನು, ನಿನ್ನ ಮಾತು ನಿನಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆ, ನಿನ್ನ ಆಲೋಚನೆಯು ನಮ್ಮ ಸುಖೋದಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉಪಾಯವಾಗಿರುವುದು. ಆದರೂ, ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಎದುರರನ್ನೂ ಕರದು ಕೇಳೋಣ” ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಸುಷ್ಮೇ ಮಗನ ಪಕ್ಷ ಸಾತಿಯಾದರೂ ವೃದ್ಧ ಭೀಷ್ಮನ ಸಂಗಡ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡದ ದುಡುಕಿ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕರಯಿಸಿ ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಆ ಸಮದರ್ಶಿಯು ಶಾಂತ ನಾಗಿ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರದಿಂದ ಇಂತೆಂದನು —“ವತ್ಸ! ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನೀನೂ ಪಾಂಡುವೂ ಒಂದೇ, ನಾನು ಸಮಾನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಸಲಹಿದೆನು, ಸಮಾನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಎದ್ಯಾ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಲಿಸುವನು, ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಪಾಂಡುವನ ಮಕ್ಕಳೂ ನನಗೆ ಪ್ರೀತಿಸಾತ್ರರಾಗಿರುವರು, ಪಾಂಡವರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸುವುದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವು ಆಗಿರುವುದು. ಪಾಂಡವ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳಾದ ಕೌರವರಲ್ಲರೂ ನನ್ನವರು. ಮೀಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಪಾಂಡವರ ಸಂಗಡ ಕದನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದೆಂದರ ನನಗೆ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ರುಚಿಸುವುದು? ನಮ್ಮ ನಮ್ಮೊಳಗೇ ಕಲಹವು ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ಸರಿಯಲ್ಲ. ನೀವು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅಸೋಗ್ಯ ಭಾವದಿಂದಿರುವುದೇ ಉಚಿತವು.”

ತರುವಾಯ, ದುರ್ಯೋಧನನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಭೀಷ್ಮನಿಂತೆಂದನು —“ವತ್ಸ! ಈ ಅಂಡ ರಾಜ್ಯವು ನಮ್ಮ ಪಿರಿಯರದೆಂದು ನೀನು ಹೇಗೆ ಭಾವಿಸುತ್ತೀಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪಾಂಡವರೂ ತಮ್ಮ ಪಿರಿಯರದೆಂದು ಎಣಿಸುವರು. ಯಶಸ್ವಿಗಳಾದ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯವು ಸಲ್ಲದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸಲ್ಲುವುದು ಯಾವ ನ್ಯಾಯ? ನಿನ್ನ ತರುವಾಯ ಭರತ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ತಾನೆ ರಾಜ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು ಹೇಗೆ? ಅಧರ್ಮದಿಂದ ನೀವು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದಿರಿ. ಅದಕ್ಕೆ

ಪೂರ್ವವೇ ರಾಜ್ಯವು ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಅವರದು. ನನ್ನ ಮತವೇನೆಂದು ಕೇಳುವೆಯೋ ? ಹೇಳುವನು ಕೇಳು. ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಭ್ರಾತನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡು. ವಿವಾದದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ನಮ್ಮೊಳಗೆ ಕಲಹವಾಡುವುದು ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಮೂಲವು. ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಮಂಗಳವುಂಟು ಕೂಡದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಕ್ಷೇಮವಿಲ್ಲ, ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸಿಮಗೆ ಅಪಕೀರ್ತಿಯೂ ಬರುವುದು. ಅದುಕಾರಣ, ವತ್ಸ ! ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಕೀರ್ತಿಯೇ ಪರಮ ಧನವು ಕೀರ್ತಿ ಹೀನರ ಬಾಳು ಹೇಯವಾದುದು ಕೀರ್ತಿವಂತನು ಸತ್ತರೂ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಶಃಕಾಯನಾಗಿರುವನು, ಕೀರ್ತಿ ಹೀನನು ಬದುಕಿದ್ದರೂ ಸತ್ತಂತೆಯೇ ನೀನು ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಳಿಸಿಕೊ, ಪೂರ್ವಿಕರು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದ ಸನ್ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಡೆ ಪಾಂಡವರೂ ಅವರ ತಾಯಿಯೂ ಬೆಂದುಹೋದರೆಂದು ಕೇಳಿದಂದಿನಿಂದ ನಾನು ಯಾರಿಗೂ ಮೋರೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಲಾರದೆ ದುಸ್ಸಹವಾದ ಮನೋವ್ಯಥೆಯಿಂದ ಜೀವ ಸ್ಮೃತನಾಗಿದ್ದೆನು. ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ತಾಯಿಯ ಸಮೀಪರಾಗಿ ಪಾಂಡವರು ಜೀವ ಸಹಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಈ ಕ್ಷಣವೇ ಅವರನ್ನು ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನಿನ್ನ ಮೇಲಿರುವ ಕಳಂಕವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊ. ಪಾಂಡವರು ಏಕ ಹೃದಯರಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿರುವರು, ಇದರ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮನಿರತರು. ನೀನು ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಲಹುವುದು ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದೊಪ್ಪುವನಾದರೆ, ನನ್ನಿಷ್ಟದಂತೆ ನೀನು ನಡೆಯುವನಾದರೆ, ಕಡೆಯ ಪಕ್ಷ ನಿನ್ನ ಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನೀನು ಬಯಸುವನಾದರೆ, ಈ ಕ್ಷಣವೇ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನೊಪ್ಪಿಸು.”

ಈ ತೆರದಲ್ಲಿ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿ ಭೀಷ್ಮನು ತೊಪ್ಪಿಭಾವವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದನು ಅವನ ಧರ್ಮ ಸಮ್ಮತವಾದ ಉಪದೇಶವು ಫಲೋನ್ಮುಖವಾಯಿತು. ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನೂ ಧರ್ಮ

ವತ್ಸಲನಾದ ವಿದುರನೂ ಅವನ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿದಳೆ ಕರ್ಣನೊಬ್ಬನು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನಿಂದಿಸಿದನು. ಆದರೆ, ಗಂಭೀರನಾದ ಭೀಷ್ಮನಾಗಲಿ, ವೀರ್ಯವಂತನಾದ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನಾಗಲಿ, ಧರ್ಮವತ್ಸಲನಾದ ವಿದುರನಾಗಲಿ ಅವನ ನಿಂದೆಗೆ ಹದರಿ ನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸರಿಯಲ್ಲ, ಅವರು ಕರ್ಣನನ್ನು ಸಡ್ಕೆಯೇ ಮಾಡಲಲ್ಲ

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ದುಡಕ್ಕೆ ಆಚಾರ್ಯನು—“ಮಹಾರಾಜನೇ! ಮಂತ್ರಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿರುವವರು ಹೇಳತಕ್ಕ ಆಲೋಚನೆಯು ಧರ್ಮ ಸಮ್ಮತವಾಗಿಯೂ ಅರಸರಿಗೆ ಸಂಪದವನ್ನೂ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ತರತಕ್ಕುದಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು. ಭೀಷ್ಮನ ಆಲೋಚನೆಯು ಆ ತೆರವಾಗಿರುವುದು. ಮಹಾತ್ಮ ಭೀಷ್ಮನ ಮತವೇ ನನ್ನ ಮತವು ಕುಂತಿಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದೇ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವು” ಎಂದನು

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕರ್ಣನು—“ನಾವು ಯಾರನ್ನು ಆಪ್ತರೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಇದ್ದೇವೋ ಅವರು ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳ ಕಡೆಯೇ ವಾದಿಸುತ್ತಿರುವರು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರು ಸಾಧುಗಳು ಯಾರು ಸಾಧುಗಳಲ್ಲ, ಯಾರು ದುಷ್ಟರು ಯಾರು ದುಷ್ಟರಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಿರಿ” ಎಂದು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು—“ಕರ್ಣ! ನೀನು ದುಷ್ಟನು; ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಆರೋಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯ. ನಾನೇನೋ ಕುಲ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೋರಿ ಯಾವುದು ಪರಮ ಹಿತವೋ ಅದನ್ನು ಹೇಳಿದೆನು, ನೀನು ಅದರಲ್ಲಿ ದೋಷವನ್ನು ಕಂಡ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಯಾವುದು ಹಿತವೋ ನೀನೇ ಹೇಳು, ಪರಂತು, ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡದೆ ಹೋದರ ಕೌರವರು ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೇ ಕೆಡುವರು. ಇದು ನಿಶ್ಚಯವೆಂದು ತಿಳಿ” ಎಂದನು.

ಭೀಷ್ಮ ಚರಿತೆ

ತರುವಾಯ ಎದುರನು—“ರಾಜನೇ! ನಾವು ನಿನ್ನ ಬಂಧುಗಳು, ನನಗೆ ಯಾವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೋ ಅದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ, ಸಂಶಯ ಪಡಬೇಡ. ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣರು ನಿನಗೆ ಹಿತವಾದುದನ್ನೇ ಹೇಳಿದರು. ಅವರು ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಚ್ಚಾನದಲ್ಲಿಯೂ ವೃದ್ಧರು, ಶಾಸ್ತ್ರ ವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು, ನಿಮಗೂ ಪಾಂಡವರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯರಾದವರೇ ಹೊರತು ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ಮಾಡುವವರಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಳಗೆ ಯಾರು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಅಹಿತವನ್ನು ಕೋರುವರೋ ಅವರು ನಿನ್ನ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರುವರಲ್ಲ ನಿನಗೆ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳಂತೆಯೇ ಪಾಂಡವರೂ ಅಲ್ಲವೆ? ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣರು ನಿನಗೆ ಆಪ್ತರು, ನಿನಗೆಂದಿಗೂ ಕೇಡನ್ನು ಮಾಡುವವರಲ್ಲ ಕರ್ಣ ಶಕುನಿ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಧರ್ಮಸ್ತರಲ್ಲ, ಪೌಂಡ್ರರಲ್ಲ, ಅವರ ಬಾಲ್ಯ ಭಾಷೆಯನ್ನು ನೀನು ಕೇಳ ಬೇಡ ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆದರೆ ಮಹಾನರ್ಥವುಂಟಾಗುವುದು ಶೂರಾಗ್ರಸರರೂ ಸತ್ಯವಂತರೂ ಸಾಹಾಯ್ಯ ಸಂಪನ್ನರೂ ಆದ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಯುದ್ಧ ದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ ಸಾಮುದಿಂದಾಗುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ದೈವ ಶಾಪದಿಂದಲ್ಲವೆ! ಭೀಷ್ಮನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಯುದ್ಧದ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊ” ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು—“ಎದುರ! ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣರು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಸತ್ಯವೇ ಸರಿ, ನಮಗೆ ಹಿತವಾದುದೇ ಅಹುದು ನಿನ್ನ ವಚನವು ಹಿತವಾದುದು, ಸತ್ಯವಾದುದು. ಮಹಾ ರಥರಾದ ಕುಂತಿಯ ಮಕ್ಕಳು ಹೇಗೆ ಪಾಂಡುರಾಯನ ಮಕ್ಕಳೋ ಹಾಗೆಯೇ ಧರ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಲಾಗಿ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳೂ ಅಹುದು. ಈ ರಾಜ್ಯವು ಹೇಗೆ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪಾಂಡುರಾಯನ ಮಕ್ಕಳದೂ ಅಹುದು, ಸಂಶಯವಲ್ಲ. ದೈವ ವಶಾತು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸುರಕ್ಷಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನೀನೇ ಹೋಗಿ ಅವರಲ್ಲ ರನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ” ಎಂದು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಭೀಷ್ಮನ ಉಪದೇಶದಂತೆ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಎದುರನನ್ನು ದ್ರುಪದ

ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ವಿದುರನು ಆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿದ ಕೂಡಲೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು ಅವರ ತಾಯಿ ಕುಂತಿಯೂ ಅವರ ಪತ್ನಿಯಾದ ದ್ರೌಪದಿಯೂ ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಅವರಲ್ಲರೂ ಬರುವ ಸಮಾಚಾರವು ತಿಳಿಯುತ್ತಲೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಅವರನ್ನು ಇದಿರೊಕ್ಕುವ ಸಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಕೃಪಾ ಚಾರ್ಯನನ್ನೂ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನನ್ನೂ ಕೌರವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರನ್ನೂ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೂಟವನ್ನು

ಪುರವಾಸಿಗಳು ಪಾಂಡವರು ಮತ್ತು ಬರುವರಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರೀತರಾಗಿ ತಂತಮ್ಮೊಳಗೆ ಏಂತೆಂದು ಗಾತನಾಟಕೊಂಡರು — “ನಮ್ಮನ್ನು ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಯಾವನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದನೋ ಆ ಧರ್ಮಾತ್ಮನೂ ಪುರುಷ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಆದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಇಂದು ತಂದೆಯ ರಾಜಧಾನಿಗ ಪ್ರತ್ಯಾಗಮನ ಮಾಡುವನು. ಇವನ ಆಗಮನ ದಿಂದ ಪಾಂಡು ಮಹಾರಾಜನೇ ನಮ್ಮ ಪ್ರಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಬಂದಂತಾಗುವುದು ನಾವು ಯಾವ ದಾಸ ಮಾಡಿದ್ದರೂ, ಯಾವ ಹೋಮ ಮಾಡಿದ್ದರೂ, ತನಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಯಾವ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದರೂ, ಆ ಸಕಲ ಸುಕೃತಗಳ ಬಲದಿಂದ ಪಾಂಡು ನಂದನರು ಶತಾಯುಗಳಾಗಿರಲಿ !”

ಪಾಂಡವರು ನಗರವಾಸಿಗಳ ಬಾಯಿಂದ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರೀತಿ ವಚನ ಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಕೇಳುತ್ತ ಅರಸುನಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಭೀಷ್ಮ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಾದಿಗಳ ಪಾದಕ್ಕೆ ಪಂದಿಸಿದರು. ಕೌರವರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಅವರನ್ನು ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದರು. ಭೀಷ್ಮನು ಪರಮ ಸ್ನೇಹ ಭಾವ ದಿಂದ ಅವರಲ್ಲರನ್ನೂ ಆಲಂಗನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿ ಸಿದನು. ಅವರೂ ಸಕಲರನ್ನೂ ಆದರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾತ ನಾಡಿಸಿ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿ ಎಶ್ವಮಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ತರುವಾಯ ಭೀಷ್ಮನು ಅವರನ್ನು ಧೃತ ರಾಷ್ಟ್ರನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಅವರು ವಿನಯ

ದಿಂದ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಲ್ಲಲು, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಇಂತೆಂದನು. —“ಕುಂತೀ ಕುಮಾರರೇ! ನಾನು ಆಡುವ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಂಡುರಾಯನು ಪಾಲಿಸಿ ವೃದ್ಧಿಗೆ ತಂದನು. ಅವನು ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತ ಅನೇಕ ಶ್ರಮ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಕೌಂತೇಯರೇ! ನೀವು ಕೂಡ ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಯಿರಿ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರ! ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ದುರಾತ್ಮರು, ಅಹಂಕಾರಿಗಳು, ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳರು, ಸ್ವಕಾರ್ಯಪರರು, ಕಲಹ ಪ್ರಿಯರು. ಆದುದರಿಂದ ನೀವು ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಖಾಂಡವ ಪುಸ್ಥದಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿರಿ. ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಯಾವ ಬಾಧೆಯೂ ಆಗಲಾರದು.”

ಇಂತೆಂದು ಹೇಳಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಪಾಂಡವರು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯು ಶಿರೋಧಾರ್ಯವೆಂದು ಖಾಂಡವಪುಸ್ಥಕ್ಕೆ ಹೋಗಲುದ್ಯುಕ್ತರಾದರು. ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೂ ಅವರಿಗೂ ಮತ್ತೆ ವಿವಾದವು ಹುಟ್ಟಬಾರದೆಂದೇ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಾಸಸ್ಥಾನವು ಗೊತ್ತಾಯಿತು, ಈ ವಿಷಯವು ಭೀಷ್ಮನಿಗೂ ಸಮ್ಮತವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿತು ಪಾಂಡವರು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಖಾಂಡವಪುಸ್ಥಕ್ಕೆ ಅರಣ್ಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದರು.

ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

**ಜರಾಸಂಧ ವಧೆ, ರಾಜಸೂಯ ಯಜ್ಞ, ಅಗ್ರಪೂಜೆ,
ಶಿಶುಸಾಲ ವಧೆ.**

ಪಾಂಡವರು ಪಾಂಡವಪ್ರಸ್ಥವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಲೆ ಅದು ಸೊಬಗೇರಿ
ಬಂದು ಹೊಸದಾದ ಪಟ್ಟಣವೇ ಆಯಿತು ಆ ಪಟ್ಟಣವು ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥ
ವೆಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡು ಪಾಂಡವರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಕೋಟಿ ಕೂತ್ತಳ
ಗಳಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ, ಇಕ್ಕಲದಲ್ಲಿಯೂ ಛಾಯಾ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ
ಸೊಗಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಶಾಲವಾದ ಬೀದಿಗಳಿಂದಲೂ, ಚತುರ ಶಿಲ್ಪಿಗಳ
ಕೌಶಲವನ್ನು ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಉನ್ನತ ಭವನಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸು
ತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರಾಜಿಗಳಿಂದಲೂ ಲತಾ ಗೃಹಗಳಿಂದಲೂ
ಸುಮನೋಹರವಾಗಿದ್ದ ಉದ್ಯಾನ ವನಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನುಂಟು
ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಚಕ್ರವಾಕಾದಿ ಜಲಚರ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ಸಮಾಕೀರ್ಣ
ವಾಗಿ ಸ್ವಚ್ಛ ಸಲಿಲದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಸರೋವರಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ
ಕಣ್ಣೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥವು ನೋಟಕ್ಕು
ರಮಣೀಯವಾಗಿಯೂ ವಾಸಕ್ಕೆ ಸುಖ ಸಾಧನ ಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ
ಇದ್ದಿತು ಚತುರ್ವೇದವೇತ್ತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ, ನಾನಾ ಭಾಷಾ
ವೇತ್ತರೂ, ದೇಶ ದೇಶಗಳನ್ನು ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಧನಾರ್ಜನೆಯನ್ನು
ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕುಶಲರಾದ ವ್ಯವಸಾಯಿಗಳೂ, ಸರ್ವ ವಿಧ ಕಾರು
ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾದ ಶಿಲ್ಪಿಗಳೂ ತಂಡ ತಂಡವಾಗಿ ಬಂದು
ಆ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು.

ಪಾಂಡವರು ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥದ ರಮಣೀಯತೆಯನ್ನೂ ಜನ
ಸಮ್ಮಂದಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಸುಪ್ರೀತರಾದರು. ಭೀಷ್ಮನು ಪರಮ ಪ್ರಿಯ
ನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ನೂತನ ರಾಜಧಾನಿಯ ಶೋಭಾ ಸಂಪತ್ತನ್ನು
ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು. ಹಸ್ತಿನಾಪುರದಲ್ಲಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ
ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವನು ಅನವರತ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ

ಹಿತವನ್ನು ಕೋರುತ್ತ, ಉಭಯ ಕುಲವನ್ನೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು ಅವನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ದುರ್ಯೋಧನನ ಶ್ರೇಯೋಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷ ಪಡುತ್ತಿದ್ದನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಧರ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಭೀಮನ ಸಾಹಸವನ್ನೂ ಅರ್ಜುನನ ಅಸ್ತ್ರ ಕುಶಲತೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಕಾಂಡಸರು ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥದಲ್ಲಿ ಅನ್ನೋನ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯಶಾಸನ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರಜಾ ಪಾಲನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬಲ್ಲವರಂದು ಅವನು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದನು ಮೇಲಾಗಿ, ಸರ್ವ ನೀತಿ ಎಶಾರದನಾದ ವಾಸುದೇವನು ಅವರಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಸದುಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಕೊರತೆಯಾಗದು, ಯಾವ ಹಾನಿಯೂ ಬಾರದು ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವು ಅವನಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತಾನು ಪಾಂಡವರ ಸಂಗಡ ವಾಸಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಭಯವಿಲ್ಲವೆಂದೆಣಿಸಿದನು. ಅವನು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿನಾದನೋ, ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ತಂದೆಯ ಸಂತೋಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಎಶಾಲ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿದನೋ, ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಸ್ಥ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನೋ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಈಗಲೂ ಇದ್ದೇ ತೀರಿದನು ಪೂರ್ವದಂತೆಯೇ ಅವನು ಕುರುರಾಯನಿಗೆ ಅಧೀನನಾಗಿ ಕೌರವ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತನು

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಕಾಂಡವಪ್ರಸ್ಥದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಅವನ ರಾಜ ನೀತಿಯ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರವು ನಿಷ್ಕಂಟಕವಾಗಿ ಸಮೃದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾಯಿತು ಪ್ರಜೆಗಳು ಕಟ್ಟ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ಕರ್ತವ್ಯ ತತ್ಪರರಾಗಿದ್ದರು. ನಾನಾ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಅರಸರು ಜಿಗೀಷಾ ಶೂನ್ಯರಾಗಿ ಕಪ್ಪಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಲೂ ಪ್ರಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೂ ಅವನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಅವನ ನಾಲ್ವರು ತಮ್ಮಂದಿರೂ ದಿಗ್ವಿಜಯಾರ್ಥವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸಾಹಸ ಸದುಗ್ಗಣಗಳಿಂದ ಸಾಗರಾಂತ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು

ಅವನ ಕೃಪೆರಿಸಿದರು. ಮಹಾರಾಜ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ನಿಖಿಲ ರಾಜಮಂಡಲಿಗೆ ಅಧೀಶ್ವರನಾಗಿ, ವಿಪುಲೈಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ, ರಾಜಸೂಯ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸಿದನು. ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅವನು ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಭೀಮಾರ್ಜುನಾದಿ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೂ ವ್ಯಾಸಾದಿ ಋಷಿಗಳನ್ನೂ ಆಲೋಚನೆ ಕೇಳಿದನು ಅವರಲ್ಲರೂ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ರಾಜಸೂಯ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಲು ತಕ್ಕ ಅಧಿಕಾರಿಯೆಂದೇ ಹೇಳಿ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಲು ಅವನನ್ನು ತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಆ ಮಹಾರಾಜನು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕೇಳಿದೆಯೇ ಯಾವ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಕೈ ಹಾಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು—“ ನಾನು ರಾಜಸೂಯ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ ಆದರೆ ಅದು ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಆಗುವ ಕೆಲಸವಲ್ಲ ಅದು ಆಗುವ ಬಗೆಯನ್ನು ನೀನು ಬಲ್ಲೆ. ಯಾರಿಗೆ ಸಕಲವೂ ಸಾಧ್ಯವೋ, ಯಾವನು ಸರ್ವತ್ರ ಪೂಜ್ಯನೋ, ಯಾವನು ಸಮಸ್ತ ಪೃಥಿವಿಯೊಡೆಯನೋ ಅವನು ರಾಜಸೂಯ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಾತ್ರನು ” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ತಾನು ಆ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಲು ತಕ್ಕ ಸಾತ್ರನೇ ಎಂದು ಕೇಳಿದನು; ತನಗೆ ಆಪ್ತರಾಗಿರುವವರಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೇಳಿಯೂ ಮತ್ತೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಇಂತೆಂದು ಕಾರಣವನ್ನೂ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದನು —

“ನಾನು ನನ್ನ ಇತರ ಹಿತೈಷಿಗಳನ್ನೂ ಆಲೋಚನೆ ಕೇಳಿದೆನು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಆಗಬಹುದೆಂದರು. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಅಭಿಮತವಿಲ್ಲದೆ ನಾನು ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡೆನು. ಕೃಷ್ಣ! ಕೆಲವರು ಬಂಧುತ್ವದ ನಿಮಿತ್ತ ದಿಂದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಹೇಳರು, ಕೆಲವರು ಸ್ವಾರ್ಥಪರರಾಗಿ ಪ್ರಿಯ ವಾಕ್ಯವನ್ನಾಡುವರು, ಕೆಲವರು ತಮಗೆ ಯಾವುದು ಪ್ರಿಯವೋ ಅದನ್ನೇ ಹಿತವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೇ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಂತಹವರೇ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವರು. ಅವರ ಮಾತನ್ನು ನಂಬಿ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ದೋಷವಿಲ್ಲ, ನೀನು ಕಾಮ ಕ್ರೋಧವಿಲ್ಲದವನು; ನನಗೆ ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಹೇಳು.”

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಕೋರಿದಂತೆಯೇ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಸ್ಪಷ್ಟೋಕ್ತಿ ಯಿಂದ—“ರಾಜಸೂಯ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಲು ನೀನರ್ಹನಲ್ಲ; ಸಮ್ರಾಜರಿಗೆ ಹೊರತು ಬೇರ ಯಾರಿಗೂ ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ ನೀನು ಸಮ್ರಾಜನಲ್ಲ ಈಗ ಮಗಧಾಧಿಪತಿ ಜರಾಸಂಧನು ಸಮ್ರಾಜ ಅವನನ್ನು ಜಯಿಸದಿದ್ದರೆ ನೀನು ರಾಜಸೂಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗ ಲಾರೆ, ಅದನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಪೂರೈಸಲೂ ಆರೆ” ಎಂದನು.

ಜರಾಸಂಧನು ಸಮ್ರಾಜನು ಅವನು ತನ್ನ ಅತ್ಯಾಚಾರದಿಂದ ಲೋಕವನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು ಅವನು ರಾಜಸೂಯ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂಪತಿಗಳನ್ನೂ ಬಾಹು ಬಲದಿಂದ ಜಯಿಸಿ ಗಿರಿ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಂದಿಗಳನ್ನಾಗಿಟ್ಟು, ಯಜ್ಞ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಲಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದನು ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ರಾಜರ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ—“ಎಲೈ! ಭರತಕುಲ ಪ್ರದೀಪನೆ! ಯಾರು ದುರಾತ್ಮ ಜರಾಸಂಧನ ಈ ಕ್ರೂರ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವರೋ ಅವರ ಯಶೋರಾಶಿ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನವಾಗುವುದು, ಯಾರು ಅವನನ್ನು ಜಯಿಸುವರೋ ಅವರು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು” ಎಂದು ಕೃಷ್ಣನು ಉಪದೇಶಮಾಡಿದನು

ಭೀಮಾರ್ಜುನರೂ ಕೃಷ್ಣನೂ ಈ ಮುವ್ವರು ಮಾತ್ರ ದಂಡುಡಾಳಿ ಗಳಿಲ್ಲದೆಯೇ ಜರಾಸಂಧನನ್ನು ಜಯಿಸಲು ಹೊರಟರು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಹಗಲು ಪೌರವರ್ಗ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಮಗಧವಾಸಿಗಳ ಸಮಕ್ಷ ದಲ್ಲಿ ಜರಾಸಂಧನಿಗೂ ಭೀಮನಿಗೂ ದ್ವೈರಧ್ಯಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತು ಜರಾಸಂಧನು ಹತನಾದನು ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನ ಭೀಮರು ಕಾರಾಬದ್ಧ ರಾಗಿದ್ದ ರಾಜರನ್ನು ಬಿಡುಗಡಮಾಡಿದರು ಜರಾಸಂಧನ ವಧೆಯ ಉದ್ದೇಶವು ಕಂಟಕೋದ್ಧರಣವೇ ಹೊರತು ಪರಸ್ವಾಪಹರಣವಲ್ಲ. ಜರಾಸಂಧನನ್ನು ಕೊಂದ ಬಳಿಕ ಅವನ ಮಗ ಸಹದೇವನಿಗೆ ಸಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಮುವ್ವರೂ ಹೊರಟುಹೋದರು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅಭೀಷ್ಟವು ನೆರವೇರುತ್ತಲೆ ಅವನು ಧರ್ಮರಾಯನು ರಾಜಸೂಯ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಭಿಮತನಾದನು. ಕೂಡಲೆ

ಆ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯಗಳಾರಂಭವಾದುವು. ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯನ್ನೂ, ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬಂದವರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಸೊಗಸಾದ ಬಿಡಾರಗಳನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿದರು. ಆಚಾರ್ಯ ಧೌಮ್ಯನು ಯಜ್ಞಸಂಭಾರಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ಭಾರವನ್ನೂ, ಸಹದೇವನು ದೇಶ ದೇಶಕ್ಕೆ ದೂತರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಬರತಕ್ಕವರನ್ನು ಔತಣ ಹೇಳಿ ಕರೆಯಿಸುವ ಭಾರವನ್ನೂ ವಹಿಸಿದರು ಮಹರ್ಷಿ ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನನು ಬಂದು ವೇದಜ್ಞರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಅವರವರು ಮಾಡತಕ್ಕ ಯಾಜ್ಞಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅವರನ್ನು ನೇಮಿಸಿದನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಭೀಷ್ಮ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ದ್ರೋಣ ಪ್ರಭೃತಿ ಗುರುಜನರನ್ನೂ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿ ಭ್ರಾತೃಗಳನ್ನೂ ಕರೆಯಲಕ್ಕೆ ನಕುಲನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ನಕುಲನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ವಿನಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಭೀಷ್ಮಾದಿ ಗುರುಜನರನ್ನೂ ಆಚಾರ್ಯ ಪ್ರಮುಖ ವಿಸ್ತರನ್ನೂ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬಿಜಯಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು ತನ್ನ ಪುರುಷಾತ್ಮತೆಯಿಂದ ಸುಶಿಕ್ಷಿತನಾಗಿ ಸನ್ಮಾನಿತ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ರಾಜಸೂಯ ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವನು, ನಿಖಿಲ ರಾಜರೂ ಬಂದು ಅವನ ಚರಣಕ್ಕೆರಗುವರು—ಎಂಬ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ವೃದ್ಧ ಕೌರವ ಶ್ರೇಷ್ಠನು ಆನಂದಪರವಶನಾದನು ಇಷ್ಟು ದಿನಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿ ಸಲ್ಲಿದಿಂದ ಅವನ ಹೃದಯ ಸಂತಾಪವು ಶಮನವಾಯಿತು ಅಭೀಷ್ಟ ವಿಷಯವು ಕೈಗೊಡಿದುದರಿಂದ ಇಂದು ಆ ವೃದ್ಧ ಪುರುಷ ಸಿಂಹನ ವಕ್ಷಸ್ಥಲವು ಆನಂದ ಬಾಷ್ಪದಿಂದ ಪ್ಲಾವಿತವಾಯಿತು ಹಸ್ತಿನಾಪುರ ವಾಸಿಗಳಾದ ಕೌರವರು ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಿದರು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಯಥೋಚಿತ ಎನಯದಿಂದ ವೃದ್ಧ ಪಿತಾಮಹಾದಿ ಗುರುಜನರ ಚರಣಕ್ಕೆ ಪುಣಾಮ ಮಾಡಿ ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ನಿಂತು ಇಂತೆಂದನು —“ಆರ್ಯರೇ! ನಾನು ರಾಜಸೂಯ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿರುವೆನು. ತಾವು

ಅನುಗ್ರಹಮಾಡಿ ಯಜ್ಞವು ಸಾಂಗವಾಗಿ ನೆರವೇರುವಂತೆ ಸಾಹಾಯ್ಯ ಮಾಡಬೇಕು. ನನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ತಮಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಅಧಿಕಾರವುಂಟು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸರ್ವಾಂಗ ಶ್ರೇಯೋಲಾಭವುಂಟಾಗುವುದೋ ಕೈಕೊಂಡಿರುವ ಯಜ್ಞವು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಸಮಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದೋ ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು ”

ರಾಜನ ವಿನಯವಚನದಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ತಂತಮ್ಮ ಶಕ್ತ್ಯನುಸಾರವಾಗಿ ತಂತಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಲೊಪ್ಪಿದರು. ಅಜಾತ ಶತ್ರುವಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ದುರ್ಯೋಧನ ದುಃಶಾಸನರನ್ನು ಆದರ ಪುರಸ್ಕರವಾಗಿ ಕಂಡು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿದನು. ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ಕರ್ತವ್ಯಾ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಎವೇಚನೆಮಾಡಿ ಹೇಳುವ ಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿದರು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಯಜಮಾನನಾದನು. ಕೃಪಾಚಾರ್ಯನು ಧನಾಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಭೂರಿದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿದನು. ಒಂದ ರಾಜರಿಂದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೂಳ್ಳುವ ಕೆಲಸವು ದುರ್ಯೋಧನನ ಪಾಲಿಗೂ ಭೋಜ್ಯ ದ್ರವ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ವಿಚಾರವು ದುಃಶಾಸನನ ಪಾಲಿಗೂ ಬಂದುವು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪರಿಚರ್ಯ ಭಾರವನ್ನೂ, ಸಂಜಯನು ರಾಜರ ಪರಿಚರ್ಯ ಭಾರವನ್ನೂ ಕೈಕೊಂಡರು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಯಜ್ಞ ರಕ್ಷಣೆಯ ಭಾರವನ್ನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಲನಾದಿ ಕೈಂಕರ್ಯವನ್ನೂ ವಹಿಸಿದನು.

ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಆಹೂತರಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಮೈತ್ಯ ಶೂದ್ರಾದಿ ಸಕಲ ವರ್ಣದವರನ್ನೂ ಕರೆದಿದ್ದರು. ಸಕಲರೂ ಸಕುಟುಂಬ ಸಪರಿವಾರರಾಗಿ ಬಂದಿಳಿದರು. ಋಷಿಗಳು ನರಪತಿಗಳು ಪುರವಾಸಿಗಳು ಜನಪದ ವಾಸಿಗಳು ಸರ್ವರೂ ಯಜ್ಞ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಬಂದವರೆಲ್ಲರೂ ಯಜ್ಞ ಸಭೆಯ ಶೋಭೆಯನ್ನೂ, ಬಂದವರನ್ನು ಉಪಚರಿಸು

ತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿಯನ್ನೂ, ಆದರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ರಮವನ್ನೂ, ಯಜ್ಞ ಸ್ಥಲ ದಲ್ಲಿದ್ದ ಅರ್ಧರಾಶಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ವಿಸ್ಮಯಪಟ್ಟು, ಮುಕ್ತಕಂಠ ದಿಂದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆಮಾಡಿದರು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿದ್ದ ಶುಭ ದಿವಸ ಯಜ್ಞವಾರಂಭವಾಯಿತು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಹೇಗೆ ಸಹಸ್ರ ಸಹಸ್ರ ಜನರಿಂದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಕ್ತ ಹಸ್ತದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು ಯಾರು ಏನನ್ನು ಬೇಡಿದರೂ ಅದು ಅವರಿಗೆ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಲಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಈ ತೆರದಲ್ಲಿ ರಾಜಸೂಯ ಯಜ್ಞವು ಅತಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಸಮಾ ರಂಭವಾಯಿತು.

ಈ ಮಹಾ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನು ಕರ್ತವ್ಯಾಕರ್ತವ್ಯ ವಿಚಾರ ಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿ ತನ್ನ ವಿಚಕ್ಷಣೆಯನ್ನೂ ಗುಣಗ್ರಹಣ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತೋರಿದನು ಅವನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಕುರಿತು—
“ವತ್ಸ! ಆಚಾರ್ಯರು, ಋತ್ವಿಜರು, ಸ್ನಾತಕರು, ನೃಪತಿ ಪ್ರಭೃತಿ ಗುಣಶ್ರೇಷ್ಠರು ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಸತ್ಪಾತ್ರರಾಗಿರುವರು ಇವರೊಳಗೆ ಯಾರು ಸರ್ವ ಶ್ರೇಷ್ಠರೋ ಅವರಿಗೆ ಯಜ್ಞ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅರ್ಚನೆಮಾಡಿ ತರುವಾಯ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಯಥಾ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸಮ್ಮಾನಿಸು” ಎಂದನು.

ಆದಕ್ಕೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು—“ ಪಿತಾಮಹನೇ! ನೀನು ಅಗ್ರಪೂಜೆಗೆ ಯಾರು ಯೋಗ್ಯರೆಂದು ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದೀಯೋ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡು” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಭೀಷ್ಮನು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೇ ಸರ್ವ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ಬುದ್ಧಿವೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—“ವತ್ಸ! ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಭಾಸ್ಕರನು ಹೇಗೆ ಅತಿಶಯವಾದ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಸರ್ವ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರು ವನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಜೀವ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತೇಜೋ ಬಲ ಪರಾಕ್ರಮ ಗಳಿಂದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಸರ್ವ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸಿರುವನು, ಸೂರ್ಯಕಿರಣ ಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಯು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಸಮಾಗಮ

ದಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಭೆಯು ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವು” ಎಂದನು.

ಒಡನೆಯೇ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಭೀಷ್ಮನು ಸಹದೇವನನ್ನು ಕರೆದು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಯಥಾ ವಿಧಾನವಾಗಿ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೂ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ದ್ವಾರಾವತಿಯ ರಾಜನಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಿಗಾದ ಪೂಜಾ ಪುರಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಲ್ಲರೂ, ಅದರೊಳಗೂ ಜೇದಿ ರಾಜನಾದ ಶಿಶುಪಾಲನು, ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಹೋದರು.

ಶಿಶುಪಾಲನು ಅಸೂಯಾಪರನಾಗಿ ಇಂತೆಂದು ನುಡಿದು ಎಲ್ಲ ರನ್ನೂ ಜರೆದನು—“ಅಗ್ರವೂಜೆಗೆ ಅರ್ಹನಾರೆಂದು ಕೇಳಿದವನು ಎಯೋನಿಜನು, ಹೇಳಿದವನು ನದೀಸುತನು, ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸಿದವನು ಗೊಲ್ಲನು, ಅರ್ಪಿಸಿದವನೂ ಎಯೋನಿಜನು. ಆದರೂ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲರೂ ಮೂಕರಂತಿರುವರು. ನಾನು ಏನ ಹೇಳಲಿ? ಪಾಂಡವ! ಪೂಜ್ಯರಾದ ವರು ಇದ್ದೂ ಗೊಲ್ಲನನ್ನು ಪೂಜ್ಯನೆಂದೆಣಿಸಿದೆಯಲ್ಲ!” ಎಂದು ನುಡಿದು, ಧರ್ಮರಾಯ ಭೀಷ್ಮ ಕೃಷ್ಣ ಸಹದೇವರನ್ನು ಅಲೆಗಳೆದು ತೃಪ್ತನಾಗದೆ, “ಈ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಭೂಪತಿಗಳ ನಡುವೆ ಕೃಷ್ಣನು ರಾಜಭೋಗ್ಯವಾದ ಪೂಜೆಗೆ ಅರ್ಹನಲ್ಲ. ಪಾಂಡವರು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಪುತ್ರಾಶೆಯಿಂದ ದೇವಕೀಪುತ್ರನನ್ನು ಅರ್ಚಿಸಿದರು. ಅದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಪಾಂಡವರೆ! ಧರ್ಮವು ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದುದು, ನೀವು ಹುಡುಗರು, ಅರಿತವರಲ್ಲ, ಭೀಷ್ಮನು ವೃದ್ಧನು, ಆದರೂ ಅವು ಬುದ್ಧಿ ಯುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದನು. ಕೃಷ್ಣನು ರಾಜನಲ್ಲ. ಆದರೂ ರಾಜರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಹನಂತೆ ನೀವು ಅವನನ್ನು ಅರ್ಚಿಸಿದಿರಿ. ಕುರುಪುಂಗವ! ಕೃಷ್ಣನು ಹಿರಿಯನೆನ್ನುವೆರೋ? ಅವನ ಅಪ್ಪ ವೃದ್ಧ ವಸುದೇವನು ಇರುವಲ್ಲಿ ಅವನ ಮಗನು ಹೇಗೆ

మాన్యనాగువను ? వాసుదేవను నిమ్మ ప్రియవన్ను బయసు వను మత్తు నిమ్మన్ను అనువర్తిసువను ఎన్నువిర్రో ? ద్వుపద రాయనిరువల్లి మాధవను హేగే పూజిగే అర్హను ? కురునందన ! కృష్ణను ఆచార్యనేన్నువిర్రో ? ద్రోణాచార్యనిరలగాని వాష్ణేయను హేగే పూజ్యను ? అవను ఋత్విజనేన్నువిర్రో ? వృద్ధ వ్యాసనిరువల్లి కృష్ణనన్ను అర్చిసిదుదక్కి కారణవేను ? ఇన్ను పూజాహారాద భీష్మ అశ్వత్థామ కృపాచార్య దుర్యోధన కణ పుభృతిగళు ఇరువల్లి కృష్ణను హేగే మాన్యను ? అవను ఋత్విజనల్ల, ఆచార్యనల్ల, రాజనల్ల, అవనన్ను యావ ఆసయింద పూజిసిదిరి ? కృష్ణనే పూజ్యనందు నీవు భావిసువ పక్కక్క నమ్మన్ను అవమానపడిసువుదక్కి బరమాడిసిదిర్రో ? నావు భయదింద కాణిక కూట్టవరల్ల, లోభదిందల్ల, నిమ్మ ఒలుమేయన్ను సంపాదిసువ ఆసేయిందలూ అల్ల, ధర్మ పువృత్తియుళ్ళ యుధిష్ఠిరన ధర్మ ప్రభుత్వవన్ను ఒయసి కాణికేయన్ను కూట్టివు అంతకు నమ్మన్ను నీవు మాన్యరన్నుల్ల ! ఈ రాజ సభేయల్లి రాజ లక్ష్మణగళిందూ ఇల్లద కృష్ణసిగే నీవు సమ్మానమాడి నమగే అవమానమాడిసిదుదు న్యాయవ ? ఇంతకు పూజేయన్ను ధర్మభ్రష్టసిగే మాడువరుంటి ? ధర్మరాయసిగే ధర్మాత్మనేంబ యశస్సు హేగే బందిత్రో తిళియదు ఎందు ధర్మరాయన దేసయిందలే ధర్మవు కణ్ణరయాయితు. కృష్ణసిగ అగ్రపూజేయన్ను మాడిదాగలే నీమ్మల్లర కృపణతే హొరబిద్దితు” ఎందు తన్న ఆక్రొశవన్ను త్రోరిదను

ఈ ప్రకారవాగి మనస్సిగే బందంతి పాండవరన్ను జరేదు, ఆమేలే కృష్ణన మేలే తిరుగి బిద్దను—“మాధవ ! కుంతియ మక్కళేనీం భీతరు, కృపణరు ; నిన్న బుద్ది ఎత్తహోయితు ? ఈ పూజిగే నీను అర్హనల్లవేంబుదన్ను అరియేయా ? కృపణరాద

ಇವರು ಪೂಜೆಮಾಡಬಂದರೆ ಅನರ್ಹನಾದ ನೀನು ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಗೆಗೊಪ್ಪಿದೆ? ಈಗ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸ್ವರೂಪವೂ ತಿಳಿಯಿತು! ಧರ್ಮ ರಾಯನು ಎಷ್ಟರವನೋ, ಭೀಷ್ಮನು ಎಷ್ಟರವನೋ, ವಾಸುದೇವನು ಎಷ್ಟರವನೋ, ಜೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಿತು” ಈ ಬಗೆಯ ನಿಷ್ಕುರೋಕ್ತಿಗಳನ್ನಾಡಿ ಶಿಶುಪಾಲನು ತನ್ನ ಕಡೆಯವರಾದ ರಾಜರ ಸಮೇತನಾಗಿ ಹೊರಡಲು ಎದ್ದನು.

ಆಗ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಶಿಶುಪಾಲನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ—“ರಾಜನೆ! ನೀನು ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳು ಅತಿಕರಿಸುವು, ನಿರರ್ಥಕವು ಕೂಡ. ಭೀಷ್ಮನು ಅಧರ್ಮವನ್ನು ನುಡಿಯುವನಲ್ಲ. ನಿನಗಿಂತ ವೃದ್ಧರಾಗಿರುವರು ಕೂಡ ಕೃಷ್ಣನು ಪೂಜಾರ್ಹನೆನ್ನುವರು. ಅವರ ಮಾತನ್ನು ನೀನು ಕಳೆದುಹಾಕುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಜೇದಿಪತಿಯೇ! ಭೀಷ್ಮನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲನು. ನೀನು ಅರಿಯ” ಎಂದು ಮೃದು ಮಧುರ ವಚನಗಳಿಂದ ಶಿಶುಪಾಲನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು.

ಶಿಶುಪಾಲನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ನಯ ಏನಯದಿಂದ ಶಾಂತನಾಗ ದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಭೀಷ್ಮನು—“ವತ್ಸ! ಲೋಕ ಪೂಜಿತನಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಪೂಜೆಯು ಯಾರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಲ್ಲವೋ ಹಿತಕರವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದರೂ ಯಾರು ರೇಗುವರೋ ಅವರ ಕೂಡೆ ನಯದಿಂದ ಮಾತನಾಡುವುದರಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಅವರು ಅನುನಯಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲ” ಎಂದನು.

ತರುವಾಯ ಭೀಷ್ಮನು ಶಿಶುಪಾಲನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ—“ಜೇದಿ ರಾಜನೆ! ಈ ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ತೇಜೋಬಲಕ್ಕೆ ಸೋಲದ ರಾಜರಾರು? ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರು ನಾವೊಬ್ಬರೇ ಅಲ್ಲ, ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ಪೂಜಿಸುವುವು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಸಾಧುಗಳೂ ವೃದ್ಧರೂ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕೃಷ್ಣನನ್ನೇ ಅರ್ಚಿಸಿದೆವು ಅದಕ್ಕೆ ನೀನು ಅಸೂಯಪಡುವುದು ಧರ್ಮವಲ್ಲ.

ನಾನು ಅನೇಕ ಜ್ಞಾನ ವೃದ್ಧರ ಸಂಗದಲ್ಲಿದ್ದು ಕೃಷ್ಣನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನು ಸರ್ವಗುಣ ಸಂಪನ್ನನೆನ್ನುವರು. ನಾವು ಅವನನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯಾಶೆಯಿಂದಲೂ ಪೂಜಿಸಿದವರಲ್ಲ ಸಾಧುಗಳು ಯಾವನನ್ನು ಸರ್ವಭೂತ ಮಂಗಳಪ್ರದನೆಂದು ಅರ್ಚಿಸುವರೋ ಅವನನ್ನು ನಾವು ಅರ್ಚಿಸಿದೆವು ಅವನು ಸುಬಾಲನೇನೋ ಅಹುದು, ಆದರೆ ಅಪರೀಕ್ಷಿತನಲ್ಲ ಗುಣದಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧರನ್ನು ಎೂರಿಸಿರುವನು ಅವನ ಯಶಸ್ಸನ್ನೂ ಶೌರ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಅರಿತೇ ನಾವು ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದೆವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ವೃದ್ಧನು ಅಧಿಕನೆನಿಸುವನು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ಬಲಾಢ್ಯನು ಅಧಿಕನೆನಿಸುವನು. ಕೃಷ್ಣನಾದರೋ ವೇದ ವೇದಾಂಗ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಯೂ ಬಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅವಿರೋಧಿಗೂ ಅಧಿಕನಾಗಿರುವನು. ಕೃಷ್ಣನೇ ಆಚಾರ್ಯನು, ಅವನೇ ತಂದೆತಾಯಿ, ಋತ್ವಿಜನು, ರಾಜನು, ಪ್ರಿಯನು, ಸರ್ವವೂ ಅವನೇ ಎಂದು ನಾವು ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿದೆವು. ಶಿಶುಪಾಲ! ನೀನು ಇನ್ನೂ ಹುಡುಗ, ಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಅರಿಯೆ. ಯಾರು ತಾನು ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸರು? ಶಿಶುಪಾಲ! ಈ ಪೂಜೆಯು ಅಯುಕ್ತವೆಂದು ನೀನು ಭಾವಿಸಿದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಬಂದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊ” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅವನು ಇಷ್ಟವದ್ದರ ಇರಲಿ, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಹೋಗಲ ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದನು.

ಆಗ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನೂ ಕೃಷ್ಣನ ಅರ್ಚನೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಈರ್ಷ್ಯಾಪರತಂತ್ರನಾದ ಶಿಶುಪಾಲನೂ ಅವನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿದ ರಾಜರೂ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಆ ರಾಜರು ರೋಷವೇರಿರುವುದನ್ನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ನೋಡಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ, ಭೀಷ್ಮನನ್ನದ್ದೇಶಿಸಿ—“ಪಿತಾಮಹನೇ! ಈ ನೃಪತಿಗಳು ರೋಷಾವಿಷ್ಟರಾಗಿರುವರು. ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನಬಾರದಂತೆಯೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಹಿತವಾಗುವಂತೆಯೂ ಏನ ಮಾಡಬೇಕೊ ಹೇಳು” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಲೋಹನಿರ್ಮಿತ ಹೃದಯನಾದ ಭೀಷ್ಮನು—“ಕುರು ಶಾರ್ದೂಲನೆ! ಭಯಪಡಬೇಡ. ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಯಾವ ವಿಘ್ನವೂ ಬಾರದು. ಸಿಂಹವು ನಿದ್ರೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ನಾಯಿಗಳು ಬೊಗಗಳುವುವು. ಕೃಷ್ಣನು ಸುಪ್ತಸಿಂಹದಂತೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಾನೆ. ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಶಿಶುಪಾಲನಿಗೂ ಅವನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿರುವ ರಾಜರಿಗೂ ಇದು ವಿನಾಶಕಾಲ. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಕೆಟ್ಟಿದೆ ಕೃಷ್ಣನೇ ಅವರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಾಸ್ತಿಮಾಡುವನು” ಎಂದನು

ಆ ಬಳಿಕ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳೆಂದು ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು, ಭೀಷ್ಮನು ಆ ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದನು. ಸಹದೇವನು ಬ್ರಹ್ಮ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಲ್ಲರನ್ನೂ ಸತ್ಕರಿಸಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸಮಾಪ್ತಿಮಾಡಿದನು.

ಆಗ ಶಿಶುಪಾಲನು ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ರಾಜರನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ—“ಎಲೈ, ರಾಜವರ್ಧರೇ! ನಮಗಾದ ಅವಮಾನವನ್ನು ತಾಳಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಿರುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ ನಾನು ಸೇನಾಪತಿಯಾಗುವನು. ಯುದ್ಧಮಾಡೋಣ, ಏಕೆ?” ಎಂದು ಆ ರಾಜರನ್ನು ಉಬ್ಬಿಸಿದನು.

ತರುವಾಯ ಭೀಷ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ, ಶಿಶುಪಾಲನು—“ಎಲೈ ಕುಲಕಳಂಕನೆ! ಪಾಂಡವರು ನಿನ್ನನ್ನು ಯಜಮಾನನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೀನು ಹೇಳಿದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದು, ಕುರುಡರು ಕುರುಡರನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ದಾರಿ ನಡೆಯುವಂತಿರುವುದು ಕೃಷ್ಣನ ಬಾಲಲೀಲೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅದ್ಭುತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನಾಗಿ ನೀನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತೀಯೆ ಭೀಷ್ಮ! ನೀನು ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧನಾದರೂ ಗೊಲ್ಲ ಹುಡುಗನ ನಿಂದಾರ್ಹವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಹೊಗಳುತ್ತೀಯೆ. ಅವನು ಕಂಸನ ಅನ್ನವನ್ನುಂಟು ಬಲಿತು ಕಂಸನನ್ನೇ ಕೊಂದನು. ಮಹಾ ಬಲನಾದ ಜರಾಸಂಧನು ಕೃಷ್ಣನು ದಾಸನೆಂದು ಅವನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಮಾಡಲು ಹೇಸಿದನು. ಕೃಷ್ಣನೂ ಭೀಮಾರ್ಜುನರೂ ಅಂತಹ ಮಾನಾರ್ಹನನ್ನು

ಕೊಂದರು. ಅದು ಸಾಧು ಕೃತ್ಯವೆ? ಎಷ್ಟು ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಓದಿದ ರೇನು? ಜನರು ಅವರವರ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ನಡೆಯುವರು. ನಿನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿ ನೀಚವಾದುದು, ನೈಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪೂಜ್ಯನನ್ನಾಗೆಣಿಸಿದ ಆ ಸಾಂಡವರು ಎಂತಹ ಪಾಪಿಷ್ಠರು? ಭೀಷ್ಮ! ನೀನು ಧರ್ಮಜ್ಞನೆಂದು ನಾನು ಹೇಳೆನು. ವೃದ್ಧರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರಿಂದ ನೀನು ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಲಿತವನಲ್ಲ ನೀನು ಅನಪತ್ಯನು, ಮಿಥ್ಯಾ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವವನು. ಆದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ವ್ರತೋಪವಾಸಗಳೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥ. ನಿನ್ನ ಜ್ಞಾತಿಗಳೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವರು ಸತ್ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳ ಸಾಂಡವರು ಕೃಷ್ಣನ ದುಷ್ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಾಧು ಕಾರ್ಯಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ ನೀನು ಅವರಿಗ ಮಾರ್ಗಪ್ರದರ್ಶಕನು, ನಿನ್ನ ದುರ್ಬೋಧನೆಗೊಳಗಾಗಿ ಅವರು ಬುದ್ಧಿಗೆಟ್ಟಿರುವರು ”

ಈ ಪರುಷ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೀಮಸೇನನು ರೋಷಾ ವಿಷ್ಠನಾಗಿ ಶಿಶುಪಾಲನ ಮೇಲೆ ಕೃಯತ್ನವುದಕ್ಕ ಹೋಗಲು, ಭೀಷ್ಮನು ಅವನನ್ನು ತಡೆದನು ಆಗ ಶಿಶುಪಾಲನು—“ಏಕೆ ತಡೆಯುತ್ತೀಯೆ? ಪತಂಗವು ಬಂಕಿಯಲ್ಲ ಬಿದ್ದು ಸಾಯುವಂತೆ ಭೀಮನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಸಾಯಲ ” ಎಂದನು

ಶಿಶುಪಾಲನು ಹಾಗನ್ನುತ್ತಲ ಭೀಮನ ಕೋಪವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಲು, ಭೀಷ್ಮನು—“ಈ ಪಾಪಿಷ್ಠ ಶಿಶುಪಾಲನು ಮಂದಬುದ್ಧಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೇ ಅವನಿಗೆ ಮೃತ್ಯುವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಅವನು ಕಾಣನೆ? ನೀನು ಸುಮ್ಮನಿರು ಇಂದನವರೆಗೆ, ಸಂಭಾವಿತರಾದ ರಾಜರಾರು ಕೂಡ ನನ್ನನ್ನು ಈ ರೀತಿ ದೂಷಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ ನೀನು ತಾಳಿಕೂ ” ಎನ್ನಲು, ಭೀಮನು ಗುರು ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಮಾರಲಾರದೆ ಸುಮ್ಮನಾದನು.

ಶಿಶುಪಾಲನು ಭೀಷ್ಮನಾಡಿದ ಮಾತನ್ನು ಸೈರಿಸಲಾರದೆ ರೇಗಿ—
“ಭೀಷ್ಮ! ನಾವೆಂತೂ ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸೈರಿಸದವರು.

ನೀನೋ? ಅವನ ಬಂದಿಯ ಹಾಗೆ ಅವನನ್ನು ಬಿಡದೆ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುತ್ತೀಯೆ. ಪರರನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವುದೇ ನಿನ್ನ ಶೀಲವಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈ ರಾಜರನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡು; ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಬಾಹ್ಲಿಕನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸು. ಧನುರ್ವಿದ್ಯಾಕುಶಲನಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡು ದ್ರೋಣ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮರು ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಈ ಭೂಮಂಡಲವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮುಟ್ಟುಗೆಡಿಸಬಲ್ಲರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಾವ ನರಾಧಿಪರೂ ಇವರಿಗೆ ಸಮರಿಸಿಸರು. ನೀನೇಕ ಈ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮರನ್ನು ಹೊಗಳಿ? ಬಾಹು ಬಲಶಾಲಿಯಾದ ದುರ್ಯೋಧನನ್ನೇಕೆ ಶ್ಲಾಘಿಸೆ? ಭರತಾಚಾರ್ಯನೂ ವೃದ್ಧನೂ ಆದ ಕೃಪನನ್ನು ಹೊಗಳ ಬಾರದೇಕೆ? ವಿರಾಟ ದ್ರುಪದರಾಯರೂ, ಶಲ್ಯ ಶಕುನಿ ಮೊದಲಾದ ಭೂಪತಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯರೇ? ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಕೃಷ್ಣನನ್ನೇ ಏಕೆ ಪ್ರಶಂಸೆಮಾಡುತ್ತೀಯೆ? ಭೀಷ್ಮ! ಆತ್ಮನಿಂದೆ, ಆತ್ಮಸ್ತುತಿ, ಪರನಿಂದೆ, ಪರಸ್ತುತಿ-ಇವು ಮಾಡತಕ್ಕುವಲ್ಲವೆಂದು ನೀನು ಅರಿಯಯ್ಯಾ? ಸ್ತೋತ್ರಾರ್ಹನಲ್ಲದ ಈ ಗೊಲ್ಲನನ್ನು ನೀನು ಮೋಹದಿಂದ ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದೀಯ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲ್ಲ. ಇದನ್ನಾರೂ ಒಪ್ಪರು ಭೀಷ್ಮ! ಅತಿ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ಈ ರಾಜರ ಇಚ್ಛಾಧೀನವೆಂದು ತಿಳಿ” ಎಂದನು

ಶಿಶುಪಾಲನ ಆ ಕಟುವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೆ, ಭೀಷ್ಮನು—
 “ಶಿಶುಪಾಲಾ! ಏನೆಂದೆ? ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ಈ ರಾಜರ ಇಚ್ಛಾಧೀನವೆ? ಎಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲ. ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ನನ್ನ ಧೀನ ಈ ನರಾಧಿಪರನ್ನು ನಾನು ತೃಣಕ್ಕೆ ಕಡೆಯಾಗಣಿಸುತ್ತೇನೆ, ಬಲ್ಲಿಯಾ?” ಎಂದನು

ಭೀಷ್ಮನು ಹೀಗೆಂದು ಸುಮ್ಮನಾಗುತ್ತಲೆ ಆ ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಗದ್ದಲ ಹುಟ್ಟಿತು ಶಿಶುಪಾಲನ ಕಡೆಯವರೆಲ್ಲರೂ ರೇಗಿಬಿದ್ದರು ಕೆಲವರು ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದರು; ಕೆಲವರು ದೂಷಿಸಿದರು, ಬಿಲ್ಲು ಎದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರಾದ ಕೆಲವರು ಪಾಪಿಷ್ಠನಾದ ಈ ವೃದ್ಧ ಭೀಷ್ಮನು ಕ್ಷಮೆಗೆ ಅರ್ಹನಲ್ಲವೆಂದರು, ಕೆಲವರು ಈ ದುರ್ಮತಿ

ಯನ್ನು ಪಶುವನ್ನಂತೆ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದರು , ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಅವನನ್ನು
ಬಯ್ಯು ಉರಿಯುವ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ತಿಹಾಕಬೇಕೆಂದರು

ಮತಿಮಂತನಾದ ವೃದ್ಧ ಸಿತಾಮಹನು ಅವರಾಡಿದ ಮಾತು
ಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ—“ರಾಜರೇ! ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ಕೊನೆಮುಟ್ಟುವಂತಿಲ್ಲ
ಎನೇನಾಡುತ್ತೀರೋ ಆಡಿರಿ, ಆದರ ನಾನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿರಿ.
ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಪಶುವನ್ನಂತೆ ಹೊಡೆದು ಹಾಕಿರಿ, ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ
ಸುಡಿರಿ, ನೋಡೋಣ , ನನ್ನ ಕಾಲಿಂದ ನಿಮ್ಮ ತಲೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟು
ವನು ನೋಡುವಿರಾ? ನಾವು ಪೂಜೆಮಾಡಿದ ಅಚ್ಯುತನು ಇಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ
ಯಾರಾರು ಮರಣವನ್ನು ಬಯಸುವರೋ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ
ಬರಲಿ” ಎಂದನು

ಭೀಷ್ಮ ಸಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಿಶುಪಾಲನು—“ ಜನಾರ್ದನ!
ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಾ! ಈ ದಿನ ನಿನ್ನನ್ನೂ ಪಾಂಡವರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲದೆ ಬಿಡೆನು
ನೀವೆಲ್ಲರೂ ವಧಾರ್ಹರು. ನರಾಧಿಪರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಟ್ಟು ನೀನು ಅರ್ಚನ
ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡೆ. ನೀನು ರಾಜನಲ್ಲ, ದಾಸನು ಪೂಜೆಗೆ ಅನರ್ಹನಾದ
ನಿನ್ನನ್ನು ಅರ್ಹನನ್ನಾಗೆಣಿಸಿ ಪಾಂಡವರು ಪೂಜಿಸಿದರು ನೀವೆಲ್ಲರೂ
ವಧ್ಯರೇ!” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ತನ್ನ ಕಡೆಯ ರಾಜರ ಸಮೇತನಾಗಿ
ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾದನು

ಯುದ್ಧವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಲಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನು ಚಕ್ರ ಗದಾಪಾಣಿ
ಯಾಗಿ ಭೀಷ್ಮನು ಕೊಟ್ಟ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಥವನ್ನೇರಿದನು ; ರಥ
ದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ರಾಜರನ್ನು ಸಂಜೋ
ಧಿಸಿ—“ರಾಜರೇ! ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ನಿಮಗೂ ನನಗೂ
ಮೈರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ ನೀವು ಸೇನಾಸಹಿತರಾಗಿ ಹೊರಟು ಹೋಗ
ಬಹುದು. ಈ ಶಿಶುಪಾಲನು ನನಗೆ ಹಗೆಯಾಗಿ ಅನೇಕ ದುಷ್ಕೃತ್ಯ
ಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಲಳವಲ್ಲ ವಧಾರ್ಹವಾದ
ಶತಾಪರಾಧಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವೆನೆಂದು ಅವನ ತಾಯಿಗೆ ಮಾತು
ಕೊಟ್ಟು ಆದರಂತೆಯೇ ಅವನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿದೆನು. ಇನ್ನು ಅವನನ್ನು
ಮನ್ನಿಸಲಾರೆನು. ಅವನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವು

ದಲ್ಲದೆ ನಾನು ಪಾಂಡವರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಅಡ್ಡಬರುವನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಈ ಎರಡು ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ನಾನಂದಿಗೂ ಮನ್ನಿಸೆನು, ಇದು ಅವನ ವಿನಾಶಕಾಲ ಈ ದಿನ ಸಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ಅವನು ಏನೇನೆಂದನೋ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ. ಈ ಸಮಗ್ರ ರಾಜಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಬಲದೃಷ್ಟನಾಗಿ ಅವನು ನಡೆದ ನಡೆತೆಗೆ ಅವನನ್ನು ದಂಡಿಸದೆ ಬಿಡನು ” ಎಂದನು.

ಆಗ ಕೃಷ್ಣನು ವರ್ಣಿಸಿದ ಶಿಶುಪಾಲನ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದ ರಾಜರೆಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಥವನ್ನೇರಿ ಹೊರಟುಹೋದರು ಶಿಶುಪಾಲನೊಬ್ಬನೇ ಉಳಿದು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೃಷ್ಣನ ಸಂಗಡ ದ್ವೈರಧ್ಯ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತನು ಕೃಷ್ಣನೂ ಧನುರ್ಧರನಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆಣಿಯಾದನು ಯುದ್ಧ ವಾರಂಭವಾಯಿತು

ಶಿಶುಪಾಲನು—“ಕೃಷ್ಣನೀನೊಬ್ಬನೇ ನನ್ನ ಶತ್ರು ಈ ಹೊತ್ತು ನಿನ್ನನ್ನೂ ಪಾಂಡವರನ್ನೂ ಅವರ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಅಮಾತ್ಯರನ್ನೂ ಕೂಂಡು, ಕಂಸ ಜರಾಸಂಧ ಪ್ರಭೃತಿಗಳ ಋಣವನ್ನು ತೀರಿಸುವನು ” ಎಂದು ನುಡಿದನು

ಇಬ್ಬರೂ ಶರವರ್ಷವನ್ನು ಕರೆದರು ಕಡೆಗ ಶಿಶುಪಾಲನು ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಹತನಾದನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ತಮ್ಮಂದಿರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಶಿಶುಪಾಲನ ಉತ್ತರ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಅವನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮಗನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪಾಪನಿವಾರಣೆಯನ್ನೂ ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಯನ್ನೂ ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು, ಹಿಂದೆ ಅನೇಕ ರಾಜರನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಲೋಕಕಂಟಕನಾಗಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಜರಾಸಂಧನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದರೂ ತನ್ನ ಅತ್ಯಾಚಾರವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಹೋದುದರಿಂದ ಲೋಕ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜ ರಲ್ಲರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದಂತೆಯೇ, ಈಗ ಶಿಶುಪಾಲನು ತನ್ನನ್ನು ಆಡಬಾರದ

ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದರೂ, ಅವನ ದುರ್ಭಾಷೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೈರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನ ಅಪರಾಧಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕ್ಷಮಿಸಿ ತನಗೆ ಶತ್ರುವೆಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿಸದೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು, ಯಾವಾಗ ಅವನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬಂದ ರಾಜ ರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಎತ್ತಿಟ್ಟು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವಾಡಿ, ಧರ್ಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲು ಅಡ್ಡಬಂದನೋ ಆಗ, ಅವನನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದನು, ಹಿಂದೆ ಜರಾಸಂಧನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಅವನ ಮಗ ಸಹ ದೇವನಿಗ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಂತೆಯೇ ಈಗ ಶಿಶುಪಾಲನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಅವನ ಮಗನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಧರ್ಮಾನುರಾಗ, ಅರ್ಜುನನ ಧೈರ್ಯ, ಭೀಮ ಸೇನನ ಪರಾಕ್ರಮ, ನಕುಲನ ಶುದ್ಧಭಾವ, ಸಹದೇವನ ಗುರು ಶುಶ್ರೂಷೆ, ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಧರ್ಮಾಯತ್ತವಾದ ತೇಜೋಬಲ, ಭೀಷ್ಮನ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ಜ್ಞಾನ—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ನಾಥನಗಳಿಂದ ಯಜ್ಞವು ಸರ್ವಾಂಗ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೆರವೇರಿತು.

ಯಜ್ಞಾಂತದಲ್ಲಿ ರಾಜರೆಲ್ಲರೂ ಸಸಾಗರ ಪೃಥ್ವಿಯ ಸಮ್ರಾಜನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಸಮುಚಿತ ಸನ್ಮಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದರು ಈ ಒಗ್ಗೂಡು ರಾಜಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಆ ರಾಜಕುಮಾರನು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಭೀಷ್ಮನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಹರ್ಷಗೊಂಡನು. ಕೃಷ್ಣನ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಪಾರವಿಲ್ಲವಾಯಿತು ಪೂರ್ವಕಾಲದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನರಿತ ವೃದ್ಧರು ಇಂತಹ ಸಮೃದ್ಧಿಪೂರ್ಣವಾದ, ಇಂತಹ ಸರ್ವಾಂಗ ಸಂಪನ್ನವಾದ, ಇಂತಹ ಸಂಭ್ರಮ ಸಮೇತವಾದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ತಾವು ಎಂದೂ ಕಂಡುಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡರು. ಈ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದುದು ಸರ್ವಾಂಶದಲ್ಲಿಯೂ ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತವಾದುದೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು. ಯಜ್ಞವು ಪರಿಸಮಾಪ್ತವಾದ ಬಳಿಕ, ಬಂದ ವರೆಲ್ಲರೂ ತಮಗಾದ ಪರಿಚರ್ಯದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಧನಮಾನ

ಗಳಿಂದ ಸಂಪೂಜಿತರಾಗಿ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ತಂತಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಹೊರಟರು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅವನ ಅನುಜರು ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರದ ಎಲ್ಲೆಯವರೆಗೆ ಸಾಗಕಳುಹಿಸಿ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದರು.

ರಾಜರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಆದಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಹೊರಟು ಹೋದ ತರುವಾಯ ಭೀಷ್ಮನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಇಂತೆಂದನು :-
 “ವತ್ಸ! ಯಜ್ಞವು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ನಾನು ಧನ್ಯನಾದೆನು. ನೀನು ಸಾಗರಾಂತ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಸಾರ್ವಭೌಮಪದವಿಗೆ ಬಂದುಸಂತೆ ಅಪತ್ಯ ನಿರ್ವಿಘ್ನದಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತ, ಧರ್ಮದಿಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುತ್ತ, ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮರಾಜನೆಂದು ಖ್ಯಾತನಾಗು ನಿನ್ನ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನೂ ವಿಸಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ ನಾನು ಪರಮಾನಂದಭರಿತನಾದೆನು. ವಾಸುದೇವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಿನಗೆ ಶುಕ್ತರೋತ್ತರಾಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಲಿ. ನಿನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೂ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ಕುಲದ ಕೀರ್ತಿಯು ಬೆಳಗುತ್ತಿರಲಿ.”

ಆ ಬಳಿಕ ಭೀಷ್ಮನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನೊಡನೆ ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣೋನ್ಮುಖನಾದನು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೊರಟನು. ದುರ್ಯೋಧನನು ಸೋದರಮಾವನಾದ ಶಕುನಿಯ ಸಮ್ಮೇತನಾಗಿ ರಮಣೀಯವಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಸಭಾಮಂದಿರದಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳು ವಾಸಮಾಡುತ್ತ ಆ ರಾಜಾಧಿರಾಜನ ಮೈಭವವನ್ನೂ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಆ ರಾಜಭವನದ ಸೊಬಗನ್ನೂ ಜ್ಞಾತಿಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ನೆನೆಸೆನೆದು ಮರುಗುತ್ತ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಿದನು.

ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ದ್ಯೂತ, ದ್ರೌಪದಿಯ ಮಾನಭಂಗ, ವನವಾಸ.

ಧರ್ಮರಾಯನು ಪಡೆದ ಮಹೋನ್ನತಿಯನ್ನೂ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನೂ ನೆನೆದು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ದುರ್ಯೋಧನನು ಅಸೂಯಾಪರನಾಗಿ ಖಂಡಾವ ಪ್ರಸ್ಥದಲ್ಲಿ ಅವನು ತನಗೆ ತೋರಿದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ಸೋದರ ಭಾವವನ್ನೂ ಮರೆತು, ತನ್ನವನೆಂದು ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ಯಜ್ಞಾಂಗಗಳಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತನಗೂ ಒಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಗೌರವಿಸಿದುದನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ತಾನು ಅವನಿಗೆ ಕೀಳಾದೆನೆಂದು ದುಃಖಪಡುತ್ತ ತನ್ನ ದುರಾಸೆಯನ್ನು ಶಕುನಿಯೊಡನೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಧರ್ಮರಾಯನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೊತ್ತುಹಾಕುವ ಬಗೆ ಏನೆಂದು ಅವನನ್ನು ಕೇಳಿದನು

ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಮಾಯಾವಿಯು ಭೀಮಾರ್ಜುನರನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲಲಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಧರ್ಮರಾಯನನ್ನು ನೆತ್ತವಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕರೆಯಿಸಿದರ ಅವನನ್ನು ಸೂಲಿಸಿ ಅವನ ದೇಶ ಕೋಶಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಗೆದ್ದುಕೊಡುವನೆಂದು ಆಸೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿ ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ದ್ಯೂತಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಪಡಿಸಿದನು

ಆ ದುಷ್ಟ ಮಂತ್ರಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ದ್ಯೂತವಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥದಿಂದ ಧರ್ಮರಾಯನನ್ನು ಕರೆಯಿಸೆಂದು ತಂದೆಯನ್ನು ಪೀಡಿಸಿದನು

ದ್ಯೂತದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರೊಳಗೆ ಕಲಹವು ಹುಟ್ಟುವುದಲ್ಲದೆ ಕುಲವೇ ನಾಶವಾಗುವದೆಂದು ಎದುರನು ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರಿಗೂ ಹೇಳಿದರೂ, ತಂದೆಯೂ ಮಗನಿಗೆ ತದರ್ಥವನ್ನೇ ಎಷ್ಟೋ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶಮಾಡಿದರೂ, ಅಸೂಯೆಯಿಂದ ಫೀಡಿತನಾದ ದುರ್ಯೋಧನನು ಕುಮಂತ್ರಿ ಶಕುನಿಯ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು

ತನ್ನ ದುರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ ಧರ್ಮಜ್ಞನಾದರೂ ಪುತ್ರ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಮಗನ ಮಾತನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಲು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ಶಕ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮಾತ್ಮರೂ ಉಭಯಕುಲ ಹಿತಚಿಂತಕರೂ ಆದ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಕೃಪಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಶಕುನಿ ದುರ್ಯೋಧನರ ಕುಹಕೋಪಾಯವು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ದ್ಯೂತವು ನಡೆಯಲೇ ಬೇಕಾಯಿತು

ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ವಿದುರನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರ ವಾಗಿ ಧರ್ಮರಾಯನನ್ನು ಕರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತಾನು ಒಂದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಧರ್ಮರಾಯನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು

“ದ್ಯೂತವು ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಮೂಲವು, ನೀನು ನಮ್ಮ ಹಿತಚಿಂತಕ, ನಾವು ನೀನು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಕೇಳುವವರು, ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವೇನು?” ಎಂದು ಧರ್ಮರಾಯನು ವಿದುರನನ್ನು ಕೇಳಿದನು

ವಿದುರನು—“ದ್ಯೂತವು ಅನರ್ಥಮೂಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು ಅದನ್ನು ಆಗಲಿಸಬಾರದೆಂದು ನಾನು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದೆನು. ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನವು ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ ನಿನಗೆ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ತೋರಿದಂತ ಮಾಡು” ಎಂದನು

ಧರ್ಮರಾಯ—“ನನಗೆ ಜೂಜಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಅದರೊಳಗೂ ಶಕುನಿ ಮೊದಲಾದ ಮಾಯಾವಿಗಳ ಸಂಗಡ ಆಡುವುದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಾತ್ಮಾನಾ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಅವರು ಕರೆಯದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ನಾನಾಗಿ ಆಟಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಕರೆದಮೇಲೆ ಹೋಗದಿರುವುದು ಹೇಗೆ?” ಎಂದನು.

ಇಂತೆಂದು ಹೇಳಿ, ಹಿರಿಯನಾದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನೂ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೂ ಅನುಜರರನ್ನೂ ಕೂಡಿ, ದೇವರಮೇಲೆ ಭಾರಹಾಕಿ ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಪಯಣವಾಡಿದನು.

ಪಾಂಡವರು ಹಸ್ತಿನಾವುರಕ್ಕೆ ಬಂದಿಳಿದುಳಿಕ ಶಕುನಿಯು ಧರ್ಮರಾಯನನ್ನು ದ್ಯೂತ ಸಭೆಗೆ ಕರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು, ಧರ್ಮರಾಯನು—“ಶಕುನಿ! ಜೂಜಾಡುವುದು ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿ ಗಳಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ, ಧರ್ಮಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲುವುದು ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆ ಅರ್ಹವಾದುದು. ಸುಖವನ್ನಾಗಲಿ ಧನವನ್ನಾಗಲಿ ಮೋಸದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಲು ನನಗಿಷ್ಟವಿಲ್ಲ” ಎಂದನು

ಅದಕ್ಕೆ ಶಕುನಿಯು—“ಮೋಸವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವುದು ತಾನೆ ನಡೆಯುವುದು? ಎದ್ದಾಂಸನು ಎದ್ದಾಂಸನಲ್ಲದವನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವನು, ಅದು ಮೋಸವಲ್ಲವೋ? ಅಸ್ತ್ರವುಳ್ಳವನು ಅಸ್ತ್ರವಿಲ್ಲದವನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವನು, ಅದು ಮೋಸವಲ್ಲವೋ? ಪುಬಲನು ದುರ್ಬಲನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವನು, ಜನರು ಅದನ್ನೇಕೆ ಮೋಸವೆನ್ನುವುದಿಲ್ಲ? ಜೂಜಬಲ್ಲವನು ಜೂಜರಿಯದವನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವನು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಮೋಸವಿಲ್ಲ? ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ಗೆಲ್ಲುವೆನೆಂದು ನೀನು ಹದರುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸುಮ್ಮನಿ ಮನೆಗೆ ಹೋಗು” ಎಂದನು.

ಧರ್ಮರಾಯನು ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ—“ಶಕುನಿ! ದ್ಯೂತ ವಾಡಲು ನನಗೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ, ಕರೆದರೆ ಆಡುವುದೇ ನನ್ನ ವಾಡಿಕೆ, ನಡೆ, ಹೋಗೋಣ” ಎಂದನು

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನನ್ನು ಮುಂದೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅನೇಕ ರಾಜರು ದ್ಯೂತ ಸಭೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದರು ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಕೃಪ ‘ವಿದುರರು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದವರಾದರೂ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಹಿಂದೆ ಸಭೆಗೆ ಹೋದರು. ದುರ್ಯೋಧನನೂ ಶಕುನಿಯೂ ಪಂತವೂಡಿದ್ದರು. ಆಟವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಧರ್ಮರಾಯನು ತನ್ನ ಧನ ಕನಕ ರತ್ನ ರಾಶಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದೊಂದನ್ನಾಗಿ ಸೋಲುತ್ತಾ ಹೋದನು; ಚತುರನಾದ ಶಕುನಿಯು ಮೋಸಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾ ಹೋದನು.

ಹೀಗೆ ದ್ಯೂತವು ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು ವಿದುರನು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದಾಲೋಚಿಸಿ—“ಮಹಾರಾಜನೇ!

ದುರ್ಯೋಧನನು ಭರತ ಕುಲವನ್ನು ಮುರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಮೃತ್ಯುವೆಂದು ತಿಳಿ. ಕೌರವರು ಸುಖವಾಗಿರಬೇಕೆನ್ನುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅರ್ಜುನನು ಈ ಪಾಪಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಿ ಆ ಮನೆ ಹಾಳನು ದ್ಯೂತದಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ ನೀನು ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ. ಕೇಳು, ಅವನ ಜಯವೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೂ ಕುರುಕುಲ ವಿನಾಶಕ್ಕೂ ಮೂಲವಾಗುವುದು. ಭೀಮಾರ್ಜುನರು ರೇಗಿಬಿದ್ದರೆ ನೀವು ಬಾಳಲಾರಿರಿ. ಮಹಾರಾಜ ! ಜೂಜಾಡಿ ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆ ? ಬೇರೆ ದಾರಿಯಿಲ್ಲವೆ ? ಪಾಂಡವರ ಭಾಗ್ಯದಿಂದ ನಿಮಗೇನಾಗಬೇಕು ? ಅವರು ಹೆಚ್ಚೋ ? ಅವರ ಭಾಗ್ಯವು ಹೆಚ್ಚೋ ? ಅವರ ಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಆಸೆಬಿದ್ದು ಅವರ ವೈರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ. ದುಷ್ಟ ಶಕುನಿಯನ್ನು ತೊಲಗಿಸು” ಎಂದು ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದನು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೂರ್ಖ ದುರ್ಯೋಧನನು, ತನ್ನ ದುರ್ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ವಿದುರನು ಅಡ್ಡಬರುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಮುನಿದು—“ವಿದುರ ! ನಿನಗೇಕೆ ಈ ಮಾತು ? ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ದೂಷಿಸಿ ನಮ್ಮ ಹಗೆಗಳನ್ನು ಭೂಷಿಸುತ್ತೀಯೆ ನಿನ್ನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು ನಮ್ಮ ಅನ್ನವನ್ನುಂಡು ನಮಗೆ ಎರಡು ಬಗೆಯುತ್ತೀಯೆ ಸ್ವಾಮಿ ದ್ರೋಹಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿದ ಪಾಪವುಂಟೆ ? ಹುಡುಗರನ್ನು ಕಾಣುವಂತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೀಯೆ, ಇದು ಸರಿಯೆ ? ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಬೈಯುವುದೇಕೆ ? ನಮ್ಮ ಗುಟ್ಟುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೊರಗೆ ಹಾಕುವುದೇಕೆ ? ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆದವರಾರು ? ನಿನ್ನ ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿದವರಾರು ? ಇನ್ನು ನಮ್ಮನ್ನು ರೇಗಿಸಬೇಡ ; ನೀನು ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳ ಮಿತ್ರನು, ಇಲ್ಲಿಂದ ತೊಲಗು” ಎಂದನು

“ಮಹಾರಾಜ ! ರಾಜರ ಮನಸ್ಸು ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ, ಮೊದಲು ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆಮೇಲೆ ಆಶ್ರಿತರನ್ನು ಒನಕೆಯಿಂದ ಬಡಿಯುವರು. ದುರ್ಯೋಧನ ! ಮೂರ್ಖರನ್ನು ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ತರುವುದು ಸದರವಲ್ಲ ; ಪ್ರಿಯವನ್ನು ನುಡಿಯುವ ಪಾಪಿಷ್ಠರು ದೊರೆಯುವರು ; ಅಪ್ರಿಯವಾದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಹಿತವನ್ನು ನುಡಿಯುವವರು.

ದುರ್ಲಭ. ದುರ್ಯೋಧನ! ಅಸ್ತ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳುವವರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳು ಮಹಾರಾಜನೆ! ದ್ಯೂತವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸು, ಪಾಂಡವರನ್ನು ರೇಗಿಸಬೇಡ" ಎಂದು ಎದುರನು ಹೇಳಿದನು.

ದ್ಯೂತವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಎದುರನು ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸವೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. ಶಕುನಿಯು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಎತ್ತವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಗಲ್ಲುತ್ತು ಗಲ್ಲುತ್ತು ಇನ್ನೇನಿದೆ? ಇನ್ನೇನು ಉಳಿದಿದೆ? ಎಂದು ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತೂ ಕರಗಿತು ದೇಶ ಹೋಯಿತು, ಕೋಶ ಹೋಯಿತು, ಧನ ಕನಕ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೋದುವು, ಆನೆ ಕುದುರೆಗಳೂ, ದನಕರುಗಳೂ, ಹೋದುವು ಆ ಬಳಿಕ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನಾಗಿ ಸೋತು ಪರಾಧೀನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಕಡೆಗೆ ತನ್ನನ್ನೇ ಪಂತಕ್ಕೊಡ್ಡಿಕೊಂಡು ಪರತಂತ್ರನಾದನು. ಆದರೂ ದ್ಯೂತವು ಕೊನೆ ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೇನು? ಎಂಬ ಶಕುನಿಯ ಸೂಳ್ಳು ಅಡಗಲಿಲ್ಲ. ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಮಾನಿಷ್ಠೆ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನೂ ಪಂತಕ್ಕೊಡ್ಡಿದನು; ಧರ್ಮ ಕಾಮಾರ್ಥಗಳ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸತ್ಪುರುಷನು ಎಂತಹ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಬಯಸುವನೋ, ಅಂತಹ ಸರ್ವಗುಣಸಂಪನ್ನೆಯೂ ಅನುಕೂಲೆಯೂ ಪ್ರಿಯವದೆಯೂ ಆದ ಆ ರಾಜಮಹಿಷಿಯನ್ನೂ ಮೈರಿಯ ಪಾಲು ಮಾಡಿದನು ಸಭಾಸದರೆಲ್ಲರೂ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟರು, ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಕೃಪರ ಮೈ ಬೆವರಿತು, ಎದುರನು ದುಃಖದಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿ ಕುಳಿತನು.

ಶಕುನಿಯು "ಗೆದ್ದೆನು" ಎನ್ನುತ್ತಲೆ, ದುರ್ಯೋಧನನು "ಎದುರ! ಹೋಗು, ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಸ ಗುಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿದ್ದಿರಲಿ" ಎಂದನು.

ಎದುರನು—"ಎಲೋ! ಪಾಪಿಷ್ಠನೆ! ಹೆಮ್ಮೆಯ ಮಾತನ್ನಾಡಬೇಡ. ದ್ರೌಪದಿಯು ನಿಮ್ಮ ದಾಸಿಯಲ್ಲ. ಧರ್ಮರಾಯನು ಯಾವಾಗ ತನ್ನನ್ನೇ ಸೋತನೋ, ಯಾವಾಗ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನೇ ಮಾರಿ

ಕೊಂಡನೋ, ಆಗಲೆ ಅವನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೂ ಹೋಯಿತು, ದ್ರೌಪದಿಯ ಮೇಲೆ ಅವನ ಯಾಜಮಾನ್ಯವೂ ಹೋಯಿತು; ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಪಂತ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವನಾರು ?” ಎಂದನು.

ದುರಾತ್ಮ ದುರ್ಯೋಧನನು—“ ಸೂತ ! ಅವನು ಕೆಟ್ಟ, ನೀನು ಹೋಗಿ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಬಾ” ಎಂದನು.

ಸೂತನು ಹೋಗಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಬರಹೇಳುತ್ತಲೆ ಅವಳು—“ ಸೂತ ! ಏನೆಂದೆ? ಆ ಜೂದಾಳಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಸೋತಾಗ ಯಾರಿಗೆ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದನು? ಮೊದಲು ಯಾರನ್ನು ಸೋತನು? ತನ್ನನ್ನೋ ನನ್ನನ್ನೋ? ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನೂ ಸಭಿಕರನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಬಾ, ಹೋಗು” ಎಂದಳು.

ಸೂತನು ಹೋಗಿ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಉಸಿರೆತ್ತಲಿಲ್ಲ, ಸಭಿಕರೂ ಮೌನವಾಗಿದ್ದರು ದ್ರೌಪದಿಯೇ ಬಂದು ಸಭಿಕರಿಗೆ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಹಾಕಲೆಂದು ದುರ್ಯೋಧನನು ಹೇಳಿದನು. ದುಃಶಾಸನನು ಅಣ್ಣನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಬಹಿಷ್ಕೆಯಾಗಿದ್ದ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಮುಂದಲೆಹಿಡಿದು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡುಬಂದು ಸಭಿಕರ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು.

ಮಾನಿಷ್ಠೆ ದ್ರೌಪದಿ ಆ ಅವಮಾನವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಲಾರದೆ—
“ಎಲೋ! ದುಃಶಾಸನ! ಪಾಪಿ! ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರೂ, ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನರೂ, ವೀರ ಪುರುಷರೂ ನೆರೆದಿರುವರು ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನನಗೆ ಹಿರಿಯರು, ಪೂಜ್ಯರು. ಇದು ನನಗೆ ಗುರುಸ್ಥಾನ. ಇವರ ಮುಂದೆ ನಾನು ಹೇಗೆ ನಿಲ್ಲಲಿ? ನನ್ನನ್ನೆಳೆಯಬೇಡ, ಜೋಕೆ! ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ನಿನಗೆ ನೆರವಾಗಿ ಬಂದು ನಿಂತರೂ ನನ್ನ ಗಂಡಂದಿರು ನಿನ್ನನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡರು” ಎಂದು ದುಃಶಾಸನನನ್ನು ಧಿಕ್ಕಾರಿಸಿ—“ ಭರತ ವಂಶದ ಧರ್ಮವು ನಾಶವಾಯಿತು! ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ವಿದುರಾದಿಗಳ ಪೌರುಷವು ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಈ ಕುರುವೃದ್ಧರೆಲ್ಲರೂ ಈ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಿರುತ್ತಿದ್ದಿರೇ?” ಎಂದು ಪ್ರಲಾಪಿ

ಸುತ್ತು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದಲೂ ಕೋಪದಿಂದಲೂ ಗಂಡಂದಿರ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದಳು

ದೇಶ ಹೋಯಿತು, ಕೋಶ ಹೋಯಿತು, ತಾವೂ ಪರಾಧೀನ ರಾದರು, ಆದರೂ ಪಾಂಡುಪುತ್ರರು ಎದೆಗೆಡಲಿಲ್ಲ ಯಾವಾಗ ಪತಿವ್ರತೆ ಯಾದ ದ್ರೌಪದಿಯು ಶೋಕಾಕುಲಿಯಾಗಿ ಅಳುತ್ತ ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದಳೋ ಆಗ ಆ ರಾಜಪುತ್ರರು ದುಃಖಾಕ್ರಾಂತರಾದರು. ದುಷ್ಟದುಃಶಾಸನನು ಆ ವೀರೇಂದ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಮಾತು ಮಾತಿಗೂ ದಾಸಿಯೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾ ಅವಳ ಸೆರಗನ್ನು ಹಿಡಿದೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಕರಿನ ಹೃದಯರಾದ ದುರ್ಯೋಧನ ಶಕುನಿ ಕರ್ಣ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಕೇಕೆಹಾಕಿದರು! ಉಳಿದವರೆಲ್ಲರೂ ದ್ರೌಪದಿಯ ಪಾಡನ್ನು ನೋಡಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತ, ಆ ದುರಾತ್ಮರನ್ನು ಶಪಿಸಿದರು

ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಭೀಷ್ಮನು— “ಸುಭಗೆ! ಧರ್ಮವು ಬಹು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದುದು ಒಂದು ಕಡೆ, ಯಜಮಾನನಲ್ಲದವನಿಗೆ— ಒಡೆಯನಲ್ಲದವನಿಗೆ—ತನ್ನ ದಲ್ಲದುದನ್ನು ಪಂತಕ್ಕೊಡ್ಡಲು ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ, ಹೆಂಗಸರು ಗಂಡಂದಿರ ವಶದಲ್ಲಿರತಕ್ಕವರು, ಅವರ ಅಧೀನರು, ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಏವೇಚನೆ ಮಾಡಿಹೇಳಲು ನನಗೆ ತೋರದು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಾದರೂ ಸಮೃದ್ಧಿ ಸಂಪನ್ನನಾದ ಪೃಥ್ವಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬಲ್ಲನು, ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡುವನಲ್ಲ ಅಂತಹವನು ‘ಜಿತೋಸ್ಮಿ, ನಾನು ಸೋತೆನು’ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿ ಕೊಂಡಿರುವಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಾನೇನು ಉತ್ತರಕೊಡಲಿ? ಜೂಜಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಶಕುನಿಯು ಅದ್ವಿತೀಯನು, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಅವನಿಗೆ ಮರಳಿಕಾದನು, ಆದುದರಿಂದ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಹೇಳಲಾರೆನು” ಎಂದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ದ್ರೌಪದಿಯು—“ಚತುರರೂ ದುಷ್ಟಾತ್ಮರೂ ಅಯೋಗ್ಯರೂ ದ್ಯೂತ ಪ್ರಿಯರೂ ಆದ ಶಕುನಿ ಮೊದಲಾದವರು ಕಪಟವನ್ನರಿ ಯದ ಧರ್ಮರಾಯನನ್ನು ಕಪಟೋಪಾಯದಿಂದ ದ್ಯೂತಕ್ಕೆಳೆದು ನೋಲಿಸಿದರು. ಧರ್ಮರಾಯನು ಮೊದಲು ತನ್ನನ್ನು ಸೋತನು.

ಆಸ್ಥೇಲೆ ನನ್ನನ್ನು ಪಂತಕ್ಕೊಡ್ಡಿದನು. ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕೌರವರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸೊಸೆಯರಿಗೂ ಯಜಮಾನರು. ಸೊಸೆಯಾದ ನಾನು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಿ ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನ್ಯಾಯವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಅವರ ಕೆಲಸ. ವೃದ್ಧರಿಲ್ಲದ ಸಭೆ ಸಭೆಯಲ್ಲ, ಧರ್ಮವನ್ನು ನುಡಿಯದವರು ವೃದ್ಧರಲ್ಲ, ಸತ್ಯವಲ್ಲದುದು ಧರ್ಮವಲ್ಲ, ಕಪಟದಿಂದ ಹೇಳಿದುದು ಸತ್ಯವಲ್ಲ” ಎಂದಳು

ದ್ರೌಪದಿಯು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದುಃಖದಿಂದ ಸಭಿಕರ ಮುಂದೆ ದೀನೆಯಾಗಿ ಮೂರೆಯಿಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ದುಃಶಾಸನನು ಕೇಳಲಸಹ್ಯವಾದ, ಆಡಬಾರದ ಪರುಷ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡುತ್ತ ಸರಗನ್ನಳೆಯುತ್ತ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದನು ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಭೀಮನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದ ಅಣ್ಣನ ಮೇಲೆ ರೇಗಿಬಿದ್ದನು, ಅರ್ಜುನನು ಅವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿದನು. ತರುವಾಯ, ದುಃಶಾಸನನು ದ್ರೌಪದಿಯ ವಸ್ತ್ರಾಪಹರಣಮಾಡಲು ತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ದ್ರೌಪದಿಯು ಮತ್ತೆ ಇಂತೆಂದು ಸಭಿಕರಿಗೆ ಮೂರೆಯಿಟ್ಟಳು —

“ಅಯ್ಯೋ! ಗಾಳಿಯೂ ಕೂಡ ಸೋಕದಹಾಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಆರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಲಹುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಪಾಂಡುವುತ್ರರು ಇಂದು ಈ ದುರಾತ್ಮನು ನನ್ನನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಿರುವರಲ್ಲ! ಎಂತಹ ಹೊತ್ತು ಬಂದಿತು? ಹಿಂದೆ ರಾಜರು ಅಂತಃಪುರದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಸಭೆಗೆ ಕರೆಯಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಇಂದು ಕೌರವರಿಂದ ಆ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವು ಹಾಳಾಯಿತು. ಪಾಂಡವರ ಪತ್ನಿ, ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ಮನ ತಂಗಿ, ವಾಸುದೇವನ ಸಖೆ—ನಾನು ದಾಸಿಯೇ? ಕೌರವರೇ, ನನ್ನನ್ನು ಈ ಸಭೆಗೆಳೆದಿರಲ್ಲ! ನಾನು ಧರ್ಮರಾಯನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ, ಅವನಂತೆಯೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳು, ನಾನು ದಾಸಿಯೇ? ಅಹುದಾದರೆ ಅಹುದೆನ್ನಿ; ಅಲ್ಲವಾದರೆ ಅಲ್ಲವೆನ್ನಿ, ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಆಗಲಿ, ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಗೆದ್ದರೆ? ಗೆಲ್ಲಲಿಲ್ಲವ? ಹೇಳಿರಿ, ಈ ಪಾಪಿಷ್ಠನು ನನ್ನನ್ನು ಗೋಳಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ನಾನು ಎಷ್ಟೆಂದು ಸೈರಿಸಲಿ?”

ಅವಳಾಡಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೀಷ್ಮನು ಇಂತೆಂದನು —
 “ಎಲಾ, ಕಲ್ಯಾಣಿಯೆ! ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೂ ಧರ್ಮ
 ಗತಿಯು ತಿಳಿಯಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲ, ನೀನು ಕೇಳುವ ವಿಷಯವು ಸೂಕ್ಷ್ಮ
 ವಾದುದು, ಗಹನವಾದುದು; ನಿನ್ನ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಹೀಗೇ ಸರಿಯೆಂದು
 ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನಾನು ಉತ್ತರಕೊಡಲಾರೆನು. ಆದರೆ, ಇಷ್ಟಮಟ್ಟಿಗೆ
 ಹೇಳಬಲ್ಲೆನು ಕೌರವರು ಲೋಭಕ್ಕೂ ಮೋಹಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗಿರು
 ವುದರಿಂದ ಅವರ ವಿನಾಶಕಾಲವು ದೂರವಾಗಿಲ್ಲ, ನೀನು ಸೊಸೆಯಾಗಿ
 ಸೇರಿರುವ ಕುಲವು ಎಂತಹ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗವನ್ನು
 ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ, ನಿನಗೆ ಈ ಪಾಡುಬಂದರೂ ನೀನು ಧರ್ಮದಮೇಲೆಯೇ
 ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟಿದ್ದೀಯೆ, ಈ ನಡತೆಯು ನಿನಗೆ ಸಲ್ಲುವುದು, ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ
 ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೊಬ್ಬನೇ ಅಧಿಕಾರಿ,
 ನಿನ್ನನ್ನು ಅವರು ಗೆದ್ದರೂ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುವುದನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ
 ಅವನೇ ತಕ್ಕವನು”

ದುರ್ಯೋಧನನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳನ್ನೂ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನೂ
 ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆಲ್ಲ ಹೀಯಾಳಿಸುತ್ತ ಹೋದನು. ಭೀಮನು ರೋಷಾ
 ವೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನಿರ್ನಾಮ
 ಮಾಡಿ ಬಿಡುವೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ
 ವಿದುರರು—“ನೀನು ಅವರನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡತಕ್ಕವನೇ ಸರಿ, ಪದರ
 ಬೇಡ, ತಾಳಿಕೊ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವನ ಕೋಪವನ್ನಾರಿಸಿದರು.

ದ್ರೌಪದಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ವಿವಾದವೂ ಪರಸ್ಪರ ದೋಷಾ
 ರೋಪವೂ ಕೊನೆಮುಟ್ಟದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು, ವಿದುರನು—“ಯುಧಿ
 ಷ್ಠಿರನು ತನ್ನನ್ನು ಸೋಲುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂದೆಯೇ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು
 ಸೋತಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವನು ಅವಳಿಗೆ ಒಡೆಯನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.
 ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಮೇಲೆ ಅವನು ಯಾರಿಗೆ ಒಡೆಯನು?
 ಅವನು ಒಡೆಯನಲ್ಲದಮೇಲೆ ಅವನಿಂದ ಗೆದ್ದೊಡವೆಯೆಂದರೆ ಕನಸಿನ
 ಗಂಟೆಲ್ಲವು? ಶಕುನಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ
 ಬೇಡಿರಿ” ಎಂದನು.

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ದುರ್ಯೋಧನನು—“ಭೀಮಾರ್ಜುನರೂ ನಕುಲ ಸಹದೇವರೂ ತಮಗೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಒಡೆಯನಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ ಬಿಡಲಿ, ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ದಾಸತ್ವದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಜುನನು—“ದ್ರೂತಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ, ಅವನು ರಾಜನು, ಕುಂತೀ ಸುತನು, ಧರ್ಮರಾಯನು, ಮಹಾತ್ಮನು, ನಮ್ಮೊಡೆಯನು, ಸೋತಮೇಲೆ ಅವನು ಯಾರೊಡೆಯನು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ಕರ್ಣನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ದುಃಶಾಸನನು ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಬಲತ್ಕಾರಮಾಡಿ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲು, ದ್ರೌಪದಿಯು—“ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ ಕೃಪಾ ಚಾರ್ಯರುಗಳಿರಾ! ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರಿ! ಎದುರ! ಧರ್ಮಿಷ್ಠನೇ! ಧರ್ಮವತ್ಸಲನೇ! ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು! ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಮಹಾರಾಜನೇ! ನಿನ್ನ ಸೊಸೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು ಗಾಂಧಾರಿ! ನೀನು ಮಹಾಭಾಗೆ, ಸರ್ವಜ್ಞ, ನಾನು ಸುಯೋಧನನ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಬಳಲಿದ್ದೇನೆ, ಅವನ ಕಾಟವನ್ನು ತಾಳಲಾರೆನು, ನನ್ನನ್ನು ಕರುಣಿಸು ಕುಂತಿ! ನೀನು ಆರ್ಯ, ವೀರಜನಿನಿ, ಅನಾರ್ಯನಿಂದ ಹಿಂಸೆಪಡುತ್ತಿರುವ ನನ್ನನ್ನು—ನಿನ್ನ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಏಕೆ ಸಲಹೆ? ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲವೆ? ಸುಯೋಧನನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಕೆಟ್ಟನಲ್ಲ! ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಪಾಂಡುರಾಯ, ಧರ್ಮರಾಯ ಪ್ರಭೃತಿಗಳಾರೂ ಇಲ್ಲದೆಹೋದರಲ್ಲ! ಪತಿವ್ರತೆಯಾದರೂ ಮಂದಭಾಗ್ಯೆಯಾದ ನಾನು ಇನ್ನೇಕಿರಬೇಕು?” ಎಂದು ಗೋಳಾಡಿದಳು.

ಆಗ ಎದುರನು—“ಮಹಾರಾಜ! ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೀವು ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಗೋಳಾಡಿಸಿದರೆ, ಭೀಮಾರ್ಜುನರೂ ನಕುಲ ಸಹದೇವರೂ ನಿನ್ನನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡದೆ ಬಿಡರು. ನಿನ್ನ ಮಗನನ್ನು ತಡೆ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನೀವು ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುವಿರಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ದುರ್ಯೋಧನನು ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಲಾರದೆ ಭೀಮನು ಕ್ರೋಧಪರವಶನಾಗಿ—“ನಾನು ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನೂ, ಅರ್ಜುನನು ಕರ್ಣನನ್ನೂ, ಸಹದೇವನು ಶಕುನಿಯನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲದೆ ಬಿಡೆವು” ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು.

ಕೋಪಾವಿಷ್ಟನಾದ ಅರ್ಜುನನು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಕಾಲಾಂತಕನಂತೆ—“ಈ ಮೈರಿಗಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಸುಟ್ಟು ಬಿಡುವೆನು” ಎಂದನು.

ಆಗ ಧರ್ಮರಾಯನು—“ಅರ್ಜುನ! ಈಗ ಆ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಡ, ನಮ್ಮ ಯಶಸ್ಸು ಕೆಡುವುದು, ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕೋಪವನ್ನು ಶಮನಮಾಡಿಕೊ” ಎಂದು ತಮ್ಮನನ್ನು ಸಂತಯಿಸಿದನು.

ಆ ವೇಳೆಗೆ ಹಲವು ದುರ್ನಿಮಿತ್ತಗಳು ಕಂಡುಬರಲಾಗಿ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು—“ದುರ್ಯೋಧನ! ದುಷ್ಟ! ಯಾವಾಗ ಕುರುಪುಂಗವರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯನ್ನು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ದುರ್ಭಾಷೆಯಾಡಿ ಅಪಮಾನಪಡಿಸಿದೆಯೋ ಆಗಲೇ ನೀನು ಕಟ್ಟಿ” ಎಂದು ಮಗನಿಗೆ ಹೇಳಿ, ಸ್ವಕೀಯರ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರಿ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು.

ದುರ್ಯೋಧನನೇ ಮೊದಲಾದ ತನ್ನವರು ಧರ್ಮಚಾರಿಣಿಯಾದ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಹಲವು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಗೋಳಾಡಿಸಿದುದರಿಂದ ತನಗೂ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಏನೋ ವಿಪತ್ತು ಕಾಯ್ದಿರುವುದೆಂದು ಹೆದರಿ—“ದ್ರೌಪದಿಗೆ ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದ ವರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊ. ನೀನು ನನ್ನ ಸೊಸೆಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ; ಧರ್ಮಪರಾಯಣಿ” ಎಂದನು.

ದ್ರೌಪದಿಯು—“ಮಹಾರಾಜನೆ! ನೀನು ವರವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾದರೆ, ಧರ್ಮನಿಷ್ಠನೂ ಶ್ರೀಮಂತನೂ ಆದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ದಾಸನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳದಹಾಗೆ ಮಾಡು, ರಾಜಕುಮಾರನಾದ ನನ್ನ

ಮಗನನ್ನು, ಅರಿಯದವರು ದಾಸವುತ್ರನೆನ್ನದ ಹಾಗೆ ಮಾಡು” ಎಂದಳು.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು—“ಕಲ್ಯಾಣಿ! ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲ, ಇನ್ನೊಂದು ವರವನ್ನು ಕೇಳು, ನಿನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಒಂದು ವರವು ಸಾಲದು” ಎಂದನು

ದ್ರೌಪದಿಯು—“ಸರಧರಗಿ ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳೂ ಆದ ಭೀಮಾ ಜುಫನರೂ, ಯಮಳರಾದ ನಕುಲ ಸಹದೇವರೂ ದಾಸರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಸ್ವವಶರಾಗಿರುವಂತೆ ವರವನ್ನು ಕೊಡು” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು—“ಎಲೌ ಮಹಾಭಾಗೆ! ನೀನು ಕೋರಿ ದಂತಾಗಲಿ, ನೀನು ಧರ್ಮಚಾರಿಣಿ, ಎರಡು ವರಗಳು ಸಾಲವು, ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಕೋರು” ಎನಲು,

ದ್ರೌಪದಿಯು—“ಲೋಭದಿಂದ ಧರ್ಮನಾಶವಾಗುವುದು, ನಾನು ಮೂರು ವರಗಳಿಗೆ ಅರ್ಹಳಲ್ಲ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಎರಡು ವರಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಲ್ಲವು ಮಹಾರಾಜನೇ! ಈ ಪಾಪಿಷ್ಠ ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾದ ನನ್ನ ಗಂಡಂದಿರು ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಮಸ್ತ ಸಂಪದಗಳನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಬಲ್ಲರು, ಎರಡು ವರಗಳು ಸಾಕು” ಎಂದಳು.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪಾಂಡವರು ಹೋಗಿದ್ದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಧನ ಕನಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಇಂ ' ಸ್ಥಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳಹೇ ದರು.

ಆಗ ಮಹಾರಾಜನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಉಪಚಾರಿ ಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ ಕಡೆಗೆ—“ಉತ್ತಮ ಪುರುಷರು ಮೈ 1 ಸುಕೃತ ಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವರೇ ಹೊರತು ದುಷ್ಕೃತಗಳನ್ನೆಂದಿಗೂ ಸ್ಮರಿಸರು. ನೀನು ದುರ್ಯೋಧನನ ಕಾರಿಣ್ಯವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಡಬೇಡ. ನೀನು ಗುಣವನ್ನೇ ಎಣಿಸುವವನಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿ ಗಾಂಧಾರಿಯನ್ನು ನೋಡು, ವೃದ್ಧನೂ ಅಂಧನೂ ಆದ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡು. ನನ್ನ ಮಿತ್ರ

ರನ್ನು ನೋಡಲಿಚ್ಛೆಯಿಂದಲೂ, ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಬಲಾಬಲವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲಿಚ್ಛೆಯಿಂದಲೂ ಈ ದ್ಯೂತಕ್ಕೆ ಅನುವೋದಿಸಿದೆನು. ನಿನ್ನಂತಹ ರಾಜನೂ, ಧೀಮಂತನೂ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರವಿಶಾರದನೂ ಆದ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಇರುವಲ್ಲಿ ಕೌರವರಿಗೆ ಭಯವೇನು? ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಜುನನಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯ, ಭೀಮಸೇನನಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮ, ಯಮಳರಾದ ನಕುಲ ಸಹದೇವರಲ್ಲಿ ಗುರುಶುಶ್ರೂಷೆ ಇರುವುವು ಅಚಾತ ಶತ್ರುವೆ! ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ, ಖಾಂಡವಪ್ರಸ್ಥಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸುಖವಾಗಿರು ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಾತೃಭಾವವನ್ನಿಡು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸದಾ ಧರ್ಮದಮೇಲಿರಲಿ” ಎಂದನು

ತರುವಾಯ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೂ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥಕ್ಕೆ ಪಯಣಮಾಡಿದನು

ಇತ್ತ ದುಃಶಾಸನಾದಿಗಳು ತಾವು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಸಂಪತ್ತಿಲ್ಲವನ್ನು ವೃದ್ಧ ಮಹಾರಾಜನು ಶತ್ರುಗಳ ಪಾಲಮಾಡಿದನೆಂದು ವ್ಯಧಪಡುತ್ತ ದುರ್ಯೋಧನನೊಡನೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದರು ದುರ್ಯೋಧನನು ತಂದೆಯ ಕಾಲಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಅರ್ಜುನಾದಿಗಳ ಶೌರ್ಯ ಧೈರ್ಯಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ, ಅವರಿಂದ ತಮಗುಂಟಾಗ ಒಹುದಾದ ಅನರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿ, ಯುದ್ಧದಿಂದಲಾದರೂ ಕಪಟೋಪಾಯದಿಂದಲಾದರೂ ಅಹಿತವನ್ನು ಮಾಡಬಂದ ಶತ್ರುವನ್ನು ಸರ್ವೋಪಾಯದಿಂದಲೂ ಸಂಹಾರಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ದೇವ ಪುರೋಹಿತ ನಾದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ನೀತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ—“ಅಯ್ಯ! ನಾವು ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳನ್ನು ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ನೋಯಿಸಿದೆವು. ಅವರು ನಮ್ಮಿಂದಪಟ್ಟ ಬಾಧಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಮರೆಯುವ ರಲ್ಲ. ದ್ರೌಪದಿಗೆ ನಾವು ಮಾಡಿದ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಅವರಲ್ಲಿ ಬೃಹರೂ ಕ್ಷಮಿಸರು. ಇನ್ನೊಂದು ಬಾರಿ ಪಗಡೆಯಾಡಿ ಅವರನ್ನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುವ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. ಧರ್ಮರಾಯನನ್ನು ಮರಳಿ

ద్యోతకే కరియిసు'' ಎಂದು వినయపూర్వకంగా కేళి కేంద్రము.

ధృతరాష్ట్రము మగన మాతిగి మనస్సు కరగిదవనాదరూ అనుద్యోతదింద తన్నవరిగి ఎపత్తు తప్పదే సంభవిసువుదేందు భయపట్టు, పాండవరూడనే స్నేహవన్ను బేళియిసువంతే అనేక విధవాగి మగనిగ బుద్ధి హేళిదను. దుయోధనను తందేయ మాతన్నుకేళదే హేళిగలు టుపాయాంతరవన్న రియదే పునద్యోత వాగలి ఎందోప్పిదను భిక్షు ద్యోతాదిగళూ మత్తే ద్యోతవు బేడవేందు హేళిదరు. పుత్రస్నేహదింద ధృతరాష్ట్రము అవర మాతన్ను టుపేక్కుమాడి పాండవరన్ను కరితరువంతే హేళి దూతనన్ను కళుహిసికొట్టెను.

ఆగ ధర్మదర్శినియాద గాంధారియు దుఃఖాక్రాంత కాగి—“మహారాజ! ఈ దుయోధనను కులవన్ను నాశమాడువుదక్కి హుట్టిద్దానే అవనింద నమగి వినాశకాల ప్రాప్తవాగిదే. స్వద్యోతదింద కేడబేడ బాలబుద్ధియుళ్ళ ఈ దుష్టర ఆలోచనేగొప్పబేడ. ఈ ఘోర కులక్షయక్కి నిను కారణవాగబేడ శాంతరాద పృథేయ మక్కుళన్న యారు తానే రేగిసలాదిరెతు? శ్రేయస్సిన నిమిత్తవాగి ఆగలి అశ్రేయస్సిన నిమిత్తవాగి ఆగలి దుర్బుద్ధిగళు శాస్త్రక్కుళ గాగరు. వృద్ధరు బాలమతిగళాగబారదు నినునిన్న మక్కుళిగి యజమాననాగిరు. నన్న మాతన్ను కేళు. ఈ కులగేడియన్ను తొరేదుబిడు. పుత్రస్నేహదింద వేదలీ నిను ఈ కేలసవన్ను మాడలిల్ల. ఈగ అదర ఫలవు ప్రాప్తవాగిదే. శమ ధర్మ నయగళన్ను బిడదే బుద్ధివంతనాగిరు. క్రూరకృత్యగళింద సంపా దిసిద సిరియు ధ్వంసవాగి హేళిగువుదు. న్యాయదింద సంపాది సిద సిరియు, సుస్థిరవాగి పుత్ర పౌత్ర పారంపర్యవాగి నడేదు

ಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಬಡತನವಿಲ್ಲ ಆದರೂ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಗತಿಹೀನರಾಗಿ ನೀವು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಆದುದು ಹೇಗೆ ? ಕೃಷ್ಣಾ! ನೀನೇಕೆ ನನ್ನ ಕೈಯಬಿಟ್ಟಿ, ದ್ವಾರಕಾವಾಸನೆ! ಎಲ್ಲಿದ್ದೀಯೇ ? ನೀನೇಕೆ ನನ್ನನ್ನೂ ಈ ನರೋತ್ತಮರನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸೆ? ಧರ್ಮಾತ್ಮರು, ಯಶೋವಂತರು, ವೀರರೂ ಆದ ಈ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಮೇಲೆ ದಯೆಯಿಡು. ನೀತ್ಯರ್ಥಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾದ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಕೃಪಾಚಾರ್ಯರು ನಮ್ಮ ಕುಲನಾಥರಾಗಿದ್ದೂ ಕೂಡ ನಮಗೀ ಆಪತ್ತು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿತು ? ಸಹದೇವ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಜಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಡ, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ನನ್ನನ್ನು ಸಲಹುವ, ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊ ” ಎಂದೀ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದಳು.

ಅವರು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಲು ದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಪುರವಾಸಿಗಳು ಗೋಳಿಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು ಬಾಲಕ ಬಾಲಕಿಯರು ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಾ ಅವರ ಹತ್ತಿರಹೋಗಿ ನಿಂತರು, ಯುವಕ ಯುವತಿಯರು ವಿಷಣ್ಣವದನರಾಗಿ ಅವರನ್ನು ನೋಡಹೊರಟರು. ಪೃಥ್ವಿ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರು ಅಳುತ್ತಾ ಅವರ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿದರು ಸಮಸ್ತ ಖಾಂಡವಪ್ರಸಥವೂ ಹಸ್ತಿನಾಪುರವೂ ದುಃಖಾಕುಲವಾಗಿ ಆರ್ತಸ್ವರ ದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಯಿತು ಆಬಾಲವೃದ್ಧರೂ ಕುಂತೀಪುತ್ರರ ಗುಣ ಕೀರ್ತನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಮೃದು ಮಧುರ ಸ್ವರದಿಂದ—
“ ಪುರವಾಸಿಗಳೇರಾ! ನನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗುಣವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನೀವು ಕರುಣಾ ವಶವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ಗುಣಕೀರ್ತನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ, ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥ ನಾದೆನು. ಹಸ್ತಿನಾಪುರದಲ್ಲಿ ಪಿತಾಮಹ ಭೀಷ್ಮನೂ, ಮಹಾರಾಜ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನೂ, ಧರ್ಮವತ್ಸಲ ವಿದುರನೂ, ಜನನಿ ಕುಂತಿಯೂ ಇರುವರು. ಅವರು ಶೋಕ ಸಂತಾಪದಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ನೀವು ನನ್ನ ಹಿತಚಿಂತಕರು, ನನ್ನ ಸ್ವಕೀಯರ ರಕ್ಷಣಾಭಾರವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದೀನೆ, ಅವರನ್ನು ನೀವು ರಕ್ಷಿಸಿರಿ, ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಇನ್ನು ನಿಲ್ಲಿರಿ ” ಎಂದನು.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಮಧುರ ವಚನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಪುರವಾಸಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಿಲಾಪ ಪರಿತಾಪಗಳನ್ನು ಮಲ್ಲ ಮಲ್ಲಗೆ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹಿಂದಿರುಗಿದರು. ಪಾಂಡವರು ಕುಂತಿಯನ್ನು ಎದುರನ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಕೃಷ್ಣೆಯ ಸಮೇತರಾಗಿ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥವಾದ ಜಾಹ್ನವೀತೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತಾಪಸರ ವೇಷವನ್ನು ತಾಳಿ ಅರಣ್ಯ ಸಂಚಾರಿಗಳಾದರು. ಇಂತು, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಎತ್ತಾರ ಸಾವ್ರಾಜ್ಯವು ದುರ್ಯೋಧನನ ಪಾಲಾಡಿತು, ಪಾಂಡವರು ಗತಸರ್ವಸ್ವರಾಗಿ ಅಡವಿಯ ಪಾಲಾದರು.

ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

**ಅಜ್ಞಾತವಾಸ, ಗೋಧನ ರಕ್ಷಣ, ದ್ರುಪದರಾಯನ
ಪುರೋಹಿತನ ದೌತ್ಯ, ಸಂಜಯನ ದೌತ್ಯ.**

ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಬಂದ ಪಾಡನ್ನು ನೋಡಿ ಭೀಷ್ಮನು ಹಗಲಿರಳೂ ಮರುಗದನು. ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟವು ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಅವನು ಇದುವರೆಗೆ ಎಷ್ಟು ಅನಂದಪಟ್ಟನೋ ಈಗ ಅಷ್ಟು ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟನು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಯಾಗದ ಸೈಭವವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನಷ್ಟು ಅಹಲ್ಲದ ಪಟ್ಟನೋ ಆ ರಾಜಕುಮಾರರು ಅರಣ್ಯವಾಸಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಷ್ಟು ಅಷ್ಟು ದುಃಖಪಟ್ಟನು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ದುರ್ಯೋಧನರ ಸಾಪ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಗೃಹಜೈದ್ರವಾಯಿತು, ಆ ಗೃಹಜೈದ್ರದಿಂದ ಕುಲ ನಾಶವಾಗಿಯೇ ತೀರುವುದು ಭೀಮನಿಗೆ ಸ್ಮರಣೆಯಿಲ್ಲ, ಅರ್ಜುನನು ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿ, ಅವರಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ದುರ್ಯೋಧನನು ತಮಗೆ ಮಾಡಿದ ಅಪಮಾನವನ್ನೂ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಿರುವರಲ್ಲ. ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳಿಗೆ ಇದು ಕೇಡುಗಾಲ—ಎಂದೀ ಬಗೆಯಾಗಿ ಭೀಷ್ಮನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ತಿಳಿಳಿದನು.

ಇತ್ತ, ಪಾಂಡವರು ಅತಿ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳು ವನವಾಸ ಮಾಡಿದರು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಒಂದು ವರ್ಷಕಾಲ ಮತ್ಸ್ಯ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತಿ ಎರಾಟನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾತವಾಸ ಮಾಡುವಂತೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಒಂದು ದುರಾರೋಹವಾದ ಪರ್ವತ ಶಿಖರದ ಮೇಲಿದ್ದ ಒಂದು ಶಿವೋಪಾಸಕನ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಆಯುಧಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಗುಪ್ತವೇಷದಲ್ಲಿ ಎರಾಟನ ಅರಮನೆಗೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಹೆಸರುಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಲೊಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಕಂಕನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಎರಾಟರಾಜನಿಗೆ ಸಗಡೆಯಾಟದಲ್ಲಿ ಒಡನಾಡಿಯಾದನು,

ಭೀಮನು ಬಲ್ಲವನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಾಣಸಿಗನಾದನು ; ಅರ್ಜುನನು ಹೆಂಗಸಿನ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬೃಹನ್ನಳೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿಂದ ವಿರಾಟರಾಜನ ಮಗಳು ಉತ್ತರಗೆ ನೃತ್ಯ ಗೀತಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಲೊಪ್ಪಿಕೊಂಡನು , ನಕುಲನು ಗ್ರಂಥಿಕನೆಂಬ ಹೆಸರಿಂದ ವಿರಾಟನ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕಾಯುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಿಂತನು ; ಸಹದೇವನು ಗೊಲ್ಲನ ವೇಷವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅರಿಷ್ಟನೇಮಿ ಯೆಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡು ದನ ಕಾಯುವ ಕೆಲಸವನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ದ್ರೌಪದಿಯು ಸೈರಂಧ್ರಿಯೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಧರಿಸಿ ವಿರಾಟರಾಯನ ರಾಣಿಯಾದ ಸುಧೇಷ್ಠೆಯ ಚೇಟಿಯಾಗಿ ಪರಿಚರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡ ತೊಡಗಿದಳು.

ಆಜ್ಞಾತವಾಸದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಪಾಂಡವರು ಜನದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದರೂ ಬೀಳಬಹುದೆಂದಾಲೋಚಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವ ನಿಮಿತ್ತ ವಾಗಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ಜಲಸ್ಥಲ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಗೂಢಚಾರರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅವರು ನಾನಾ ವೇಷಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಊರೂರು ಗಳನ್ನೂ ಕೇರಿ ಕೇರಿಗಳನ್ನೂ ಬಳಸಿ ಅರಸಿಬಂದರೂ ಪಾಂಡವರ ಸುಳಿವನ್ನೇ ಕಾಣದೆ ಹತಾಶರಾಗಿ ಹಸ್ತಿನಾವುರಕ್ಕೆ ಮರಳಿದರು. ಮಹಾರಾಜ ದುರ್ಯೋಧನನು ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಪುಭೃತಿ ಮಂತ್ರಿ ವರ್ಗದಿಂದಲೂ ಭ್ರಾತೃ ವರ್ಗದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಒಡ್ಡೋಲಗದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚಾರರು ಬಂದು ಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತು ಇಂತೆಂದು ಬಿನ್ನಯಿಸಿದರು.—

“ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ ! ನಾವು ದುರವಗಾಹವಾದ ನಿಬಿಡಾರಣ್ಯ ಗಳನ್ನೂ ಉತ್ತಂಗ ಶೈಲ ಶಿಖರಗಳನ್ನೂ ದುಷ್ಟವೇಶ ದುರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಜನ ಸಮಾಕೀರ್ಣ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನೂ ವಿಚಿತ್ರ ಸೌಧಾಮಾಲೆಗಳಿಂದ ಪರಿ ವೃತವಾದ ರಾಜಧಾನಿ ಪುಭೃತಿ ಸಕಲ ಸ್ಥಲಗಳನ್ನೂ ಬಿಡದೆ ಬಳಸಿದೆವು , ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಅಲೆದು ಅರಸಿದರೂ ಪಾಂಡವರ ಸುಳಿವನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಯಾವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತುಹೋದರೋ, ಯಾವ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ವೇಷದಲ್ಲಿರುವರೋ ಒಂದೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಅಧವಾ, ಅವರು ಯಾವ ವಿಜನಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನರಿ ನಾಯಿಗಳ ಪಾಲಾದರೂ, ಕಾಣದೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹಗೆಗಳ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಮಡಿದರೂ, ಮತ್ತೇನಾದರೂ ತಿಳಿಯದು ನಾವು ವಿರಾಟರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದೆವು, ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪರಮ ಶತ್ರುವಾದ ಆ ರಾಜನ ಸೇನಾಪತಿ ಕೀಚಕನು ಯಾರೂ ಕಂಡು ಕೇಳದ ಗಂಧರ್ವರಿಂದ ಹತನಾದನೆಂದು ಕೇಳಿದೆವು, ಮುಂದೇನ ಮಾಡಬೇಕೋ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬೇಕು ”

ಮಹಾರಾಜ ದುರ್ಯೋಧನನು ಚಾರರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಳವಳ ಗೊಂಡು ಭೀಷ್ಮಾದಿಗಳ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ, ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಏನಮಾಡ ಬೇಕೋ ಆಲೋಚಿಸಿ ಹೇಳಿರಂದು ಕೇಳಿದನು. ಮಹಾಮತಿ ಭೀಷ್ಮನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ದುರ್ಯೋಧನರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಡು ಉಟ್ಟರೂ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ವಿರೋಧಿಯಲ್ಲ, ಅವನು ದುರ್ಯೋಧನನು ಕೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ಇಂತೆಂದು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟನು —

“ವತ್ಸ! ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಯಾವ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಅನಿಷ್ಟ ವಾಗುವ ಸಂಭವವಿದೆಯೋ ಆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಲೋಚನ ಹೇಳುವುದು ನಮ್ಮಂತಹವರ ಕಲಸವಲ್ಲ. ನಾನು ನಿಮ್ಮಿಲ್ಲರ ಶುಭವನ್ನು ಕೋರು ವಂತೆಯೇ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಪುಭೃತಿಗಳ ಶುಭವನ್ನೂ ಕೋರುತ್ತಿರುವೆನು. ಅಜ್ಞಾತವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಪಾಂಡವರು ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಮತ್ತೆ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನಿಬಿಡಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿರಲಿ ಎಂದು ನಾನೆಂದಿಗೂ ಕೋರೆನು ಈಗ ನಾನು ಹೇಳುವ ಮಾತು ಈಷ್ಯಾಮೂಲಕವಾದುದೂ ಅಲ್ಲ, ಅನ್ಯಾಯವೂ ಅಲ್ಲ ಯಾವನು ಸತ್ಯ ವ್ರತನೋ ಅವನು ಸಭಾಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಉಪದೇಶವನ್ನೇ ಮಾಡುವನು, ನಾನು ಯಥಾರ್ಥ ವನ್ನು ಹೇಳದೆಹೋದರೆ ಧರ್ಮ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗುವನು. ನೀನು ಯಾವಾಗ ಜಿಜ್ಞಾಸಮಾಡಿದರೂ ನಾನು ನನ್ನ ಮನೋಗತವನ್ನು ಮರೆಮಾಚದ ಸ್ವಷ್ಟಾಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಹೇಳದೆ ಬಿಡೆನು, ನಾನು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳು—ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಸತ್ಯ, ಧೃತಿ, ಕ್ಷಮೆ, ತೇಜಸ್ವಿತೆ, ಸರಳತೆ—ಇತ್ಯಾದಿ ಸದ್ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅದ್ವೀತಿಯನು,

ಅವನಿಗೆ ಸಮಾನರಲ್ಲಿ, ಅವನ ಪುಣ್ಯ ಬಲದಿಂದ, ಅವನು ಕಾಲಿಟ್ಟಲ್ಲಿ ಪಾಪ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗದು, ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವವರು ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನರಾಗಿ ಅನುದಿನವೂ ಸತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಧರ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಅನುಕ್ರಮವೂ ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವನು ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಅಮಂಗಳವನ್ನು ಕೋರನು.”

ಭೀಷ್ಮನು ಹೀಗೆಂದು ನುಡಿದು ಮೌನವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಲೆ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯ ಪ್ರಭೃತಿಗಳಾದ ವಯೋವೃದ್ಧರೂ ಧರ್ಮಾನುರಕ್ತರೂ ಅವನ ಸ್ಪಷ್ಟೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಅನುಮೋದಿಸಿದರು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ವಿರಾಟ ಸೇನಾಪತಿ ಕೀಚಕನು ಹತನಾದನೆಂಬ ವಾರ್ತೆಯಿಂದ ಉತ್ಸಾಹಗೊಂಡು ಕರ್ಣ ಪ್ರಭೃತಿಗಳ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ವೀರ ಪುರುಷರೊಡನೆ ವಿರಾಟನ ಗೋಧನ ಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಪಯಣಮಾಡಿದರು ಗೋಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಕೌರವ ಸೇನೆಯು ಬರುತ್ತಲೆ ವಿರಾಟ ಕುಮಾರನಾದ ಉತ್ತರನು ಸುಸಜ್ಜಿತ ಸೇನಾ ಸಮೇತನಾಗಿ ಗೋಧನ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಬೃಹನ್ನಳಾ ವೇಷಧಾರಿಯಾದ ಅರ್ಜುನನು ಉತ್ತರನ ಸಾರಥಿಯಾದನು ಆದರೆ ಉತ್ತರನು ಕೌರವ ವೀರರ ಮುಂದೆ ಹೆದರಿದುದನ್ನು ಕಂಡು ಅರ್ಜುನನು ಶಿವಿಾವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದ ಪುಸಿದ್ಧ ಗಾಂಡೀವವನ್ನೂ ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಬಂದು ಉತ್ತರನನ್ನು ಸಾರಥಿಯಾಗಿ ರೆಂದು ತಾನೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತನು ನಿಮಿಷ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೌರವ ಸೇನೆಯು ಗಾಂಡೀವಧರನಾದ ಅರ್ಜುನನ ಗುರುತುಹಿಡಿಯಿತು. ಭೀಷ್ಮನು ಅರ್ಜುನನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಮುಖ ಮಂಡಲವನ್ನೂ ಗಾಂಡೀವಕ್ಕೆ ತೊಡಿಸಿದ್ದ ನಿಶಿತ ಶರಚಾಲದ ಜೋಡಣೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಅವನೇ ಅರ್ಜುನನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಏಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನೂ ವಿಸ್ಮಯವನ್ನೂ ಪಟ್ಟನು. ವೀರನ ಗುಣವನ್ನು ವೀರನೇ ಬಲ್ಲನಾದುದರಿಂದ, ಕೌರವ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣರನ್ನು ಬಟ್ಟರೆ ಇನ್ನಾರೂ ಅರ್ಜುನನ ವೀರತ್ವವನ್ನೂ ಅಸ್ತ್ರ ಪುಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅನನ

ಕೌಶಲ ಮರ್ಮವನ್ನೂ ಬಲ್ಲವರಿರಲಿಲ್ಲ. ಅರ್ಜುನನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಜ್ಜಿತನಾಗಿ ಬಂದು ನಿಂತುದನ್ನು ಕಂಡು ಕೌರವರ ಪರಾಜಯವು ತಪ್ಪಿದುದಲ್ಲವೆಂದು ಭೀಷ್ಮನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಅಜ್ಞಾತವಾಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅರ್ಜುನನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು, ಸಂಕೇತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಸಾಂಡವರು ಮತ್ತೆ ಹನ್ನರಡು ವರ್ಷಗಳು ಅರಣ್ಯವಾಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು, ಎಂದೆಣಿಸಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ಹಿಗ್ಗಿದನು.

ಆಗ ಭೀಷ್ಮನು—“ಕುರುರಾಜ” ಪಾಂಡವರು ಆಡಿದಂತೆ ನಡೆಯುವರು, ದುರಾಸೆಯಿಲ್ಲದವರು, ಪರಮ ಧಾರ್ಮಿಕರು ಅವರು ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟರಾಗುವರೆಂದು ನಾನೆಂದಿಗೂ ನಂಬನು. ಅವರು ಅಜ್ಞಾತವಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷವಲ್ಲ, ವರ್ಷದಮೇಲೆ ಐದು ತಿಂಗಳು ಕಳೆದಿರುವರು. ಅರ್ಜುನನು ಅದನ್ನು ತಿಳಿದೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ, ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಕಪಟೋಪಾಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಭಿಲಾಷೆ ಇದ್ದಿದ್ದು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಪಟ ದ್ಯೂತದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಆಟವಾಡುವಂತೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತೊರೆಯಬಲ್ಲರು, ಅಸತ್ಯ ಪಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡರು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದನು. ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನೂ ಅರ್ಜುನನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪುಶಂಸೆಮಾಡಿದನು. ಆದರ ದುರ್ಯೋಧನನೂ ಕರ್ಣನೂ ಅರ್ಜುನನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತೃಣೀಕರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನೇ ದುರಾಗ್ರಹದಿಂದ ಪಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಭೀಷ್ಮನು ಕುರುರಾಜನ ಕಾರ್ಯಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನ ಎಪಕ್ಷ ಪಕ್ಷವಾಗಿಯೇ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕದನಕ್ಕೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದನು. ಭೀಷ್ಮನು ಎಣಿಸಿದ್ದಂತೆಯೇ ಅರ್ಜುನನು ಗೆದ್ದನು. ಕೌರವರು ಆಕಳುಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲಾರದೆ ಹತಾಶರಾಗಿ ಬಂದ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದರು.

ವಿರಾಟರಾಯನು ತನ್ನ ಮಗನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಅರ್ಜುನನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ ಗೋಧನ ರಕ್ಷಣೆಯಾದುದನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಆಹ್ಲಾದಪಟ್ಟನು. ಕೃಷ್ಣಾ ಸಮೇತರಾದ ಪಾಂಡವರ ಪೂರ್ವೋತ್ತರವು ತಿಳಿಯು

ಬರುತ್ತಲೆ ಅವನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯಿಲ್ಲವಾಯಿತು. ಆಗ ಅವನು ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಕೊಡುವ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ, ಅರ್ಜುನನು ಸಂವತ್ಸರಕಾಲ ವಿರಾಟ ಕುಮಾರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಶಿಷ್ಯಳಿಗೆ ಗುರುವಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿ ಇದ್ದಿತೋ ಗುರುವಿಗೂ ಶಿಷ್ಯಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯಿದ್ದಿತು ಈ ಬಗೆಯ ಸಂಬಂಧ ವನ್ನಾಲೋಚಿಸಿ ಅರ್ಜುನನು ಉತ್ತರೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಸೂಸಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂದನು, ಅದಕ್ಕೆ ವಿರಾಟನೂ ಒಪ್ಪಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಲು, ಆತನು ತನ್ನ ಸೋದರಳಿಯನಾದ ಅಭಿಮನ್ಯುವನ್ನು ಕರದುಕೊಂಡು ಸ್ವಜನ ಪರಿಜನ ಸಮೇತನಾಗಿ ವಿರಾಟನ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಬಂದನು. ಪಾಂಡವರ ಮಾವನಾದ ದ್ರುಪದ ರಾಯನೂ ತನ್ನ ಸ್ವಕೀಯರೂಡನೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು. ವಿರಾಟ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಅಭಿಮನ್ಯುವಿಗೂ ಉತ್ತರಗೂ ವಿವಾಹ ವಾಯಿತು.

ವಿವಾಹೋತ್ಸವ ಮುಗಿದ ಮಾರನೆಯದಿನ ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೆ ಮದುವೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ರಾಜರೆಲ್ಲರೂ ವಿರಾಟರಾಯನ ಸಭಾ ಭವನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರು. ಆ ರಾಜರ ಸಂಭಾಷಣೆಯೆಲ್ಲ ಮುಗಿದ ತರುವಾಯ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪಾಂಡವರ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಸ್ತಾವವನ್ನೇತ್ತಿದನು.

ಧರ್ಮರಾಯನು ಶಕುನಿಯ ಸಂಗಡ ಜೂಜಾಡಿ ಮೋಸಹೋಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ವನವಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಅಜ್ಞಾತವಾಸ ದಲ್ಲಿಯೂ ಪಟ್ಟ ಪಾಡುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಿ, ಕೃಷ್ಣನು ಇಂತೆಂದನು -
 “ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಧರ್ಮರಾಯ ದುರ್ಯೋಧನರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಯಾವುದು ಹಿತವೋ, ಕುರುಪಾಂಡವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಯಾವುದು ಧರ್ಮವೋ, ಯಾವುದು ವಿಹಿತವೋ, ಯಶಸ್ಕರವೂ ತಾವೆಲ್ಲರೂ ಯೋಚಿಸಿರಿ. ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಬರುವುದಾದರೆ ಧರ್ಮರಾಯನು ಸುರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಒಲ್ಲನು, ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಕುಂದಿಲ್ಲದಂತೆ ಒಂದು ಗ್ರಾಮದ ಯಾಜಮಾನ್ಯವು ಬಂದರೂ ಸಾಕೆನ್ನುವನು. ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ರಣದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಾರರು. ಆದರೂ

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಅವರ ಕ್ಷೇಮವನ್ನೇ ಕೋರುತ್ತಿರುವರು. ತಾವೆಲ್ಲರೂ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳ ದುರಾಸೆಯನ್ನೂ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಧರ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಅವರವರ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಆಲೋಚಿಸಿ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರಿ. ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಂಧಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಕೌರವರು ಉಳಿಯುವರು, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಶೂರರಾದ ಪಾಂಡವರು ಮಿತ್ರರೊಡನೆ ಸೇರಿ ಕೌರವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುವರು ಈ ಅರ್ಧವನ್ನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮಶೀಲನೂ ಕುಲೀನನೂ ಸಮರ್ಥನೂ ಆದ ಒಬ್ಬ ದೂತನನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವುದು ಆವಶ್ಯಕ ”

ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದ ಕೃಷ್ಣನ ಧರ್ಮಾರ್ಥಸಾಧಕ ವಾದ ಮಧುರ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಲರಾಮನು, ತಮ್ಮನ ಮಾತು ಧರ್ಮ ಸಮ್ಮತವಾದುದೆಂದು ಕೊಂಡಾಡಿದರೂ ಧರ್ಮರಾಯನು ತಾನಾಗಲಿ ಶಕುನಿಯ ಸಂಗಡ ಜೂಜಾಡಿ ಸೂತಿಯಲ್ಲಿ ಶಕುನಿಯ ಅಪರಾಧವೇನು? ಎಂದು ಧರ್ಮರಾಯನನ್ನು ಮೂದಲಿಸಿ ದುರ್ಯೋಧನನಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕಡೆಗೆ, “ಸಂಧಿಯಿಂದ ಒರುವ ಅರ್ಧವೇ ಅರ್ಧವು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಒರುವ ಅರ್ಧವು ಅರ್ಧವೇ ಅಲ್ಲ” ಎಂದು ನುಡಿದು ಕೃಷ್ಣನ ಮಾತನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ಸಾತ್ಯಕಿಯೆದ್ದು ಬಲರಾಮನಾಡಿದ ಮಾತನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತ—“ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ಇರುವಂತೆಯೇ ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಒರುವ ಮಾತೂ ಇರುವುದು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆಯೇ ನಿನ್ನ ಮಾತು. ಒಂದೇ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಬಲಶಾಲಿಗಳೂ ಹುಟ್ಟುವರು, ಪಂದೆಗಳೂ ಹುಟ್ಟುವರು ನೀನು ಪಂದೆ, ನೀನಾಡಿದ ಮಾತಿಗೆ ನನಗೆ ಕೋಪವಿಲ್ಲ, ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಿರುವರಲ್ಲಾ ಎಂದು ನನಗೆ ಕೋಪ. ಧರ್ಮರಾಯನಮೇಲೆ ದೋಷಲೇಶವನ್ನಾದರೂ ಈ ಸಭೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಹೇಳುವಷ್ಟು ಧೈರ್ಯವು ನಿನಗೆಲ್ಲಿದೆ ಬಂದಿತು? ಇಂತಹ ಮಾತನ್ನಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಈ ಸಭೆಗೆ ಹೇಗೆ

ಬಿಟ್ಟರು ? ಖೂಳ ಶಕುನಿಯು ಕಪಟವನ್ನರಿಯದ ಧರ್ಮರಾಯನನ್ನು ದ್ಯೂತದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. ಪಂತವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಧರ್ಮರಾಯನು ತಪ್ಪದೆ ನಡೆದನು. ಈಗ ಅವನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೇಳುವುದು ಅನ್ಯಾಯವೇ ? ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳಿಗೆ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣಾದಿಗಳು ಎಷ್ಟೋ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಅವರ ಪೈತೃಕ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿರೆಂದು ಎಷ್ಟು ಬೇಡಿದರೂ ಅವರು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಬಾಣದಿಂದ ಬೇಡು ವುದೇ ಸರಿಯೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುವುದು. ನಮ್ಮನ್ನು ಕೂಲ್ಲಬಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೂಲ್ಲುವುದು ಅಧರ್ಮವಲ್ಲ. ಅಂತಹವರನ್ನು ಯಾಚಿ ಸುವುದು ಅಧರ್ಮವು, ಅಕೀರ್ತಿಕರವು ಇಂದು ಧರ್ಮರಾಯನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವು ಒರಬೇಕು, ಇಲ್ಲವೆ, ಶತ್ರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ರಣದಲ್ಲಿ ಹತರಾಗ ಬೇಕು ” ಎಂದನು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧ ದ್ರುಪದರಾಯನು ಸಾತ್ಯಕಿಯ ಮಾತನ್ನು ಮೋಷಿಸುತ್ತ—“ ಮಹಾ ಬಾಹುವೇ ! ನೀನು ಹೇಳುವುದೇ ಸರಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವನಲ್ಲ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಮಗನ ಮಾತನ್ನು ಮಾರುವನಲ್ಲ ಭೀಷ್ಮದ್ರೋಣರು ಅವರ ಹಂಗಿಗೂಳಿಗಾಗಿ ಅವರು ಆಡಿದಂತೆ ಆಡುವರು ಕರ್ಣ ಶಕುನಿ ಗಳು ಮೂರ್ಖರು. ಅವರೂ ಅವರ ಜಾಡೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವರು ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಬಲದೇವನ ಮಾತು ಸರಿಹೋಗದು ಮೃದು ವಾಕ್ಯವನ್ನಾಡಿ ದರೆ ಆ ಪಾಪಾತ್ಮ ದುರ್ಯೋಧನನು ಆಡಿದವರನ್ನು ಅಶಕ್ತರೆನ್ನುವನು ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಯುದ್ಧ ಸನ್ನಾಹವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕ ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರ ರಾಜರನ್ನು ಸೇನಾ ಸಮೇತರಾಗಿ ಬರಹೇಳಲು ದೂತರನ್ನು ಕಳುಹಿಸೋಣ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಬಳಿಗೆ ನನ್ನ ಪುರೋಹಿತನನ್ನು ದೂತ ನನ್ನಾಗಿ ಕಳುಹಿಸುವನು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ದುರ್ಯೋ ಧನರಿಗೂ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಎದುರಾದಿಗಳಿಗೂ ನಮ್ಮ ಸಂದೇಶವನ್ನು ತಿಳಿಸಲಿ ” ಎಂದನು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದ್ರುಪದರಾಯನಾಡಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೂಂಡಾಡಿ—
“ತಾವು ಆಡಿದ ಮಾತು ತಮಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಯೂ ಬಲಶಾಲಿಗಳಾದ

ಪಾಂಡವರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಸುನೀತಿಯನ್ನು ಬಯಸುವರಾದ ನಾವು ತಾವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ ಕರ್ತವ್ಯ. ಆದರ ಕುರುಪಾಂಡವರು ಅವರವರೊಳಗೆ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ನಡದುಕೊಂಡರೂ, ಬಂಧುತ್ವದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಸಮಾನರು. ತಾವೂ ನಾವೂ ವಿವಾಹಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಂದವರು ವಿವಾಹವಾಯಿತು. ಸಂತೋಷವಾಗಿ ನಾವು ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಹೊರಡೋಣ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೂ ತಾವು ವೃದ್ಧತಮರು ! ನಾವೆಲ್ಲರೂ ತಮಗೆ ಶಿಷ್ಯರ ಹಾಗೆ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ತಮ್ಮನ್ನು ಮಾನ್ಯರೆಂದೆಣಿಸಿರುವನು, ದ್ರೋಣ ಕೃಪಾಚಾರ್ಯರಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಮಿತ್ರರು ಪಾಂಡವರ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೌರವರ ಬಳಿಗೆ ತಾವು ದೂತನನ್ನು ಕಳುಹಿಸ ಬೇಕೆಂಬುದೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕುರುರಾಯನು ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕುರುಪಾಂಡವರಿಗಿರುವ ಭ್ರಾತೃಭಾವಕ್ಕೆ ಕುಂದುಬಾರದಿರುವುದು ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ದುರ್ಯೋಧನನು ಬೆರತು ಬುದ್ಧಿಹೀನನಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯರೊಡನೆ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ, ಮೊದಲು ಇತರ ರಾಜರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ, ಅಮೇಲೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಬರಹೇಳಿರಿ ಆಗ ಮಂದಬುದ್ಧಿ ದುರ್ಯೋಧನನೂ ಅವನ ಅಮಾತ್ಯರೂ ಬಂಧು ಬಳಗವೂ ಅರ್ಜುನನ ಗಾಂಡೀವದಿಂದ ಹತರಾಗದೆ ಹೋಗಿರು ” ಎಂದನು.

ತರುವಾಯ, ಕೃಷ್ಣನು ವಿರಾಟರಾಯನ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ದ್ವಾರಕಾಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಪಯಣಮಾಡಿದನು ಮದುವೆಗಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದವರಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ತೆರಳಿದರು ಆಗ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೂ ವಿರಾಟನೂ ಯುದ್ಧಸನ್ನಾಹವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿ ಮಿತ್ರರಾಜರ ಸಾಹಾಯ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದೂತರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಅವರು ಕೋರಿದ ರಾಜರೆಲ್ಲರೂ ಸೇನಾ ಸಮೇತರಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರಿದರು ಪಾಂಡವರು ಯುದ್ಧಸನ್ನಾಹ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮಿತ್ರ ರಾಜರನ್ನೂ ಸೇನಾ ಸಮೇತರನ್ನಾಗಿ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡರು. ದ್ರುಪದರಾಯನು, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ

ಆಡತಕ್ಕ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನ ಪುರೋಹಿತನಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ನೀತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ಬಲ್ಲ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಶಿಷ್ಯರೊಡಗೂಡಿ ಪಾಂಡವರ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದನು.

ಇತ್ತು ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನ ದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೊರಟನು ಆ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಿ ದುರ್ಯೋಧನನೂ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕಾಣುವ ಸಲುವಾಗಿ ಹೊರಟನು. ಇಬ್ಬರೂ ಏಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದ್ವಾರಕಾ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸೇರಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೋಡಹೋದರು ಕೃಷ್ಣನು ನಿದ್ದೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಾಗಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ಅವನ ತಲೆಯ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅರ್ಜುನನು ಅವನ ಕಾಲ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕುಳಿತರು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗುತ್ತಲೆ ಕೃಷ್ಣನು ಮೊದಲು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ನೋಡಿ ಆಮೇಲೆ ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ನೋಡಿದನು ಕೃಷ್ಣನು ಅವರಿಬ್ಬರ ಯೋಗ ಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಬಂದ ಕಾರ್ಯವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದನು ದುರ್ಯೋಧನನು “ಈಗ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಸಾಹಾಯ್ಯವನ್ನು ಬೇಡಲು ಬಂದೆನು” ಎಂದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣನು—“ನನಗೆ ಸಖ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸಮ ಆದರೆ ಚಿಕ್ಕವನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಕೇಳುವುದು ಧರ್ಮವಾದುದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವೆನು” ಎಂದು ನುಡಿದು, “ಅರ್ಜುನ! ರಣ ಪಟುವಾಗಿರುವ ನನ್ನ ನಾರಾಯಣೀ ಸೇನೆಯು ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ನಾನು ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸೆನು, ಯುದ್ಧಮಾಡೆನು ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಸೇನೆಯು ಬೇಕೊ ನಾನು ಬೇಕೊ? ಹೇಳು” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಆಗ ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣ ಬಲವೇ ಬಲವೆಂದು ಕೃಷ್ಣನನ್ನೂ, ದುರ್ಯೋಧನನು ಸೇನಾ ಬಲವನ್ನು ನಚ್ಚಿ ಅವನ ದೊಡ್ಡ ದಂಡನ್ನೂ ವರಿಸಿ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದರು. ಅಹಂಕಾರಶೂನ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನು ಕೇಳಿಕೊಂಡಂತೆ, ಅವನ ಸಾರಥಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪಿದನು.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಮಿತ್ರ ರಾಜರಲ್ಲಿರೂ ಸೇನಾ ಸಮ್ಮೇತರಾಗಿ ಉಪಪ್ಲವ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ದುರ್ಯೋಧನನ ಮಿತ್ರ ರಾಜರು ತಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳೊಡನೆ ಹಸ್ತಿನಾಪುರದಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಿಳಿದರು.

ಇತ್ತ, ದ್ರುಪದರಾಯನ ಪುರೋಹಿತನು ಹಸ್ತಿನಾಪುರವನ್ನು ಸೇರಿ, ರಾಜಸಭೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಭೀಷ್ಮ ವಿದುರರಿಂದ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದು, ಕುಶಲ ಪುಶ್ಕಗೃಹದ ಬಳಿಕ, ಸಮಸ್ತ ಸೇನಾ ನಾಯಕರ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದ್ರುಪದರಾಯನು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ ಮಾತನ್ನು ಇಂತೆಂದು ಅರಿಕಮಾಡಿದನು —

“ ಮಹಾ ಬಾಹುಗಳಿರಾ! ತಾವೆಲ್ಲರೂ ಸನಾತನ ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳೂ ಪಾಂಡುವಿನ ಮಕ್ಕಳೂ ಪಿತೃರ್ಜಿತ ಧನದಲ್ಲಿ ಸಮಭಾಗಸ್ಥರು. ಈ ಧನವನ್ನೆಲ್ಲ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವರು, ಪಾಂಡುವಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅವರ ಭಾಗವು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮಹಾತ್ಮರನ್ನು ನಾಯುಗೊಳಿಸುವವರಗೂ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರರು ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು, ಆಯುಃಶೇಷವಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರು ಉಳಿದುಕೊಂಡರು. ಮೇಲಾಗಿ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಬಾಹುಬಲದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೂಡ ಆ ಕ್ಷುದ್ರ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ಶಕುನಿಯ ಸಾಹಾಯ್ಯದಿಂದ ಮೋಸಮಾಡಿ ಅಪಹರಿಸಿದರು. ಪಾಂಡವ ವೀರರು ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಅವಮಾನಗಳನ್ನೂ ಅರಣ್ಯವಾಸಾದಿ ನಾನಾ ಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಕುರುಪುಂಗವರೇ! ಹಿಂದೆ ಆದುದಾಯಿತೆಂದು ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರರ ಕಿಲ್ಬಿಷಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆತು, ಪಾಂಡವರು ಸಂಧಿಯನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವರು. ಯುದ್ಧಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ಅವು ಒಪ್ಪತಕ್ಕವಲ್ಲ. ಸುಹೃಜ್ಞನರಾದ ನೀವು ಪಾಂಡವರ ನಡತೆಯನ್ನೂ ದುರ್ಯೋಧನನ ನಡತೆಯನ್ನೂ ಪರ्याಲೋಚಿಸಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಂಧಿಗೊಪ್ಪಿಸಬೇಕು. ಪಾಂಡವರು ವೀರರಾದರೂ ಕೌರವರೊಡನೆ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಬಯಸರು. ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯಾಗದಂತೆಯೇ, ಪ್ರಾಣಿ ನಾಶವಾಗದಂತೆಯೇ, ಅವರು ತಮ್ಮ

ಭಾಗವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದಿರುವರು. ಪಾಂಡವರ ವಿಫುಲ ಸೇನೆ, ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರತಾಪ, ಕೃಷ್ಣನ ಬುದ್ಧಿ—ಇವುಗಳ ಮುಂದೆ ಕಾಳೆಗಳಿಗೆ ನಿಲ್ಲ ಬಲ್ಲ ಧೀರರುಂಟೆ? ಕೌರವರೇ! ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದುದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಿಸಿಬಿಡಿರಿ, ಈ ಸಮಯವನ್ನು ಬಿಡಬೇಡಿರಿ ”

ಪ್ರಾಚ್ಯನಾದ ಭೀಷ್ಮನು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಕೇಳಿ—“ಕೃಷ್ಣೆಯ ಸಹಿತವಾಗಿ ಸರ್ವರೂ ಕ್ಷೇಮವಾಗಿರುವುದು ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿ, ಅವರು ಸಾಹಾಯ್ಯ ಸಂಪನ್ನರಾಗಿರುವುದೂ ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿ, ಅವರು ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದೂ ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯವೇ, ಅವರು ಯುದ್ಧಾಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಂಧಿಯನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿರುವುದೂ ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯವೇ ನೀವು ಹೇಳುವುದೆಲ್ಲವೂ ಸತ್ಯವೇ ಆದರೂ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ವಾಕ್ಯ ಅತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ತೋರುವುದು ನೀವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸ್ವಭಾವ ವಶವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ ಅದು ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ, ಪಾಂಡವರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೇಳುವುದೇನೋ ನ್ಯಾಯ, ಅವರು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು, ಅಜ್ಞಾತವಾಸದಲ್ಲಿ ಪಡಲಾರದ ಪಾಡು ಪಟ್ಟರು, ಅವರು ಆಡಿದಂತೆ ನಡೆದರು ಈಗ ಅವರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಣುಮಾತ್ರವೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾದ ಅರ್ಜುನನು ಬಲಶಾಲಿಯೆಂಬುದಕ್ಕೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲ ಬಲ್ಲ ಮಲ್ಲರು ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಇರರು. ಉಳಿದವರ ಮಾತು ಹೋಗಲಿ, ದೇವೇಂದ್ರನು ಕೂಡ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಲಾರನು” ಎಂದು ಪುರೋಹಿತನ ಮಾತನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿದನು.

ಹೀಗೆ ಭೀಷ್ಮನು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದುದನ್ನು ದುಠಾತ್ಮನಾದ ಕರ್ಣನು ಕೇಳಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಅವನ ಮಾತಿಗೆ ಅಡ್ಡಬಂದು—“ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ! ನೀನು ಹೇಳಿದುದು ಯಾರಿಗೆ ತಾನೆ ತಿಳಿಯದು?

ಹಾಡಿದುದನ್ನೇ ಹಾಡುತ್ತೀಯೆ ಧರ್ಮರಾಯನು ದೂತದಲ್ಲಿ ಸೋತು ವಸವಾಸವನ್ನೂ ಅಜ್ಞಾತವಾಸವನ್ನೂ ಮಾಡಲೊಪ್ಪಿಕೊಂಡನು, ಒಪ್ಪಂದದ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆಯದೆ ಅವನು ಅನ್ಯರ ಬಲವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮೂರ್ಖನೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಪೃತ್ಯಕ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ, ಅವನು ಬೆದರಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ದುರ್ಯೋಧನನು ಒಂದಡಿಯ ನೆಲವನ್ನೂ ಕೊಡನು, ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಬೇಡಿದರ ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನಾದರೂ ಕೊಡಬಲ್ಲನು ಅವರು ತಾತ ಮುತ್ತಾತಂದಿರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದಲ್ಲಿ ವಸವಾಸಕಾಲವು ಪೂರೈಸಲಿ, ಆಮೇಲೆ ಬೇಕಾದರೆ ಅವರು ಬಂದು ದುರ್ಯೋಧನನ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತ ವಾಗರಲಿ” ಎಂದು ನುಡಿದನು

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೀಷ್ಮಸುತಾಮಹನು—“ಕರ್ಣ! ಸುಮ್ಮನೆ ಏಕೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತೀಯೆ? ಅರ್ಜುನನು ಒಬ್ಬನೇ ಆರ್ವರು ರಥಿಕರನ್ನು ಒಡಿದು ಕಡವಿದಾಗ ನೀನಲ್ಲಿದ್ದೆ? ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಯದೆ ಹೋದರ ದುರ್ಯೋಧನನು ತನ್ನ ಅಮಾತ್ಯ ರೊಡನೆ ನಾಶವಾಗುವುದೇನೋ ಸತ್ಯ” ಎಂದು ನುಡಿದು ಪುರೋ ಹಿತನು ನ್ಯಾಯ ಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಆಡಿದ ಮಾತನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿ, ಅವನು ಅಸಂಗತವಾಗಿ ಆಡಿದ ಸಿಷ್ಕುರ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿ, ತನ್ನ ಮಾತಿಗ ಅಡ್ಡಬಂದು ದೂತನನ್ನೂ ತನ್ನನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿದ ಕರ್ಣನ ಪೊಳ್ಳು ಮಾತನ್ನು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಎತ್ತಿಹಾಕಿದನು

ಆಗ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಕರ್ಣನನ್ನು ಜರೆದು, ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಸಂತೈಸಿ—“ಭೀಷ್ಮನಾಡಿದ ಮಾತು ನಮಗೂ ಪಾಂಡವರಿಗೂ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ, ಲೋಕಕ್ಕೂ ಹಿತಕರವಾದುದು, ನಾನು ಆಲೋ ಚಿಸಿ ಸಂಜಯನನ್ನು ಪಾಂಡವರ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವೆನು, ನೀವು ಊರಿಗ ಪಯಣ ಮಾಡಬಹುದು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟನು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಸಂಜಯನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ—
“ಸಂಜಯ! ಪಾಂಡವರು ಉಪಪ್ಲವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯ ಮಾಡಿರುವರು,

ಅವರು ನಮ್ಮಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಹಿಂಸೆಪಟ್ಟರು ; ಅವಮಾನವನ್ನೂ ಪಟ್ಟರು, ಆದರೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧವಿಡದೆ ಶಾಂತರಾಗಿರುವರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸ್ವಬಲದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದರು ; ಆದರೂ ನನಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗಿಯೇ ಇರುವರು. ದುರ್ಯೋಧನನೂ ಅವನಿಗಿಂತ ಅಲ್ಪನಾದ ಕರ್ಣನೂ ಅವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವರೇ ಹೊರತು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಅವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸರು. ದುರ್ಯೋಧನನು ಅವರ ಭಾಗವನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಶಕ್ಯವೆಂದೆಣಿಸುತ್ತಾನೆ , ಇದೊಂದು ಬಯಲಾಸೆಯುದ್ದಕ್ಕೇ ಮುಂದೆಯೇ ಅವರ ಭಾಗವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದು ಲೇಸು ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಸಾರಥಿಯಾಗುವನೆಂದು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗದಿರುವುದೇ ಮಂದಬುದ್ಧಿ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವು ಭೀಮಾರ್ಜುನರೂ ನಕುಲಸಹದೇವರೂ ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲ, ಆದರೂ ನಾನು ಧರ್ಮರಾಯನಿಗೆ ಹೆದರುವಷ್ಟು ಭೀಮಾರ್ಜುನರಿಗೂ, ಕಡೆಗೆ, ಕೃಷ್ಣನಿಗೂ ಹೆದರನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಧರ್ಮಿಷ್ಠನು, ಮಹಾತಪಸ್ವಿ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಿಷ್ಠನು, ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅವನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ನೆರವೇರುವುದು ಸಂಜಯ ! ನೀನು ಬೇಗ ಹೊರಡು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನೂ ಕೃಷ್ಣನನ್ನೂ ಕಂಡು ಪಾಂಡವರ ಸಂಗಡ ನಾನು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಬಯಸುವೆನೆಂದು ತಿಳಿಸು ಭರತ ಕುಲಕ್ಕೆ ಹಿತವಾಗುವಂತೆ ಯಾರಾರಿಗೆ ಯಾವ ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿನೇನು ಹೇಳುವುದು ಉಚಿತವೋ ಅದಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳು ” ಎಂದನು

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗ್ಗೆ ಸಂಜಯನು ಉಪಪ್ಲವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕುರುರಾಯನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸಲು, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಇಂತೆಂದು ನುಡಿದನು — “ ಸಂಜಯ ! ನಾನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವೆನೆಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ. ಯುದ್ಧವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಯುದ್ಧವಾಗದಿರುವುದು ಲೇಸು ಮನುಷ್ಯನು ಶ್ರಮಪಡದೆಯೇ ಕೃತಾರ್ಥನಾಗುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅವನು ಸುಲಭವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡನು , ಇನ್ನು, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನೆ ? ಕುಂತಿಯ ಮಕ್ಕಳು ಸುಖವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವುದೇನೋ ವಿಟ. ಆದರೆ ಅವರು ಮಾಡುವ

ಕಾರ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಧರ್ಮಯುಕ್ತವಾದುದು, ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಿತಕರವಾದುದು. ಅವರು ಕೇವಲ ಧರ್ಮ ಸಮ್ಮತವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಆಶಿಸುವರೇಹೊರತು ಬರಿಯ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸುವರಲ್ಲ. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಹಾಂತವಾದ ಭೋಗವನ್ನು ನೋಡು, ನಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನೂ ನೋಡು. ಆಸೆಯಿರುವಲ್ಲಿ ಸುಖವು ಬರುವುದೇ? ಅಷ್ಟು ಐಶ್ವರ್ಯವಿದ್ದರೂ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಏಕೆ ಗೋಳಿಡುತ್ತಾನೆ? ಅವನು ಮೂರ್ಖನಾದ ಮಗನ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಯಾವಾಗ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಎದುರನ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಕೇಳದೆ ಹೋದನೋ, ಆಗಲೇ ಕೌರವರು ಕೆಟ್ಟರು ಈಗ ಅರ್ಥಲುಬ್ಧನಾದ ದುರ್ಯೋಧನನ ಮಂತ್ರಿಗಳು, ದುಃಶಾಸನ ಕರ್ಣ ಶಕುನಿಗಳೆಂಬ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳು ತಾನೆ? ಇನ್ನು, ಕೌರವರಿಗೆ ಕ್ಷೇಮವೆಲ್ಲಿಯದು? ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನೂ ಅವನ ಮಗನೂ ನಿಷ್ಕುಂಟಕವಾದ ಪೃಥ್ವೀಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಆಸೆಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸರ್ವಸ್ವವೂ ತಮ್ಮದೇ ಎನ್ನುವ ಲುಬ್ಧರಿಗೆ ನಿಷ್ಕುಂಟಕ ರಾಜ್ಯವಾಗಲಿ, ಶಾಂತಿಯಾಗಲಿ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರುವುದು? ದುರ್ಯೋಧನನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಿದನೋ ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯುವುದು. ನಾನು ಹೇಳಬೇಕು? ಅವನು ಪಾಂಡವರದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದೆಣಿಸುತ್ತಾನೆ ಸಂಜಯ! ಸಿಂಹ ಶಾರ್ದೂಲಗಳಂತಿರುವ ಭೀಮಾರ್ಜುನರೂ ನಕುಲ ಸಹದೇವರೂ ಜೀವಿಸಿರುವವರಗೂ ಇಂದ್ರನು ಕೂಡ ನಮ್ಮ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ ಸಾಹಸ ಮಾಡನು. ನಾವು ಪಟ್ಟ ಕ್ಲೇಶವನ್ನೂ ನೀನು ಬಲ್ಲೆ, ನಾವು ದುರ್ಯೋಧನನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಂಡೆವೋ ಅದನ್ನೂ ಬಲ್ಲೆ. ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ನನಗಿರುವ ಗೌರವದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವೆನು. ಈಗಲೂ ಅವರು ಪೂರ್ವದಂತೆಯೇ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವರು ಆದರೂ ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಆಗಲಿ, ಭರತಕುಲಾಗ್ರಣಿಯಾದ ಸುರ್ಯೋಧನನು ನನ್ನ ಇಂದ್ರಪುಸ್ಕವನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಡಲಿ.”

ಆ ಮಾತಿಗೆ ಸಂಜಯನು—“ಪಾಂಡವ ನೀನು ಧರ್ಮನಿಷ್ಠನೆಂಬುದು ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ಬಲ್ಲುದು. ಈಗ ನಾನು ಕಣ್ಣಿಂದ

ನೋಡುತ್ತಿರುವೆನು ಎಲೈ ಅಜಾತಶತ್ರುವೇ! ಕೌರವರು ನಿನ್ನ ಭಾಗವನ್ನು ಕೂಡದೆ ಹೋದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ನೀನು ಅವರ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗದಿರು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಭಿಕ್ಷಾಟನವೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುವುದು. ನೀನು ಪ್ರಾಜ್ಞನು, ಧರ್ಮಿಷ್ಠನು, ಈವರಗೂ ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಗಳಿಗೆ ವಶನಾಗಿ ಯಾವ ಪಾಪ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ, ಈಗ ನೀನೇಕ ಅಂತಹ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುತ್ತೀಯೆ? ಸೈರಣಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊ ನೀನು ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣರು ಮೊದಲಾದ ಪಿರಿಯರೂ ನಂಟರೂ ಇಷ್ಟರೂ ಹತರಾಗರೆ? ಅವರಲ್ಲರೂ ಹೋದಮೇಲೆ ಸಾಗರಾಂತ ಪೃಥ್ವಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆದ್ದರೂ ನಿನಗೇನು ಸುಖ? ಯುದ್ಧದಿಂದ ಘೋರ ನರಹತ್ಯವಾಗುವುದು ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸು. ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡೆಂದು ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಡಿಸಿದರೆ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಅವರಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಹೊರಟು ಹೋಗು” ಎಂದು ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಂದಿಸಿ ಕ್ಷಾಂತಿಯನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿದನು

ಧರ್ಮರಾಯನು—“ ಸಂಜಯ! ಧರ್ಮವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ನೀನು ಹೇಳುವುದು ಸತ್ಯವೇ ಸರಿ, ಆದರೂ ಯಾವುದು ಧರ್ಮವೋ ಯಾವುದು ಅಧರ್ಮವೋ ಎಲ್ಲ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಯುವುದು ಕಷ್ಟ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆಯಾ ವರ್ಣದವರು ಅವರವರ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು ಆದರೆ ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಗಳು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗುವುದು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡುವರೂ ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಪಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡುವರೂ ಇಬ್ಬರೂ ಮೂರ್ಖರ ಸಂಜಯ! ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಧನವಿದ್ದರೂ ನಾನು ಅದನ್ನು ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಲು ಆಶಿಸುವನಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇಕೆ? ಕೃಷ್ಣನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವನು. ಅವನು ಧರ್ಮೇಶ್ವರನು, ಕುಶಲನು, ನೀತಿ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಲ್ಲವನು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುವನು. ಅವನನ್ನು ಕೇಳೋಣ, ನಾನು ಸಾಮೋಪಾಯಕ್ಕೊಡಂಬಡದಿದ್ದರೆ ನಿದ್ರೆನಾಗುವೆನು, ಯುದ್ಧಮಾಡ

ಲೊಡಂಬಡದಿದ್ದರೆ ಸ್ವಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟನಾಗುವೆನು, ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಸಕ್ಕವಾವುದು? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಲಿ. ಅನೇಕ ರಾಜಾಧಿರಾಜರು ಅವನ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಮಿತ್ರರನ್ನು ಸಂತೋಷ ಪಡಿಸಿರುವರು ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗಿಂತ ಸಮರ್ಥರಿಲ್ಲ, ಅವನು ನಮಗೆ ಪ್ರಿಯನು, ಉಭಯ ಸಕ್ಕಕ್ಕೂ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರುವನು, ಅವನ ಮಾತನ್ನು ನಾನೆಂದಿಗೂ ಮೀರಿಸು" ಎಂದನು

ಆ ಮಾತಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ಇಂತೆಂದನು — “ಸಂಜಯ! ನಾನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಏನಾಶವನ್ನೆಂದಿಗೂ ಕೋರನು, ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವರು ಐಶ್ವರ್ಯವಂತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪಡೆಯಲೆಂದೂ ಕೋರುವನು, ಸೂತ! ಹಾಗೆಯೇ ಬಹುವುತ್ರವಂತನಾದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಬಯಸುವನು ಸಂಧಿಯ ಮಾತನ್ನು ಜಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯಾವುದನ್ನೂ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳನು ಸಂಧಿಯು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರರಾಯನಿಗೆ ಇಷ್ಟವೆಂದು ನೀನು ಹೇಳುತ್ತೀಯ, ಅದು ಪಾಂಡವರಿಗೂ ಇಷ್ಟವೇ ಸಂಜಯ! ಇನ್ನು ಪಾಂಡುಪುತ್ರನ ಶವೋಗುಣಕ್ಕಿಂತಲೇ? ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನೂ ಅವನ ಮಕ್ಕಳೂ ದುರಾಸಯುಳ್ಳವರು, ಇನ್ನು ಕಲಹವಾಗದಿರುವುದು ಹೇಗೆ? ಧರ್ಮರಾಯನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ದೋಷವ? ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣದವರೂ ತಂತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅಧರ್ಮವ? ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಈ ಲೋಕ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾದರೂ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳ ಸಲುವಾಗಿ ನೀನು ಸಕ್ಕಸಾತ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಯುದ್ಧವು ಕೂಡದೆನ್ನುವುದು ಸರಿಯ? ಕೌರವರ ವಧೆಯನ್ನು ಜಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದಾದರೂ ಅವರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದಾದರೆ ಅವರು ಆ ಉಪಾಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸದೆ ಹೋಗರು. ಅದರಿಂದ ಧರ್ಮವೂ ಉಳಿಯುವುದು, ಪುಣ್ಯವೂ ಬರುವುದು. ಅಂತಹ ಉಪಾಯವು ಇಲ್ಲದ ಸಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಅದರಿಂದ

ಮರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ, ಅದೂ ಶ್ಲಾಘ್ಯವೇ. ಒಳ್ಳೆಯದು, ನೀನು ಸಾಮಾನ್ಯರೊಂದೇ ಒಪ್ಪತಕ್ಕದ್ದು ಎನ್ನುವೆಯೋ? ಹಾಗಾದರೆ, ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದು ಧರ್ಮತಂತ್ರವೋ, ಯುದ್ಧ ಮಾಡದಿರುವುದು ಧರ್ಮತಂತ್ರವೋ ಹೇಳು. ನೀನು ಮೊದಲು ಚಾರ್ತುರ್ವರ್ಣ್ಯ ಸಂವಿಭಾಗವನ್ನೂ ಆಯಾ ವರ್ಣದ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ ಆಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಬಂದಂತೆ ಪಾಂಡವರನ್ನು ದೂಷಿಸು, ಇಲ್ಲವೆ ಭೂಷಿಸು. ಧರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರಜಾರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವುದೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮ. ಯಾವಾಗ ರಾಜರು ಬಲಿಷ್ಠರಾಗಿ ಅನ್ಯರ ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೆ ಆಸೆಬಿದ್ದು ಸರಹಿಂಸಕರಾಗುವರೋ ಆಗ ರಾಜರಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಯುದ್ಧವು ಅವಶ್ಯಂಭಾವಿ ಆಗ ಅಸ್ತು ಶಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿರ್ಮಿತವಾಗುವುವು. ಕೌರವರು ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದುದರಿಂದ ಈಗ ಆ ಅನಿಷ್ಟವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನೂ ಅವನ ಮಗನೂ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಸಲ್ಲತಕ್ಕುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸಿರುವರು. ದುರ್ಯೋಧನನು ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿರುವನು. ಕೌರವರೆಲ್ಲರೂ ಅವನ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವರು. ಸಂಜಯ! ಯಾರೂ ಕಾಣದಂತೆ ಧನವನ್ನು ಹೊತ್ತುಹಾಕುವ ಕಳ್ಳನೂ, ಎಲ್ಲರೂ ಕಾಣುವಂತೆ ಹಗಲೇ ಬಟ್ಟಿನಿಂದ ಧನವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ ಕಳ್ಳನೂ ಇಬ್ಬರೂ ಅಪರಾಧಿಗಳೇ, ಇಬ್ಬರೂ ದಂಡನೆಗೆ ಅರ್ಹರೇ ಅವರನ್ನು ದಂಡಿಸುವುದು ಪುಣ್ಯವೇ ಹೊರತು ಪಾಪವಲ್ಲ. ಅವರ ಕಡಿಮೆ ಏನು? ದುರ್ಯೋಧನನ ಹೆಚ್ಚೇನು? ಆ ಮೂರ್ಖನು ಪಾಂಡವರ ಸೊತ್ತನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿರುವನು ಪರರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅನ್ಯಾಕ್ರಾಂತವಾದ ತಮ್ಮ ಪೈತೃಕ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಪಾಪವೇ? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಸಾಯುವುದೂ ಪುಣ್ಯವಲ್ಲವೇ? ಸಂಜಯ! ಸಭಾ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ದುಃಶಾಸನನು ದ್ರೌಪದಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ನಡತೆ ಎಂತ ಹುದು ಯೋಚಿಸು. ಅದನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡುತ್ತ ಭೀಷ್ಮ ಮುಖ್ಯರಾದ ಕೌರವರೆಲ್ಲರೂ ಏಕೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು? ಆಗ ನೀನು ಧರ್ಮದ ಮಾತನ್ನೇ ಎತ್ತದೆ ಈಗ ಪಾಂಡುವುತ್ರನಿಗೆ ಧನೋಪದೇಶವನ್ನು

ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದೆಯೋ? ಇದು ಸರಿಯೇ? ಒಳ್ಳೆಯದು, ನಾನೇ ಹೋಗಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಕೌರವರ ಸಂಗಡ ಮಾತನಾಡಿ ಬರುವೆನು. ಕುರುಪಾಂಡವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಾವೋಪಾಯದಿಂದ ಸಂಧಿ ಮಾಡಿಸಿದಲ್ಲಿ ನಾನೊಂದು ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದು ; ಅಲ್ಲದೆ, ಸರ್ವರೂ ಸುಖವಾಗಿರುವಂತೆಯೂ ಆಗುವುದು ; ಕೌರವರನ್ನು ಮೃತ್ಯುಪಾಶದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದಂತೆಯೂ ಆಗುವುದು. ಕುಂತಿಯ ಮಕ್ಕಳಂತು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರು ; ಅವರ ಜ್ಞಾತಿಗಳಾದರೋ ಕದನಕ್ಕೆ ಕಾಯ್ದಿರುವರು ಮಹಾತ್ಮರೂ ಧರ್ಮಚಾರಿಗಳೂ ಆದ ಪಾಂಡವರು ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದರೂ ಕೌರವರಲ್ಲಿ ಶಾಂತ ಭಾವದಿಂದಲೇ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವರು. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ತಿಳಿಸು. ಆಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಹೇಗೆ ತೋರಿದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಿ.”

ಸಂಜಯನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಉಪಚಾರೋಕ್ತಿಗಳನ್ನಾಡಿ ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಭೀಷ್ಮನೇ ಆದಿಯಾಗಿ ದಾಸ ದಾಸಿಯರ ಪರ್ಯಂತ ಸರ್ವರಿಗೂ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ವಂದನಾದಿಪೂರ್ವಕ ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಕುಶಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಹೇಳಿ, ಮೂರ್ಖನೂ ಶರನೂ, ಪಾಪಶೀಲನೂ ಆದ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಇಂತೆಂದು ಹೇಳಿದನು.—

“ ಧರ್ಮವೇ ನಿತ್ಯ. ನನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನನಗಿರುವ ಬಲವೂ ಧರ್ಮವೇ. ನಾವಿರುವಲ್ಲಿ ಕುರುರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿರುಪದ್ರವವಾಗಿ ನೀನೆೊಬ್ಬನೇ ಆಳಬೇಕೆಂಬುದು ದುರಾಸೆಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಅದೆಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದು. ನಾವೆಂತೂ ನಿನಗೆ ಅಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನು ಮಾಡೆವು. ಭಾರತ ಮುಖ್ಯ ವೀರನೆ! ನನ್ನ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥವನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಡು, ಇಲ್ಲವೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಾ ”

ಇದಲ್ಲದೆ ಅವನು ಕುರುರಾಯನು ಪರಿವಾರಸಮೇತನಾಗಿರುವಾಗ ಅವನಿಗೆ ಅಭಿವಾದನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಈ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು: “ ಮಹಾರಾಜನೇ! ನಿನ್ನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪಾಂಡವರು ಸುಖವಾಗಿ

ಜೀವಿಸಿರುವರು. ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಆ ಹುಡುಗರಿಗೆ ರಾಜ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮೊದಲು ಅವರನ್ನು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಈಗ ಅವರನ್ನು ಕೈ ಬಿಡಬೇಡ, ನೀನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೆಡುವರು. ಈ ರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಒಬ್ಬನಿಗೇ ಆಲ್ಲ, ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸೇರಿದುದು ಅಯ್ಯಾ! ನಾವು ಒಂದಾಗಿ ಒದುಕಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವವು, ಶತ್ರುಗಳ ವಶವಾಗಬೇಡ.”

ಹಾಗೆಯೇ, ಅವನು ಭಾರತ ಪಿತಾಮಹ ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇಂತೆಂದು ಅರಿಕೆಮಾಡೆಂದನು — “ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಶಂತನು ವಂಶವನ್ನು ತಾವು ಉದ್ಧಾರಮಾಡಿದಿರಿ ತಾತ! ನಿಮ್ಮ ಮೂಮ್ಮಕ್ಕಳು ಸರಸ್ವರ ಪ್ರೀತಿವಂತರಾಗಿರುವಹಾಗೆ ಮಾಡಿರಿ!”

ಹಾಗೆಯೇ, ಅವನು ಕೌರವರಿಗೆ ಗುಂತ್ರಧಾರಿಯಾದವಿಧುರನಿಗೆ— “ಸಾಮ್ಯನೇ! ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರಿ ಸಂಧಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನು

ಆಮೇಲೆ, ಅವನು ದುರ್ಯೋಧನನು ಕೌರವರ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ಆತನನ್ನು ತಾನು ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಬೀಡಿಕೊಂಡೆನೆಂದು ಆ ಕೋಪಿಷ್ಠನಿಗೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು—“ನಾವು ಬಲಿಷ್ಠರಾದರೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲೊಲ್ಲದೆ, ನೀವು ಪಡಿಸಿದ ಕಷ್ಟಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಿದೆವು, ನೀವು ಮಾಡಿದ ಅವಮಾನಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಹಿಸಿದೆವು ಆದುದಾಗಿ ಹೋಯಿತು ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆತುಬಿಡುವವು ನೀನು ಹೆರರ ಸೊತ್ತನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ದುರಾಸೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ನಮ್ಮೊಳಗೆ ಶಾಂತಿಯೂ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಹುಟ್ಟುವವು. ನಾವೆಂತೂ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿರುವವು ಸುಯೋಧನ! ಕಡೆಗೆ ನಿನ್ನ ಐವರು ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಿಗೆ ಐದು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಸಾಕು, ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಮ್ಮ ವ್ಯಾಜ್ಯವು ಹರಿಯುವುದು ನಾನು ಸಂಧಿಗೂ ಸಿದ್ಧ ನಾಗಿರುವೆನು, ಯುದ್ಧಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆನು, ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಆರ್ಜಿಸಬಲ್ಲೆನು, ಧನವನ್ನೂ ಆರ್ಜಿಸಬಲ್ಲೆನು; ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ಮೃದುವಾಗಿಯೂ ಇರಬಲ್ಲೆನು, ಕಠಿಣವಾಗಿಯೂ ಇರಬಲ್ಲೆನು.”

ಸಂಜಯನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳನ್ನು ಜೀಳಕ್ಕೊಂಡು ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿಯೇ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನಾದಿಗಳನ್ನು ಅರಿಕೆಮಾಡಿ, “ ನೀನು ಸಂಧಿಗೊಪ್ಪದೆ ಹೋದರೆ ಅರ್ಜುನನು ಕೌರವರಲ್ಲರನ್ನೂ ಸುಟ್ಟು ಬಿಡುವನು ನಿನ್ನ ದೋಷದಿಂದಲೇ ಈ ಅನರ್ಥವು ಸಂಭವಿಸಿದಂತಾಗುವುದು” ಎಂದು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿ, ಆ ದಿವಸ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಲಿಂದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೇಡುಗಾಲ ಬಂದಿತೆಂದು ತೊಳಲ ಬಳಲಿದನು ತಾನೂ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೂ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಧರ್ಮಪರಾಯಣತೆಯನ್ನೂ, ಭೀಮಾರ್ಜುನರ ಶೌರ್ಯವನ್ನೂ ನೆನದು ಕಾತರಿಸುತ್ತ ಎದುರನೊಡನ, “ ಎದುರ ! ಸಂಜಯನು ಬಂದಾಗಲಿಂದ ಏನು ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಂದಿರುವನೋ ತಿಳಿಯದೆ ತಪಿಸುತ್ತಿರುವೆನು , ನಿದ್ರೆಯೂ ಬಾರದು , ಏನು ಮಾಡಬೇಕೂ ತಿಳಿಯದು ” ಎಂದನು

ಸ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಎದುರನು ಅದಕ್ಕಿಂತೆಂದು ಹೇಳಿದನು — “ಜೋರನು, ಕಾಮಾತುರನು, ಧನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವನು, ಸಾಧನ ಹೀನನು, ಪ್ರಬಲನಿಂದ ಸೀಡಿತನಾದ ದುರ್ಬಲನು—ಇವರಾರಿಗೂ ಸಿದ್ಧಿಹತ್ತದು ನರಾಧಿಪನೇ ! ಈ ದೋಷಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಸೋಕಿಲ್ಲವಲ್ಲ ? ಪರವಿತ್ತದ ಮೇಲಣ ಆಸೆಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಾಧಿಸುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ ?” ಎಂದು ನುಡಿದು, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಇಂಗಿತವನ್ನರಿತು, ಅನೇಕ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ನೀತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಕಡೆಗೆ ಇಂತೆಂದು ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದನು —

“ಮಹಾರಾಜನೇ ! ಪಾಂಡುಪುತ್ರರನ್ನು ನೀನೇ ಬೆಳೆಯಿಸಿದೆ ; ನೀನೇ ಬುದ್ಧಿವಂತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ , ಅವರು ಈಗಲೂ ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವರು. ಅವರಿಗೆ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದಷ್ಟು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿರ

ಪಾರದೆ? ಕೇಡುಗಾಲಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಗೈಡುವುದು, ಅನ್ಯಾಯವು ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ತೋರುವುದು. ರಾಜನೆ! ಪಾಂಡವರ ಶತ್ರು ಮಿತ್ರರೇ ನಿಮ್ಮ ಶತ್ರು ಮಿತ್ರರೆಂದು ತಿಳಿ. ಹಾಗೆಯೇ ನಿಮ್ಮೊಳಗ ಒಬ್ಬರ ಕಾರ್ಯವೇ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಕಾರ್ಯವಾಗಿರುವುದೆಂದು ತಿಳಿ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದಾಗಿ ಸುಖದಿಂದ ಬಾಳುವಂತೆಮಾಡು. ಕುರುಕುಲದ ಭವಿಷ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ. ವಸವಾಸದಿಂದ ಬಳಲಿ ಬಂದಿರುವ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಸಲಹಿ ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನುಳಿಸಿಕೊ ಪಾಂಡವರು ಸತ್ಯವಂತರು. ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿಸಬೇಡ. ಒಬ್ಬ ಮಗನನ್ನು ತೊರೆದು ಉಳಿದವರನ್ನುಳಿಸಿಕೊ. ಅವನನ್ನು ತೊರೆಯದಿದ್ದರೆ ನೂರ್ದರೂ ಹತರಾಗುವರು. ರಾಜೇಂದ್ರ! ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಧರ್ಮಜ್ಞನು, ಪ್ರಾಜ್ಞನು, ದಯಾಳು. ನೀನು ಹಿರಿಯನೆಂದು ನಿನ್ನ ಗೌರವಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಹು ಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದನು. ಸರ್ವಲಕ್ಷಣ ಸಂಪನ್ನನಾದ ಆ ರಾಜಕುಮಾರನು ದಾಯಭಾಗಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆರ್ಹನು ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅವನು ಆಳಲಿ. ದುರ್ಯೋಧನ, ಶಕುನಿ, ಮೂಢ ದುಃಶಾಸನ, ಕರ್ಣ—ಇವರನ್ನು ನಜ್ಜಿ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಅವರಿಗೊಪ್ಪಿಸಿದ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯವು ನಿನ್ನದೆಂಬುದು ಹೇಗೆ? ಗುಣಾಧ್ಯರಾದ ಪಾಂಡವರು ನಿನ್ನನ್ನು ತಂದೆಯಂತೆ ಭಾವಿಸಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವರು, ಅವರನ್ನು ನೀನು ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಕಾಣು ”

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವಿದುರನು ಹೇಳಿದ ಹಿತವಚನಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು—“ನೀನು ನಿತ್ಯವೂ ನನಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲವೂ ಯಥಾರ್ಥವೇ ಅಹುದು. ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದೆ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸರ್ವದಾ ಪಾಂಡವರ ಕಡೆಯೇ ಇದ್ದರೂ ದುರ್ಯೋಧನನು ಹತ್ತಿರ ಬರುತ್ತಲೆ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಕೆಡುವುದು. ಏನ ಮಾಡಲಿ? ವಿಧಿಯನ್ನು ಮಾರುವುದಕ್ಕೆ ಯಾರಿಗೂ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ವಿಧಿಯೇ ಸತ್ಯ, ಪುರುಷ ಪ್ರಯತ್ನವು ನಿರರ್ಥಕ” ಎಂದು ನುಡಿದು, ಕೇಡಾಳಿಯಾದ ತನ್ನ ಮಗನು ಹೋದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು.

ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ಪಾಂಡವರ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕೇಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಭೀಷ್ಮ, ದ್ರೋಣ, ಕೃಪ, ಶಲ್ಯ, ವಿದುರ ಪ್ರಮುಖರನ್ನೊಡಗೊಂಡು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಸಭೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದನು. ದುರ್ಯೋಧನ ದುಃಶಾಸನ ಕರ್ಣಾದಿಗಳೂ ಸಭೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು. ಸರ್ವರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೆ ಸಂಜಯನು ಪಾಂಡವರ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕಥನಮಾಡಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಭೀಮಾರ್ಜುನ ನಕುಲ ಸಹದೇವರ ಶೌರ್ಯ ಧೈರ್ಯಾದಿ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿ, ಅರ್ಜುನನ ಸಖನಾದ ಕೃಷ್ಣನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅರ್ಜುನನು ಹೀಗೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿಸಿದನು:—

“ ಸೂತ! ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವನು ; ಯಾರನ್ನೂ ಉಳಿಸೆನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಗನ ಹುಚ್ಚುತನವನ್ನು ನೋಡು! ಇಂದ್ರ ಪ್ರಮುಖ ದೇವತಗಳಿಗೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಳವಲ್ಲ, ಅಂತಹವರ ಮೇಲೆ ಆ ದುರ್ಯೋಧನನು ಕೈಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ! ಆದರೂ ವೃದ್ಧ ಭೀಷ್ಮ ಕೃಪ ದ್ರೋಣ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ ವಿದುರರು ಹೇಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಹಾಗಾಗಲಿ. ಕೌರವರೆಲ್ಲರೂ ಆಯುಷ್ಯಂತರಾಗಿರಲಿ ! ”

ಈ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಸಂಜಯನು ಪಾಂಡವರ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸಿದನು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ, ಸಂಧಿಯ ಪ್ರಸ್ತಾವ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಬರುವುದರಲ್ಲಿದ್ದಾನೆಂದು ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿದನು.

ತರುವಾಯ ವೃದ್ಧ ಭೀಷ್ಮನು ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, “ ದುರ್ಯೋಧನ! ಇಂತಹ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರಿಗೆ ನೀನಿದಿರೆ? ಶಂಖ ಚಕ್ರ ಗದಾಹಸ್ತನಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನೂ, ಅಸ್ತ್ರ ಧಾರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಜುನನೂ ಒಂದೇ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಾಗಲವೇ ನೀನು ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಂಬುವುದು? ಈಗ ನೀನು ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳದೆಹೋದರೆ ಬಹುಜನ ಹತವಾಗುವುದು. ಶಾಪಗ್ರಸ್ತನೂ ಹೀನ ಜಾತನೂ ಆದ ಕರ್ಣ, ಸುಬಲನ ಮಗನಾದ

ಶಕುನಿ, ನೀಚನೂ ಪಾಪಿಯೂ ಆದ ಸಿನ್ನ ತಮ್ಮ ದುಃಶಾಸನ ಈ ಮೂವರ ಮಾತನ್ನು ನೀನು ವೇದ ವಾಕ್ಯವಂದೆಣಿಸಿ ಕೆಡುತ್ತೀಯೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕರ್ಣನು—“ ಪಿತಾಮಹನೆ! ನೀನು ಹಿರಿಯನು ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆಂದು ಹಳಿಯಬಹುದೆ? ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡದ ನಾನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿರುವನು, ನನ್ನಲ್ಲೇನು ದುರ್ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡೆ? ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಹೀಯಾಳಿಸುವುದೇಕೆ? ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳಾದರೂ ನನ್ನಲ್ಲೇನು ಪಾಪವನ್ನು ಕಂಡರು? ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ನಾನೆಂದಿಗೂ ಕೇಡನ್ನು ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವರ ಹಗೆಗಳಾದ ಪಾಂಡವರಲ್ಲರನ್ನೂ ರಣದಲ್ಲಿ ಕೊಂದು ಅವರಿಗೆ ಜ್ಞಾತಿಗಳ ಕಾಟವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವೆನು ಹಿಂದೆ ಯಾರನ್ನು ನಾವು ವೃರದಿಂದ ನೋಯಿಸಿದೆಯೋ ಅವರ ಸಂಗಡ ಸಂಭಗೆ ಹೋಗುವುದು ವಿವೇಕವ? ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ದುರ್ಯೋಧನರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ ರಾಜ್ಯವು ದುರ್ಯೋಧನನದೇ, ಮತ್ತಾರದೂ ಅಲ್ಲ ” ಎಂದನು

ಕರ್ಣನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಭೀಷ್ಮನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಮತ್ತಿಂತೆಂದನು —“ ಮಹಾರಾಜ! ಇವನು ಪಾಂಡವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವನೆಂದು ಸಿತ್ಯವೂ ಹರಟುತ್ತಾನೆಯೇ ಹೊರತು ಇವನು ಆ ವೀರರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಸಮತೂಗಲಾರನು ಈಗ ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಾಯ್ದಿರುವ ವಿಪತ್ತು ದುರ್ಮತಿ ಸೂತನ ಕೆಲಸವೇ ಎಂದು ತಿಳಿ ಅವನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು ಮಂದಬುದ್ಧಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ಪಾಂಡವರನ್ನು ಗೋಳಾಡಿಸಿದನು, ಅವಮಾನ ಪಡಿಸಿದನು. ಸೂತನು ಎಷ್ಟರವನು? ಅಂತಹ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯವನ್ನೇನು ಮಾಡಿದನು? ವಿರಾಟನಗರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಅವನ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕೊಂದು ಕೆಡವಿದಾಗ ಅವನೇನು ಮಾಡಿದನು? ಭೀಮಾರ್ಜುನರು ಶೂರರು, ರಣದಲ್ಲಿ ಮೈರಿಗಳನ್ನು ಗಲ್ಲದೆ ಬಿಡರು. ಧನಂಜಯನು ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಕುರುಸೇನೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಳಿಸಿ ಅವರ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡಾಗ

ಇವನೆಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದನು ? ಅವನ ಪುತಾಪಕ್ಕೆ ಇವನು ತಡೆಯುವನೆ ? ಇವನ ಪೊನ್ನೈ ಮಾತುಗಳಿಂದಾಗುವುದೇನು ?” ಎಂದನು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು—
“ಮಹಾರಾಜ ! ಭರತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಭೀಷ್ಮನು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಮಾಡು. ದುರಾಶಾಪೀಡಿತರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ನಡೆಯುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಸಮಾನರಾದ ಧನುರ್ಧರರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ” ಎಂದು ನುಡಿದು ಭೀಷ್ಮನ ಮಾತನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದನು.

ತರುವಾಯ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಸಂಜಯನನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೇಳಿ ಪಾಂಡವರು ಕೃಷ್ಣನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೂ ಮಿತ್ರ ರಾಜರ ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ ರಣೋದ್ಯೋಗಪರರಾಗಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿದು, ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಭೀಮಾರ್ಜುನರ ಪುತಾಪವನ್ನೂ ಪಾಂಡವರ ಸಾಹಾಯ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಸ್ವಬಲ ಪರಬಲವನ್ನು ಅರಿತು ಕುಸಿದು, ತಾವು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋದರ ಕುರುಕುಲ ವಿನಾಶವಾಗುವುದೇ ನಿಶ್ಚಯವೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ಕಳವಳಿಸುತ್ತ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನ ಎಲ್ಲವೆಂದು ನಿನಗೆ ತೋರಿದರ ಸಂಭಿಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡೋಣ” ಎಂದು ಸಂಜಯನೊಡನೆ ಹೇಳಿದನು.

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂಜಯನು, ಪಾಂಡವರಿದ್ದ ಜಯ ಸಾಧನಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಎಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಿ—“ಆ ಪಾಪಿಷ್ಠನಾದ ನಿನ್ನ ಮಗ ನನ್ನೂ ಅವನ ಸಂಗಡಿಗರನ್ನೂ ಸರ್ವೋಪಾಯದಿಂದಲೂ ಅಣಗಿ ಸಿಡು ಎಂದು ಎದುರನೂ ನಾನೂ ಎಷ್ಟೋ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆವು ; ನೀನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ ಈಗ ನೀನು ಕೂರಗುವುದರಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ ?” ಎಂದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ದುರ್ಯೋಧನನು—“ಹದರಬೇಡ, ಮಹಾರಾಜ ! ನಮ್ಮನ್ನು ಕುರಿತು ನೀನು ಕೊರಗಬೇಡ. ಗದಾ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಮರಿಲ್ಲ, ನನ್ನನ್ನು ಮಾರಿಸಿದವರಂತೂ ಈಗಿಲ್ಲ ಮುಂದೆಯೂ ಇರರು. ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಕೃಪಾದಿಗಳು ಇರುವಲ್ಲಿ ಭಯವೇನು ?

ಕರ್ಣನೊಬ್ಬನೇ ಸಾಲದೆ?" ಎಂದು ತನ್ನ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೂ ಜಯಸಾಧನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೂ ಇದ್ದನು.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು—“ದುರ್ಯೋಧನ ಯುದ್ಧದ ಯೋಚನೆ ಯನ್ನು ಬಿಡು. ಯಾವ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಯುದ್ಧವು ಎಹಿತ ವೆಂದು ಯಾರೂ ಹೇಳರು. ಅಮಾತ್ಯರೊಡಗೂಡಿ ಬದುಕುವುದಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಅರ್ಥ ರಾಜ್ಯವು ಸಾಲದೆ? ಸಾಂಡವರಿಗೆ ಅವರ ಪಾಲನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡು. ನಮಗೆ ಹಿತರಾದ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣಾದಿಗಳಾರೂ ಯುದ್ಧ ವನ್ನೊಪ್ಪರು, ನಾನೂ ಒಪ್ಪೆನು” ಎನ್ನುತಲೆ,

ದುರ್ಯೋಧನನು—“ನೀನೂ ಬೇಡ, ಭೀಷ್ಮದ್ರೋಣಾದಿಗಳೂ ಬೇಡ, ನಾನೂ ದುಃಶಾಸನನೂ ಕರ್ಣನೂ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳನ್ನು ರಣದಲ್ಲಿ ಬಲಿಹಾಕುವೆವು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ಹೋಗಲಿ, ಧನವು ಹೋಗಲಿ, ಸರ್ವಸ್ವವೂ ಹೋಗಲಿ, ನಾನೆಂತೂ ಅರ್ಥ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರ ನೆರೆಯಲ್ಲಿರೆನು. ಅರ್ಥ ರಾಜ್ಯದ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ ಸೂಜಿಯವೂನೆ ಯೂರುವಷ್ಟು ನೆಲವನ್ನು ಕೂಡ ಅವರಿಗೆ ಕೊಡೆನು” ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು—“ಏನಾದರೂ ಆಗಿಹೋಗಲಿ, ಇನ್ನು ದುರ್ಯೋಧನನ ಆಸೆಯ ಬಿಟ್ಟೆನು. ಈ ಮಂದಮತಿಯನ್ನು ಅನು ವರ್ತಿಸುವ ರಾಜರಿಗೋಸ್ಕರ ನಾನು ವ್ಯಥೆಪಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ರಾಜರಕಡೆ ತಿರುಗಿ ಹೇಳಿದನು

ಆಗ ಕರ್ಣನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆಯೇ ದುರ್ಯೋ ಧನನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ—“ಪಿತಾಮಹನೂ ದ್ರೋಣನೂ ಈ ಸರೇಂದ್ರ ಮುಖ್ಯರೂ ನಿನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ, ನನ್ನ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಹೊರಟು ಪಾಂಡವರನ್ನೂ ಅವರ ಪುತ್ರ ಪೌತ್ರರನ್ನೂ ಮಿತ್ರ ರಾಜರನ್ನೂ ನಿಮಿಷ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆನಿಸಿಬರುವೆನು” ಎಂದನು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೀಷ್ಮನು—“ಎಲೊ! ಕರ್ಣ! ಏನೆಂದೆ? ನಿನಗೀಬುದ್ಧಿ ಹುಟ್ಟಿರುವುದು ಕೇಡುಗಾಲಕ್ಕೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ.

ನೀನು ಮುಖ್ಯನು ಮುಖ್ಯನು ಹತನಾದರೆ ಅವನ ಅನುಗತರಾದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಪುತ್ರರೂ ಹತರಾಗುವರು, ಇದನ್ನು ನೀನರಿಯೆಯಾ? ಬಾಂಡವ ದಹನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸವನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ ಇಂತಹ ಮಾತನ್ನಾಡುವಯಾ? ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಬಾಂಧವರೂ ಯೋಚಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿರಿ ಕಿರೀಟಿಯನ್ನು ಕೃಷ್ಣನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವನು ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರಿಬ್ಬರೂ ನಿನ್ನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಭಸ್ಮಮಾಡಿಬಿಡುವರು” ಎಂದನು.

ಕರ್ಣನು—“ಕೃಷ್ಣನೇನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸರಿ ಆ ಮಹಾತ್ಮನು ಇನ್ನೂ ಅಧಿಕನೆಂದೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವೆನು ಆದರೆ ಪಿತಾಮಹನು ತಾನಾಡಿದ ಪರುಷವಾಕ್ಯದಿಂದ ಏನಾಗುವುದೋ ಕೊಂಚ ಕೇಳಲಿ! ಇದೋ! ನನ್ನ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟೆನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಪಿತಾಮಹನು ನನ್ನನ್ನು ಸಭೆಯಲ್ಲ ನೋಡುವನೇ ಹೊರತು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ನೋಡಲಾರನು ಪಿತಾಮಹನೆ! ನೀನು ತೆಪ್ಪಗಾದ ಮೇಲೆ ಭೂಮಿಪಾಲ ರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುವೆನು” ಎಂದು ನುಡಿದು ಮಹಾಧನುಷ್ಮಂತನಾದ ಕರ್ಣನು ಸಭೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಹೋದನು.

ಭೀಷ್ಮನು ದುರ್ಯೋಧನನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ನಕ್ಕು— ‘ಸೂತ ಪುತ್ರನು ಎಂತಹ ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞನು! ಮೈರಿಗಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ನಾಶಮಾಡುವನೆಂದು ಅಡಿಗಡಿಗೆಗೂ ಪೌರುಷವನ್ನು ಕೊಚ್ಚುತ್ತಾನಲ್ಲ! ಇದೇನೇ ಅವನ ಪೌರುಷ? ಹೀಗೆಯೇನೇ ಅವನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದು? ಕರ್ಣ! ಭೀಮನು ಬಂದು ನಮ್ಮ ಭಟರ ತಲೆಗಳನ್ನು ಉತ್ತರಿಸಿ ಸೇನೆಯೆಲ್ಲವನ್ನು ಅಳಿಸುವುದನ್ನು ನೀನು ನೋಡದೆ ಹೋಗುವೆಯಾ? ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಆ ಮಾತಿಗೆ ದುರ್ಯೋಧನನು—“ಇತರರಂತೆಯೇ ಪೃಥೆಯ ಮಕ್ಕಳೂ. ಅವರಿಗೆ ಜಯವಾಗುವುದೆಂದು ನೀನು ಎಣಿಸುವುದಕ್ಕೇನು ಕಾರಣ? ನಾವೂ ಅವರೂ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ, ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನರು. ಇಬ್ಬರೂ

ನಮ ಜಾತೀಯರು, ಮಾನುಷಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರೇ ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಪಿತಾಮಹನೆ! ಪಾಂಡವರಿಗೇ ಜಯವಾಗುವುದೆಂದು ನೀನು ಹೇಗೆ ಬಲ್ಲೆ? ನನಗೆ ದ್ರೋಣಾದಿಗಳ ಸಾಹಾಯ್ಯವೂ ಬೇಡ, ಇತರ ರಾಜರ ಸಾಹಾಯ್ಯವೂ ಬೇಡ. ನಾನೂ ಕರ್ಣನೂ ನನ್ನ ತಮ್ಮ ದುಃಶಾಸನನೂ ಸಾಕು ನಮ್ಮ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಪಾಂಡವರೈವರ ಸೂಕ್ಷ್ಮನ್ನು ಮುರಿದು ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರ ಒಂಕವನ್ನು ಜಿಡಿಸುವವು” ಎಂದು ಗಳುಹಿದನು

ಆಗ ಎದುರನು—“ಜ್ಞಾತಿ ಎರೋಧವೂ ಅತ್ಯಾರಯೂ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾಗುವುವು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯ ಪರಾಜಯಗಳು ನಿಶ್ಚಿತವಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿ, “ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ! ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇತ್ತಂಡಕ್ಕೂ ಜಯವಾಗಲಾರದು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಆದರಿಸಿ ಸ್ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ವಶಮಾಡಿಕೂ” ಎಂದು ನುಡಿದನು

ಮರಳಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು, ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಬಲವರವುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಜಯಿಸುವುದಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ—“ದುರ್ಯೋಧನ! ಸುಹೃತ್ತುಗಳ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳು ವೃದ್ಧನಾದ ಭೀಷ್ಮ ಪಿತಾಮಹನ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸು ಹಾಗೆಯೇ ದ್ರೋಣಕೃಪಾದಿಗಳ ಮಾತನ್ನೂ ಕೇಳು ಅವರು ನಮಗೆ ಆಪ್ತರು ನಿನಗೆ ನಾನು ಹೇಗೋ ಅವರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಅರ್ಜುನನೂಬೃಹನೇ ಸಾಕು, ಐವರೂ ಕೂಡಿದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗ ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದು ಘನವೇ? ಅರ್ಜುನಾದಿಗಳನ್ನು ಭ್ರಾತೃಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಅರ್ಧರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸು” ಎಂದನು

ದುರ್ಯೋಧನನು ತಂದೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕಡ್ಡಿಗೆ ಕಡೆಯಾಗೆಣಿಸಿ ಕದನಕ್ಕೆ ಕಾಲ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು ಸರ್ವರೂ ಮೌನವನ್ನು ಧರಿಸಿದರು. ರಾಜರೆಲ್ಲರೂ ಎದ್ದು ಹೊರಟುಹೋದರು

ಆ ಬಳಿಕ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಜಯನು ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರ ಗುಣಕಥನ ಮಾಡಿದನು ಆಗ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಅವರಿಬ್ಬರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಕರೆದು—

“ದುರ್ಯೋಧನ! ಕೇಶವನಿಗೆ ಶರಣಾಗತನಾಗು, ಸಂಜಯನು ನಮಗೆ ಹಿತನು ಅವನ ಮಾತನ್ನು ನಂಬು” ಎಂದನು

ದುರ್ಯೋಧನನು—“ಭಗವಾನ್ ದೇವಕೀ ಪುತ್ರನು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಹಿಂದಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ನಿಂತು ಬೇವಲೋಕವನ್ನೇ ನಾಶಮಾಡಲಿ, ನಾನು ಬೇರ ಕೇಶವನ ಮರಹೊಗನು” ಎನಲು,

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಸವಿವಾಹದಲ್ಲಿದ್ದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಸಂಚೋದಿಸಿ—
“ಗಾಂಧಾರಿ! ದುರ್ಮತಿಯಾದ ಈ ನಿನ್ನ ಮಗನು ಇನ್ನು ಕಟ್ಟು ಹೋಗುವನು ಈರ್ಷೆಯಿಂದಲೂ ಗರ್ವದಿಂದಲೂ ಕಟ್ಟು ತನಗೆ ಹಿರಿಯರೂ ಹಿತಚಿಂತಕರೂ ಆದವರ ಮಾತೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸುತ್ತ ಇದ್ದಾನೆ” ಎಂದನು

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಗಾಂಧಾರಿಯು—“ಎಲೊ, ದುಷ್ಟಾತ್ಮನ! ಹಿರಿಯರ ಅಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿಯಲ್ಲ! ಮೂರ್ಖ! ತಾಯಿತಂದೆಗಳನ್ನೂ ತೊರೆದು ಧನವನ್ನೂ ಸ್ವಾಣವನ್ನೂ ನೀಗಿಕೊಂಡು ಸನ್ನನ್ನು ಶೋಕಕ್ಕೆ ಈಡುಮಾಡಿ ಹಗಗಳು ಸಂತೋಷವಡುವಂತ ಮಾಡುತ್ತಿಯಲ್ಲ! ಭೀಮಸೇನನ ಗದೆಯುಪಟ್ಟು ಬಿದ್ದಾಗ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಮಾತನ್ನು ನೀನು ಸ್ಮರಿಸದೆ ಹೋಗಿ” ಎಂದಳು

— — — — —

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ರಾಯಭಾರ.

ಸಂಜಯನು ತನ್ನ ದೌತೃವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದ ಕೂಡಲೆ ಅವನಾಡಿದ ಮಾತಿನಿಂದ ಧರ್ಮರಾಯನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ದುರ್ಯೋಧನರು ತನ್ನ ಪಾಲನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಯವಿನ ಯಕ್ಕೆ ಕೊಡಲೊಪ್ಪರೆಂದು ಅರಿತು ಮುಂದೆ ಮಾಡತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಲೋಭ, ಲೋಭ ಯಾದ ಮಗನ ವಶನು. ಮಗನ ಮೇಲಣ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸನು ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮರಾಯನು ಆಪದ್ವಾಂಧವನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ತಮ್ಮನ್ನು ಕಡೆಹಾಯಿಸುವನೆಂದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಂಬಿ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಮೊದಲೊಂದು ತನ್ನವರೆಲ್ಲರ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ಪೂರ್ವಕಥೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನುವಾದಿಸಿ ಇಂತೆಂದು ಕೃಷ್ಣನ ಸಾಹಾಯ್ಯವನ್ನು ಬೇಡಿದನು —

“ಕೃಷ್ಣ! ಸಂಜಯನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀನು ಕೇಳಿದೆ. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಸಂಧಿಗೊಪ್ಪುವನಂತೆ, ಆದರೆ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡನಂತೆ ಅವನು ದುರ್ಯೋಧನನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೊಂಡು ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತ ನಮಗೆ ದ್ರೋಹವನ್ನು ಎಣಿಸುತ್ತಿರುವನು ನಾನು ಹೆತ್ತತಾಯನ್ನೂ ಆಪ್ತಮಿತ್ರರನ್ನೂ ಕೂಡ ಪೋಷಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ! ಕೃಷ್ಣ! ಇದಕ್ಕಿಂತ ಇನ್ನು ದುಃಖವುಂಟೆ? ನನಗೆ ಭರತವಂಶವನ್ನು ತೊಡೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ವಿಲ್ಲ. ನೀನು ನನಗೆ ನಾಥನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ನಾನು ಐದು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಬೇಡಿದೆನು. ದುಷ್ಟ ದುರ್ಯೋಧನನು ಅವನ್ನು ಕೂಡ ನೀಡಲೊಲ್ಲನು; ಎಷ್ಟಾದರೂ ದಣಿಯದೆ ಸರ್ವಸ್ವವೂ ತನ್ನದೇ ಎಂದು ಬಗೆಯುತ್ತಿರುವನು. ಮಧುಸೂಧನ! ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ಇಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳೂ ನಾವು ಹೇಗೆ ಬಳಲಿದೆವೋ ನೀನು ಕಾಣೆಯಾ? ನಮ್ಮ ಸಿರಿಯನ್ನು

ನಾವು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನ್ಯಾಯವಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನಾವು ಹೋರಾಡಿ ಹತರಾದರೂ ಲೇಸೆ. ನಾವೂ ಅವರೂ ಶಾಂತರಾಗಿ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಮ ಭಾಗಸ್ಥರಾಗಿ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಸಂಪದವನ್ನು ನಾವು ಅನುಭವಿಸುವುದು ಉತ್ತಮ ಕಲ್ಪ. ಹಾಗಾಗದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕೌರವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಳ್ಳದೆ ಬಿಡವು. ಇದೇನೋ ಪರಮ ಘಾತುಕ ಕೃತ್ಯವೆಂದು ಬಲ್ಲೆನು. ಕೃಷ್ಣ! ಹಗೆಯು ನಮ್ಮ ಬಳಗವಲ್ಲದೆ ಹೋಗಲಿ, ಕಡೆಗೆ ಪರಮ ನೀಚನಾಗಲಿ, ಅಂತಹವನನ್ನು ಕೂಡ ಕೊಲ್ಲುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾತಿಗಳೂ ಹಿರಿಯರೂ ಪರಮ ಪೂಜ್ಯರೂ ಆದವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ಮಹಾ ಪಾತಕವೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕೆ? ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವು ಎಂತಹ ಪಾಪಕರ್ಮ! ಅದು ಧರ್ಮವಾಗಲಿ ಅಧರ್ಮವಾಗಲಿ, ಬೇರೆ ಯಾವ ವೃತ್ತಿಯೂ ನಮಗೆ ಸಲ್ಲದಲ್ಲ! ಶೂದ್ರನು ಸೇವಮಾಡಿ ಜೀವಿಸುವನು, ಮೈಶ್ಯನು ಪಣ್ಯವನ್ನು ಮಾರಿ ಜೀವಿಸುವನು, ನಾವು ಕೊಲೆಯಿಂದ ಜೀವಿಸುವವು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬವನಾಸಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಜೀವಿಸುವನು. ತಂತಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಯೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ಕ್ಷತ್ರಿಯನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವನು, ದೊಡ್ಡ ವೀನು ಸಣ್ಣ ವೀನನ್ನು ಸುಂಗುವುದು, ನಾಯಿ ನಾಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿಯಾದರೋ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲಿವುರುಷನು ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿರುವನು, ಅವನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಕೊಲೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು. ಯುದ್ಧವು ಎಷ್ಟು ದೀರ್ಘಕಾಲ ನಡೆದರೂ ಕೊನೆಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಮೈರವು ಮೈರದಿಂದ ಹೆಚ್ಚುವುದೇ ಹೊರತು ಅಡಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಪರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ನಿಃಶೇಷವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡಿದ ಹೊರತು ಶಾಂತಿಯು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲಸದು. ಆದರೆ ಪರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಹೀಗೆ ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಘೋರತರವಾದ ಕೃತ್ಯವು ಯಾವುದೂ ಅಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಅಪಕೀರ್ತಿ ಬೇರೆ ಬರುವುದು, ಅದು ಹೋಗಲಿ, ರಾಜ್ಯದಾಸೆಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವೆವು ಎಂದರೆ, ರಾಜ್ಯ ಹೋದರೂ ಒಂದೇ,

ಪ್ರಾಣ ಹೋದರೂ ಒಂದೇ. ನಮಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ, ಕುಲವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಹಗೆಯ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದಾದರೂ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಬೇಡುವುದು ಲೇಸು. ಆದರೆ ನಾವು ಯುದ್ಧದ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶಾಂತಿ ಗೋಸ್ಕರ ಪಡುವ ಶ್ರಮವಲ್ಲವೂ ನಿಷ್ಫಲವಾದರೆ, ಯುದ್ಧವು ಆಗಿಯೇ ತೀರುವುದು. ಯಾವಾಗ ಕಾಳೆಗವು ಕೈಗಟ್ಟುವುದೋ ಆಗ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ನಮಗೆ ಪೂಜ್ಯನು. ಅವನ ಮೇಲೆ ಕೈಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ? ಅವನಾದರೋ, ಮಗನ ಮೇಲಣ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮಗನ ವಶವರ್ತಿಯಾಗಿರುವನೇ ಹೊರತು ತ್ರಾಹಿಯೆಂದರೂ ನಮಗಿಲಿಯನು. ಕೃಷ್ಣ! ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವೇನು? ಅರ್ಧ ಧರ್ಮಗಳಿರಡಕ್ಕೂ ಹಾನಿ ಬಾರದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಹರುವೇನು? ನೀನು ನಮಗೆ ಪ್ರಿಯನು, ಹಿತನು, ಕಾರ್ಯಗತಿಯನ್ನು ಬಲ್ಲವನು. ಈ ಕಷ್ಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ವವನ್ನೂ ಬಲ್ಲ ಆಪ್ತನೂ ಮಿತ್ರನೂ ನಮಗಿನ್ನಾರು?"

ಪ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಜ್ಞಾತಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದು ಕೋಟಲೆಪಟ್ಟವನೇ. ಅವನು ಬಹುರಾಜ್ಯ ವಿಜೇತನಾದರೂ ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಗೆ ಕೊಡದೆ ತನ್ನೈಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದವನಲ್ಲ. ಆದರೂ—“ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಾಂಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಕೊಡ ಅವರಾಡುವ ಕಟುವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಅವರ ದಾಸನಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಬಲದೇವನು ಬಲಿಷ್ಠನು, ಗದನು ಸುಕುಮಾರನು, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನು ಸುಂದರನು. ಅಂಧಕ ವೃಷ್ಣಿ ವಂಶೀಯರು ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಗಳು. ಅವರು ಯಾರಿಗೆ ಸಾಹಾಯ್ಯವನ್ನು ಮಾಡರೂ ಅವರು ಕೆಡುವರು, ಯಾರಿಗೆ ಮಾಡುವರೋ ಅವರು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಅತುಲೈಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಪಕ್ಷದವರಾದರೂ ನಾನು ಅಸಹಾಯನಾಗಿ ಕಾಲವನ್ನು ತಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಆಹುತನೂ ಅಕ್ಕೂರನೂ ನನ್ನ ಪರಮ ಮಿತ್ರರು. ಆದರೂ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಕೋಪಬರುವುದು. ಇದನ್ನರಿತು ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು

ಹೊರಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದೇನೆ. ಅವರನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿಬಿಡುವೆನೆಂದರೆ, ಅವರಮೇಲೆ ನನಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿರುವುದರಿಂದ, ಅವರನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದೂ ಕಷ್ಟ. ಅವರು ಯಾರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿದರೂ ಅವರ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಪಾರವಿಲ್ಲ. ಅವರು ಯಾರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿಯರೋ ಅವರಿಗಿಂತ ದುಃಖಿಗಳು ಇಲ್ಲವೆನಿಸುವರು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಏನಾದರೂ ಆಗಲೆಂದು ನಾನು ಜೂದಾಳಿಗಳಾದ ಇಬ್ಬರ ಮಕ್ಕಳ ತಾಯಿಯಂತೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಜಯವಾಗಲೆಂದು ಹರಸುತ್ತೇನೆ. ನಾರದ! ಈ ಮಿತ್ರರಿಬ್ಬರನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ನಾನಿಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದು ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಾರದನ ಸಂಗಡ ಹೇಳಿಕೊಂಡನು.

ಅದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕೌರವ ಪಾಂಡವರಿಬ್ಬರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನೂ ಬಯಸಿ ಧರ್ಮರಾಯನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೃಷ್ಣನು ಇಂತೆಂದನು —“ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಕುರುರಾಯನ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿಬರುವೆನು ನಿನ್ನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಬಾರದಂತೆ ಸಂಧಿಮಾಡಿಸಿದ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ನಾನು ಮಹಾ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದು, ನಾನು ಕುರುಪಾಂಡವರನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ, ಲೋಕವನ್ನೇ ಮೃತ್ಯು ಪಾಶದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದಂತಾಗುವುದು.”

ಕೃಷ್ಣನು ಸಂಜಯನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಬುದ್ಧಿಯು ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವುದನ್ನೂ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮತಿಯು ಮಗನ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವುದನ್ನೂ ಕಂಡು, ಜಯವಾಗಲಿ, ವಧೆಯಾಗಲಿ ಯುದ್ಧವು ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಸ್ವಧರ್ಮವಾದುದರಿಂದ ದೃಢ್ಯದಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಬಾರದೆಂದು ಯುದ್ಧಪಕ್ಷವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ—“ರಾಜನೇ! ನೀನು ಅವರನ್ನು ಮಾರ್ದವದಿಂದ ಉಪಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ವರೆಗೂ ಅವರು ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡರು, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳು ದಯಾದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಶೂನ್ಯರು, ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡುವರಲ್ಲ; ಕೋಪದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಅಪಕಾರ ಮಾಡಿದುದು ಹೋಗಲೆಂದರೂ ಉಪಶಾಂತರಾದಮೇಲೂ ಕೂಡ ಅವರು ಅನುತಾಪವನ್ನು ಪಡುವರಲ್ಲ.

ಆದುದರಿಂದ ಅವರು ನಿನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯಂತೆ ನಡೆಯರು. ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಪ್ರಮುಖರ ಮುಂದೆಯೇ ದ್ಯೂತದಲ್ಲಿ ದಾನ ಧರ್ಮಶೀಲನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ ಆ ಪಾಪಿ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ನೀನು ಕರುಣೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಕೂಡದು. ಅವನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ವಧಾರ್ಹನು, ಇನ್ನು ನಿನ್ನಿಂದ ವಧ್ಯನೆಂದು ಹೇಳ ಬೇಕೆ? ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಭೀಷ್ಮರು ನಿನಗೆ ಪೂಜ್ಯರೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ? ನಾನೊಪ್ಪಿದೆನು. ನೀನು ಅವರನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ವಂದಿಸು. ರಾಜನೇ! ನಿನ್ನ ಅರ್ಧವು ಕೆಡದಂತೆ ಸಂಧಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುವೆನು. ಆದರೆ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬಗೆದು ನೋಡಲಾಗಿ ಯುದ್ಧವು ಅವಶ್ಯಂಭಾವಿಯೆಂದು ತೋರುವುದು. ನೀನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸನ್ನಾಹಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರು ”

ಎಂದು ನುಡಿದು, ತಾನು ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಉದ್ದೇಶವು ನೆರವೇರದೆ ಹೋದರೂ, ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದು, ಕಡೆಯ ಪಕ್ಷ, ಲೋಕಾಪವಾದ ವಾದರೂ ತಪ್ಪುವುದು ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಬೇಹುಕಾರರಿಂದ ತಿಳಿದು ಅವನನ್ನು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಇದಿರುಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಕ್ಕ ಸಂವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ದುರ್ಯೋಧನನು ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬರುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ರಮಣೀಯವಾದ ಸ್ಥಲಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವರತ್ನ ಸಮಾಕೀರ್ಣವಾದ ಮಂಟಪಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಪೀಠಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸಿ, ವಿವಿಧ ಅನ್ನ ಪಾನಗಳನ್ನೂ ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಿ, ಬಗೆಬಗೆಯ ವಸನ ಭೂಷಣಗಳನ್ನೂ ಪರಿಮಳಗಳನ್ನೂ ಸುಗಂಧ ಪುಷ್ಪ ಮಾಲಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಮಂಟಪ ಮಂಟಪಕ್ಕೂ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಅದರೊಳಗೂ ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ತಂಗುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸೊಗಸಾದ ಮಂಟಪವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಅಂಗಮಣಿ ಇಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಹು ರತ್ನಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ದುರ್ಯೋಧನರು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ

ಇಷ್ಟು ಬಿಡಗುಮಾಡಿದರೂ ಕೃಷ್ಣನು ಆ ವಿವಿಧ ರತ್ನರಾಜಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಕೂಡ ನೋಡದೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆಗಮನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನಿಗೆ ವಿವಿಧ ವಸ್ತುವಾಹನಗಳನ್ನೂ ದಾಸ ದಾಸಿಯರನ್ನೂ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ವಿದುರನ ಸಂಗಡ ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಅರಮನೆಯನ್ನೂ ದುರ್ಯೋಧನ ದುಃಶಾಸನರ ಅರಮನೆಗಳನ್ನೂ ಶೃಂಗಾರಮಾಡಿ ದುಃಶಾಸನನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಇಳಿಸುವಂತೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಸಡಗರವನ್ನು ನೋಡಿ ವಿದುರನು—“ಮಹಾರಾಜನೆ! ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಷ್ಕಪಟಿಯಾಗಿ ನಡೆ. ಅತಿಥಿಯಾದ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ನೀನು ಏನು ಕೊಟ್ಟರ ತೀರುವುದು? ಭೂಲೋಕವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಸಾಲದು. ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ನೀನು ಏನೇನು ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೀಯೋ ಅದು ನಿನ್ನ ಧರ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲ, ಅವನ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಅಲ್ಲ, ನೀನು ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲವೂ ರಕ್ಕು, ಹೇಳುವುದೆಲ್ಲವೂ ರೌಳಿ. ಅವನು ನಿನ್ನ ಬಾಹ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ ನಿನ್ನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಅರಿಯದೆಹೋಗುವನಲ್ಲ. ಪಾಂಡವರು ಐದೇ ಐದು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ, ಅಷ್ಟುವಾತ್ರವನ್ನೂ ನೀನು ಕೂಡೆ, ಸಂಧಿಗೂ ಒಪ್ಪೆ, ಹೊನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ಮಹಾ ಬಾಹುವನ್ನು ಒಲಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಿಚ್ಛೆಯಿಸುತ್ತೀಯೆ, ಕೃಷ್ಣನಿಗೂ ಪಾಂಡವರಿಗೂ ಆಗದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಈ ಹರುವನ್ನೆತ್ತಿದ್ದೀಯೆ. ನಾನು ಕೃಷ್ಣನ ಮಹಾ ತ್ಯವನ್ನೂ ಬಲ್ಲೆನು, ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅವನಲ್ಲಿರುವ ದೃಢ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಬಲ್ಲೆನು, ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಘ್ಯಪಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಂದು ತೃಣವನ್ನೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸನು. ಅವನಿಷ್ಟಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಡು. ಕೃಷ್ಣನು ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಹಿತವನ್ನೂ ಕೋರಿ ಸಂಧಿಮಾಡಲೆಳಸಿ ಬಂದಿರುವನು. ಅವನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ನಡೆ” ಎಂದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ದುರ್ಯೋಧನನು, ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿದುರನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ದಿಟವೆಂದೊಪ್ಪಿಯೂ—“ಕಾಲದೇಶವನ್ನು ನೋಡಲಾಗಿ ನಾವು ಮೊದಲು ಎಣಿಸಿದಂತೆ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡ

ತಕ್ಕುದಲ್ಲ. ನಾವು ಈಗ ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಅಂಜಿ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದು. ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ಅವಮಾನಕರವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಕೃಷ್ಣನು ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪೂಜ್ಯತಮನೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಆದರೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಮಯವಲ್ಲ” ಎಂದು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಗಳಾವುದನ್ನೂ ಕೊಡಕೂಡದೆಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕುರು ಪಿತಾಮಹ ಭೀಷ್ಮನು—“ನೀವು ಸತ್ಕರಿಸಿರಿ, ಸತ್ಕರಿಸದೆ ಹೋಗಿರಿ, ಜನಾರ್ದನನು ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳನು ಅವನು ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡುವನೋ ಯಾರೂ ಯಾವ ಒಗೆಯಿಂದಲೂ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆಗದಂತೆ ಮಾಡಲಾರರು ವಾಸುದೇವನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಪಾಂಡವರ ಸಂಗಡ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊ ಆ ಧರ್ಮಾತ್ಮನು ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲವಾದುದನ್ನೇ ಹೇಳುವನು. ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಬಾಂಧವರೂ ಕೂಡಿ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದೇ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರಿ” ಎಂದನು.

ದುರ್ಯೋಧನನು—“ಪಿತಾಮಹನೇ! ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಸಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪಾಂಡವರ ಸಂಗಡ ಅನುವಾಗಿರೆಂದು ನೀನು ಹೇಳುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವಿರುವ ವರೆಗೂ ಆ ಕೆಲಸವು ನನ್ನಿಂದಾಗದು. ಪಾಂಡವರನ್ನು ಹಿಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟರೆ ಪಾಂಡವರೊಬ್ಬರೇ ಅಲ್ಲ ಪೃಥ್ವಿಯೇ ನನ್ನ ಅಧೀನವಾಗುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಹದನೇನು? ಆಲೋಚಿಸಿ ಹೇಳು” ಎಂದನು.

ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡುವೆನೆಂದು ದುರ್ಯೋಧನನು ಆಡಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು—“ಪುಜಾಪಾಲಕನೇ! ಇನ್ನು ಇಂತಹ ಮಾತನ್ನಾಡಬೇಡ. ಕೃಷ್ಣನು ದೂತನಾಗಿ ಬರುವನು. ಅವನು ನಮಗೆ ಅಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ. ಅವನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡುವುದು ಯಾವ ನ್ಯಾಯ?” ಎಂದನು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೀಷ್ಮನು—“ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ! ನಿನ್ನೀ ಮಗನು ಬಹು ಮೂರ್ಖನು; ಅವನಿಗೆ ಕೇಡುಗಾಲ ಬಂದಿದೆ. ಅವನ ಹಿತರು

ಎಷ್ಟು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಡಿದರೂ ಅವನು ಕೆಟ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಿಡನು. ಮಿತ್ರರ ಮಾತನ್ನು ಕಳೆದು ನೀನೂ ಕೂಡ ಅವನ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿಯು ತ್ತಿದ್ದೀಯಲ್ಲ! ಪಾಪಿಯೂ ಘಾತುಕನೂ ಆದ ಈ ನಿನ್ನ ಮಗನ ಕೆಟ್ಟ ಮಾತನ್ನು ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳಲಾರೆನಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಹೇಸಿ ಆ ಸ್ವಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಇತ್ತ, ವೃಕಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೆ ಎದ್ದು ಪ್ರಾತಃಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಹಸ್ತಿನಾವುರಕ್ಕೆ ಪಯಣ ಮಾಡಿದನು. ದುರ್ಯೋಧನನ ಹೊರತು ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಕೃಪಾದಿಗಳೂ ಪುರವಾಸಿಗಳೂ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಇದಿರೊಡ್ಡು ಕೃಷ್ಣನ ಸಂಮಾನಾರ್ಥ ವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದ ನಗರಕ್ಕೆ ಬಿಜಯಮಾಡಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಅರಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಜಪುರೋಹಿತರಿಂದ ಅರ್ಘ್ಯ ವಾದ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಕುಶಲ ಪುಶ್ಪಾದಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲವಿದ್ದು, ಕುರುಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಯಥಾ ನ್ಯಾಯ ವಾಗಿ ಆದರಿಸಿ, ಎದುರನ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟನು, ಅಲ್ಲಿ ಎದುರನು ಮಾಡಿದ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಕುಂತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳ ಕ್ಷೇಮಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಕುಂತಿಯು ಹೇಳಿಕೊಂಡ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ ದುರ್ಯೋಧನನ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ದುರ್ಯೋಧನನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದನು.

ಕೃಷ್ಣ.—“ಭಾರತನೇ! ದೂತರು ತಾವು ಬಂದ ಕಾರ್ಯವು ನೆರವೇರಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಭೋಜನಾದಿ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದು ಶಿಷ್ಟಾಚಾರ. ನಾನು ಬಂದ ಕಾರ್ಯವಾಗಲಿ, ಆಮೇಲೆ ನೀನು ನನ್ನನ್ನೂ ಅವಾತ್ಸರನನ್ನೂ ಸತ್ಕರಿಸು.”

ದುರ್ಯೋಧನ.—“ನಮಗೂ ನಿಮಗೂ ವಿಗ್ರಹವಿಲ್ಲ, ವೈರವಿಲ್ಲ; ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೀವು ಏತಕ್ಕೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಕೂಡದು?”

ಕೃಷ್ಣನು.—“ನಾನು ಕಾಮದಿಂದಾಗಲಿ, ಕ್ರೋಧದಿಂದಾಗಲಿ, ದ್ವೇಷದಿಂದಾಗಲಿ, ಲೋಭದಿಂದಾಗಲಿ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡೆನು. ಪ್ರೀತಿ

ಯಿಂದಿಟ್ಟನ್ನವನ್ನು ಉಣಬಹುದು , ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಾನ್ನವನ್ನುಣ ಬಹುದು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಇಲ್ಲ, ನಾವು ಆಪನ್ನರೂ ಅಲ್ಲ. ಹಗೆಯಿಟ್ಟನ್ನವನ್ನು ಉಣಲೂ ಬಾರದು, ಹಗೆಗೆ ಅನ್ನವನ್ನಿಡಲೂ ಬಾರದು. ಪಾಂಡವರು ನನಗೆ ಪ್ರಾಣವಾಗಿರುವರು. ಅವರನ್ನು ನೀನು ಸಿಷ್ಠಾರಣವಾಗಿ ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯ. ಅವರು ನಿನ್ನ ಭ್ರಾತೃಗಳು, ಗುಣವಂತರು. ಅವರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವವರು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವರು , ಅವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವವರು ನನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವರು. ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಕ್ಕೆ ವಶರಾಗಿ ಗುಣವಂತರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವವರು ಪುರುಷಾಧಮರು. ಸಜ್ಜನರಾದ ಜ್ಞಾತಿಗಳನ್ನು ಮೋಹದಿಂದಾಗಲಿ ಲೋಭದಿಂದಾಗಲಿ ದ್ವೇಷಿಸುವವನ ಸಿರಿಯು ಬಹು ಕಾಲ ಉಳಿಯದು. ನಿನ್ನ ದೌಷ್ಟ್ಯದಿಂದ ಕಲುಷಿತವಾದ ಅನ್ನವು ತಿನ್ನತಕ್ಕುದಲ್ಲ ” ಎಂದು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟೋಕ್ತಿಯನ್ನಾಡಿ ಅವನ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ವರ್ಜಿಸಿ ಏದುರನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಹಸ್ತಿನಾಪುರದಲ್ಲಿ ತಾನು ಇದ್ದಷ್ಟು ಕಾಲ ಅವನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಿವೇದನ ಮಾಡಿದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಅನ್ನ ಪಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸುಪ್ರೀತನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು

ಆ ದಿವಸ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲವೂ ಏದುರನಿಗೂ ಕೃಷ್ಣನಿಗೂ ದೂತ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಬಾಷಣೆ ನಡೆಯಿತು. ಏದುರನು— “ಕೇಶವ! ನಿನ್ನ ಆಗಮನವು ಉಚಿತವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಲಾರೆನು. ದುರ್ಯೋಧನನು ದುಷ್ಟನು, ಹಿರಿಯರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುವನಲ್ಲ, ಭೀಷ್ಮದ್ರೋಣ ಕೃಪ ಕರ್ಣಾದಿಗಳ ಮುಂದೆ ಯಾರೂ ಅಲ್ಲವೆಂದು ನಂಬಿ ಅವರಿಂದ ತನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಸಿದ್ಧಿಸುವನೆಂದು ನಚ್ಚಿ ಯಾರನ್ನೂ ಅಕ್ಷ್ಯಮಾಡದಿರುವನು ಪಾಂಡವ ಕೌರವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸ್ನೇಹಭಾವವನ್ನೂ ಶಾಂತಿಯನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ನೀನು ಒಂದಿದ್ದೀಯೆ. ಆದರೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಅವರ ಪಾಲನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಲೊಪ್ಪರು. ನಿನ್ನ ಮಾತು ನಿರರ್ಥಕವಾಗುವುದು. ದುರ್ಯೋಧನನು ಸಮಸ್ತ ಪೃಥ್ವೀಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿರುವನು. ನಿನ್ನ ವೈರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅವನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿರು

ವರು. ಆ ದುಷ್ಟರ ನಡುವೆ ನೀನು ಮಧ್ಯಸ್ಥನಾಗಿ ಹೋಗುವುದು ನನಗಿಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಪ್ರಭಾವ ಪೌರುಷ ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಆದರೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನನಗಿರುವ ಭಕ್ತಿ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆನು ” ಎಂದನು.

ವಿದುರನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೃಷ್ಣನು ಸವಿನುಡಿಗಳಿಂದಿಂತೆಂದನು — “ವಿದುರ! ನೀನು ಮಹಾ ಪ್ರಾಜ್ಞನು, ವಿಚಕ್ಷಣನು, ಗುಣಾಢ್ಯನಾದ ನೀನು ಸನ್ನಂತಹವನಿಗೆ ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದನ್ನು ಬಿಡದೆ ಹೇಳಿದೆ. ನೀನು ಹೇಳುವುದೆಲ್ಲವೂ ಒಪ್ಪತಕ್ಕದಾದರೂ, ನಾನು ಬಂದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುವನು, ಕೇಳು. ದುರ್ಯೋಧನನ ದೌರಾತ್ಮ್ಯವನ್ನೂ ಅವನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿರುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಮೃದುವನ್ನೂ ತಿಳಿದೇ ನಾನು ಬಂದಿರುವೆನು. ಈ ಅಪತ್ಯಾಲದಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಮೃತ್ಯುಪಾಶದಿಂದ ಬಡಿಸುವವನಿಗೆ ಪುಣ್ಯ ಒರುವುದು. ಯಾವನು ಧರ್ಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಕಾರ್ಯವು ಕೈಗೊಡದಿದ್ದರೂ ಪುಣ್ಯವು ಬಾರದಿರದು. ಕುರು ಪಾಂಡವರು ರಣದಲ್ಲಿ ಹತರಾಗುವರೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಸಂಧಿಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವೆನು. ಹೆಡತಲೆಯ ಮೃತ್ಯುರೂಪವಾಗಿರುವ ಈ ಘೋರ ವಿಪತ್ತಿಗೆ ಕೌರವರೇ ಮೂಲ. ಕರ್ಣ ದುರ್ಯೋಧನರಿಂದಲೇ ಇದು ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ಉಳಿದವರಲ್ಲರೂ ಅವರಾಡಿದಂತಾಡುವರು. ಕೆಡುತ್ತಿರುವವರನ್ನು ಕಂಡು ಮಿತ್ರನಾದವನು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿ ಅವರನ್ನು ಸಲಹಲು ಯತ್ನ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಮಿತ್ರನಲ್ಲ, ಘಾತುಕನು. ಅಂತಹವರನ್ನು ಜುಟ್ಟನ್ನು ಹಿಡಿದಿಳಿದಾದರೂ ಆ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಬೇಕು ನಾನೇನೋ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳ ಹಿತವನ್ನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಪಾಂಡವರ ಹಿತವನ್ನೂ, ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೆಲ್ಲರ ಹಿತವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲು ನಿರ್ವಂಚನೆ ಯಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುವೆನು. ಹೀಗೆ ಪರಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯಾಸಪಡುತ್ತಿರುವ ನನ್ನಲ್ಲಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ಸಂತಯಪಟ್ಟರೆ ಅದಕ್ಕೆ ನಾನು ಹೊಣೆಯಲ್ಲ. ನಾನು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗುವೆನು. ಅಲ್ಲದೆ,

ಅದರಿಂದ ನಾನು ಮಿತ್ರ ಋಣವನ್ನು ತೀರಿಸಿದಂತೆಯೂ ಆಗುವುದು. ನಾನು ಬಂದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ನಿಮಿತ್ತವೂ ಉಂಟು. ಜ್ಞಾತಿಗಳಾದ ಪಾಂಡವ ಕೌರವರು ಕಾದಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಾದರೂ ಕೂಡ ನಾನು ಅವರ ಹಗೆಯನ್ನು ಹರಿಸದೆ ಹೋದೆನೆಂದು ಮುಂದೆ ಮೂಢರು ನನ್ನನ್ನು ದೂರುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರದು ನಾನೆಂತೂ ಇಬ್ಬರ ಹಿತವನ್ನೂ ಕೋರಿ ಬಂದಿರುವೆನು. ಇಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ದುರ್ಯೋಧನನು ಧರ್ಮಾರ್ಥಯುಕ್ತವಾದ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರ ಅವನ ಹಣೆಯ ಬರೆಹವಿದ್ದಂತಾಗಲೆ.”

ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನೂ ಎದುರನೂ ರಾತ್ರಿಯು ಕಳೆದುಹೋದುದನ್ನೇ ಕಾಣದೆ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು ಪ್ರಭಾತವಾಯಿತು. ಸೂತಮಾಗಧರು ಶಂಖ ದುಂದುಭಿ ವಾದ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರು ಕೃಷ್ಣನು ಎದ್ದು ಸ್ನಾನ ಸಂಧ್ಯಾದಿ ಪ್ರಾತಃಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವೇಳೆಗೆ ಶಕುನಿ ದುರ್ಯೋಧನರು ಬಂದು—“ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಭೀಷ್ಮ ಪ್ರಮುಖ ಕುರುರಾಜರನ್ನೂ ಸಕಲ ಪಾರ್ಥಿವರನ್ನೂ ಕೂಡಿ ಓಲಗದಲ್ಲಿರುವನು, ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಆಗಮನವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವರು” ಎಂದರು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಆದರಿಸಿ, ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ತರುವಾಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಹಿರಣ್ಯ, ವಸ್ತ್ರ, ಗೋವು, ಅಶ್ವ—ಇವನ್ನು ದಾನಮಾಡಿ, ಅಗ್ನಿಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವನ್ನು ಮಾಡಿ ರಥವನ್ನೇರಿ ಸಭೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಎದುರನೂ ತನ್ನ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕೃಷ್ಣನ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೊರಟನು ಕೃಷ್ಣನು ಒರುತ್ತಲೆ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ವೊದಲಾದವರು ಮರ್ಯಾದಾರ್ಥವಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಕೃಷ್ಣನು ಭದ್ರಾಸನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಲೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಮೌನವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದರು.

ಆಗ ಕೃಷ್ಣನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕೇಳಿಸುವ ಹಾಗೆ ಮೇಘ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರದಿಂದ ಇಂತೆಂದನು:—

“ಭಾರತನೇ! ಎರರು ನಷ್ಟವಾಗದೆಯೇ ಕೌರವ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಸಂಧಿ ಯಾಗಮಾಡೆಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಬಂದಿರುವೆನು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಲೇಸಾದ ಬೇರೆ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ನಾನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಲಾರೆನು. ನಿನಗೆ ಸಕಲವೂ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ ರಾಜವಂಶಗಳೊಳಗೆ ನಿಮ್ಮ ವಂಶವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು ಈ ವಂಶಜರು ವಿದ್ಯಾವಿನಯ ಸಂಪನ್ನರು, ಸತ್ಯವಂತರು, ಕೃಪಾಳುಗಳು, ಕ್ಷಮಾಶೀಲರು, ನಿರ್ವಂಚಕರು— ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣಸಂಪನ್ನರೆಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡಿರುವರು, ಮೇಲೂ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನರ ಹಿಂಸಕರಲ್ಲವೆಂದು ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವರು. ಇಂತಹ ಘನವಾದ ಕುಲಕ್ಕೆ ಕುಂದು ಬರುವ ಹಾಗೆ ನಿನ್ನವರು ನಡೆಯಬಹುದೆ? ಅದರೊಳಗೂ ನೀನು ಹಾಗೆ ನಡೆಯಬಹುದೆ? ಕೌರವ ವಧ್ಯನೇ! ದುರ್ಯೋಧನಾದಿ ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಒತ್ತರಿಸಿ ಮನಸ್ಸುಬಂದಂತೆ ಹೆರರನ್ನು ದುಃಖಪಡಿಸುತ್ತಿರುವರು, ಲೋಭದಿಂದ ಬುದ್ಧಿಗೆಟ್ಟು ಶಿಷ್ಠಾಚಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮರ್ಯಾದೆ ಎಸಗಿ, ತಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಇದರಿಂದಂಟಾ ಗುವ ಘೋರ ವಿಪತ್ತಿಗೆ ಕೌರವರೇ ಕಾರಣ ನೀನು ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಲೋಕವೇ ನಾಶವಾಗುವುದು; ನೀನು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆ ಆ ವಿಪತ್ತನ್ನು ತೊಲಗಿಸಬಹುದು. ಭರತ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಆ ಅಮಂಗಳವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವುದು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವುದು. ನೀನು ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸರಿಮಾಡು, ನಾನು ಪಾಂಡವರನ್ನು ಸರಿಮಾಡುವೆನು ನಿನ್ನಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಮತ್ತೂ ಅವರ ಸಂಗಡಿಗರ ಕರ್ತವ್ಯ. ಅವರಿಗೆ ಅದರಿಂದ ಕ್ಷೇಮವುಂಟು. ಪಾಂಡವರನ್ನು ಸಹಾಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊ. ನೀನು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟರೂ ನಿನಗೆ ಅವರಿಗಿಂತ ಆಪ್ತರು ದೊರೆಯರು. ಅವರ ಬೆಂಬಲವು ನಿನಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ನೀನು ಲೋಕೇಶ್ವರನಾಗಬಹುದು, ನಿನಗೆ ವೈರಿಗಳೇ ಇರರು. ಯುದ್ಧವಾದಲ್ಲಿ ಸರ್ವವೂ ಹಾಳಾಗುವುದು ರಾಜನೇ! ಇತ್ತಂಡವೂ ನಾಶವಾದರೆ, ನೀನು ಯಾವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಂತಾಗುವುದು? ಪಾಂಡವರು ಮಡಿಯಲಿ, ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳೇ ಮಡಿಯಲಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ನಿನಗೇನು ಸುಖ? ಹೇಳು. ಉಭಯ

ಪಕ್ಷದವರೂ ಶೂರರೇ, ಉಭಯ ಪಕ್ಷದವರೂ ಕಾಳೆಗಳಿಗೆ ಸೊಂಟಕಟ್ಟಿರುವರು. ಆದರೆ ಯುದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನೋಡಬೇಕೆಂದರೆ ನೀನು ನೋಡಲಾರ, ಕೌರವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನೋಡಬೇಕೆಂದರೂ ನೋಡಲಾರೆ. ಈ ಮಹತ್ತರವಾದ ಭಯದಿಂದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸು. ಪೃಥ್ವಿಯ ರಾಜರಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿರುವರು ಕೋಪಾವಿಷ್ಟರಾಗಿ ಇವರು ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಿಬಿಡುವರು. ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಬೇಡ, ಆರ್ಯರೂ ಸತ್ಕುಲ ಪ್ರಸೂತರೂ ಗುಣಾಢ್ಯರೂ ಆದ ಈ ರಾಜರ ಮಂಡಲಿಯನ್ನು ಈ ಮಹಾಭಯದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸು. ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ನಿನಗಿದ್ದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಇಡು. ತಂದೆಯಿಲ್ಲದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೀನು ಕೈಹಿಡಿದು ಬೆಳೆಯಿಸಿದೆ ಈಗಲೂ ಅವರನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳಂತೆಯೇ ಸಲಹು ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ನಿನ್ನ ಭಾರ, ಅದರೊಳಗೂ ಈ ಸಂಕಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಪಾಂಡವರು ಅಭಿವಾದನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ—‘ನಿಮ್ಮ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಾವೂ ನಮ್ಮ ಪರಿವಾರವೂ ಒಂದು ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದೆವು, ವನವಾಸ ಮಾಡಿದೆವು, ಅಜ್ಞಾತವಾಸ ಮಾಡಿದೆವು, ನೀವು ಆಡಿದ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪುವರಲ್ಲವೆಂದು ನಂಬಿದೆವು. ಈಗ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಾಂತವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡಿರಿ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಗುರುತ್ವವಿಟ್ಟು ನಾವು ಒಂದು ಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಸಹಿಸಿದೆವು. ನೀವೇ ನಮಗೆ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳು; ನಮ್ಮನ್ನು ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇರಗೊಡಿಸಿರಿ. ನೀವು ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರಿ’ ಎಂದು ನಿನಗೆ ಬಿನ್ನೈಸಿ ಈ ನಿನ್ನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವ ರಾಜರಿಗೂ ಇಂತೆಂದು ಬಿನ್ನೈಸುವಂತೆ ನನಗೆ ಹೇಳಿರುವರು.—‘ಸಭಾಸದರು ಧರ್ಮಜ್ಞರಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾಡಗೊಡಿಸರು. ಎಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವು ಅಧರ್ಮದಿಂದ, ಸತ್ಯವು ಅಸ್ಮತದಿಂದ ಹತವಾಗುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ಸಭಾಸದರೇ ಹತರಾದರೆಂದು ಅರಿಯಬೇಕು.’ ಭರತಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಪಾಂಡವರು ಆಡುವ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಸ್ವಾಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಚಪೇತ್ವರ! ನೀನು ಅವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡೆನೆನ್ನಬಹುದೇ? ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವ ಮಹೀಪಾಲರು ಹೇಳಲಿ.”

ತರುವಾಯ, ಕೃಷ್ಣನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ದುರ್ಯೋಧನ ಶಕುನಿ ದುಃಶಾಸನರು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಾಣಾಂತ ಹಿಂಸೆಯನ್ನೂ ದ್ರೋಣ ವನ್ನೂ, ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಮಾನಭಂಗವನ್ನೂ, ಪಾಂಡವರು ಅನುಭವಿಸಿದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನೂ, ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅವರು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡದ ಇದ್ದುದನ್ನೂ ಅನುವಾದಮಾಡಿ ಕೊನಗೆ—“ನಾನಾದರೂ ಅವರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಇಚ್ಛೆಯಿಸುವಂತೆಯೇ ನಿಮ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನೂ ಇಚ್ಛೆಯಿಸುವನು ನೀನು ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆಯೂ ಸುಖದ ಮೇಲೆಯೂ ದೃಷ್ಟಿಯಿಡು ಅನರ್ಥವನ್ನು ಅರ್ಥವೆಂದೂ, ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನರ್ಥವೆಂದೂ ಎಣಿಸಿ, ಪುಜೆಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲೀಯಬೇಡ. ಲೋಭದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಅತಿ ದೂರ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು ತಡೆದಿಡು ಪಾಂಡವರಾದರೋ ನಿನ್ನನ್ನು ಒಲೆಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಕಾಳೆಗಳ್ಳು ಸೂಂಟ ಕಟ್ಟಿರುವರು ಇಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಬಂದಂತೆ ಮಾಡು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು—“ಕೃಷ್ಣ! ನೀನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಧರ್ಮ ಸಮ್ಮತವಾಗಿಯೂ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೋಪಾನವಾಗಿಯೂ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪಿತಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಆದರೆ ದುರಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನ ಮಗನು ನನ್ನ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆಯನು. ನಾನು ಹೇಳಿ ಆಯಿತು, ನಮ್ಮ ಪಿತರಾದ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ವಿದುರಾದಿಗಳು ಹೇಳಿ ಆಯಿತು; ಗಾಂಧಾರಿಯೂ ಹೇಳಿ ಆಯಿತು. ಅವನು ಯಾರ ಮಾತನ್ನೂ ಕೇಳುವನಲ್ಲ ಆ ಪಾಪಿಷ್ಠನಿಗೆ ನೀನೇ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿ ನೋಡು” ಎಂದನು.

ಆಗ ಕೃಷ್ಣನು ದುರ್ಯೋಧನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ—“ದುರ್ಯೋಧನ! ನಾನು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇಳು. ನೀನು ಮಹಾ ಪ್ರಾಜ್ಞರ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಧರ್ಮದಿಂದ ನಡೆಯುವುದು ನಿನ್ನ ಕೆಲಸ. ದುಷ್ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ದುರಾತ್ಮರೂ ನರಹಿಂಸಕರೂ ಲಜ್ಜಾಹೀನರೂ ಆಗಿರುವವರು ನೀನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರೇ ಹೊರತು ಮತ್ತಾರೂ ಮಾಡರು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾಧುಗಳ ವರ್ತನವು

ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಸಂಗತವಾಗಿರುವುದು. ಅಸಾಧುಗಳ ವರ್ತನವು ಅವುಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿರುವುದು. ನಿನ್ನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವಾದುದು, ಘೋರವಾದುದು, ಕಡೆಗೆ ಅದು ಪ್ರಾಣಿ ಹಾನಿಗೂ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ನೀನು ಆ ಅನಿಷ್ಟವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ನಿನ್ನ ಸೋದರರ, ಮಿತ್ರರ, ಭೃತ್ಯರ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರುವವನಾದರೆ ಪ್ರಾಜ್ಞರೂ ಶೂರರೂ ಮಹೋತ್ಸಾಹರೂ ವಿದ್ಯಾವಂತರೂ ಆದ ಪಾಂಡವರ ಸಂಗಡ ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೂ. ಅದು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಪ್ರಮುಖರಿಗೂ ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಗೂ ಮಿತ್ರರಿಗೂ— ಸರ್ವರಿಗೂ ಅಭಿಮತವಾಗಿರುವುದು, ಸರ್ವರಿಗೂ ಹಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಹೆಚ್ಚು ಮಾತೇಕೆ? ಆ ಸಂಧಿಯು ಜಗತ್ತಿಗೇ ಮಂಗಳಕರವಾಗಿರುವುದು. ನಿನ್ನ ತಾಯಿತಂದೆಗಳ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆಸುವುತರಾದವರು ತಂದೆಯು ಹೇಳಿದುದೇ ತನುಗೆ ಹಿತವೆಂದೆನಿಸುವರು ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಇಷ್ಟ. ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಅದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟಪಡಿರಿ. ಯಾವನು ಸಜ್ಜನರ ಮತವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ದುರ್ಜನರ ಮತವನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಡೆಯುವನೋ ಅವನು ತಾನೂ ಕೆಟ್ಟು, ತನ್ನ ಪಾಡನ್ನು ನೋಡಿ ತನ್ನ ಮಿತ್ರರೂ ವ್ಯಥಪಡುವಂತೆ ಮಾಡುವನು ಸ್ವಕೀಯರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಪರಕೀಯರ ಸಾಹಾಯ್ಯವನ್ನು ಕೋರುವರುಂಟೆ? ನೀನು ನಿನ್ನ ವರಾದ ಆ ವೀರರಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅಪ್ರಯೋಜಕರು, ಅಸಮರ್ಥರು, ಮೂಢರು ಆದ ಅವರಿವರನ್ನು ತ್ರಾಹಿಯೆನ್ನುತ್ತೀಯಲ್ಲ! ನೀನು ಪಾಂಡವರನ್ನು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ದುಃಖಪಡಿಸಿದೆ, ಆದರೂ ಆ ಮಹಾತ್ಮರು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧವಿಡದೆ ಉದಾರ ಭಾವವನ್ನೇ ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನೂ ಉದಾರ ಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸಬಾರದೆ? ಅವರು ನಿನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಬಂಧುಗಳು. ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಕ್ರೋಧವಶನಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಡ. ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಕಾಮಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕು ಧರ್ಮವೇ ಉಪಾಯವು. ರಾಜಮಂಡಲಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಸಮೃದ್ಧ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನೀನು ಹೀನೋಪಾಯವಾದ ಅಧರ್ಮ

ದಿಂದ ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತೀಯೆ. ಯಾವನು ಧರ್ಮದಿಂದ ನಡೆಯುವವರನ್ನು ಕಪಟೋಪಾಯದಿಂದ ಕೆಡಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುವನೋ ಅವನು ತಾನೇ ಕೆಡುವನು. ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಜಯಿಸಿದವನು ಎಂತಹ ನಿಕೃಷ್ಟರಾದರೂ ಅನ್ಯರನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡನು, ಇನ್ನು, ಸ್ವಕೀಯರೂ ಮಹಾತ್ಮರೂ ಆದ ಪಾಂಡವರನ್ನು ನೀನು ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡಬಹುದೆ? ನಿನಗೆ ದುರ್ಜನ ಸಂಗಕ್ಕಿಂತ ಸಜ್ಜನರಾದ ಪಾಂಡವರ ಸಂಗವು ಹಿತಕರವಲ್ಲವೆ? ನೀನು ಅವರನ್ನೊಲಿಸಿಕೊಂಡರೆ ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೃಗೂಡವೆ? ಪಾಂಡವರು ಕಟ್ಟಿದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಹೆರರ ಮರೆಹೊಗುತ್ತೀಯೆ. ನೀನು ದುಃಶಾಸನಾದಿಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿನ್ನ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಸುಸ್ಥಿರವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಕೋರಬಹುದೆ? ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ, ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ, ಏಕಮದಲ್ಲಿ, ದುಃಶಾಸನ ಕರ್ಣ ಶಕುನಿಗಳು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಸರಿಯೆ, ಸಾಟಿಯೆ? ಕಲಿ ಭೀಮನ ಇದಿರಿಗೆ ಅವರು ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲರೆ? ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಕೃಪಾದಿಗಳಾಗಲಿ, ಈ ಕರ್ಣನಾಗಲಿ, ಅರ್ಜುನನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲರ? ಅರ್ಜುನನು ಅಸಹಾಯಶೂರನು, ಅಜೀಯನು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ನಾನೂ ಇರುವಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆಯಬಲ್ಲ ಧೀರನಾರು? ದುರ್ಯೋಧನ! ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡು, ಸೋದರರನ್ನು ನೋಡು, ಜ್ಞಾತಿಗಳನ್ನೂ ಮಿತ್ರರನ್ನೂ ನೋಡು. ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ-ನಿನ್ನೊಬ್ಬನಿಗಾಗಿ—ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಲಿಕೊಡಬೇಡ; ಈ ಕೌರವ ಕುಲವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಕುಲಘ್ನನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ; ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ನೀಗಬೇಡ ನೀನು ಸಂಧಿಗೊಪ್ಪಿದರೆ ಮಹಾರಥರಾದ ಪಾಂಡವರೇ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನೂ, ಯೌವರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನೂ ಇಡುವರು. ನಿನಗೆ ತನ್ನಿಂದ ತಾನಾಗಿ ಬರುವ ಸಂಪದವನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಬೇಡ. ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ಮಹದೈತ್ವರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸು. ಪಾಂಡವರ ಸಂಗಡ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿ ಚಿರಕಾಲ ಸುಖವಾಗಿರು” ಎಂದು ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

ಕೃಷ್ಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೀಷ್ಮನು—“ಭರತರ್ಷಭ! ಕೃಷ್ಣನು ಸುಹೃದರಾದ ನೀವುಗಳು ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಹಾರೈಸಿ, ನಿನಗೆ ಹಿತಕರವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಅಯ್ಯಾ! ಅವನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳು, ಕೇಳದೆಹೋದರೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಗಲಿ ಸುಖವಾಗಲಿ ನಿನಗೆಂದಿಗೂ ಲಭಿಸದು. ಆ ಮಹಾ ಬಾಹು ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಸಾಧನವಾದ ಮಾತನ್ನೇ ಆಡಿರುವನು ಅದನ್ನು ಕಳೆದು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಅಳಿಸಬೇಡ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಭಾರತ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಬೇರಿಸಿರುವಾಗಲೇ ನಿನ್ನ ಬೌರಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ನೀಗಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯೆ, ಜೋಕ! ಭಾರತ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಕೃಷ್ಣನ ಮಾತನ್ನು ನೀನು ದುರಹಂಕಾರದಿಂದ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದರೆ, ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಅಮಾತ್ಯರೂ, ಮಿತ್ರ ಭ್ರಾತೃ ಬಾಂಧವರೂ ಹತರಾಗುವಿರಿ. ಕುಲಗೇಡಿಯೆಂದೆನಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಡ, ತಾಯಿತಂದೆಗಳನ್ನು ಶೋಕಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸ ಬೇಡ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಭೀಷ್ಮನು ಸುಮ್ಮನಾದ ಬಳಿಕ ಆಚಾರ್ಯ ದ್ರೋಣನು ಕೋಪಾ ವಿಷ್ಣುವಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತ—“ಅಯ್ಯಾ! ಕೇಶವನು ಆಡಿದ ಮಾತು ಧರ್ಮಾರ್ಥಯುಕ್ತವಾದುದು ಭೀಷ್ಮನ ಮಾತು ಕೂಡ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುವುದು. ಅವರು ಬಹುಶ್ರುತರು, ಪ್ರಾಜ್ಞರು, ಕ್ರೋಧವಿಲ್ಲದವರು, ನಿಮ್ಮ ಹಿತಚಿಂತಕರು, ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡು. ನಿನ್ನನ್ನು ಈಗ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಯಾರು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೋ ಅವರು ನಿನ್ನ ಹಿತೈಷಿಗಳಲ್ಲ. ಅವರಿಂದ ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಕೈಗೊಡದು. ಯಾವ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನೂ ಅರ್ಜುನನೂ ಇರುವರೋ ಆ ಸೇನೆಯನ್ನು ಜಯಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ ಭಾರತನೇ! ಅರ್ಜುನನು ಸಾಮಾನ್ಯನಲ್ಲ. ದೇವಕೀ ಪುತ್ರನನ್ನು ದೇವತೆಗಳೂ ಇದಿರಿಸಲಾರರು. ನಿನ್ನ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿ ಆಯಿತು. ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಬಂದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊ” ಎಂದು ಕೃಷ್ಣ ಭೀಷ್ಮರ ಮಾತನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ, ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ನಡೆದರೆ ಆಗುವ ಅನರ್ಥವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದನು.

ಅನಂತರ, ವಿದುರನು ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ನೋಡಿ—
 “ದುರ್ಯೋಧನ! ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಕೋಪವಿಲ್ಲ; ವೃದ್ಧರಾದ ನಿಮ್ಮ
 ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳಿಗಾಗಿ ನಾನು ದುಃಖಪಡುತ್ತೇನೆ. ಅವರು ನಿನ್ನಂತಹ
 ದುಷ್ಟ ಪುತ್ರನನ್ನು ದಿಕ್ಕನ್ನಾಗಿ ಸಂಬಿ, ಮಿತ್ರರಿಲ್ಲದೆ, ಅಮಾತ್ಯರಿಲ್ಲದೆ,
 ಗತಿಹೀನರಾಗಿ ಅಲೆಯಬೇಕಾಗುವುದಲ್ಲ! ಕೇಡಿಗನು, ಕುಲನಾಶ
 ಕನು, ಪಾಪಿಷ್ಠನು ಆದ ನಿನ್ನಂತಹ ಮಗನನ್ನು ಹೆತ್ತು, ಅವರು
 ಗೋಳಿಡುತ್ತ ತಿರುಪವೆತ್ತಿ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆಯುತ್ತ ಭೂಮಿಯ
 ಮೇಲೆ ಇರಬೇಕಾಗುವುದಲ್ಲ! ಎಂದು ನಾನು ವ್ಯಥೆಪಡುತ್ತೇನೆ”
 ಎಂದನು.

ಆಗ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು, ಸೋದರರ ಮತ್ತು ರಾಜರ ನಡುವೆ
 ಕುಳಿತಿದ್ದ ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ—“ದುರ್ಯೋಧನ!
 ಶೌರಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳು. ನಮ್ಮ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ
 ಅವನು ಬಂದಿರುವನು. ಈ ಸಮಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ನೀನು ಕೆಟ್ಟ”
 ಎಂದನು.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣರು
 ಇಂತೆಂದು ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದರು —“ಕೃಷ್ಣಾ
 ಜುಫನರು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾಗದಿರುವಾಗಲೆ, ಧೌಮ್ಯನು ಶತ್ರು ಬಲ
 ಕ್ಷಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಾರಣ ಹೋಮಮಾಡದಿರುವಾಗಲೆ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ
 ಕೋಪವು ಕೆರಳದಿರುವಾಗಲೆ, ಅರ್ಜುನನು ಗಾಂಡೀವವನ್ನೂ ಭೀಮನು
 ಗದೆಯನ್ನೂ ಎತ್ತದಿರುವಾಗಲೆ, ನಕುಲ ಸಹದೇವ ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನಾದಿ
 ಎರರು ರಣರಂಗವನ್ನು ಪುವೇಶಮಾಡದಿರುವಾಗಲೆ ಮೈರವನ್ನು
 ಬಿಟ್ಟು ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊ. ನೀನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಅಡಿಗರಗು; ಯುಧಿ
 ಷ್ಠಿರನು ನಿನ್ನನ್ನು ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಬಾಚಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿ.
 ಭೀಮಸೇನನು ಶಾಂತನಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಸಂಧಿಮಾಡಿ
 ಕೊಳ್ಳೊಣ ಎನ್ನಲಿ. ಅರ್ಜುನ ನಕುಲ ಸಹದೇವರು ನಿನ್ನನ್ನು
 ಅಭಿವಂದಿಸಲಿ. ನೀನು ಅವರ ಮಂಡೆಯನ್ನು ನಲೈಯಿಂದಾಘ್ರಾಣಿಸು.
 ನೀನೂ ಪಾಂಡುಪುತ್ರರೂ ಒಂದಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಈ ನರಾಧಿಪ

ಕೆಲ್ಲರೂ ಆನಂದಾತ್ಮವನ್ನು ಕರೆಯಲಿ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಒಂದಾದ ಶುಭ ವಾರ್ತೆಯು ಸಮಸ್ತ ರಾಜಧಾನಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉದ್ಘೋಷಿತವಾಗಲಿ.”

ದುರ್ಯೋಧನನು ಕುರುಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತನಗೆ ರುಚಿಸದ ಮಾತು ಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಇಂತೆಂದನು — “ಕೇತವ! ನೀನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ ಆ ಬಳಿಕ ಮಾತನಾಡುವುದು ಯುಕ್ತವು. ನೀನು ನನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನೇ ನಿಂದಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ವಿದು ರಾದಿಗಳೂ ಮತ್ತೆ ಯಾರನ್ನೂ ಮಾತನಾಡಿಸದೆ ನನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನೇ ಜರಿಯುತ್ತಿರುವರು. ಅಂತಹ ಮಾಡಬಾರದ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಾನೇನು ಮಾಡಿದೆ? ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳು ತಾವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿ ಶಕುನಿಯ ಸಂಗಡ ಜೂಜಾಡಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸೂತರೆ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧವೇನು? ಹಾಗೂ, ಅವರಿಂದ ಗೆದ್ದಿದ್ದ ಧನವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಡಿಸಿದೆನು. ಅವರು ಮತ್ತೆ ಜೂಜಾಡಿ ಸೂತರು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ನಾನು ಹೊಣೆಯೇ? ಅಶಕ್ತರಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ಶಕ್ತರಂತೆ ನಮ್ಮ ಸಂಗಡ ವಿರೋಧಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರೆ ಅದು ನನ್ನ ತಪ್ಪೇ? ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಿಚ್ಛಿಸುವಹಾಗೆ ಅವರಿಗೆ ನಾವೇನು ಅಂತಹ ಅಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದೆವು? ಅವರಿಗೆ ಹೆದರಿ ನಾವು ಬೇರೆ ತಲೆಬಾಗಿಸುವರಲ್ಲ, ರಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೇಳೆ ಸತ್ತರೂ ಸಾಯುವೆವು. ಶರಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗುವುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮ, ಜೀವಗಳ್ಳನಾಗಿ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಶರಣಾಗತನಾಗುವನು ಕ್ಷತ್ರಿಯನೆ? ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡುವುದೇನೋ ಧರ್ಮ, ಮತ್ತೆ ಯಾರಿಗೂ ನಾನು ಮಾಡೆನು. ಏನೇ ಆಗಲಿ, ನಾನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಕೊಡೆನು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಜೀವಂತನಾಗಿರುವ ವರೆಗೂ ನಾವೂ ಅವರೂ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಟ್ಟು ಅವನ ಕೈಯ ಕೆಳಗಿರೋಣ. ನಾನು ಬಾಲಕನೂ ಪರಾಧೀನನೂ ಆಗಿದ್ದಾಗ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಲೋ ಭಯದಿಂದಲೋ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಂಡವರ ಪಾಲುವಾಡಿದ್ದನು. ನಾನು ಬದುಕಿರುವ ವರೆಗೂ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯವಾಗಲಾರದು, ಅಷ್ಟೇಕೆ? ಸೂಜಿಯ ಮೊನೆಯೂರುವಷ್ಟು ನೆಲವನ್ನು ಕೂಡ ಅವರಿಗೆ ಕೊಡೆನು.”

ದುರ್ಯೋಧನನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೃಷ್ಣನು—“ನಿನಗೆ ವೀರ ಶಯ್ಯೆಯಾಗಬೇಕೋ? ಏಕಾಗಬಾರದು? ನಿನಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ಅಮಾತ್ಯರಿಗೂ ವೀರ ಶಯ್ಯೆಯು ಲಭಿಸುವುದು! ಎಲೈ ಮೂಢ! ಪಾಂಡವರಿಗೆ ನೀನು ಯಾವ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಗಳಹುತ್ತೀಯೆ? ನರಾಧಿಪರೇ! ನೀವು ಹೇಳಿರಿ. ಎಲೋ ನರಾಧಮನೇ! ಪಾಂಡವರ ಸಿರಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸೈರಿಸಲಾರದೆ ನೀನೂ ನಿನ್ನ ದುರ್ಮಂತ್ರಿ ಶಕುನಿಯೂ ಅವರನ್ನು ದ್ಯೂತಕ್ಕೆ ಸೆಳೆಯಲಿಲ್ಲವೆ? ಪ್ರಾಜ್ಞನೇ! ಅಕ್ಷದ್ಯೂತದಿಂದ ಸಾಧುಗಳ ಬುದ್ಧಿಯು ಕೂಡ ಕೆಡುವುದು. ಇನ್ನು, ಆಡುವವರು ದುಷ್ಟರಾದಲ್ಲಿ ಎರೋಧವೂ ಏಕತ್ತೂ ತಪ್ಪುವು ಎಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಕಾಣೆಯಾ? ಕುಲೀನೇ, ಶೀಲ ಸಂಪನ್ನೇ, ಪತಿವ್ರತೆ, ಮತ್ತಾರೂ ಅಲ್ಲ—ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಭ್ರಾತೃ ಭರ್ಯೆ—ಇಂತಹ ರಾಜಪತ್ನಿಯನ್ನು, ಮಾನಿಷ್ಯೆಯನ್ನು ಯಾವ ನೀಚನಾದರೂ ರಾಜಸಭೆಗೆಳೆದು ತಂದು ತುಚ್ಛ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವನೆ? ನೀನು ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಹೇಸಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸಾಧುಗಳು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ಕರ್ಣನೂ ದುಃಶಾಸನನೂ ನೀನೂ ಕೂಡ ಅವರನ್ನು ಆಡಬಾರದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಅವಮಾನಪಡಿಸಲಿಲ್ಲವೆ? ನೀನು ವಾರಣಾಸತದಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯ ಸಮೇತರನ್ನಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆ? ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಅವರನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ? ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಅಷ್ಟು ದ್ವೇಷ ಬುದ್ಧಿಯಿದ್ದರೂ, ನೀನು ಅವರಿಗೆ ಅಷ್ಟು ವಂಚನೆ ಮಾಡಿದರೂ, ಅವರನ್ನು ಅಷ್ಟು ನೋಯಿಸಿದರೂ ನೀನು ಅಪರಾಧಿ ಯಲ್ಲವೆಂದು ಸೊರಹುತ್ತೀಯಲ್ಲ! ನಿನ್ನದು ಎಂತಹ ಗುಂಡಿಗೆ! ಇಂತಹ ದುರಾಚಾರಿಯಾದ ನೀನು ರಾಜಪದವಿಯಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನೆ! ಪಾಂಡವರು ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ಪಾಲಿನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ನೀನು ಕೊಡೆ. ನೀನಾಗಿ ಕೊಡುವ ಕಾಲವು ಬರುವುದು. ನಿನ್ನ ತಾಯಿತಂದೆಗಳೂ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಎದುರರೂ ಸರಧಿಮಾಡಿಕೊ ಎಂದು ಎಷ್ಟೋ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಬೇಡಿದರೂ,

ನೀನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಇದು ನೀಚ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲವೇ? ಸಂಧಿಯಿಂದ ನಿನಗೆ ಮಹತ್ತರವಾದ ಲಾಭವುಂಟು. ಆಪ್ತರ ಮಾತನ್ನು ವಿಾರಿ ನಡೆದರೆ ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಕೈಗೊಡದು, ಖಂಡಿತವಾಗಿ ತಿಳಿ ನೀನು ಉದ್ದೇಶಿ ಸಿರುವ ಕಾರ್ಯವು ಧರ್ಮ ಸಮ್ಮತವಾದುದೂ ಅಲ್ಲ, ಯಶಸ್ಕರ ವಾದುದೂ ಅಲ್ಲ” ಎಂದನು.

ಕೃಷ್ಣನಾಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ದುಃಶಾಸನನು—
“ರಾಜನೇ! ನೀನಾಗಿ ಪಾಂಡವರ ಸಂಗಡ ಸಂಧಿಗೊಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಅಯ್ಯನೂ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣರೂ ಸೇರಿ ನಿನ್ನನ್ನೂ ಸನ್ನನ್ನೂ ವಿಕರ್ತನ ಮಗನನ್ನೂ ಕೃಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಪಾಂಡವರ ವಶಮಾಡಿ ಬಿಡು ವರು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು

ಒಡನೆಯೇ ದುರ್ಯೋಧನನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ವಿदೂರ ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರಮುಖರನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆಯೇ ಸಭೆಯಿಂದ ಎದ್ದು ಹೋದನು. ಅವನ ಹಿಂದೆಯೇ ಅವನ ತಮ್ಮಂದಿರು, ಮಂತ್ರಿ ಗಳು, ರಾಜರು ಕೂಡ ಹೊರಟರು.

ಲಜ್ಜಾಹೀನನೂ ದುಷ್ಟನೂ ಆದ ಆ ದುರ್ಯೋಧನನ ನಡತೆ ಯನ್ನು ನೋಡಿ ಭೀಷ್ಮನು—“ಯಾವನು ಕೋಪಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಕಷ್ಟಕ್ಕೀಡಾಗುವನೋ ಅವನ ಪಾಡನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನ ಶತ್ರುಗಳು ನಗರೆ? ದುರಾತ್ಮನಾದ ಈ ರಾಜಕುಮಾರನು ರಾಜ್ಯ ಮದದಿಂದ ಸೊಕ್ಕಿ ಕ್ರೋಧಾಂಧನಾಗಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟ ಸಾಧನವನ್ನರಿಯದಿರುವನು. ಜನಾರ್ದನ! ರಾಜರೆಲ್ಲರೂ ಮರುಳಾಗಿ ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನೂ ಅವನ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಇದು ವಿನಾಶ ಕಾಲವೆಂದು ತೋರುವುದು” ಎಂದನು.

ಆಗ ಕಮಲನೇತ್ರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು, ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಪ್ರಮುಖರನ್ನು ಕುರಿತು—“ಕುರುಪೃಥ್ವಿರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ರಾಜೈಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿರುವ ಈ ರಾಜನ ಸೊಕ್ಕಿಳಿಸಿ

ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದಲಾದರೂ ಅವನನ್ನು ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ತರದಿರುವುದು ಅನ್ಯಾಯ. ನಿಮ್ಮ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ನಾನೊಂದುಪಾಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳಿರಿ. ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾಲವೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಅದೇನೆನ್ನುವಿರೋ? ದುರ್ಯೋಧನ ಕರ್ಣ ಶಕುನಿ ದುಃಶಾಸನರನ್ನು ಕೈಕಾಲು ಕಟ್ಟಿ ಪಾಂಡವರ ಬಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿರಿ. ಅರಿಂದಮರೇ! ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ಅನ್ಯಾಯವಲ್ಲ.

ತೃಜೇತ್ಕುಲಾರ್ಥೇ ಪುರುಷಂ ಗ್ರಾಮಸ್ಯಾರ್ಥೇ ಕುಲಂ ತೃಜೇತ್ |

ಗ್ರಾಮಂ ಜನಪದಸ್ಯಾರ್ಥೇ ಆತ್ಮಾರ್ಥೇ ಪೃಥಿವೀಂ ತೃಜೇತ್ ||

ಎಂಬಂತೆ, ಕುಲ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನನ್ನೂ, ಗ್ರಾಮ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಕುಲವನ್ನೂ, ಜನಪದ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಗ್ರಾಮವನ್ನೂ, ಆತ್ಮ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಪೃಥಿವಿಯನ್ನೂ ತೃಪ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾಚ್ಛರು ಹೇಳುವರು ಪ್ರಾಚ್ಛನೇ! ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕು ಪಾಂಡವರೊಡನೆ ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಿನ್ನ ಕುಲವನ್ನುಳಿಸು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ನಿನ್ನ ದೇಸಿಯಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲವೂ ನಾಶವಾಗದಂತಿರಲಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸುಭಾಷಿತವನ್ನು ಕೇಳಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ದೂರದರ್ಶಿನಿಯಾದ ಗಾಂಧಾರಿಯನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ—“ಪ್ರಾಜ್ಞ! ರಾಜ್ಯೈಶ್ಚ ಶ್ವರ್ಯ ಲೋಭದಿಂದ ನಿನ್ನ ಮಗನು ರಾಜ್ಯವೊಂದನ್ನೇ ಅಲ್ಲ, ಪ್ರಾಣವನ್ನೂ ನೀಗಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ” ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ಆ ಮಾತಿಗೆ ಯಶಸ್ವಿನಿಯಾದ ಆ ರಾಜಪುತ್ರಿಯು—“ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಕರೆಯಿಸು. ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟವನು ರಾಜ್ಯವಾಳುವುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಹನಲ್ಲ. ಆದರೂ ಏನೀತನಲ್ಲದ ಈ ಅಪ್ರಯೋಜಕನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವು ಲಭಿಸಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಿನಗಿರುವ ವುತ್ರ ಸ್ನೇಹವೇ ಕಾರಣ. ನೀನೇ ಅವನನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ. ಅವನು ಪಾಪಾತ್ಮನೆಂದು ತಿಳಿದು ತಿಳಿದೂ ಅವನ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿಯುತ್ತೀಯೆ, ಅವನ ಬುದ್ಧಿ ಹೋಗುವಂತೆಯೇ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ! ಅಶಿಕ್ಷಿತ

ನಾಗಿ ಬಿಳಿದ ಅವನನ್ನು ಈಗ ದಾರಿಗೆ ತರಲಾಗುವುದೆ ? ದುಷ್ಕೃ ಸಹ ವಾಸದಲ್ಲಿರುವ ಮೂರ್ಖನಿಗೆ ಸುಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಫಲವನ್ನು ನೀನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ” ಎಂದು ಗಂಡನನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದಳು.

ಆ ವೇಳೆಗೆ ವಿದುರನು ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಸಭೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡುಬರಲು, ಗಾಂಧಾರಿ ಮಗನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ—
 “ದುರ್ಯೋಧನ ! ಭರತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯೂ, ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಕೃಪ ವಿದುರ ಪ್ರಮುಖರಾದ ನಿನ್ನ ಹಿತಚಿಂತಕರೂ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊ. ಪ್ರಾಜ್ಞನೇ ! ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದಾಗಲಿ ಭೋಗಿಸುವುದಾಗಲಿ ಕಾಮವೊಂದರಿಂದಲೇ ಶಕ್ತ ವಾಗದು. ಯಾವನು ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಗಳ ವಶವಾಗುವನೋ ಅವನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೇ ನೀಗಿಕೊಳ್ಳುವನು ಮೊದಲು ತನ್ನನ್ನು ಜಯಿಸಬಲ್ಲವನು, ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಬಲ್ಲವನು ಲೋಕವನ್ನೇ ಜಯಿಸಬಲ್ಲನು ಎಂಬುದನ್ನು ನೀನರಿಯೆಯಾ ? ಪ್ರಭುತ್ವವು ಮಹತ್ತರವಾದ ಕಾರ್ಯವು. ದುರಾತ್ಮರಾದವರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಶಿಸುವರೇ ಹೊರತು ಲಭಿಸಿದ ರಾಜ್ಯವನ್ನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣವಿಲ್ಲ, ಧರ್ಮವಿಲ್ಲ, ಅರ್ಧವಿಲ್ಲ ; ಇನ್ನು ಸುಖವೆಲ್ಲಿಯದು ? ಪಾಂಡವರ ಪಾಲನ್ನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವರ ವಿರೋಧವನ್ನು ಹರಿಸಿಕೊ. ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಬಾಳುವುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವು ಸಾಲದೆ ? ಹದಿಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಪಾಂಡವರು ನೊಂದುದು ಸಾಕು. ಕೋಪಾವೇಶ ದಿಂದ ಕುರುವಂಶವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಬೇಡ. ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣಾದಿಗಳು ಪಿಂಡಕ್ಕೆ ಹಂಗಿಗರಾಗಿ ಪ್ರಾಣವಾದರೂ ಕೊಡುವರೇ ಹೊರತು ಪಾಂಡವರ ಮೇಲಿಂದಿಗೂ ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳರು, ಅವರಿಗೆ ಅಮಂಗಳವನ್ನು ಕೋರರು. ದುರ್ಯೋಧನ ! ದುರಾಶೆಯನ್ನು ಬಿಡು ; ಪಾಂಡವರ ಪಾಲನ್ನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಕೊಡು” ಎಂದಳು.

ತಾಯಿಯ ಹಿತವಚನವನ್ನು ಅನಾದರಮಾಡಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ರೇಗಿ ಮತ್ತೆ ಸಭೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಕರ್ಣ ಶಕುನಿ ದುಃಶಾಸನರ

ಕೂಡೆ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಹಿಂಗಟ್ಟುಮುರಿ ಕಟ್ಟಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟರೆ ಪಾಂಡವರು ಸುಮ್ಮನಾಗುವರೆಂದೆಣಿಸಿ, ಆ ದುಷ್ಕರವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲೆಣಿಸಿದನು. ಕೃಷ್ಣನು ಅವನ ಕೂಟಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯವೇ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ವಿದುರ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರರು ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನೂ ಅವನ ದುರ್ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಛೇದಿಸಿಟ್ಟರು. ಮಗನು ತನ್ನ ದುರಾಶೆಯನ್ನೂ ದುರಾಗ್ರಹವನ್ನೂ ಬಿಡುವನಲ್ಲವೆಂದು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೊರಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡನು

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ದೋಣ ಭೀಷ್ಮ ವಿದುರ ಬಾಹ್ಯಕ ಕೃಪರನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಇಂತೆಂದನು — “ಅಶಿಷ್ಯನೂ ದುಷ್ಪನೂ ಆದ ದುರ್ಯೋಧನನು ರೋಷದಿಂದ ಸಭೆಯಿಂದಿದ್ದುಹೋದುದನ್ನು ನೀವಲ್ಲರೂ ಕಂಡಿರಿ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದುದನ್ನೂ ನೀವು ಕೇಳಿದಿರಿ. ಇನ್ನು ನಾನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಬಳಿಗೆ ಹೊರಡುವನು.”

ಹೀಗೆಂದು ನುಡಿದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಭಾಸದರನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ತನ್ನ ಶುಭ್ರ ರಥವನ್ನೇರಿ ಕುಂತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಭಿವಾದನಮಾಡಿ, ಕುರುಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವೃತ್ತವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೂ ಅವನ ವಶವರ್ತಿಗಳಿಗೂ ಕಾಲವು ಪಕ್ವವಾಗಿದೆ ಯೆಂದು ಸೂಚಿಸಿ, ತಾನು ಪಾಂಡವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿಬರುವನೆಂದು ಹೇಳಿ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಹೇಳತಕ್ಕುದೇನಾದರೂ ಉಂಟೇ ಎಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

ಆ ಪ್ರಾಜ್ಞೆ—

“ಕೇಶವ! ನಾನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆನೆಂದು ಅವರವರಿಗೆ ತಿಳಿಸು” —

“ನಿನ್ನ ರಾಜಧರ್ಮವು ಶಿಥಿಲವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸ್ವಧರ್ಮದಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಡು. ಬ್ರಹ್ಮನು ದುಷ್ಟರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಶಿಷ್ಟರನ್ನು

ಪರಿಪಾಲಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವನು. ಅವರು ಬಾಹುಬಲದಿಂದ ಜೀವಿಸತಕ್ಕವರು” ಎಂದು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೂ;

“ಅರ್ಜುನನು ಭೀಮನ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೂ ಗೆದ್ದು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ, ನಷ್ಟವಾದ ದಾಯಭಾಗವನ್ನು ವಾಸುದೇವನ ಸಾಹಾಯ್ಯದಿಂದ ರಣದಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸುವನು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು, ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಹೆತ್ತ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಿಂದ ನಾನು ಕೇಳಿದೆನು” ಎಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೂ,

“ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯಳಾದವಳು ಮಗನನ್ನು ಹೆರುವಳೋ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾಲವೊದಗಿದೆ. ವೀರ ಪುರುಷರು ಯುದ್ಧವು ಸಂಘಟಿಸಿದಾಗ ದೈರ್ಯ ಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನು ಬಡರು” ಎಂದು ಭೀಮಸೇನನಿಗೂ,

“ಎೞಾ! ಮಹಾಭಾಗೆ! ಸತ್ಕುಲಜಾತೆ! ಕೀರ್ತಿಸಂಪನ್ನೆ! ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ನಡೆದ ನಡತೆಯು ನಿನ್ನ ಕುಲಗೌರವಕ್ಕೂ ಗುಣಕ್ಕೂ ಅನುರೂಪವಾಗಿರುವುದು” ಎಂದು ದ್ರೌಪದಿಗೂ,

ಕ್ಷತ್ರಿಯು ಧರ್ಮದಿಂದ ಜೀವಿಸುವವನು ವಿಕ್ರಮದಿಂದ ಗಳಿಸಿದ ಅರ್ಥದಿಂದ ಸಂತೋಷಪಡುವನು. ನೀವು ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವವರು. ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆಯೇ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ಪಾಂಚಾಲಿಯನ್ನು ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಅವಮಾನಪಡಿಸಿದರು ಅದನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವರುಂಟೆ?” ಎಂದು ನಕುಲ ಸಹದೇವರಿಗೂ;

ತಿಳಿಸೆಂದು ಕೃಷ್ಣನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಸೊಸೆಗೂ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದಳು

ಕುಂತಿಯು ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣರು ಕೇಳಿ ಅವಿಧೇಯನಾದ ದುರ್ಯೋಧನನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬೇಸರದ ಮತ್ತೆ ಇಂತೆಂದು ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದರು — “ಕೃಷ್ಣನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಕುಂತಿಯು ಉಗ್ರವಾಗಿ, ಪರಂತು ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿಯೂ ಧರ್ಮಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ, ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೀನು ಕೇಳಿದೆಯಾ? ಆಕೆಯ

ಮಕ್ಕಳು ಆಕೆಯು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡುವರು. ಅದರೊಳಗೂ ವಾಸುದೇವನು ಆಕೆಯ ಮಾತನ್ನು ಒಪ್ಪಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಬಿಡರು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಸಾಹಾಯ್ಯಕ್ಕೆ ಮಲ್ಲರಾದ ಸೋದರರೂ ಮಹಿಮಾನ್ವಿತನಾದ ಕೃಷ್ಣನೂ ಇರುವಾಗ ಅವನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸನು ನೀನು ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಹೋಗಿ ಪಾಂಡವರ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರ ಸಂಗಡ ಸುಖವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡು. ಯುದ್ಧವು ಬೇಡ. ದುರ್ನಿಮಿತ್ತಗಳು ಕಾಣುತ್ತಲಿವೆ. ಈಗ ಸಂಧಿ ವಿಗ್ರಹಗಳು ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿವೆ.”

ದುರ್ಯೋಧನನು ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಹುಬ್ಬು ಗಂಟುಹಾಕಿ ಕೊಂಡು ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ ತಲೆಬಾಗಿ ಸುಮ್ಮನಿರಲು, ಭೀಷ್ಮನು—“ಧರ್ಮರಾಯನು ಹಿರಿಯರ ಶುಶ್ರೂಷೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವನು, ಅಸೂಯೆಯಿಲ್ಲದವನು, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿ, ಸತ್ಯವಾದಿ ಅಂತಹವನ ಮೇಲೆ ನಾವು ಕದನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಲ್ಲ! ಇದಕ್ಕಿಂತ ದುಃಖಕರವಾದುದೇನಿದೆ?” ಎಂದುಕೊಂಡನು

ಆಗ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು—“ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನೆಲ್ಲಂಬಿಸಿ ಮಗನಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕನಾದ ಅರ್ಜುನನ ಮೇಲೆ ನಾನು ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದಲ್ಲ! ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಜೀವನವು ಕಟ್ಟ ಜೀವನ! ಪಾಪಾತ್ಮನಾದವನು ಬೇಡವೆಂದರೂ ಪಾಪವನ್ನೇ ಇಚ್ಛಿಸುವನು, ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನಾದವನು ಪಾಪದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾದರೂ ಪುಣ್ಯವನ್ನೇ ಇಚ್ಛಿಸುವನು. ನೀನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ವಂಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವರು ನಿನಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನೇ ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸುವರು. ಕುರುವೃದ್ಧನೂ ನಾನೂ ವಿದುರನೂ ವಾಸುದೇವನೂ—ಇಷ್ಟಮಂದಿ ಹೇಳಿದರೂ ನಿನ್ನ ಹಿತವನ್ನು ನೀನು ಅರಿಯದೆ ಹೋದೆ ನಿನಗೆ ದಂಡು ದಾಳಿ ಇದೆ ಎಂಬ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಪಾಂಡವ ಸೇನೆಯಮೇಲೆ ಬೀಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದೀಯೆ. ಪಾಂಡವರ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ನಿನ್ನದೆಂದೆಣಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಪಾಂಡವರು ನಿನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ

ಯತ್ನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾವಿಬ್ಬರೇನೋ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದೆವು. ನಮ್ಮ ಕಾಲವಾಯಿತು, ನಾವು ಕೃತಕೃತ್ಯರಾದೆವು. ನೀನು ಪಾಂಡವರ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದರೆ, ಸುಖವನ್ನೂ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಮಿತ್ರರನ್ನೂ ನೀಗಿಕೊಂಡು ಮಹದ್ವ್ಯಸನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವೆ. ಪತಿವ್ರತಾ ಶಿರೋಮಣಿಯೂ ಸತ್ಯವಾದಿನಿಯೂ ಆದ ದ್ರೌಪದಿಯು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲೆಂದು ಹರಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ, ಅವರನ್ನು ನೀನು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಜಯಿಸಬಲ್ಲೆ? ಕೌರವರ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಆ ವೀರರ ಸಂಗಡ ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊ, ಮಿತ್ರನ ಕರ್ತವ್ಯದಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಾಶವಾಗಬೇಡ ” ಎಂದನು.

ಇತ್ತ, ಉಪಪ್ಲಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕರ್ಣನನ್ನು ತನ್ನ ರಥದಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನ ಸಂಗಡ ಮಾತನಾಡುತ್ತ—
 “ಕರ್ಣ! ನೀನು ಕುಂತಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಮುಂದೆಯೇ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಶಾಸ್ತ್ರರೀತಿಯಾಗಿ ನೀನು ಪಾಂಡುವಿನ ಮಗನು. ನಾನು ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿಸುವನು, ನೀನು ರಾಜನಾಗಿರು, ಧರ್ಮರಾಯನು ಯುವರಾಜನಾಗಿರಲಿ ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು

ಅದಕ್ಕೆ ಕರ್ಣನು—“ಕೃಷ್ಣ! ನೀನು ನನ್ನ ಮೇಲಣ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಕೋರಿಯೇ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ನಾನು ಕುಂತಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನಾದರೂ ಸೂತಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಅಧಿರಥನೂ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ನನ್ನನ್ನು ಮಗನಂತೆ ಸಾಕಿಸಲಹಿದರು. ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಸೂತಕುಲದವಳೇ. ಅವಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಮಕ್ಕಳೂ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳೂ ಆಗಿರುವರು. ಭೂಮಂಡಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ನಾನು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ತೊರೆದು ಪಾಂಡವರ ಕಡೆಗೆ ಬಾರೆನು. ನಾನು ದುರ್ಯೋಧನನ ಆಶ್ರಯ ಬಲದಿಂದ ಹದಿಮೂರು ವರ್ಷಗಳು ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿದೆನು. ಅವನು ನನ್ನ ಸಾಹಾಯ್ಯವನ್ನು ನಚ್ಚಿ ಪಾಂಡವರ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಸನ್ನಾಹವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ನನ್ನನ್ನು

ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೋಧನನ್ನಾಗಿ ವರಿಸಿರುವನು. ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಅಂಜಿ ಯಾಗಲಿ ಅವರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಆಸೆಪಟ್ಟಾಗಲಿ, ನಾನು ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ದ್ರೋಹ ಮಾಡನು. ನಾನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದರೆ ನನಗೂ ಅರ್ಜುನನಿಗೂ ಕೂಡ ಅಪಕೀರ್ತಿ ಬರುವುದು. ನನಗೆ ರಾಜ್ಯವು ಬಂದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅದನ್ನು ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವನೇ ಹೊರತು ನಾನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳೆನು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಗೆದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾರಾಯನಾಗಿ ಅವನು ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಲಿ. ಪೃಥ್ವಿಯೆಲ್ಲವೂ ಧರ್ಮರಾಯನ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗುವುದು ಯುಕ್ತವೇ” ಎಂದನು.

ಆದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣನು—“ಹಾಗಾದರೆ, ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯವು ಬೇಡವೋ? ನಾನು ಹೇಳಿದ ಉಪಾಯವು ನಿನಗೆ ಸರಿಯೋ? ಇನ್ನು, ಭೂಮಂಡಲಕ್ಕೆ ವಿನಾಶ ಕಾಲ ಬಂದಹಾಗೆಯೇ. ಪಾಂಡವರು ಗೆಲ್ಲುವುದು ನಿಶ್ಚಯ. ವಿನಾಶ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಧರ್ಮವೇ ಅಧರ್ಮವಾಗಿ ತೋರುವುದು” ಎಂದನು.

ಕರ್ಣನು ಆ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷಿಸಿಯೂ ತಾನೂ ದುರ್ಯೋಧನ ದುಃಶಾಸನರೂ ನಿಮಿತ್ತವೆಂದೊಪ್ಪಿಕೊಂಡು—“ಕೃಷ್ಣ! ರಣದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ಬದುಕಿಬಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುವೆನು, ಸತ್ತರೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಣುವೆನು” ಎಂದು ನುಡಿದು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಆಲಿಂಗನೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಿಷಾದಪಡುತ್ತ ಅವನನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು.

—————

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ, ಭೀಷ್ಮನ ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯ, ಶರಶಯ್ಯೆ.

ಇಂತು ಯುದ್ಧವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ನಯ ವಿನಯಕ್ಕೆ ಬಗೆಹರಿಯದ ಜ್ಞಾತಿಗಳ ವಿವಾದವು ಗಾಂಡೀವದಿಂದಲೂ ಗದೆ ಯಿಂದಲೂ ಬಗೆಹರಿಯಬೇಕಾಯಿತು.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಕೃಷ್ಣನ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಕಲೆಯ ಹಾಕಿ—“ನರೋತ್ತಮರೇ ! ನಮ್ಮ ವಿಜಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಏಳಕ್ಕೂ ಹಿಣೀ ಸೇನೆಯಿದೆ, ಅಲ್ಲದೆ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ದ್ರುಪದ, ವಿರಾಟ, ಧೃಷ್ಟ ದ್ಯುಮ್ನ, ಶಿಖಂಡಿ, ಸಾತ್ಯಕಿ, ಚೇಕಿತಾನ, ಭೀಮಸೇನ ಎಂಬೀ ಏಳವರು ವಿಖ್ಯಾತ ವೀರರಿರುವರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನೇದವಿದರು, ಶೂರರು, ಸುಚರಿತ್ರರು, ನೀತಿಮಂತರು, ಯುದ್ಧ ಎಶಾರದರು, ಅಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲವರು. ಎಲ್ಲರೂ ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವರೇ. ಇವರೊಳಗೆ ವ್ಯೂಹ ರಚನೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಿ ಭೀಷ್ಮನ ಇದಿರಿಗೆ ನಿಲ್ಲಲು ಸಮರ್ಥರಾರು ?” ಎಂದು ಅವರವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೇಳಿದನು

ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿದರು ಕಡೆಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು—ಮಹಾರಾಜನೇ ! ಈಗ ಹೇಳಿದವರೆಲ್ಲರೂ ವಿಕ್ರಮಿ ಗಳೇ ಅಹುದು, ಅಕ್ಕೂ ಹಿಣೀಪತಿಗಳಾಗಿ ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಕಾದುವವರೇ ಅಹುದು ನಮ್ಮ ಸೃಸ್ಯವೂ ಸಾರವತ್ತಾಗಿದೆ, ದುರ್ಯೋಧನನ ಸೃಸ್ಯವನ್ನು ಮರ್ದನಮಾಡಬಲ್ಲದು. ಸೇನಾಧಿ ಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನನು ತಕ್ಕವನೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುವುದು” ಎಂದನು.

ನೆರೆದಿದ್ದ ರಾಜರೆಲ್ಲರೂ ಕೃಷ್ಣನ ವರಣಕ್ಕೆ ಅಭಿಮತರಾಗಿ ಹರ್ಷದಿಂದುದ್ದೋಷಿಸಿದರು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿ ಸರ್ವರೂ ಕುರು ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದರು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ದ್ರುಪದಾದಿ

ವಿಕ್ರಮವನ್ನು ಎಧಿವತ್ತಾಗಿ ಅಕ್ಕಿಹಿಣಿಯ ಅಧಿಪತಿಗಳನ್ನಾಗಿಟ್ಟು
ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ಮನನ್ನು ಸರ್ವ ಸೈನ್ಯಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಿ ಅಭಿಷೇಕ
ಮಾಡಿದನು. ಆ ಸೇನಾಪತಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅರ್ಜುನನು ಅಧಿಪತಿಯಾದನು.
ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ನೇತೃವೂ ಸಾರಧಿಯೂ ಆದನು.

ಇತ್ತ, ದುರ್ಯೋಧನನು ತನ್ನ ಹನ್ನೊಂದಕ್ಕಿಹಿಣೀ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ
ಕೃಪ, ದ್ರೋಣ, ಶಲ್ಯ, ಜಯದ್ರಥ, ಸುದಕ್ಕಿಣ, ಕೃತವರ್ಮ,
ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ, ಕರ್ಣ, ಭೂರಿಶ್ರವಸ್ಸು, ಶಕುನಿ, ಬಾಹ್ಯಕ ಎಂಬೀ
ವೀರರನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸೇನಾ ನಾಯಕರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದನು.
ಆ ಬಳಿಕ ಅವನು ರಾಜರೆಲ್ಲರೊಡನೆ ಭೀಷ್ಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೈ
ಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತು—“ಪ್ರಣೇತಾರನು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಹತ್ತರವಾದ
ಸೈನ್ಯವಾದರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಗ್ನವಾಗುವುದು ಯಾರಿಬ್ಬರ ಬುದ್ಧಿಯೂ
ಸಮವಾಗಿರದು. ದಳಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಅಸೂಯೆ ಇರುವ
ಸಂಭವವೂ ಉಂಟು ಅವರು ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಣೇತೃವಿನ
ಆಜ್ಞೆಗೊಳಪಡದೆ ಸ್ವಬುದ್ಧಿ ವಶವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ನಡೆದರೆ ಅವಜಯವು
ತಪ್ಪದು. ಸೇನಾಪತಿಯು ಸುಕುಶಲನು, ಶೂರನು, ಶುದ್ಧನು,
ಹಿತೈಷಿಯೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಯಾರು ಅಂತಹ ಗುಣಸಂಪನ್ನನಾದ
ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನು ವರಿಸುವರೋ ಅವರು ರಣದಲ್ಲಿ ಹಗೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲು
ವರು. ನೀನು ನನ್ನ ಹಿತೈಷಿ, ಧರ್ಮ ನಿರತನು ನಿನ್ನನ್ನು ಸಂಹಾರ
ಮಾಡುವಷ್ಟು ಸಮರ್ಥರಾರೂ ಇಲ್ಲ. ನಮಗೆ ನೀನು ಸೇನಾಪತಿ
ಯಾಗು ” ಎಂದು ಬೇಡಿದನು.

ಆದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮನು—“ಮಹಾಬಾಹುವೇ ! ನೀನು ಹೇಳಿದು
ದೆಲ್ಲವೂ ಸರಿ. ನನಗೆ ನೀವು ಹೇಗೋ ಪಾಂಡವರೂ ಹಾಗೆಯೇ.
ಅವರ ಹಿತವನ್ನೂ ನಾನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು. ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಪರವಾಗಿ
ನಿಂತು ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಾನು ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ
ವನ್ನೂ ನಿರ್ಮಾನುಷವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲೆನು, ಆದರೆ ಪಾಂಡುಘೃತ
ರನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾನೆಂದಿಗೂ ಕೆಡಿಸಲಾರೆನು. ಅವರು ನನ್ನನ್ನು

ಕೊಲ್ಲುವ ವರೆಗೂ ನಾನು ಅವರ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ದಿನಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ಸಹಸ್ರ ಯೋಧರನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕುವೆನು. ಆದರೆ ಕರ್ಣನು ರಣದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮುಂದೆ ನಾನಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅದುದರಿಂದ ಕರ್ಣನೇ ಮೊದಲು ಯುದ್ಧಮಾಡಲಿ, ಅವನು ಒಲ್ಲೆನೆಂದರೆ ನಾನು ಮಾಡುವೆನು” ಎಂದನು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕರ್ಣನು—“ಮಹಾರಾಜನೇ! ಭೀಷ್ಮನು ಬದುಕಿರುವ ವರೆಗೂ ನಾನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡನು. ಭೀಷ್ಮನು ಹತನಾದ ಮೇಲೆ ನಾನು ಗಾಂಡೀವಧಾರಿಯಾದ ಅರ್ಜುನನ ಸಂಗಡ ಕಾದುವೆನು” ಎಂದನು.

ದುರ್ಯೋಧನನು ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ಸರ್ವ ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಭೂರಿದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರ ಹರಕೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು, ಸೋದರರೊಡಗೂಡಿ ಸೇನಾ ಸಮೇತನಾಗಿ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುರು ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಅಲ್ಲಿ ತೃಣಿ ಕಾಷ್ಠ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಸಮ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ತನ್ನ ಶಿಬಿರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.

ಬೆಳಗಾಯಿತು, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಕುಮಾರರು ಸೃನ್ಯದ ನಡುವೆ ಬಂದು ನಿಂತರು. ದುರ್ಯೋಧನನು ಭೀಷ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟ ರನ್ನಾಗಿ ಕರೆದು—“ಸಾಂಡವರ ಚತುರಂಗ ಬಲವು ಸಾಗರ ಸದೃಶವಾಗಿರುವುದು. ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ಮನನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳಾದ ಭೀಮಾರ್ಜುನ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಆ ಚತುರಂಗ ಬಲವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಜಯಿಸಲು ದುರ್ಭಟವಾದೀ ಅದ್ಭುತ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಎಷ್ಟು ದಿವಸದಲ್ಲಿ ನೀವು ನಾಶಮಾಡಬಲ್ಲಿರಿ” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮನು—“ನನ್ನ ಮಹಾಸ್ತ್ರಗಳು ಒಂದೊಂದು ಸಾರಿಗೆ ತತಸಹಸ್ರ ಭಟರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುವು. ನಾನು ಸಮರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದರೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಮಹಾ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲವೆನಿಸಿಬಿಡುವೆನು” ಎಂದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು--“ಮಹಾಬಾಹುವೇ! ನಾನು ಮುದುಕ, ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನು, ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ನನಗೂ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಬೇಕಾಗುವುದು. ಇಷ್ಟೇ ನನ್ನ ಪರಮ ಶಕ್ತಿ” ಎಂದನು.

ಕರ್ಣನು ತನ್ನ ಬಾರಿ ಬರುತ್ತಲೆ, ಐದು ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವ ಬಲವನ್ನು ಅಪ್ಪಳಿಸಿ ಕೆಡಹುವೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು.

ಅವನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೆ ಭೀಷ್ಮನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕು--“ನೀನು ಅಂತಹ ಶೂರನೇ ಸರಿ! ಪಾರ್ಥನು ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ಶಂಖವನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ವಾಸುದೇವನ ಸಹಿತವಾಗಿ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಬಾರದಿರುವ ವರೆಗೂ ನೀನು ಹಾಗೆಯೇ ತಿಳಿದು ಕೊಂಡಿರು. ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಬಂದಂತೆಲ್ಲ ಹೇಳಿಕೊ” ಎಂದನು.

ಅದೇ ರೀತಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಭೀಷ್ಮಾದಿಗಳು ತಂತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಿದುದನ್ನು ಚಾರರ ಮುಂದಿಂದ ಕೇಳಿ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಿನಗೆಷ್ಟು ಕಾಲ ಬೇಕೆಂದು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು, ಅವನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ--“ಅವ ರೆಲ್ಲರೂ ಮಹಾತ್ಮರು, ಕೃತಾಸ್ತ್ರರು, ಯುದ್ಧನಿಪುಣರು, ಸಮ್ಮನ್ನು ಹನನಮಾಡಲಾಪರು, ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕಳವಳಪಡಬೇಡ. ನಾನು ವಾಸುದೇವನ ಬೆಂಬಲವುಳ್ಳವನು, ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾಶಮಾಡಲಾಪನು. ಇದಲ್ಲದೆ, ನನ್ನ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರವೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಮೇಲೆ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಜಡುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ನೀನು ನ್ಯಾಯವಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗಿ ಹಗೆಯನ್ನು ಗಲ್ಲತಕ್ಕವನು. ನಿನಗೆ ಅಸ್ತ್ರವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಯುದ್ಧಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳೂ ಅದೀ ಪೀಠರ ಸಾಹಾಯ್ಯವಿರುವುದು. ಇದರ ಮೇಲೆ ನೀನು ಸ್ವಯಂ ಸಮರ್ಥನು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಭಯವೇನು” ಎಂದನು.

ಉಭಯ ಸೈನ್ಯಗಳೂ ಈ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಇರುಳನ್ನು ಕಳೆದರು. ಪ್ರಭಾತವಾಯಿತು, ಆಕಾಶವು ನಿರ್ಮಲವಾಗಿ

గిద్దితు. రాజరేల్లరూ స్నానాది ప్రాతఃకృత్యములను తీరినకొండు బ్రాహ్మణర ఆశీర్వాదమును కృత్యములు దుర్మూలమున ప్రేరణ యింద సేనాసమేతరాగి రణరంగము క్కే జేరటరు. హాగియే యుధిష్ఠిరనూ తన్న జతురంగ బలమును ధృష్టద్యుమున ఆజ్ఞా గొళపడిసి యుద్ధరంగము క్కే జేరడిసిదను.

ఇంతు పాండవ కౌరవరు సేనాసమేతరాద తంతము మిత్తరేడనే యుద్ధము క్కే ఇదిరాంతు నింతరు. భీష్మాచార్యను స్వపరపక్షముల సేనా నాయకమును కలీయహాసి సమర సభి యన్న మాడి యుభయ పక్షముల అభిప్రాయములన్న సమ్మతి యన్న కొండు యుద్ధ నియమములన్న మాడిదను. యుభయ పక్షముల తంతము కడియ భటమును గురుతుడియువుదక్కాగి కలవు సంజ్ఞములన్న కల్పించుటరు.

ఆ ఒళిక సర్వ ధర్మములన్న బల్ల భీష్మను యుద్ధము క్కే అణి యాగిద్ది రాజరేల్లరన్న కరేదు—“క్షత్రియ వీరరే! నిమగి స్వర్గము క్కే జేరేగువుదక్కే ఈగ ద్వారవు తేరదిదే. పురాతన ఋషిముని నిమగి శాస్త్రముల ధర్మమును తేరించువరు. శ్రద్ధయింద యుద్ధము మాడి సంభావితరేనించుకొళిరి. క్షత్రియరు వ్యాధియింద మనీయల్లి సాయువుదు అధర్మము, సమరముల్లి మడియువుదే క్షత్రియర సనాతన ధర్మము” ఎందను. ఆ మాతము క్కే యుత్సాహముకొండు రాజరు తంతము సృష్టించుటే మరళిదరు.

దుర్మూలమును పాండవర సేనావ్యూహములన్న సేనా నాయకములన్న నేరడి ఎదేగుందిదను. అదన్న కండు కురుపితా మహను సింహములన్న మాడి శంఖములన్న అవనము క్షము గొళించు. ఒడనీయే శంఖ భేరి ముంతాద వాద్యములన్న మేళించు వేళించువు. పాండవ వీరరు తంతము దివ్య శంఖ ములన్నదిదరు ఆ భీష్మము దుర్మూలములముల క్కే దుర్మూలములన్న భేరించు, భూములములములన్న ఆవరించు.

ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಡುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಜುನನು ಕೌರವರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಕರುಣೆಯಿಂದ ಕರಗಿ—“ಕೃಷ್ಣ! ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ನನ್ನ ಈ ಸ್ವಜನರನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ನನ್ನ ಕೈಕಾಲುಗಳು ಉಡುಗಿಹೋದುವು, ಬಾಯೊಣಗುತ್ತಿದೆ, ಮೈ ಬೆವರುತ್ತಿದೆ, ಗಾಂಡೀವವು ತನಗೆ ತಾನೇ ಕೈಯಿಂದ ಕಳಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ, ಬುದ್ಧಿ ಭ್ರಮಿಸುತ್ತಿದೆ, ನಿಂತಿರಲಾರೆನು, ಅಪಶಕುನಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿವೆ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸ್ವಜನವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ ನನಗೆ ಬರುವುದೇನು? ಕೃಷ್ಣ! ನನಗೆ ವಿಜಯವೂ ಬೇಡ, ರಾಜ್ಯವೂ ಬೇಡ, ಸುಖವೂ ಬೇಡ. ಯಾರಿಗೋಸ್ಕರ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಸುಖವನ್ನೂ ಬಯಸಬೇಕೋ ಅವರು ಧನವನ್ನೂ ಪ್ರಾಣವನ್ನೂ ತೊರೆಯಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ರಾಜ್ಯದಿಂದಾಗುವುದೇನು? ಭೋಗದಿಂದೇನು? ಪ್ರಾಣದಿಂದ ತಾನೆ ಏನು? ಅವರಾರು? ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಅಲ್ಲ, ಆಚಾರ್ಯರು, ತಾತಂದಿರು, ಸೋದರಮಾವಂದಿರು, ಮಾವಂದಿರು, ಭಾವಮೈದುನರು, ಮಕ್ಕಳು, ಸಂಬಂಧಿಗಳು! ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದರೂ ಕೊಲ್ಲಲಿ. ತ್ರಿಲೋಕಾಧಿಪತ್ಯವು ಬಂದರೂ ನಾನು ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲೆನು. ಅವರಂತೂ ಲೋಭದಿಂದ ಬುದ್ಧಿಗೆಟ್ಟು ಕುಲಕ್ಷಯದಿಂದಾಗುವ ಕೇಡನ್ನೂ ಮಿತ್ರದ್ರೋಹದಿಂದ ಬರುವ ಪಾಪವನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲಿರಿಯರು, ತಿಳಿದವರಾಗಿ ನಾವೇಕೆ ಆ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡದಿರಬಾರದು? ಅದರಿಂದ ಜಾತಿಧರ್ಮ ಕುಲಧರ್ಮಗಳು ನಿರ್ಮೂಲವಾಗುವುವು. ರಾಜ್ಯ ಸುಖದಾಶೆಯಿಂದ ನಾನು ಅವರನ್ನೆಂದಿಗೂ ಕೊಲ್ಲೆನು ಶಸ್ತ್ರ ಪಾಣಿಗಳಾದ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರರು ಅಶಸ್ತ್ರನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದರೂ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತೀಕಾರಮಾಡೆನು” ಎಂದು ನುಡಿದು ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲು ಬಾಣಗಳನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಹಾಕಿ ಶೋಕಾಕುಲನಾಗಿ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತನು.

ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನ ವಿಷಾದವನ್ನು ನೋಡಿ—“ಅರ್ಜುನಾ! ಈ ವಿಷಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀನು ಹೀಗೆ ವಿಷಾದಪಡಬಹುದೆ? ನೀನಾಡುವ ಮಾತು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೊಪ್ಪದು. ನೀನು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಲಹುವುದೇ ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಸ್ವಜನವಾಗಲಿ, ಮಿತ್ರ

ತಾಗಲಿ, ಹಿರಿಯರಾಗಲಿ, ಕಿರಿಯರಾಗಲಿ, ಯಾರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರುವರೋ ಅವರ ಸಂಗಡ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮ. ನೀನು ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲ ಸಂಭೂತನು, ನಿನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಬೇಡ, ಗಾಂಡೀವವನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಡೆ, ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆ" ಎಂದು ಉಪದೇಶಮಾಡಿ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೊಳುಡಂಬಡಿಸಿದನು.

ಅರ್ಜುನನು ಮತ್ತೆ ಗಾಂಡೀವವನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ಪಾಂಡವರೂ ಅವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಶಂಖ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಒಡನೆಯೇ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಕವಚವನ್ನೂ ಆಯುಧಗಳನ್ನೂ ಕಳೆದಿಟ್ಟು ರಥದಿಂದಿಳಿದು, ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪಾದಚಾರಿಯಾಗಿ ರಿಪುಸೇನಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟನು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಅರ್ಜುನಾದಿಗಳು ಹೆದರಿ ಅವನ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿ, ಶತ್ರುಸೈನ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಸಿರಾ ಯುಧನಾಗಿ ಹೋಗಲೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದರೂ ಮಾತನಾಡದೆ ಮುಂದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಡೆಯುತ್ತ ತಮ್ಮಂದಿರೊಡನೆ ಭೀಷ್ಮನ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನೆರಡು ಪಾದಗಳನ್ನೂ ತನ್ನೆರಡು ಕೈಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು —“ದುರ್ಧರ್ಷನೇ! ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ನಾವು ಯುದ್ಧಮಾಡುವೆವು, ಅನುಜ್ಞೆ ಕೊಡು, ಆಶೀರ್ವಾದಮಾಡು” ಎಂದು ಬೇಡಿದನು.

ಭೀಷ್ಮನಿಂತೆಂದನು —“ನೀನು ಬಾರದೆಹೋಗಿದ್ದರೆ ನಿನಗೆ ಅಪಜಯವಾಗಲೆಂದು ಶಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಮಗನೇ! ನಾನು ಪ್ರೀತನಾದೆನು. ಯುದ್ಧಮಾಡು, ನಿನಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರ! ಪುರುಷನು ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ದಾಸನು, ಅರ್ಥವು ಯಾರಿಗೂ ದಾಸನಲ್ಲ. ನಾನು ಕೌರವರಿಗೆ ಅರ್ಥಪಾಶದಿಂದ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ಪರವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದೊಂದು ಹೊರತು ನನ್ನಿಂದೇನಾಗಬೇಕು ಕೇಳು” ಎಂದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು—“ಮಹಾಬಾಹುವೇ! ಕೌರವರ ಪರವಾಗಿಯೇ ಯುದ್ಧಮಾಡು, ಆದರೆ ನಿತ್ಯವೂ ನನ್ನ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರು” ಎಂದನು.

ಭೀಷ್ಮನು—“ನಾನೇನೊ ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳ ಪರವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ, ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿನಗೇನು ಸಾಹಾಯ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು ಹೇಳು” ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದನು.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು—“ನೀನು ಅಪರಾಜಿತನು, ರಣದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ಹೇಳು” ಎಂದನು.

ಭೀಷ್ಮನು—“ಕೌಂತೇಯ! ಸಾಕ್ಷಾತ್ ದೇವೇಂದ್ರನಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಜಯಿಸಲಾರನು” ಎಂದನು.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು—“ಹಾಗಾದರೆ, ನಿನಗೆ ಅಡ್ಡಬೀಳುತ್ತೇನೆ; ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ಹೇಳು” ಎಂದನು.

ಭೀಷ್ಮನು—“ನನ್ನನ್ನು ಜಯಿಸತಕ್ಕವರನ್ನು ನಾನು ಕಾಣೆನು; ನನ್ನ ಮರಣ ಕಾಲವು ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಂದು ಸಾರಿ ಬಾ” ಎಂದನು.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಭೀಷ್ಮನ ಮಾತನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಅಭಿವಂದಿಸಿ ಒಳಿಕೆ ದ್ರೋಣ ಕೃಪ ಶಲ್ಯರ ಆಡಿಗೆರಗಿ ಅವರ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನೂ ಪಡೆದನು. ತರುವಾಯ ಅವನು ಕೌರವ ಸೈನ್ಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತು—“ಯಾರಾರು ನಮ್ಮನ್ನು ವರಿಸುವರೋ ಅವರನ್ನು ನಾವು ಸಖ್ಯನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ವರಿಸುವೆವು” ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದನು.

ಆಗ ಯುಯುತ್ಸುವೆಂಬವನು—“ಅನಘನೇ! ನನ್ನನ್ನು ವರಿಸುವುದಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ಪರವಾಗಿ ನಾನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವೆನು” ಎಂದನು.

ಧರ್ಮರಾಯನು—“ಬರುವವರೆಲ್ಲರೂ ಬನ್ನಿರಿ. ಯುಯುತ್ಸು! ಬಾ; ಅವಿವೇಕಿಗಳಾದ ನಿಮ್ಮಣ್ಣಂದಿರ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಮಾಡೋಣ. ಮಹಾ ಬಾಹುವೇ! ಸರ್ವರ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ವರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನಗಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಕುಲತಂತ್ರವೂ ನೀನೇ,

ಅವನಿಗೆ ಪಿಂಡವನ್ನು ಕಾಣಿಸುವವನೂ ನೀನೇ ಆಗುವೆ, ಬಾ” ಎಂದನು.

ಯುಯುತ್ಸುವು ಕೌರವರನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ ಪಾಂಡುವುತ್ರರನ್ನು ಸೇರಿದನು.

ಆ ಒಳಿಕೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿ ಸರ್ವರೂ ಯುಯುತ್ಸುವನ್ನು ಕೂಡಿ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಮತ್ತೆ ಹೊಂಬಣ್ಣ ದಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಕವಚವನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಆಯುಧಪಾಣಿಯಾಗಿ ರಥವನ್ನೇರಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಸೃಪರೇಲ್ಲರೂ ಪಾಂಡವರು ಮಾನ್ಯ ರಾದವರನ್ನು ಸಮ್ಮಾನಿಸಿದುದನ್ನೂ ಅವರ ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಗೆ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಕೃಪಾ ಸೌಹೃದಾದಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ಅವರ ಸುಗುಣ ಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದರು

ಯುದ್ಧವಾರಂಭವಾಯಿತು ದುಃಶಾಸನನು ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಪುಮುಖನನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಹೊರಟನು. ಹಾಗೆಯೇ ಪಾಂಡವರು ಭೀಮಸೇನನನ್ನು ಪ್ರಮುಖನನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಭೀಷ್ಮನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸಿ ಹರ್ಷದಿಂದ ಹೊರಟರು.

ಭೀರಿ ಮೃದಂಗ ಶಂಖಾದಿ ವಾದ್ಯ ಧ್ವನಿ, ಮತ್ತಭಟರ ಭೈರವ ರವ, ಕೋದಂಡ ಪಾಣಿಗಳ ಧನುಷ್ಪಂಕಾರ, ರಥಗಳ ಘರ್ಘರ ಶಬ್ದ, ಅಶ್ವಗಳ ಹೇಸಾ ರವ, ಹಸ್ತಿಗಳ ಬೃಂಹಿತ ಧ್ವನಿ—ಇವುಗಳಿಂದ ರಣ ರಂಗವು ಭೀಕರವಾಯಿತು. ರಥಚಕ್ರಗಳ ಹರಿದಾಟದಿಂದಲೂ, ಕುದುರೆಗಳ ಕಾಲ್ತುಳಿತದಿಂದಲೂ ದೂಳಿದ್ದು ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕವೆಯಿತು. ಆ ಹಗಲಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಉಭಯ ಪಕ್ಷಗಳ ಸೇನಾನಾಯಕರೂ, ರಥಕ್ಕೆ ರಥ, ಅಶ್ವಕ್ಕೆ ಅಶ್ವ, ಹಸ್ತಿಗೆ ಹಸ್ತಿ, ಪದಾತಿಗೆ ಪದಾತಿ—ಈ ಮೇರೆ ತಂತಮ್ಮ ಚತುರಂಗ ಬಲವನ್ನು ಇದಿರೊಡ್ಡಿ ಕದನ ಕೇಳಿಯನ್ನಾಡಿದರು. ಭೀಷ್ಮನ ಸೇನಾಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ದಿನ ಕಾಳೆಗವು ನಡೆಯಿತು. ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ಸೂರ್ಯೋದಯದಿಂದ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಯದ ವರೆಗೂ ವೀರ ಪುಮುಖರು ಸಿಂಹ ಶಾರ್ದೂಲಗಳಂತೆ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ,

ಸಾಗರದ ಮೇಲೆ ಸಾಗರವು ಉಕ್ಕಿಬಿದ್ದಂತೆ ಪಡೆಗಳು ಸಂಕುಲ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೊಬ್ಬರು ಬಿದ್ದು ಕೈದಣಿಯ ಹೂಡಿದಾಡಿ, ಹೊತ್ತು ಬೀಳುತ್ತಲೆ ಬಳಲಿ ಬೆಂಡಾಗಿ ಶಿಬಿರವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮೊದಲನೆಯ ದಿವಸದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರ ಸೇನೆ ಭಗ್ನವಾಯಿತು ಆ ರಾತ್ರಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಸೋದರರನ್ನೊಡಗೊಂಡು ಕೃಷ್ಣನ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ—“ಕೃಷ್ಣ! ಭೀಷ್ಮನ ಶರಘಾತವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ನಮ್ಮ ಭಟರು ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿರುವರು ಅವನ ಮುಂದೆ ನಾವಲ್ಲ. ನನಗೆ ದಿಕ್ಕು ತೋರದು ಇಷ್ಟು ಮಂದಿ ನೃಪಾಲರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಲು ನನಗಿಷ್ಟವಿಲ್ಲ ನನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರು ಅಣ್ಣನ ಮೇಲಣ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ಸುಖವನ್ನು ತೋರದು ಶರಪೀಡಿತರಾಗಿ ನವೆಯುತ್ತಿರುವರು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಭೀಷ್ಮನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬಲ್ಲವರಾರೂ ಇಲ್ಲ ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಸಖನಾದ ಅವನು ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣರು ನಮ್ಮ ಸೃಸ್ಯವನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಉದಾಸೀನನಾಗಿರುವನು ಭೀಮನೊಬ್ಬನು ಕೈಯಾರ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಆದರೆ ನೂರು ವರ್ಷವಾದರೂ ಅವನಿಂದ ಹಗೆಗಳು ನಾಶವಾಗರು ಮುಂದೇನು ಗತಿ ? ಕೃಷ್ಣ !” ಎಂದನು

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೃಷ್ಣನು—“ಭರತ ಶ್ರೀಷ್ಮನೇ ! ಹೆದರಬೇಡ. ಧನುಷ್ಮಂತರೂ ಶೂರರೂ ಆದ ತಮ್ಮಂದಿರೂ ಮಹಾ ಬಲನಾದ ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನನೂ ನಾನೂ ನಿನ್ನ ಹಿತಚಿಂತಕರಾಗಿರುವಲ್ಲ ನೀನು ಚಿಂತಿಸುವುದೇಕೆ ?” ಎಂದು ನುಡಿದು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಧೈರ್ಯಗೊಳಿಸಿದನು.

ಬೆಳಗಾಯಿತು ಉಭಯ ಪಕ್ಷದವರೂ ವ್ಯೂಹಪುತಿವ್ಯೂಹಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತರು. ದುರ್ಯೋಧನನು ತನ್ನ ಕಡೆಯ ಯೋಧರನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ—“ನೀವೆಲ್ಲರೂ ರಣವೀರರು, ನೀವುಗಳೊಬ್ಬೊಬ್ಬರೇ ಪಾಂಡವರನ್ನೂ ಅವರ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಹುಟ್ಟುಗೆಡಿಸಲಾಪಿರಿ ; ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿದರೆ ಏನಮಾಡಲಾರಿರಿ? ಭೀಷ್ಮನಿಂದ ರಕ್ಷಿತ

ವಾಗಿರುವ ಸಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವು ಅಪರಿಮಿತವಾದುದು ; ಭೀಮನಿಂದ ರಕ್ಷಿತ ವಾಗಿರುವ ಅವರ ಬಲವು ಪರಿಮಿತವಾದುದು ಸಮಗೇನು ಭಯ ? ” ಎಂದು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹುರಿಗೊಳಿಸಿದನು.

ಆ ದಿನ ಭೀಷ್ಮಾರ್ಜುನರೂ ದ್ರೋಣ ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ಮರೂ ಆದಿ ಯಾದ ಸಮ ಮಲ್ಲರು ಕಾದಿ ತಮ್ಮ ವಿಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿದರು. ಅರ್ಜುನನು ಕೌರವ ಸೇನೆಯನ್ನು ಭಂಜಿಸಿದನು. ಭೀಷ್ಮನು ತಮ್ಮ ಸೇನೆಯು ಭಂಗಪಟ್ಟದನ್ನು ನೋಡಿ, “ ಸಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಮುರಿಯಬಲ್ಲವರು ಧನಂಜಯನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾರು ? ಆ ಕಾಲಾಂತಕ ನನ್ನು ರಣದಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲುವುದು ಯಾರಿಗೆ ತಾನೆ ಸಾಧ್ಯ ” ಎಂದನು.

ಮೂರನೆಯ ದಿನವೂ ಅರ್ಜುನನು ಕೌರವ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಾಣ ಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದು ಕೆಡವಿದನು. ಒಹು ಜನರು ಮಡಿದರು. ಹತ ಶೇಷರು ಹೆದರಿ ಓಡಿದರು. ದುರ್ಯೋಧನನು ಧೃರ್ಯುಗೈಟ್ಟು ಭೀಷ್ಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ—“ ತಾತ ! ದ್ರೋಣ ಕೃಪಾಚಾರ್ಯರು ಮೊದಲಾದ ಅಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾ ವಿಶಾರದರೂ ನೀನೂ ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ಸಮ್ಮ ಭಟರು ದೆಸೆಗೆಟ್ಟು ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಸಮಗೆ ಮಾನವಲ್ಲ ದಿಟವಾಗಿಯೂ ನೀನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಕೊಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನೀನೆಂದಿಗೂ ಅವರನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ನೀನು ಪಾಂಡವರ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಮಾಡ ನೆಂದು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದರೆ, ಕರ್ಣನ ಸಂಗಡ ಆಲೋಚಿಸಿ ತಕ್ಕ ಹರುವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನು. ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕೈಬಿಡುವುದು ನ್ಯಾಯವಲ್ಲವೆನ್ನುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರಾಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡು ” ಎಂದು ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಹಂಗಿಸಿದನು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೀಷ್ಮನು—“ ದುರ್ಯೋಧನ ! ದೇವೇಂದ್ರನು ಕೂಡ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಾರನೆಂದು ನಿನಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಬಾರಿ ಹೇಳಿ ದೆನು. ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನೀನು ಸಡ್ಡೆಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಮುಂದುಕ ; ಕೈಯಲ್ಲಾಗುವ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಕಾದುವೆನು. ಈ ಹೊತ್ತು ಪಾಂಡವ ರನ್ನೂ ಅವರ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಮರ್ದನ ಮಾಡುವೆನು ” ಎಂದನು.

ಯುದ್ಧವು ಅತಿ ಭೀಷಣವಾಯಿತು. ಪಾಂಡವ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಹಾಕಾರವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಭೀಷ್ಮಾರ್ಜುನರು ಒಬ್ಬರಮೇಲೊಬ್ಬರು ಶರವರ್ಷವನ್ನು ಕರೆದರು. ಭೀಷ್ಮನು ಮೊಮ್ಮಗನ ಕೈಚಳಕವನ್ನು ನೋಡಿ—“ಸಾಧು! ಪಾರ್ಥ! ಸಾಧು! ಈ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವು ನಿನಗೊಪ್ಪುವುದು. ನಾನು ಪ್ರೀತನಾದೆನು. ಸಂಕೋಚಪಡಬೇಡ, ಯುದ್ಧ ಮಾಡು” ಎಂದು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದನು.

ಆದರೂ, ಆ ವೃದ್ಧಮಲ್ಲನು ಪಾಂಡವ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಡದೆ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿದನು. ಹಲವರು ಸತ್ತರು, ಹಲವರು ರಥಯೋಧಪರು ಕೂಡ ಬೆದರಿ ಕವಚಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಈಡಾಡಿ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿದರು. ತಾತನು ಮೊಮ್ಮಗನೆಂದು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಬಡಲಿಲ್ಲ. ಅರ್ಜುನನು ಭೀಷ್ಮನ ಶರಘಾತದಿಂದ ನೊಂದರೂ, ತಾತನ ಮೂಲಣ ಗೌರವದಿಂದ ಮೃದುವಾಗಿ ಕಾದಿದನು. ಕುರುಸೇನೆಯು ಪಾಂಡವರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಮುಸುಕಿ ಅಪ್ಪಳಿಸಿತು. ಆಗ ಕೃಷ್ಣನು ಚಕ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣಾದಿಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸಬಿಡುವೆನೆಂದು ಭೀಷ್ಮ ನೆಡೆಗೆ ಪಾದಚಾರಿಯಾಗಿ ಹೊರಟನು

ಕೃಷ್ಣನು ಚಕ್ರಪಾಣಿಯಾಗಿ ಒರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಭೀಷ್ಮನು ಉತ್ಸಾಹಗೊಂಡು—“ಬಾ, ದೇವೇಶ! ಸರ್ವ ಶರಣ್ಯನೇ! ನವೋನಮಃ! ಚಕ್ರಪಾಣಿಯೇ! ನನ್ನನ್ನು ರಥದಿಂದ ಕೆಡವು. ಇಂದು ನಾನು ನಿನ್ನ ಚಕ್ರದಿಂದ ಹತನಾದರೆ ನನಗೆ ಇಹಪರಗಳೆರಡ ರಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಗುವುದು. ನೀನು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ದಯೆಮಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಭಾವತನೆನಿಸಿದೆ, ಮಹಾನುಭಾವ!” ಎಂದನು.

ಭೀಷ್ಮನ ಮಾತ ಕೇಳುತ್ತಲೆ ಕೃಷ್ಣನು ಕೋಪಗೊಂಡು—“ಈಗಾಗುತ್ತಿರುವ ಕೊಲೆಗೆ ನೀನೇ ಮೂಲ. ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆಯೇ ದುರ್ಯೋಧನನು ಹತನಾಗುವನು. ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಮಂತ್ರಿಯು ದ್ರೋತಾಸಕ್ತನಾದ ರಾಜನನ್ನು ತಡೆಯ ಬೇಕು. ಅಷ್ಟೇ

ಅಲ್ಲ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಲ್ಲಂಘಿಸುವ ಕುಲಕಳಂಕನನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಬೇಕು” ಎಂದು ಜರಿದನು.

ಆ ಮಾತಿಗೆ ಭೀಷ್ಮನು—“ಕೃಷ್ಣ! ವಿಧಿಯನ್ನು ಮೀರುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ ನಾನು ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಡೆಂದು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆನು, ಅವನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಯಾದವರು ಕುಲರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಂಸನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರೆಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತವನ್ನು ಕೂಡ ಕೂಟ್ಟಿನು” ಎಂದನು.

ಆ ವೇಳೆಗೆ ಪಾರ್ಥನು ರಥದಿಂದ ದುಮ್ಮಿಕ್ಕಿ ಓಡಿಹೋಗಿ ಕೃಷ್ಣನ ಎರಡು ಕಾಲುಗಳನ್ನೂ ಬಗಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು—“ಕೃಷ್ಣ! ಕೋಪಮಾಡಬೇಡ. ನಮಗೆ ನೀನೇ ಗತಿ. ನಾನೇ ಹೋಗಿ ಕೌರವರನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿಬಿಡುವನು ನೀನು ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಡ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಅಡ್ಡಹಾಕಿ ಮತ್ತೆ ರಥವನ್ನೇರಿ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳನ್ನು ಕ್ಷತ ವಿಕೃತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಸಂಜೆಯಾಗಲು ಎಲ್ಲರೂ ಶಿಬಿರಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿವಸ ಕುರುಪಾಂಡವರು ಸಮ ವಿಕ್ರಮದಿಂದ ಕಾದಿದರು. ಕೌರವರ ಕಡೆಯ ಪಟುಭಟರನ್ನೇಕರು ಹತರಾದರು. ಭೀಮನು ದುರ್ಯೋಧನನ ಎಂಟು ಮಂದಿ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿ ಕಡವಿದನು.

ಸೋದರರು ಮಡಿದರೆಂದು ಶೋಕ ಸಂತಪ್ತನಾಗಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಭೀಷ್ಮನ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ—“ತಾತ! ದ್ರೋಣ ಕೃಪ ವೊದಲಾದ ನೀವುಗಳು ಮಹಾರಥರು, ಮಲ್ಲರು, ಸತ್ಕುಲ ಪುಸೂತರು. ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಪಾಂಡವರಲ್ಲ. ಆದರೂ ಪಾಂಡವರು ಯಾರ ಬಲದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಜಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೋ ಕಾಣೆನು” ಎಂದನು

ಭೀಷ್ಮನು—“ರಾಯ! ಅವರು ಕೃಷ್ಣನ ಮರೆಹೊಕ್ಕಿರುವರು, ಕೃಷ್ಣನು ಅವರನ್ನು ಒಲಿದಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ

ಅವರನ್ನು ಜಮಿಸತಕ್ಕವರು ಹಿಂದಿರಲಿಲ್ಲ, ಇಂದಿಲ್ಲ, ಮುಂದಿರರು. ನೀನು ಪಾಂಡವರ ಸಂಗಡ ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊ, ಅದರಿಂದ ನಿನಗೊಬ್ಬ ನಿಗೇ ಅಲ್ಲ, ಲೋಕಕ್ಕೇ ಕ್ಷೇಮವಾಗುವುದು” ಎಂದುತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ದುರ್ಯೋಧನನು ತಾತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಶಯನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು.

ಬೆಳಗಾಯಿತು. ರಣಭೇರಿ ಮೊಳಗಿತು. ಎರಡು ಪಡೆಯವರೂ ಸಂಜೆಯ ವರೆಗೂ ಹೋರಾಡಿ ಘಾಸಿಪಟ್ಟು, ಭಗ್ನಮನೋರಥರಾಗಿ ಇರುಳ ಕಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಿಡಾರವನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು.

ಕೌರವ ಭಟರು ಅಗಣಿತರಾದರೂ, ಭೈರವಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ತಾಳಿ ಕಾದಿದರೂ, ವ್ಯೂಹರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ದುರ್ಯೋಧನನು ತನ್ನ ಸೃಸ್ಯವು ಪೆಟ್ಟುತಿಂದು ಸೋತುದಲ್ಲದೆ, ತಾನೂ ಪೆಟ್ಟುತಿಂದು ಯಥಾಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅಜ್ಜಯ್ಯನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ—
“ಪಾಂಡವರು ನಮ್ಮ ಸೃಸ್ಯವನ್ನು ಬಡಿದು ಭಂಗಪಡಿಸಿದರು. ಭೀಮನು ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣಗಳಿಂದ ನಾನೂ ಪೆಟ್ಟುತಂದೆನು ಅವನ ಕೋಪಾಟೋಪವನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ನನಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪಿತು. ಈಗೀಗ ನಾನು ತೆಪ್ಪರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಸತ್ಯಸಂಧನೇ! ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನನಗೆ ಜಯವಾಗಬೇಕೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯೇನು ಗತಿಯನ್ನೂ ಕಾಣೆನು” ಎಂದು ಮೂರೆಯಿಟ್ಟನು.

ಭೀಷ್ಮನು—“ನಿನಗೆ ಜಯವಾಗಲೆಂದೇ ನಾನು ನನ್ನ ಸಾಹಸ ವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವೆಚ್ಚಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಆದರ ಪಾಂಡವರು ಅಸಹಾಯ ಶೂರರು, ಪ್ರಚಂಡರು, ಯಶಸ್ವಿಗಳು, ಅಸಂಖ್ಯೇಯರು. ಅವರು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ವಿಷವನ್ನು ಕಾರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಉದ್ದಂಡರಾದಾ ನಿನ್ನ ಮೈರಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಗೆಲ್ಲಬಹುದು? ನಾನೆಂತೂ ಪ್ರಾಣದಾಸೆ ಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿನಗಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನಂತೆಯೇ ದ್ರೋಣಾದಿಗಳೂ ನಿನಗಾಗಿ ತಲೆ ತೆರುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರು” ಎಂದನು.

ಏಳನೆಯ ದಿವಸದ ಯುದ್ಧವೂ ಪ್ರಹಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಪರೈವಸಾಸ ವಾಯಿತು. ಎಂಟನೆಯ ದಿವಸ ಸೈನ್ಯಗಳೆರಡೂ ಮತ್ತೆ ಎದೆಯೊಡ್ಡಿ ರಣದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅಸ್ತ್ರ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬಡಿದಾಡಿದುವು. ಒಂದು ಕಡೆ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣಾದಿ ಅಸಹಾಯ ಶೂರರೂ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಭೀಮಾರ್ಜುನಾದಿ ಕಡುಗಲಿಗಳೂ ಪರಬಲವನ್ನು ಧೂಳೀಪಟಲಮಾಡಿ ದರು. ಭೀಮನಿಂದ ದುರ್ಯೋಧನನ ಎಂಟು ಮಂದಿ ಸೋದರರು ಹತರಾದರು.

ದುರ್ಯೋಧನನು ಭ್ರಾತೃ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು—“ಮಹಾ ಪ್ರಭುವೇ ! ಎಂಟು ಮಂದಿ ತಮ್ಮಂದಿರು ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟರು. ಪಡೆಯು ಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಸವೆಯುತ್ತಿದೆ ನಮ್ಮ ಪಾಡನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ನಂಬಿ ನಾನು ಕೆಟ್ಟೆನು. ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನ ದುರ್ಬೈವವೇ ! ” ಎಂದು ಅಜ್ಜಯ್ಯನ ಮುಂದೆ ಗೋಳಿಟ್ಟನು.

ಆ ಸಿಂಹುರೋಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ಭೀಷ್ಮನು—“ ದುರ್ಯೋಧನ ! ಇದೆಲ್ಲವೂ ಮುಂಗಂಡುದೇ ಅಲ್ಲವೆ ? ಹೀಗೇ ಆಗುವದೆಂದು ನಿನ್ನ ಆಪ್ತರೆಲ್ಲರೂ ಮೊರೆಯಿಡಲಿಲ್ಲವೆ ? ನಾನಾಗಲಿ ಅರ್ಜುನಾಗಲಿ ಪಾಂಡವರ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಬದುಕಿ ಬರುವೆವಂಬ ಆಸೆ ನನಗಿಲ್ಲ. ಭೀಮಸೇನನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕಂಡರಲ್ಲಿ ತೀರಿಸಿ ಬಿಡುವನು. ಇದು ಸತ್ಯ. ಸ್ವರ್ಗವೇ ಗತಿಯೆಂದು ದೃಢಮನಸ್ಸುಮಾಡಿ ಯುದ್ಧಮಾಡು. ಸುರಾಸುರರು ಕೂಡ ಪಾಂಡ ವರನ್ನು ಜಯಿಸಲಾರರು. ಇನ್ನು ಅವರಿಗ ನಾವೆಷ್ಟರವರು ? ” ಎಂದೆಚ್ಚರಿಸಿದನು.

ಆ ವೇಳೆಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಯಿತು. ಬರ ಬರುತ್ತ ಸಂಗ್ರಾಮವು ಘನ ಘೋರತರವಾಯಿತು. ಸಂಜೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಸೈನ್ಯಗಳೆರಡೂ ಪರ ಸ್ಪರ ಮರ್ದಿತವಾಗಿ, ಭಗ್ನವಾಗಿ, ಭ್ರಾಂತವಾಗಿ ತಂತಮ್ಮ ಪಾಳೆಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದುವು.

ಆಯಿರುಳು ದುರ್ಯೋಧನನು ತನ್ನ ದಂಡು ನುಗ್ಗಾಡುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಉತ್ಸಾಹ ಹೀನನಾಗಿ, ಶಕುನಿ ದುಃಶಾಸನನಾದಿ ದುರ್ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿ—“ಕರ್ಣ! ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಕೃಪಾದಿಗಳು ಪಾರ್ಥನ ಮೇಲೆ ಕೈಮಾಡರು. ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವು ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತಿದೆ ತಮ್ಮಂದಿರು ಮಾಡಿದರು. ಪಾಂಡವರ ಪೌರುಷವು ಅಖಂಡಿತವಾದುದು, ಅವರು ಸೋಲುವರಲ್ಲ. ಮುಂದೇನು ಗತಿ?” ಎಂದನು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೆ ಕರ್ಣನು—“ಭರತ ಶ್ರೀಷ್ಠನೇ! ಚಿಂತಿಸಬೇಡ, ನಾನಿದ್ದೇನೆ ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಪಾತ. ಅವನು ದಿನವೂ ಅವರಿಗೆ ಸಾಹಾಯ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಅವನು ಅಪಂಕಾರಿ, ರಣಪ್ರಿಯನು ಅವನು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡುವನು? ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕೊನೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವನು? ಹೋಗು, ಸಂಭಾವಿತನಾದಾ ಮುದುಕನನ್ನು ರಣರಂಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒರಹೇಳು, ಬಿಲ್ಲು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಇಡಹೇಳು. ಭೀಷ್ಮನು ಅಸ್ತ್ರ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳಗಿಡಲಿ, ಪಾಂಡವರೂ ಅವರ ಬಳಗವೂ ಸತ್ತರೆಂದು ತಿಳಿ” ಎಂದನು.

ದುರ್ಯೋಧನನು ಪರಿವಾರ ಸಮೇತನಾಗಿ ಭೀಷ್ಮನ ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಭಿವಂದಿಸಿ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸಿಂತು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ಗದ್ದದ ಸ್ವರದಿಂದ—“ಶತ್ರುಸೂದನನೇ! ನಿನ್ನನ್ನು ನಚ್ಚಿನಾನು ಪಾಂಡವರ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೊಡರಿದೆನು. ಪ್ರಭುವೇ! ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೃಪಯಿಟ್ಟು ಪಾಂಡವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸು. ನೀನು ಅವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ; ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಸತ್ಯವೆನಿಸು. ಪಾಂಡವರ ಮೇಲಣ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೋ ಮಂದಭಾಗ್ಯನಾದ ನನ್ನ ಮೇಲಣ ಕೋಪದಿಂದಲೋ ನೀನು ಪಾಂಡವರನ್ನು ಉಳಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ರಣಧೀರನಾದ ಕರ್ಣನು ಯುದ್ಧಮಾಡಲಿ, ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಡು” ಎಂದು ಬೇಡಿದನು.

ವೃದ್ಧ ಭೀಷ್ಮನು ದುರ್ಯೋಧನನ ಕಟುಭಾಷೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನೊಂದರೂ ಅಪ್ರಿಯವಾದ ಮಾತನ್ನೊಂದನ್ನೂ ಆಡದೆ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು

ಯೋಚಿಸಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುತ್ತ—“ದುರ್ಯೋಧನ! ನನ್ನನ್ನೇಕೆ ಇಂತಹ ವಾಕ್ಯವನ್ನಾಡಿದಿರಿ? ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಾದ ಮಟ್ಟಿಗೂ ನಿನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ, ನಿನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಅರ್ಜುನನು ಶೂರನು, ಅಜೀಯನು ಎಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಕಾಣೆಯಾ? ಅವನ ಮಿಕ್ಕ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೋಗಲಿ ಎರಾಟ ನಗರದಲ್ಲಿ ಅವನೊಬ್ಬನೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಅಪ್ಪಳಿಸಲಿಲ್ಲವೇ? ಅವನು ಅಜೀಯನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಆ ನಿದರ್ಶನವೊಂದು ಸಾಲದೆ? ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನನ್ನೂ ನನ್ನನ್ನೂ ರಣದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ನಮ್ಮ ಕವಚಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೇ? ಆ ನಿದರ್ಶನವು ಸಾಲದೆ? ಗೋಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಧನುಷ್ಮಂತನಾದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನನ್ನು ಸೋಲಿಸಲಿಲ್ಲವೇ? ಅದೂ ಹೋಗಲಿ, ಈಗ ಪೌರುಷವನ್ನು ಕೊಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಕರ್ಣನ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಉತ್ತರಿಸಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೇ? ಇನ್ನೆಷ್ಟು ನಿದರ್ಶನಗಳು ಬೇಕು? ನೀನು ಅವಿವೇಕಿ, ಈ ಮಾತನ್ನಾಡಬಹುದು ಈ ಮಾತನ್ನಾಡಬಾರದು ಎಂಬುದನ್ನು ಯೋಚಿಸದೆಯೇ ಮಾತನ್ನಾಡುತ್ತೀಯೆ. ನೀನಾಗಿ ಬೇಕೆಂದು ಪಾಂಡವರನ್ನು ಕೆಣಕಿದೆ, ಅವರ ಕೂಡೆ ಮೃರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ. ಈಗ ಅವರ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧ ಮಾಡು, ನಿನ್ನ ಪುತಾಪವನ್ನು ತೋರಿಸು. ನಾನೆಂತೂ ಯಾರ ಮೇಲೆ ಬೇಕಾದರೂ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಶಿಖಂಡಿಯ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ನನ್ನ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೆ ಕಳಂಕವನ್ನು ತಾರನು. ಪಾಂಡವರು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದರೆ ನನಗೆ ಯಮಪುರಿಯಾಗುವುದು, ನಾನು ಅವರನ್ನು ಕೊಂದರೆ ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯವಾಗುವುದು ನಾನು ಶಿಖಂಡಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಣ್ಣಿತ್ತಿ ಸೋಡೆನು” ಎಂದನು.

ಉದಯವಾಗುತ್ತಲೆ ಪಡೆಗಳೆರಡೂ ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಮೇಳೈಸಿ ಹೆಣಗಾಡತೊಡಗಿದುವು. ಭೀಷ್ಮನು ತಾನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಪಾಂಡವರ ದಂಡನ್ನು ನುಚ್ಚುನುರಿ ಮಾಡಿದನು. ಅರ್ಜುನನು ಅರೆಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಾದುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ಭೀಷ್ಮನು ಪಾಂಡವರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೊಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿ ಕೃಷ್ಣನು ರಥದಿಂದಿಳಿದು ತಾನೇ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು

ಕೊಲ್ಲುವೆನೆಂದು ಮತ್ತೆ ಹೊರಟನು. ಆಗ ಅರ್ಜುನನು ತಾನು ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಕೊಂದು ಹಗೆಗಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನಿವಾತಮಾಡುವನೆಂದು ಆಣೆಯಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ತಡೆದನು.

ಒಡನೆಯೇ ಅರ್ಜುನನು ಕೌರವ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ, ಭೀಷ್ಮನು ಪಾಂಡವ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುತ್ತ ಹೋದರು. ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ ಮಯಕ್ಕೆ ಪಾಂಡವರ ಪಡೆಯು ಮುರಿದು ತಟ್ಟುಜಿದ್ದಿತು. ಅವರ ವೀರ ಪ್ರಮುಖರು ಕೈಗೆಟ್ಟರು ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕೈ ಮೇಲಾಯಿತೆಂದು ಸಡಗರದಿಂದ ಭೀಷ್ಮನ ಅಡಿಗೇರಗಿ ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಸುವಾಮಾನದಿಂದ ಇರುಳನ್ನು ಕಳೆದರು

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಭೀಷ್ಮನ ಅಖಂಡಿತ ಪುತಾಪವನ್ನೂ ತನಗಾದ ಭಂಗವನ್ನೂ ನೆನೆನೆದು ಮರುಗುತ್ತ ತನ್ನ ಮಿತ್ರ ಪ್ರಮುಖರೊಡಗೂಡಿ—“ಕೃಷ್ಣ! ಭೀಷ್ಮನು ಪುಷಂಡನು ಅವನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ ಅವನಿಂದ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವು ಕ್ಷೀಣವಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಯುದ್ಧವು ನನಗಿಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ರಾಜ್ಯದಾಸೆಯಿಂದ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕಟ್ಟಿಸು ನನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದ ನನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರು ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟರಾದರು, ದ್ರೌಪದಿಯ ಪಾಡಂತೂ ಕೇಳಬೇಡ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ, ನನಗೆ ವನವಾಸವೇ ಲೇಸೆನಿಸುವುದು. ನನಗೆ ಜೀವದ ಮೇಲೆ ಆಸೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜೀವವನ್ನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ. ಏನ ಮಾಡಲಿ? ನಾನೂ ನನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರೂ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವರಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದಂತೆ ನಾವೇನು ಮಾಡಬಹುದು ಹೇಳು” ಎಂದನು.

ಕೃಷ್ಣನು—“ಧರ್ಮವುತ್ರ! ನೀನು ಮರುಗಬೇಡ. ಯಾರು ಪಾಂಡುವುತ್ರರಿಗೆ ಆಗದವರೋ ಅವರು ನನಗೂ ಆಗದವರು. ನಿನ್ನವರೇ ನನ್ನವರು, ನನ್ನವರೇ ನಿನ್ನವರು. ನಿನ್ನ ತಮ್ಮ ಅರ್ಜುನನು ನನ್ನ ಸಖನು, ನನ್ನ ಸಂಬಂಧಿ, ನನ್ನ ಶಿಷ್ಯನು. ಅರ್ಜುನನಿಗೆಂದರೆ ನನ್ನ ಮೈಯ ಖಂಡವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೊಡುವೆನು, ನನಗೆಂದರೆ ಅವನು

ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಕೊಡುವನು. ಅವನು ಹೇಳಲಿ, ನಾನು ಭೀಷ್ಮ ನನ್ನು ಇಲ್ಲವೆನಿಸುವನು ಅಥವಾ, ಅವನೇ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನುಮಾಡಲಿ, ಅವನು ಮಾಡಲಾಪನು. ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ವಯಸ್ಸಾಯಿತು, ಕರ್ತವ್ಯ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ ” ಎಂದನು.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು—“ಕೃಷ್ಣ! ನೀನೊಬ್ಬನು ನನಗೆ ನಾಥನಾಗಿ ನನ್ನ ಪರವಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನಿಷ್ಟಾರ್ಥವೆಲ್ಲವೂ ಕೂಡಿಬರುವುದು. ನೀನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡೆನೆಂದು ಶಪಥಮಾಡಿದೆ. ನನ್ನ ಗೌರವಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಿನ್ನ ನುಡಿಯನ್ನು ಹುಸಿಯೆನಿಸನು. ಯುದ್ಧ ಮಾಡದೆಯೇ ನಮಗೆ ಸಾಹಾಯ್ಯ ಮಾಡು. ಭೀಷ್ಮನು ಕೂಡ ನಮ್ಮ ಪರವಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡನು, ಆದರೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಂತೆ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಹೇಳುವೆನೆಂದು ಮಾತು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಅವನಲ್ಲಿ ಹೋಗೋಣ ” ಎಂದನು.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳು ಕೃಷ್ಣನ ಸಮೇತರಾಗಿ ಹೋಗಿ ಶಸ್ತ್ರ ಕವಚಗಳನ್ನುಳಿದು ತಲೆಬಾಗಿ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ವಂದಿಸಲು, ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಾದ ಬಳಿಕ ಭೀಷ್ಮನು—“ನೀವು ಬಂದ ಕಾರ್ಯವೇನು ? ಯುದ್ಧವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿಮ್ಮ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಎಂತಹ ದುಷ್ಕರ ಕಾರ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡುವನು. ನನ್ನಿಂದೇನಾಗಬೇಕು ಹೇಳಿ ” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಇಂತೆಂದನು —“ಪ್ರಾಜ್ಞನೇ! ಅಪರ ಸೂರ್ಯನಂತಿರುವ ನಿನ್ನಿದಿರಿಗೆ ನಿಂತು ನಿನ್ನ ಪುತಾಪವನ್ನು ಯಾರೂ ಸೈರಿಸಲಾರರು, ದೇವಾಸುರರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಗಲ್ಲಲರಿಯರು, ಕೊಲ್ಲಲರಿಯರು. ಇನ್ನು ನಾವಷ್ಟರವರು? ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವು ಭಗ್ನವಾಯಿತು, ಭಟರು ಹತವೀರ್ಯರಾದರು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ನಿನ್ನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ಹೇಳು, ಮಹಾಪುರುಷ !”

ಭೀಷ್ಮನು—“ಕಾಂತೇಯಾ! ನೀನು ಹೇಳುವುದು ದಿಟ. ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವಿರುವ ಪರಿಗೂ ನಿಮಗೆ ಜಯವಾಗದು. ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿರಿ. ನಾನು ಅಜೇಯನೆಂಬುದನ್ನು ನೀವು ತಿಳಿದಿರುವುದು ನಿಮ್ಮ ಪುಣ್ಯವೇ

ಸರಿ. ನಾನೊಬ್ಬನು ಹತನಾದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಹತರಾಗುವರು. ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಈ ಯುದ್ಧವು ಕೊನೆ ಮುಟ್ಟದು ” ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು—“ಹಾಗಾದರೆ, ಕಾಲಾಂತಕನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ತಾನೆ ಹೇಗೆ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು

ಭೀಷ್ಮನು—“ಮಹಾ ಬಾಹುವೇ ! ನಾನು ದ್ರುಪದರಾಯನ ಮಗನಾದ ಶಿಖಂಡಿಯ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧ ಮಾಡೆನೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಬಲ್ಲೆ. ಅರ್ಜುನನು ಅವನನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಲಿ, ನಿನಗೆ ಜಯವಾಗುವುದು. ಶಿಖಂಡಿಯು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಶರವರ್ಷವನ್ನು ಕರೆದರೂ ನಾನು ಅವನ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಡೆನು ” ಎಂದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲರೂ ಕುರುಪಿತಾಮಹನ ಅಡಿಗರಗಿ ಅವರವರ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ಆದರೆ ಪರಲೋಕ ದೀಕ್ಷಿತನಾದ ತಾತನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅರ್ಜುನನು ದುಃಖ ಸಂತಪ್ತನಾಗಿ—“ಮಾಧವ ! ನಾನು ಅಜ್ಜಯ್ಯನ ಸಂಗಡ ಹೇಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಲಿ, ನನ್ನನ್ನು ಎತ್ತಿ, ಮುದ್ದಿಸಿ, ಸಾಕಿ, ಸಲಹಿ, ಬೆಳೆಯಿಸಿದವನನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೊಲ್ಲಲಿ ? ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವೇ ನಾಶವಾಗಲಿ, ನನಗೆ ವಧಯೇ ಆಗಲಿ, ಆ ಪ್ರಾಜ್ಞನನ್ನು, ಆ ವೃದ್ಧನನ್ನು, ಆ ಧೀರೋದಾರನನ್ನು, ಆ ಕುರುಕುಲ ಶ್ರೇಷ್ಠನನ್ನು ನಾನು ಕೊಲ್ಲೆನು ” ಎಂದನು.

ಆಗ ಕೃಷ್ಣನು—“ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವೆನೆಂದು ನೀನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಈಗ ಒಲ್ಲೆನೆಂದರೆ ತೀರುವುದೆ ? ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ನೀನು ಹೀಗೆನ್ನಬಹುದೆ ? ತನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಂದ ಹಗೆಯನ್ನು ವೃದ್ಧನಾಗಲಿ, ಪೂಜ್ಯನಾಗಲಿ, ಗುಣಸಂಪನ್ನನಾಗಲಿ ತಾನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ಧರ್ಮವೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಹೇಳುವರು. ಅಸೂಯೆಪಡದೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದೂ, ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದೂ, ಯಜ್ಞಮಾಡುವುದೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಧರ್ಮ. ಯುದ್ಧ ದುರ್ಮದನಾದ ಭೀಷ್ಮ

ನನ್ನು ರಥದಿಂದ ಕೆಡವು. ಅವನು ಸತ್ತಲ್ಲದೆ ಈ ಲೋಕಕ್ಕಯ ಕರವಾದ ಯುದ್ಧವು ನಿಲ್ಲದು, ನಿಮಗೆ ಜಯವಾಗದು” ಎಂದು ಪದೇಶ ಮಾಡಿ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಕಾಳೆಗೆಕ್ಕೆ ಹುರಿಮಾಡಿದನು.

ಕುರುವೃದ್ಧನ ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯದ ಕಡೆಯ ದಿನವು ಉದಯ ವಾಯಿತು. ಭೇರಿ ಮೃದಂಗ ಶಂಖ ಧ್ವನಿ ಮೊಳಗಿತು. ರಣರಂಗವು ಕೋಲಾಹಲ ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು. ಪಾಂಡವರು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಮೋಹ ರಿಸಿ ಶಿಖಂಡಿಯನ್ನು ಮುಂಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಾಂಗಣವನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು. ಹಾಗೆಯೇ, ಕೌರವರು ವ್ಯೂಹವನ್ನು ರಚಿಸಿ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದ ಆಗ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಥ ಭೀಷ್ಮನನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಮಾರಾಂತರು. ಒಡನೆಯೇ ಆ ಚಂಡವಿಕ್ರಮನು ಮಾರ್ಬಲವನ್ನು ನಾಶಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಇತ್ತ, ಅಪರಾಜಿತನಾದ ಸವ್ಯಸಾಚಿಯು ರಿಪುಬಲವು ತಲ್ಲಣಿಸುವಂತೆ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಂಜಿನ ಮಳೆಗರೆದನು.

ದುರ್ಯೋಧನನು ಅರ್ಜುನನ ಬಲ್ಮಿಯನ್ನು ನೋಡಿ—
“ಗಾಂಗೇಯಾ! ನೋಡು, ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸಾರಥಿಯನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಬಾಣಗಳನ್ನೆಸೆದು ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಭಂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಭೀಮಸೇನ ಮುಖ್ಯರು ಕೂಡ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಭಟರು ಚದರುತ್ತಿರುವರು. ಈ ಮಹಾರಣದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪಡೆಗೆ ನಿನ್ನಾಶ್ರಯವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯೇನಿದೆ? ಪ್ರಭುವೇ!” ಎಂದು ತನ್ನ ವಿಪದ್ಭೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮನು ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತ ಆಲೋಚಿಸಿ—“ಮಹಾಬಲನೇ! ಕೇಳು. ನಾನು ದಿನಕ್ಕೆ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ ರಣದಿಂದ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದೆನು. ನಾನು ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆದನು. ಈ ಹೊತ್ತಾದರೋ ನಾನು ಪಾಂಡವರನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೀರಿಸಿಬಿಡುವೆನು, ಇಲ್ಲವೇ, ಅವರೇ ನನ್ನನ್ನು ತೀರಿಸಿಬಿಡುವರು. ಹೇಗೇ ಆಗಲಿ ಈ ಹೊತ್ತು ನಿನ್ನ ಋಣವನ್ನು—ನೀನು ಹಾಕಿದ ಕೂಳಿನ ಋಣವನ್ನು—ನನ್ನ ಒಡಲನ್ನಾದರೂ ತೆತ್ತು ಹರಿಸಿಬಿಡುವೆನು” ಎಂದನು.

ಅಂದು ಭೀಷ್ಮನು ತನ್ನ ಪೌರುಷವಲ್ಲವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿ ಪಾಂಡವರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಮಧನಮಾಡಿ ಅವರ ಅಂತಃಸಾರವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೆಳೆದು ಹಾಕಿದನು ಆ ಎರನು ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣಗಳಿಂದ, ರಣದಲ್ಲಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟದೆ ಕಾದುತ್ತಿದ್ದ ಅಜ್ಞಾತ ನಾಮ ಗೋತ್ರರಾದ ಶೂರರನೇಕರು ಮಡಿದರು. ಭೀಷ್ಮನ ಉರವಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅರ್ಜುನ ಶಿಖಂಡಿ ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ಮಾದಿ ಪಾಂಡವ ಪ್ರಮುಖರು ಅವನನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ಭೀಷ್ಮನ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಅವರನ್ನಿರಿಸಿ ಹುರಿದುಂಬಿ ಹೆಣಗಿದರು ಕೂಲೆಯು ಅಪರಿಮಿತವಾಯಿತು

ಆ ಹತ್ತನೆಯ ದಿನ ಭೀಷ್ಮನು ಪಾಂಡವರ ಪಡೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬೇಸತ್ತು ಕೂಲಿಗೆ ಹೇಸಿ ತನ್ನ ಜೀವದ ಮೂಲಣ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ತೊರದು ಇನ್ನು ರಣದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಶ್ರೇಷ್ಠರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ತನ್ನ ವಧೆಯನ್ನು ಬಯಸಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಕರೆದು ಇಂತೆಂದನು — ‘ಮಹಾ ಪ್ರಾಜ್ಞನೇ ! ನೀನು ಧರ್ಮಸಾರವನ್ನು ಬಲ್ಲವನು ಧರ್ಮ ಸಮ್ಮತ ವಾಗಿಯೂ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೂಪಾನವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಒಂದುಪಾಯ ವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳು ಈ ನನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲೆ ನನಗೆ ಬೇಸರ ವಾಗುತ್ತಿದೆ ಅದನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ನನಗಿಷ್ಟವಿಲ್ಲ ಸಹಸ್ರ ಸಹಸ್ರ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ಬಹು ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದೆನು, ಇನ್ನು ಸಾಕು ನೀನು ದಿಟವಾಗಿಯೂ ನನ್ನ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರುವನಾದರ ಪಾರ್ಥನನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸರ್ವ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸು ”

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಪಿತಾಮಹನ ಮನೋಗತವನ್ನರಿತು—“ ಹೊರಡಿರಿ, ಹೊಯಿರಿ, ಕೆಡವಿರಿ, ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಗೆಲ್ಲಿರಿ ” ಎಂದು ತನ್ನ ಪಡೆಯನ್ನು ಹುರಿಗೊಳಿಸಿ, ಭೀಷ್ಮನ ಮೇಲೆ ಹಾಯಲು ಕೈಬೀಸಿದನು. ಅರ್ಜುನನೂ ಭೀಷ್ಮನೂ ಒಬ್ಬರಮೇಲೊಬ್ಬರು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಎಸೆಯುತ್ತ, ಒಬ್ಬರ ಬಾಣಗಳನ್ನೊಬ್ಬರು ಖಂಡಿಸುತ್ತ ಬಿಡದೆ ಹೋರಾ

ಡಿದರು. ಶಿಖಂಡಿಯೂ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಸಂತತವಾಗಿ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಘಾತಿಸಿದನು. ಆದರೂ ಭೀಷ್ಮನು ಅವನನ್ನು ಕಣ್ಣಿತ್ತಿನೋಡಲಿಲ್ಲ, ಅವನ ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ಅವನ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಮಾಡಲೂ ಇಲ್ಲ. ಅರ್ಜುನನ ಬಾಣಗಳು ಮಾತ್ರ ಬರಸಿಡಲು ಬಡಿದಂತೆ ಅವನ ವಕ್ಷಸ್ಥಲವನ್ನು ಭೇದಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಪ್ರಾಣಾಂತಕವಾದ ಆ ವೀರನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಮಾತ್ರದಿಂದ, “ಇದು ಶಿಖಂಡಿಯ ಬಾಣವಲ್ಲ, ಇದು ಶಿಖಂಡಿಯ ಬಾಣವಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಆ ಮಲ್ಲನು ಶಿಖಂಡಿಯ ಬಾಣಗಳನ್ನು ತೃಣವಾಗಣಿಸಿ ಅರ್ಜುನನ ಮೇಲೆಯೇ ತನ್ನ ಪ್ರತಿ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಭೆಡುತ್ತ ಹೋದನು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಕದನವು ನಡೆದ ಬಳಿಕ ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಪಡೆಯ ಕೂಡೆ ಕುರುಸೇನೆಯೊಳಗೆ ನುಗ್ಗಿದನು ಅವನ ಬಾಣಹತಿಯನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ಸೃಸಿಕರು ಎಲ್ಲನವರಲ್ಲಿ ರಣರಂಗದಿಂದೋಡಿದರು. ಪಾಂಡವರ ಕಡೆಯು ಜೋಡರು ಭೀಷ್ಮನ ಮೃಗಾವಲ ದಳವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಭಂಜಿಸಿದರು ಅರ್ಜುನನು ತೀಕ್ಷ್ಣ ಶರಗಳಿಂದ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಹೊಡೆದು ಮೈಯೆಲ್ಲ ಗಾಯಮಾಡಿದನು ಒಡನೆಯೇ ಆ ವೃದ್ಧ ವೀರನು ನೊಂದು, ಕೈಕಾಲುಗಳು ಸೂತು ಬಳಲುತ್ತು, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ತಲೆಯಿಟ್ಟು ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಯವಾಗುವ ವೇಳೆಗೆ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳ ಕಣ್ಣಿರಿಗಿರ ರಥದಿಂದ ಬಿದ್ದನು ಭೀಷ್ಮನು ವಿರಥನಾದರೂ ಅವನ ಮೃ ನೆಲವನ್ನು ಸೂಕಲಿಲ್ಲ ಅವನನ್ನು ಮುಸುಕಿದ ಶರಜಾಲವೇ ಅವನಿಗೆ ಹಾಸಿಗೆಯಾಯಿತು ಕುರುಸಿತಾ ಮಹನು ಉತ್ತರಾಯಣವನ್ನು ಇದಿರು ನೋಡುತ್ತ ಶರಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿದನು.

ತಮಗೆ ವಜ್ರಪಂಜರದಿಂದಿದ್ದ ತಾತನು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ಭಯಭ್ರಾಂತರಾಗಿ ವಿಷಾದಮಗ್ನರಾದರು. ಇತ್ತಂಡದವರೂ ಕಾಳಿಗವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅಸ್ತ್ರಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನುಳಿದು ಭೀಷ್ಮನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಕಣ್ಣೀರ ಸುರಿಸುತ್ತ, ಅವನಡಿಗಿರಗಿ ಕೃಮುಗಿದು ನಿಂತರು.

ಭೀಷ್ಮನು ಕಣ್ಣಿರದು ಪುಸನ್ನು ವದನನಾಗಿ ಕುಶಲ ಪುಶ್ಚಿಮಾಡಿ, ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನೂ ಅವನ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೂ ಕರೆದು—“ಮಕ್ಕಳಿರಾ ! ನನ್ನ ತಲೆ ಜೋಲಾಡುತ್ತಿದೆ, ತಲೆಗಿಂಬು ಕೊಡುವಿರಾ ?” ಎಂದನು.

ದುರ್ಯೋಧನನು ಮೆತ್ತನೆಯ ದಿಂಬುಗಳನ್ನು ತರಿಸಿದನು. ಅವು ಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಭೀಷ್ಮನು ಮಂದಸ್ಥಿತನಾಗಿ—“ಮಗನೇ ! ಈ ದಿಂಬು ಗಳು ಈ ಹಾಸಿಗೆಗೆ ತಕ್ಕುವಲ್ಲ” ಎಂದು ಅರ್ಜುನನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದನು.

ಅರ್ಜುನನು ಆ ಸುವ್ರತನ ಇಂಗಿತವನ್ನು ರಿತ್ತು ಅಶ್ರುಪೂರ್ಣಲೋಚನನಾಗಿ, ಅಭಿವಾದನೆ ಮಾಡಿ—“ಆರ್ಯನೇ ! ನಾನು ಅರ್ಜುನ, ದಾಸ, ನನ್ನಿಂದೇನಾಗಬೇಕು ? ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಲಿ” ಎಂದನು

ಭೀಷ್ಮನು—“ನನ್ನ ತಲೆಯ ದಸಗೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನೀನು ಧನುರ್ಧರ ಶ್ರೇಷ್ಠನು, ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಲ್ಲವನು, ನನ್ನ ತಲೆಯ ಕಳಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ಕೂಡು” ಎಂದನು

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ, ಅರ್ಜುನನು ಅಜ್ಜಯ್ಯನ ಪಾದಕ್ಕರಗಿ ಗಾಂಡೀವಕ್ಕೆ ಮೂರು ಬಾಣಗಳನ್ನು ತೊಡಿಸಿ ಆತನ ಹೆಡತಲೆಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟನು. ಅರ್ಜುನನ ಶರತ್ರಯವು ಭೀಷ್ಮನ ತಲೆಗಿಂಬಾಯಿತು. ಅರ್ಜುನನು ಹೆತ್ತಯ್ಯನ ಮನೋರಥವನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಿದನು

ಭೀಷ್ಮನು ಮೂಮ್ಮಗನ ವೀರರೂಪಚಾರಗಳಿಂದ ಸುಪ್ರೀತನಾಗಿ—“ಮಗನೇ ! ನನ್ನ ಹಾಸಿಗೆಗೆ ತಕ್ಕ ತಲೆದಿಂಬನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿ. ರಣಾಂಗಣ ದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ದಿಂಬಿನ ಮೇಲೆ ತಲೆಯಿಟ್ಟು ಪವಡಿಸುವುದೇ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠರಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ವ್ರತ” ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ಆತನು ಕೆಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಸರಪತಿಗಳನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ—“ರಾಜವರ್ಧರೇ ! ವೀರ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಧನಂಜಯನು ನನಗೆ ಎಂತಹ ದಿಂಬನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ, ನೋಡಿರಿ. ಸೂರ್ಯನು ಉತ್ತರಾಯಣಕ್ಕೆ

ಬರುವವರೆಗೂ ನಾನು ಈ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದು ಆ ಬಳಿಕ ಈ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡುವೆನು. ಈಗಲಾದರೂ ಮೈರವನ್ನು ತೊರೆದು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಸಾಕುವಾಡಿರಿ ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸುಮ್ಮನಾದನು.

ಆಗ ದುರ್ಯೋಧನನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕುಶಲರಾದ ಚಿಕಿತ್ಸಕರು ಉಪಕರಣ ಸಹಿತರಾಗಿ ಭೀಷ್ಮನು ಮಲಗಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು

ಭೀಷ್ಮನು ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ಕುರಿತು—“ವತ್ಸ! ಚಿಕಿತ್ಸಕರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಒಪುಮಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸು. ಈಗ ನಾನಿರುವ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಂದಾಗಬೇಕಾದುದೇನೂ ಇಲ್ಲ ನನಗಾಗಬೇಕಾದುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸದ್ಗತಿ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶರಸಹಿತವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ದಹನಮಾಡಿರಿ ” ಎಂದನು

ದುರ್ಯೋಧನನು ತಕ್ಕ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವೈದ್ಯರನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟನು. ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಬಳಸಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರರೆಲ್ಲರೂ ಅವನ ಅಮಾನುಷ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ ಮಹತ್ವರವಾದ ತೇಜಸ್ವಿತೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ಸ್ತಬ್ಧರಾದರು. ಕೌರವ ಪಾಂಡವರು ಶರಶಯ್ಯಾಶಾಯಿಯಾದ ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ಮೂರು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿ ಅವನ ಚರಣಯುಗಳಕ್ಕೆ ರಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ಕಾವಲಿಟ್ಟು ಪಾಳೆಯಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು.

ಕೃಷ್ಣನು ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಪಾಂಡವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ—“ಧರ್ಮಪುತ್ರ! ಭಾಗ್ಯವಶದಿಂದ ನಿನಗೆ ಜಯವಾಯಿತು. ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಅವಧ್ಯನಾದ ಆ ಮಹಾರಥನು ನಿನ್ನ ಭಾಗ್ಯವಶದಿಂದ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣು ಬಿಡ್ವ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ದಗ್ಧನಾದನು ” ಎಂದನು.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು—“ಕೃಷ್ಣ! ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ವಿಜಯವಾಗುವುದು, ನಿನ್ನ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಪರಾಜಯವಾಗುವುದು, ನನ್ನದೇನಿದೆ? ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅಭಯದಾತನಾದ ನೀನು ನಮಗೆ ಶರಣ್ಯ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನೀನು ಯಾರಿಗೆ ರಕ್ಷಕನೋ ಯಾರ ಹಿತಚಿಂತಕನೋ ಅವರಿಗೆ ಜಯವಾಗುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ ” ಎಂದನು.

ಪ್ರಭಾತವಾಗುತ್ತಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಭೀಷ್ಮನು “ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಶರಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಲ

ಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಮುಖಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ವಿವರ್ಣದ ಸುಳಿವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಕಾರವಿರಲಿಲ್ಲ, ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಮನಃಕ್ಲೇಶದ ಚಿಹ್ನೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಶರಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತ ಭಾವದಿಂದ ಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಅವನ ಪ್ರಶಾಂತ ಭಾವವನ್ನೂ ಧ್ಯಾನ ತತ್ಪರತೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತ ಪಾದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಅಂಜಲಿಬದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತರು.

ಆಗ ಭೀಷ್ಮನು ದಾಹವಾಗುವುದೆಂದನು ಒಡನೆಯೇ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ನಾನಾ ವಿಧ ಭಕ್ಷ್ಯ ಭೋಜ್ಯ ಪಾನೀಯಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಟ್ಟರು.

ಭೀಷ್ಮನು ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನೋಡಿ—“ಮಕ್ಕಳಿರಾ! ನಾನು ಶರತ್ಪ್ರಶಾಯಿಯಾಗಿರುವುದು ನಿಮಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲವೆ? ಇದು ಭೋಗಕ್ಕೆ ಸಮಯವಲ್ಲ, ಪ್ರಯಾಣದ ಸಮಯ” ಎಂದು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ನೋಡಿ—“ಪತ್ನಿ! ನಿನ್ನ ಶರ ಜಾಲವು ನನ್ನನ್ನು ಆವರಿಸಿದೆ, ಮೈಯೆಲ್ಲವೂ ಉರಿಯುತ್ತಿದೆ, ಜಾಯೋಣಗುತ್ತಿದೆ, ಈ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಹಿತವಾದ ಪಾನೀಯವನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಸಮರ್ಥನು. ನನಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ತಣ್ಣೀರನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು ದಾಹವನ್ನು ತೀರಿಸುವೆಯಾ?” ಎಂದನು.

ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಅರ್ಜುನನು ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಗಾಂಡೀ ವಕ್ರ ಬಾಣವನ್ನು ತೊಡಿಸಿ, ಭೀಷ್ಮನ ಬಲಮಗ್ಗಲಲ್ಲಿ ನೆಲವನ್ನು ಭೇದಿಸಿದನು. ಬಾಣದಿಂದೊಡೆದ ಭೂಗರ್ಭದಿಂದ ತಣ್ಣನೆಯ ಸಿಹಿನೀರ ಧಾರೆ ಹೊರಟು ಸರಿಯಾಗಿ ಭೀಷ್ಮನ ಬಾಯಿಗೆ ಬೀಳಲಾರಂಭಿಸಿತು ಎಲ್ಲರೂ ಅರ್ಜುನನ ಈ ವಿಚಿತ್ರ ಕೌಶಲವನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆರಗಾದರು, ಅವರ ಶರೀರವು ರೋಮಾಂಚಿತವಾಯಿತು, ಗುಂಡಿಗೆ ಹಾರಿತು.

ಭೀಷ್ಮನು ಅಮೃತದಂತಿದ್ದ ಆ ಸುಶೀತಲ ಸ್ವಾದೋದಕವನ್ನು ಕುಡಿದು ಆಶ್ಚರ್ಯತನಾಗಿ—“ಮಗನೇ! ಲೋಕಾತೀತವಾದ ನಿನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣ ಹೋಗುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಣ್ಣನೆಯ ನೀರನ್ನು ಬರಿಸಿ ನನ್ನ ಬಾಯಾರಿಕೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿದೆ. ‘ನಿನ್ನಂತಹ

ಧೀರೋದಾರನಿಗೆ ಇದೊಂದು ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವಲ್ಲ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಸಾಹಸವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದೆನು. ವಾಸುದೇವನ ಸಾಹಾಯ್ಯದಿಂದ ನೀನಿನ್ನೂ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವೆ. ನೀನು ನರರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನು, ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸಮಾನರಿಲ್ಲ. ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ ! ದಾಯಾದ ಮತ್ಸರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊ ಎಂದು ನಾನು ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಇನ್ನಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಹೇಳಿದೆನು, ಧರ್ಮ ವತ್ಸಲನಾದ ವಿದುರನೂ ಆಚಾರ್ಯ ದ್ರೋಣನೂ ಶಾಸ್ತ್ರ ನಿಷ್ಠ ವಾಸುದೇವನೂ ಸುಶೀಲ ಸಂಜಯನೂ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಅದೇ ಸದುಪ ದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆದರೂ ಆ ದುರಾತ್ಮನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ವಯೋವೃದ್ಧರೂ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧರೂ ಆದವರ ಸುಭಾಷಿತವನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡಿ ಕಲಹಕ್ಕೆ ನಿಂತನು. ಕಡೆಗೆ ಭೀಮನಿಂದ ಅವನು ಹತನಾಗದೆ ಹೋಗನು ” ಎಂದನು.

ದುರ್ಯೋಧನನು ಭೀಷ್ಮನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಖಿನ್ನನಾದನು. ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಭೀಷ್ಮನು ಇಂತೆಂದು ನುಡಿದನು — “ರಾಜನೇ ! ಅವಧರಿಸು, ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಡು ಪಾರ್ಥನು ಅಮೃತದಂತಿರುವ ಸುಶೀತಲ ಜಲಧಾರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಮಾಡಲಾರರು. ಆಗ್ನೇಯಾದಿ ಸಮಸ್ತವಾದ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಈ ನರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧನಂ ಜಯನೊಬ್ಬನು ಬಲ್ಲನು, ದೇವಕೀ ಪುತ್ರ ಕೃಷ್ಣನೊಬ್ಬನು ಬಲ್ಲನು. ಈ ಪಾಂಡು ಪುತ್ರನನ್ನು ಬಯಸಲಳವಲ್ಲ. ಈ ಮಹಾತ್ಮನ ಕಾರ್ಯ ಗಳು ಅವಾನುಷವಾದುವು. ಸತ್ಯ ಸಂಪನ್ನನೂ ಯುದ್ಧ ಭೂಷಣನೂ ಶೂರನೂ ಆದ ಅವನ ಸಂಗಡ ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊ ಮಹಾಬಾಹು ಕೃಷ್ಣನು ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಜೆಯೇ ಶೂರರಾದ ಪಾರ್ಥರ ಸಂಗಡ ಸಂಧಿ ಮಾಡಿಕೊ. ಸಮರದಲ್ಲಿ ಹತಶೇಷರಾಗಿರುವ ನಿನ್ನ ಸೋದರರು ಜೀವಸಹಿತವಿರುವಾಗಲೇ ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊ. ಯುಧಿಷ್ಠಿ ರನು ಕೆಂಡಗಣ್ಣಿನಾಗಿ ನಿನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಸುಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಜೆಯೇ ಸಂಧಿಯಾಗಲಿ. ಭೀಮಸೇನ ನಕುಲ ಸಹದೇವರು

ನಿನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಪಾಂಡನ ವೀರರಿಗೂ ನಿನಗೂ ಸೌಹಾರ್ದವುಂಟಾಗುವುದು ಕ್ಷೇಮತರ. ಎಲೈ! ಅನಘನೇ! ನಾನಾಡುವ ಮಾತನ್ನು ಗ್ರಹಿಸು. ಅದರಿಂದ ನೀನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ಕುಲವೂ ಉಳಿಯುವುದು. ನನ್ನ ಅಂತವೇ ಯುದ್ಧಾಂತವಾಗಲಿ. ಇದುವರೆಗೂ ಅರ್ಜುನನು ಮಾಡಿದುದೇ ಸಾಕು; ಉಳಿದಿರುವವರಾದರೂ ಉಳಿಯಲಿ, ಮನಸ್ಸು ಮಾಡು. ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಕೊಡು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿ. ಕೌರವೇಂದ್ರ! ರಾಜನ್ಯರಲ್ಲಿ ನೀನು ನೀಚನೂ ಮನೆ ಮುರುಕನೂ ಎಂಬ ಅಪಖ್ಯಾತಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಡ ಪಾಂಡವರೂ ನೀವೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತ ಕಲೆತಿರಿ ತಂದೆಯು ಮಗನನ್ನೂ ಸೋದರಳಿಯನು ಸೋದರಮಾವನನ್ನೂ ಸೇರಲಿ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನಾಡಿರುವ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮೋಹವಶದಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ಶೂನ್ಯನಾಗಿ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಮುಂದೆ ನೀನು ವೃಥೆಪಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಜೋಕೆ! ನಾನಾಡುವುದೆಲ್ಲವೂ ದಿಟ. ಈಗಲಾದರೂ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಬಿಡು. ನನ್ನ ಸಾವೇ ಈ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಡೆಯಾಗಲಿ ”

ಇಂತೆಂದು ನುಡಿದು ಭೀಷ್ಮನು ಸುಮ್ಮನಾದನು ಈ ಹಿತವಚನವು ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ರುಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ರಾಜರೆಲ್ಲರೂ ತಂತಮ್ಮ ಆಲಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು

ಭೀಷ್ಮನು ವಿರಧನಾದನೆಂದು ಕೇಳಿ, ಕರ್ಣನು ಹೆದರಿ ತ್ವರೆಯಾಗಿ ಒಂದು ಶರಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಆ ಮಹಾತ್ಮನನ್ನು ನೋಡಿ ಕಣ್ಣೀರ ಸುರಿಸುತ್ತ ಅವನ ಪಾದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು—
“ಕುರು ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ನಾನು ರಾಧೇಯ, ಯಾರನ್ನು ಕಂಡಾಗಲೆಲ್ಲ ನೀನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೆಯೊ ಆ ರಾಧೇಯ ” ಎಂದನು

ಹಾಗೆನ್ನುತ್ತಲೆ ಕುರುವೃದ್ಧನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕಣ್ಣೆರೆದು ತಂದೆಯು ಮಗನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಒಂದು ಕೃಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿಂತೆಂದನು —“ಬಾರಯ್ಯ! ಬಾ! ನೀನು ನನಗೆ ಸಮಗೃಹಿಯೆಂದು ನನ್ನ ಸಂಗತ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತಿದ್ದವ

ನಲ್ಲವೆ? ನೀನು ನನ್ನ ಬಳಿ ಬಾರದೆಹೋಗಿದ್ದರೆ ನಿನಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಗನೇ! ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ದಿಟವಾಗಿಯೂ ದ್ವೇಷವಿಲ್ಲ ನಿನಗೆ ತೇಜೋವಧೆಯನ್ನು ಮಾಡಲೆಳಸಿ ನಿನ್ನ ಗರ್ವವನ್ನು ಮುರಿಯಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಕರಿನೋಕ್ತಿಯನ್ನಾಡಿದೆನು. ನೀನು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಪಾಂಡವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತೀಯೆ ನೀಚರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿರುತ್ತ ಮತ್ಸರದಿಂದ ಗುಣವಂತರನ್ನು ಕೂಡ ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ನಾನು ಕೌರವರ ಮುಂದೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ನಿಷ್ಕೂರವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದೆನು. ರಣದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ದುಃಸಹವಾದ ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಬಲ್ಲೆನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ನಿನಗಿರುವ ಭಕ್ತಿ, ನಿನ್ನ ಶೌರ್ಯ, ನಿನ್ನ ದಾನಶೀಲತೆ—ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಲ್ಲೆನು. ನಿನ್ನ ನಡೆವಳಿಕೆಯಿಂದ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಕಲಹವು ಹುಟ್ಟುವುದೆಂದು ಅಂಜಿ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಆಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಅರ್ಜುನನಿಗಾಗಲ ಕೃಷ್ಣನಿಗಾಗಲಿ ಕಡಿಮೆಯಲ್ಲ ನೀನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಯುದ್ಧಮಾಡುವವನು ಹಿಂದೆ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ನನಗಿದ್ದ ಕ್ರೋಧವು ಇಂದು ಹರಿಯಿತು ಪುರುಷ ಪುರುಷನಾದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಮಾರಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಪಾಂಡವರು ನಿನ್ನ ಸೋದರರು, ನನ್ನ ಇಷ್ಟವನ್ನು ನೀನು ಪೂರೈಸುವವನಾದರೆ ಸೋದರರಾದ ಪಾಂಡವರೊಡಗೂಡು ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ವೈರವು ಹೋಗಲಿ. ಈ ಹೊತ್ತು ಭೂಪತಿಗಳ ಪೀಡೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ತೊಲಗಿ ಹೋಗಲಿ ”

ಕರ್ಣನು ಇಂತೆಂದನು —“ ಮಹಾ ಬಾಹುವೇ ! ನೀನು ಹೇಳುವುದೆಲ್ಲವೂ ಯಥಾರ್ಥವೇ. ಆದರೆ ಬಹು ಕಾಲ ದುರ್ಯೋಧನನ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿ ಈಗ ಅದನ್ನು ಹುಸಿಯಿಸಿನು. ವಸು ದೇವ ಸುತನು ಪಾಂಡವರ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ದೃಢವೃತ್ತನಾಗಿರುವನೋ ಹಾಗೆ ನಾನು ದುರ್ಯೋಧನನ ಪರವಾಗಿ ನಿಂತು ಧನವನ್ನೂ ತನು ವನ್ನೂ ಸತಿ ಸುತರನ್ನೂ ಯಶಸ್ಸನ್ನೂ—ಅಷ್ಟೇಕೆ? ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೋಸ್ಕರ ತ್ಯಜಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆನು. ಸುಯೋಧನನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ನಾನು ನಿತ್ಯವೂ ಪಾಂಡವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಯಾವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವೋ ಅದು ಆಗಿಯೇ

ತೀರುವುದು. ಪಾಂಡು ಪುತ್ರರನ್ನೂ ವಾಸುದೇವನನ್ನೂ ಯಾರೂ ಜಯಿಸಲಾರರು. ಇದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಆದರೂ ಅವರ ಸಂಗಡ ನಾನು ಯುದ್ಧಮಾಡಿಯೇ ತೀರುವೆನು ಪಾಂಡವರ ಮೇಲೆ ನನಗಿರುವ ಈ ದಾರುಣ ವೈರವನ್ನು ಬಿಡುವುದು ನನಗೆ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಸ್ವಧರ್ಮಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಧನಂಜಯನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ತಾತ! ನನಗೆ ಸುಮುಖನಾಗು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅನುಜ್ಞೆ ಕೊಡು ಕ್ರೋಧದಿಂದಲೋ ಚಪಲದಿಂದಲೋ ನಾನಾಡಿದ ದುರುಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಮಾಡಿದ ಅಕೃತ್ಯವನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸು.”

ಭೀಷ್ಮನು—“ಹಾಗಾದರೂ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಸ್ವರ್ಗಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಯುದ್ಧಮಾಡು. ಕೋಪ ತಾಪಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಜ್ಜನ ವರ್ತನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಿರಹಂಕಾರಿಯಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡು ಧನಂಜಯನು ನಿನಗೆ ವೀರ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಕಾಣಿಸುವನು. ಸಂಧಿಗಾಗಿ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನವು ಸಾಗದೆ ಹೋಯಿತು, ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವೋ ಅಲ್ಲಿ ಜಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು” ಎಂದನು.

ಕರ್ಣನು ಭೀಷ್ಮನ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನೂ ಸುಮುಖತೆಯನ್ನೂ ಕೈಕೊಂಡು ಪ್ರಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ರಥವನ್ನೇರಿ ದುರ್ಯೋಧನನ ಬಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು.

ಭೀಷ್ಮನು ಹತ್ತು ದಿನಗಳು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಅರ್ಜುನನ ಶರಘಾತದಿಂದ ವಿರಧನಾಗಿ ಉತ್ತರಾಯಣವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಶರಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರಲು ಯುದ್ಧದ ಪಾಡಿಗೆ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಭೀಷ್ಮನ ತರುವಾಯ ದುರ್ಯೋಧನನು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನಿಗೆ ವೀರ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು ವೃದ್ಧನಾದ ಆಚಾರ್ಯನು ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ಮನ ಸಂಗಡ ಐದು ದಿನಗಳು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಬಳಲಿ ಆ ದ್ರುಪದನಂದನನಿಂದ ಹತನಾದನು. ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ ವಧೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕುರುಸೇನೆಯು ಸತ್ತಗೆಟ್ಟರೂ, ಜಯದಾಶಯು ದೂರವಾದರೂ, ದುರ್ಯೋಧನನು ಕಲಿ ಕರ್ಣನನ್ನು ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನಾಗಿಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಕದನಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು

ಕರ್ಣಾರ್ಜುನರ ಭೀಷಣ ಯುದ್ಧವಾರಂಭವಾಯಿತು ಅರ್ಜುನನು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ ಶಿಷ್ಯನಾದರೆ, ಕರ್ಣನು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ ಗುರುವಾದ ಪರಶುರಾಮನ ಶಿಷ್ಯ, ಅರ್ಜುನನ ಧನುಸ್ಸು ಗಾಂಡೀವವಾದರೆ, ಕರ್ಣನ ಧನುಸ್ಸು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ವಿಚಯ; ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನ ಸಾರಥಿಯಾದರೆ, ಮಹಾವೀರ ಶಲ್ಯನು ಕರ್ಣನ ಸಾರಥಿ. ಇಬ್ಬರೂ ಅಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನರು ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಕೊಲ್ಲಲು ಬಹು ದಿನಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅರ್ಜುನನು ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣರ ವಧೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯಮಶೀಲನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಕರ್ಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದೃಢಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು. ಕುಂತಿಯು ಕರ್ಣನಿಗೆ ಅವನ ಜನ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ತನ್ನ ಐವರ ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರಾಣ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. ಕರ್ಣನು ತಾಯಿಗೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ, ಭೀಮ, ನಕುಲ ಸಹದೇವರ ಪ್ರಾಣ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರಾಣ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡಲೊಪ್ಪದೆ, “ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವನು, ಇಲ್ಲವ, ಅವನಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು” ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಕಡೆಗೆ, ಈ ಧನುರ್ಧರರಿಗೆ ನಡೆದ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಬಾಣದಿಂದ ಕರ್ಣನು ಹತನಾದನು. ಕರ್ಣನ ಮರಣಾನಂತರ ದುರ್ಯೋಧನನು ಶೋಕದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಎತ್ತನೋಡಿದರೂ ಆಶಾ ಲೇಶವನ್ನೂ ಕಾಣದೆಹೋದರೂ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡಲಿಷ್ಟಪಡಲಿಲ್ಲ, ದೈವವು ಪ್ರಬಲವಾದುದೆಂದೆಣಿಸಿ ಪ್ರಭಾತವಾಗುತ್ತಲೇ ಯುದ್ಧವಾಡುವುದೇ ಸರಿಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಶಲ್ಯನನ್ನು ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿ ಹತಶಿಷ್ಯವಾದ ಸೇನೆಯೊಡನ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶಲ್ಯನು ಪಾಂಡವರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೊಂದು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಂದ ಹತನಾದನು. ಒಡನೆಯೇ ದುರ್ಯೋಧನನು ಬಂಧುಗಳನ್ನು ನೀಗಿಕೊಂಡು ಶತ್ರು ಭಯದಿಂದ ರಣರಂಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟೋಡಿ ಹೋಗಿ ಒಂದು ಘೋರ ಸರೋವರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದನು. ಅಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನನು ಅವನನ್ನು ರೇಗಿಸಿ ಸರೋವರದಿಂದ

ಹೊರಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವನ ತೊಡೆಗಳನ್ನು ಸೀಳಿ ಕೆಡವಿದನು. ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನನ್ನು ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ವರಿಸಿದನು. ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಮಹಾರಥರಾದ ಕೃಪ ಕೃತವರ್ಮರೊಡನೆ ಕಾಳರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರ ಶಿಬಿರವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ದ್ರೌಪದಿಯ ಐವರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಂದನು. ಅಶ್ವತ್ಥಾಮದಿಗಳಿಗೂ ಪಾಂಚಾಲರಿಗೂ ನಡೆದ ಕದನದಲ್ಲಿ ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ಮ ಶಿಖಂಡಿ ಮೊದಲಾದ ಪಾಂಚಾಲ ವೀರರೆಲ್ಲರೂ ಹತರಾದರು. ಪಾಂಡವರ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿ ಐವರೂ ಕೃಷ್ಣನೂ ಸಾತ್ಯಕಿಯೂ ಉಳಿದರು. ಈ ಕೊಲೆಯಾದ ಒಡನೆಯೇ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಾದಿ ಅವಾತ್ಸ್ಯರು ದುರ್ಯೋಧನನು ಬಿದ್ದಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕೊಲೆಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ದುರ್ಯೋಧನನು ಆ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ—“ನನಗೆ ಯಾರೂ ಮಾಡದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ನೀನು ಮಾಡಿದೆ, ಪಾಂಡವರ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಆ ನೀಚ ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ಮನನ್ನೂ ಶಿಖಂಡಿಯನ್ನೂ ಒಡಿದುಹಾಕಿದೆ, ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಶುಭವಾಗಲಿ. ನಾವು ಮತ್ತೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಕಾಣೋಣ” ಎಂದು ನುಡಿದು ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟನು.

ಶೋಕಸಂತಪ್ತರಾದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನೂ ಗಾಂಧಾರಿಯೂ ಅಂತಃಪುರದ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಹಸ್ತಿನಾಪುರದಿಂದ ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ಹತಶೇಷರಾದ ಆ ಕೌರವರೂ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿ ಪಾಂಡವರೂ ಕುಂತಿಯೂ ದ್ರೌಪದಿಯೂ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿದ್ದ ಮಕ್ಕಳು, ಸೋದರರು, ಗಂಡಂದಿರು ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಿಯ ಬಂಧುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಹಂಬಲಿಸಿದರು, ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಸಂತೈಸಿದರು, ತಮ್ಮ ಆರ್ತ ಸ್ವರವನ್ನು ದಿಕ್ಕುಟಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿದರು. ಈ ರೋದನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಮರಣವೇ ಮೈರಕ್ಕೆ ಕಡೆಯೆಂದೆಣಿಸಿ ಉದಾರ ಭಾವವನ್ನುಳ್ಳವನಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಬಂಧು ಮಿತ್ರ ಜ್ಞಾತಿ ಭಟರ ಮೃತ ದೇಹಗಳನ್ನೂ ದಹನ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಎಲ್ಲರೂ ಗಂಗಾತೀರಕ್ಕೆ

ಹೋಗಿ ಸತ್ತವರಿಗೆ ಜಲಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳಕಾಲ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಲೋಕ ಭಯಂಕರವಾದ ಕುರುಪಾಂಡವರ ಯುದ್ಧವು ಈ ತೆರದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಮುಟ್ಟಿತು; ಹದಿನೆಂಟು ಅಕ್ಷೌಹಿಣೀ ಸೇನೆಯು ನಾಶವಾಯಿತು.

ಹದಿಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

**ಯುದ್ಧಶೇಷ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ವಿಷಾದ, ವಿಷಾದವನ್ನು
ಕುರಿತ ಸಂವಾದ, ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ.**

ಯುದ್ಧಾರಂಭದಲ್ಲಿ, ಮಹಾ ಧನುರ್ಧರನಾದ ಅರ್ಜುನನು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಗುರುಜನರನ್ನೂ ಸ್ವಜನರನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಲೆ ಕೃಪಾ ಪರವಶನಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡಲೊಲ್ಲೆನೆಂದು ಸಾರಧಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಸಂಗಡ ವಾದಿಸಿದಂತೆಯೇ ಯುದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಕುರು ಕುಲ ಚೂಡಾ ಮಣಿಯಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಘೋರ ಸಮರದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತನಾಗಿ ನಿಷ್ಕುಂಟಕ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಯೂ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸದೆ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಡಿದು ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಜ್ಞಾತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಅದರೊಳಗೂ ಏಕೋದರನಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿ, ಶೋಕಸಂತಪ್ತನಾಗಿ ಪಾಪ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುತ್ತ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ತಾಳಿ ಅರ್ಜುನನ ಸಂಗಡ ಇಂತೆಂದನು —

“ ನಾವು ಭಿಕ್ಷುವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಜ್ಞಾತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡಿ ಈ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಹೇಯವಾದ ನಮ್ಮ ವೃತ್ತಿ, ನಮ್ಮ ಬಾಹುಬಲ, ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯ ಲೋಭ—ಇವೇ ನಮ್ಮ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಮೂಲ ಕ್ಷಮಾಶೀಲರೂ ಅಹಿಂಸಾಪರರೂ ಸತ್ಯ ವಚನ ನಿರತರೂ ಆದ ವನಚಾರಿಗಳು ಎಂತಹ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರೊ! ನಾವಾದರೊ, ಲೋಭ ವೋಹ ದಂಭ ಪರವಶರಾಗಿ ಜ್ಞಾತಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ಮಾಡ ಬಾರದ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿದೆವು. ಸುಖವಾದರೂ ಉಂಟೇ ಎಂದರೆ— ಬಂಧುಗಳು ಹೋದ ಬಳಿಕ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವು ಬಂದರೂ ಸುಖ ವಲ್ಲಿಯದು ? ನಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವವೂ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಬಂಧುಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಬಾರದಾಗಿದ್ದಿತು. ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಎಷ್ಟೋ ವ್ರತೋಪ ವಾಸಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದು, ಪಡೆದ ಮಕ್ಕಳು ಬದುಕು

ವರೆ? ಬದುಕಿದವರು ಬಲಿಷ್ಠರಾಗುವರೆ? ಬಲಿಷ್ಠರು ಸಂಭಾವಿತರಾಗುವರೆ? ತಮ್ಮ ಇಹಪರ ಸುಖಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲರಾಗುವರೆ? ಎಂದೀ ಒಗೆಯಲ್ಲಿ ಫಲದಾಶೆಯಿಂದ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತಾಯಿತಂದೆಗಳ ಮನೋರಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಮ್ಮಿಂದ ಭಗ್ನವಾದುವು ಆ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯರಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರರೂ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಲಿಲ್ಲ, ನಾವೂ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಧೃತ ರಾಷ್ಟ್ರನು ಪುತ್ರಸ್ನೇಹಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ದುರ್ನೀತಿ ಪರಾಯಣನಾದ ಮಗನನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೇಶ್ವರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಪಾಪಿ ದುರ್ಯೋಧನನ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ಈ ನಮ್ಮ ಕುಲವು ನಿಪಾತವಾಯಿತು. ಅವನ ದುರಾಗ್ರಹದಿಂದ ನಾವೂ ಕ್ರೋಧವಶರಾದೆವು. ಧನಂಜಯನೇ! ಶತ್ರು ವಧೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಕ್ರೋಧವೇನೋ ಶಾಂತವಾಯಿತು, ಈಗ ನನ್ನನ್ನು ಶೋಕವು ದಹಿಸುತ್ತಿದೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಅನಿತ್ಯವಾದ ಸಂಸಾರ ಸುಖವನ್ನೂ ಬಯಸಿ ಜ್ಞಾತಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ಪಾಪವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡನು ಈ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ತ್ಯಾಗವೇ ಉತ್ತಮೋ ಪಾಯವೆಂದು ಪ್ರಾಚ್ಛರು ನುಡಿದಿರುವರು. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನೂ ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನು ತಿಂದುಕೊಂಡು ವನವಾಸಿಯಾಗಿಯೋ ಸರ್ವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಭಿಕ್ಷಾನ್ನವನ್ನು ತಿಂದುಕೊಂಡು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿಯೋ ಇರುವನು ನೀನು ಈ ನಮ್ಮ ನಿಷ್ಕಂಟಕ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳು "

ವಾದದಲ್ಲ ಕುಶಲನಾದ ಅರ್ಜುನನು ಹಿರಿಯಣ್ಣನ ಮಾತಿಗೆ ರೇಗಿ—“ಅಯ್ಯೋ ದುಃಖವೆ! ಹಗೆಯನ್ನು ಕೊಂದು ಸ್ವಧರ್ಮದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬುದ್ಧಿ ಲಾಘವದಿಂದ ಬಿಡುವರುಂಟೆ? ಈ ಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಮಹೀಪಾಲರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಎಕೆ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದೆ? ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕ್ಷಾತ್ರಬಲದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಈಗ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಜರಿದು ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ಮರುಳುತನವಲ್ಲವೆ? ಧರ್ಮಾಚರಣೆಗೆ ಅರ್ಥವೇ ಸಾಧನವಲ್ಲವೆ? ಧನದಿಂದ ದಾನ ಧರ್ಮಗಳು, ಧನದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗ, ಧನದಿಂದ ಕುಲ, ಧನದಿಂದ ಮಾನ, ಧನದಿಂದ ಪ್ರಾಣಯಾತ್ರೆ, ಧನದಿಂದ

ಸರ್ವವೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಧನಹೀನನಿಗೆ ಇಹವೂ ಇಲ್ಲ, ಪರವೂ ಇಲ್ಲ. ಯಾವನು ನಮ್ಮ ಧನವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವನೋ ಅವನು ನಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸುವನು. ಅಂತಹವನಿಗೆ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದು ಧರ್ಮವೆ? ಅವನನ್ನು ದಂಡಿಸುವುದು ಅಧರ್ಮವೆ? ಮಹಾರಾಜನೇ! ರಾಜ್ಯವು ನಿನ್ನದಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪರಿವಾಲಿಸು. ಹಾಗೆ ಮಾಡೆನೆಂದರೆ ರಾಜ್ಯಪಾಪವೆಲ್ಲವೂ ನಿನಗೆ ಬರುವುದು” ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ತರುವಾಯ ಭೀಮಸೇನನಿಂತೆಂದನು — “ಮಹಾರಾಜನೇ! ನೀನು ಅರ್ಧಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ವೇದಪಾಠಕನೇ ಹೊರತು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಲ್ಲ. ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಯವೆಂದೆಣಿಸಿ ಕರ್ತವ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಲಸನಾಗಿರಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರರನ್ನು ಏನಾಶ ಮಾಡಿದುದಕ್ಕೇನು ಫಲ? ಘಾಸಿಗೆಗೊಂಡು ಬಾವಿಯನ್ನು ತೋಡಿ ಬಳಿದುದಕ್ಕೂ ಮೈಕಸರಾದುದೇ ಫಲವೆ? ಭರತಕುಲ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಕ್ಷತ್ರಿಯರೊಳಗೆ ಕ್ಷಮಾವಂತನು, ಅಹಿಂಸಾತ್ಮನು, ಕರುಣಾಳು ಆದವನು ನೀನೊಬ್ಬನೇಯೆ? ಈ ನಿನ್ನ ಅಗಾಧ ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾವು ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಈ ಘೋರ ಪ್ರಾಣಿ ಹತ್ಯೆವೂ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಾವು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಂದೆವು, ಇದು ತಪ್ಪೆ? ನಾವು ಗತಿಹೀನರಿಗೆ ಗತಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಒಡವೆಯನ್ನು ನಾವು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಜನರೇನೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು? ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಸಂನ್ಯಾಸವು ಸಲ್ಲದು. ನೀನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಅವರವರ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮದಿಂದ ಅವರವರಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದು ನಿಶ್ಚಯವನ್ನುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಕುಲ ಧರ್ಮವಾದ ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದೇ ಹೊರತು ಬಿಡುವುದರಿಂದಾಗದು ನಾನು ಸಂನ್ಯಾಸಿ, ನಾನು ಯಾರನ್ನೂ ಕಾಡೆನು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡು, ವಿಹಿತ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಕಂದಮೂಲಗಳಿಂದಲೋ ಭಿಕ್ಷುನ್ನದಿಂದಲೋ ತನ್ನ ಒಂದು ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊರೆದುಕೊಂಡ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಯಾವ

ನೊಬ್ಬನೂ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದನು. ಕರ್ಮವು ಅವಶ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವು. ನೋಡು, ಬಗಿತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಕರ್ಮನಿರತವಾಗಿರುವುದು ”

ಪ್ರಾಚ್ಯನಾದ ನಕುಲನು ಅಣ್ಣನ ಶೋಕವನ್ನೂ ಶೋಕದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಮೈರಾಗ್ಯವನ್ನೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ—“ ಮಹಾರಾಜನೇ ! ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿ ಧರ್ಮಲಬ್ಧವಾದ ವಿತ್ತದಿಂದ ಭೂರಿದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿರುವವನೇ ಯಥಾರ್ಥ ತ್ಯಾಗಿ. ಆಶ್ರಮಗಳೊಳಗೆ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಪ್ರಾಚ್ಯರು ಹೇಳುವರು. ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳೆಂಬ ತ್ರಿವರ್ಗವನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಬಹುದು ರಾಜನು ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನನಾದರೆ ದುಷ್ಟರು ಮಲೆತು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಕಾಡಿಸರೆ ? ಪ್ರಜಾರಕ್ಷಕನೂ ಅಲ್ಲದೆ ದಾತೃವೂ ಅಲ್ಲದೆ ಇರುವ ರಾಜನು ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟನಾಗದೆ ಹೋಗನು ವಸವಾಸಿಯಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಯಾವನೂ ತ್ಯಾಗಿ ಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳನು ಕುಟುಂಬ ಧರ್ಮಿಯಾಗಿ, ವಿಷಯ ರಾಶಿಗಳ ನಡುವೆ ಇದ್ದು ವಿಷಯಾಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ತೊರೆಯಬಲ್ಲವನೇ ತ್ಯಾಗಿ ಹಿಂದೆ ನಿನ್ನ ಈ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಶಿಷ್ಟರು ಆಚರಿಸಿದರು, ನಿನ್ನ ಪೂರ್ವಿಕರು ಗೌರವಿಸಿದರು ನೀನೂ ಅವರ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಡೆ” ಎಂದನು

ಆ ಬಳಿಕ ಸಹದೇವನಿಂತೆಂದನು —“ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ರಾಜ್ಯೈಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದೆ ? ಸರಾಧಿ ಪನೇ ! ‘ ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಗೆದ್ದೆನು ’ ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರವೂ, ‘ ಈ ರಾಜ್ಯವು ನನ್ನದು, ನನ್ನ ಮತ್ತು ನನ್ನವರ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿರುವುದು ’ ಎಂಬ ಮಮಕಾರವೂ ನಮ್ಮ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಮೂಲ. ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಲ್ಲದೆ ದುಃಖವು ತೊಲಗದು. ಬಾಹ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡದೆ ಇಂದ್ರಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ತಡೆದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಿಷಯ ಸುಖವನ್ನು ನೆನೆನೆನೆದು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದು ತ್ಯಾಗವೆನಿಸದು ; ಅದು ಸಂನ್ಯಾಸವು ಅಲ್ಲ, ಧರ್ಮವೂ ಅಲ್ಲ, ಅದರಿಂದ

ಸುಖವೂ ಇಲ್ಲ, ಸಿದ್ಧಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಬಲ ಏಕ್ರಮಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಅದನ್ನು ಪಾಲಿಸದಿರುವರುಂಟೆ? ನೀನು ಹಿರಿಯನು, ಬಲ್ಲವನು; ನಾನು ಕಿರಿಯನು, ಆರ್ತನು, ತಪ್ಪಾಗಲಿ, ಒಪ್ಪಾಗಲಿ, ಈ ನನ್ನ ದುಃಖ ಪ್ರಲಾಪವನ್ನು ಮನ್ನಿಸು.”

ತರುವಾಯ, ಅಭಿಜನ ಸಂಪನ್ನೆಯಾದ ದ್ರೌಪದಿಯು ದುಃಖ ಪಡುತ್ತ—“ಪಾರ್ಥವನೇ! ಜಯೈಷಿಯಾಗಿ ಸಮರಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನೂ ಅವನ ಚತುರಂಗ ಬಲವನ್ನೂ ಮರ್ಧನ ಮಾಡಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರಿಗೆ ಭೂರಿದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಭೋಗಿಸುವವು ಎಂದು ನೀನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಹೇಳಿಲ್ಲವೆ? ಈಗ ನೀನು ಹಂಪಲಿಸುವುದೇಕೆ? ಬ್ರಹ್ಮನು ಲೋಕ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜರನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿರುವನು. ದುಷ್ಟರನ್ನು ದಂಡಿಸದೆ ಲೋಕವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಾಗುವುದೆ? ಮಹಾಪುರುಷ! ಸತ್ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಮಹಾಕಾಯನೂ ಮಹಾವೀರ್ಯನೂ ಎನಿಸಿಕೊಂಡು ಸಚ್ಚರಿತ್ರನಾಗಿ ಆಯಾ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಆಯಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಕ್ಷಮೆಯನ್ನೂ ಕ್ರೋಧವನ್ನೂ ನಿಗ್ರಹಾನುಗ್ರಹಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸಬಲ್ಲವನೇ ಧರ್ಮಜ್ಞನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು, ಅವನೇ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಪ್ರಭು, ರಕ್ಷಕನು. ಲೋಕಪಾಲಕರೂ ಮಹಾತ್ಮರೂ ಆದ ಪಾಂಡವರು, ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟರೂ ದುರಾತ್ಮರೂ ಆದ ಕೌರವರನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದಲೋ ಭಲದಿಂದಲೋ ಬಲದಿಂದಲೋ ನಾಶಮಾಡಿದುದು ಪಾಪವಲ್ಲ ಜಗತ್ಪತೇ! ಭೂತದಯೆ, ದಾನ, ಅಧ್ಯಯನ, ತಪ—ಇವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪುಧಾನ ಧರ್ಮಗಳು. ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹ, ಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲನೆ, ರಣಏಕ್ರಮ—ಇವು ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮಗಳು ನೀನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದೆಯಾ? ಯಾಚನೆಮಾಡಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದೆಯಾ? ದಾನವನ್ನಾಗಿ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದೆಯಾ? ಇಲ್ಲ, ಸಾವೋಪಾಯದಿಂದಲೇ? ಹೇಳು. ದ್ರೋಣ, ಕರ್ಣ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ, ಕೃಪಾದಿ ಶಾರ್ದೂಲಗಳಿಂದ ಅಭಿರಕ್ಷಿತವಾದ ಅದ್ಭುತ ಚತುರಂಗ ಬಲವನ್ನು ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜದಿಂದ ಮರ್ಧನ ಮಾಡಿಯಲ್ಲವೆ ನೀನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು

ಜಯಿಸಿದೆ ? ಅದಕ್ಕೆ ಶೋಕವೇಕೆ ? ನೀನೈವರೂ ಅಸಹಾಯ ಶೂರರು; ಐವರೊಳಗೊಬ್ಬನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದಿದ್ದರೂ ನಾನು ಸುಖದಿಂದಿರಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಐವರನ್ನು ಮದುವೆಯಾದರೂ ನನಗೆ ಈ ಪಾಡು ಬರಬಹುದೆ ? ಐವರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೀಗಿಕೊಂಡೆನು, ಆದರೂ ನಾನು ಸಾಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ ! ಸ್ತ್ರೀಚಾತಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನಂತಹ ಅಧಮಯುಂಜಿ ? ಜನಾಧಿಪನೇ ! ಫಲಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯಗಳಿಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸುತ್ತೀಯಲ್ಲಾ ! ನಿನ್ನಂತಹ ಹುಚ್ಚರುಂಟೆ ? ನೀನು ಜ್ಯೇಷ್ಠನೆಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರೂ ಉನ್ಮತ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಬುದ್ಧಿವಂತರಾಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿ ಅವರೇ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಜವರ್ಯನೇ ! ದಮ್ಮಯ್ಯ ! ನೀನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಡ, ಪೃಥ್ವೀದೇವಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡು, ಪುಜೆಗಳನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಪಾಲಿಸು, ದ್ವಿಜೋತ್ತಮರಿಗೆ ಧನ ವಸನಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡು” ಎಂದು ಮೊರೆಯಿಟ್ಟಳು.

ಅರ್ಜುನನು ದ್ರೌಪದಿಯ ಮಾತನ್ನೇ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತ ಮತ್ತಿಂತೆಂದನು:—“ಪ್ರಾಜ್ಞನೇ ! ದಂಡ ವಿಧಾನದಿಂದ ಧನ ಧಾನ್ಯಗಳೂ ಪ್ರಾಣ ಮಾನಗಳೂ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವುವು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಮದಂಡಕ್ಕೆ ಅಂಜಿ ಕೆಲವರು, ರಾಜದಂಡಕ್ಕೆ ಅಂಜಿ ಕೆಲವರು, ಪರಲೋಕ ಭಯದಿಂದ ಕೆಲವರು, ಸಮಾಜ ಭಯದಿಂದ ಕೆಲವರು, ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಲು ಹೆದರುವರು. ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ, ಗೃಹಸ್ಥ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥ, ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಇವರೆಲ್ಲರೂ ದಂಡಭಯದಿಂದ ತಂತಮ್ಮ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿರುವರು. ದುಷ್ಟರ ಬಾಧೆ ನಿವಾರಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ದಂಡವಿಧಾನವು ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ದುಷ್ಟರನ್ನು ಶಿಷ್ಟರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಧರ್ಮಪ್ರವಚನವು ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಯಥಾ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ದಂಡವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಬಲಿಷ್ಠರು ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಗಳ ವಶರಾಗಿ ದುರ್ಬಲರನ್ನೂ ಸಜ್ಜನರನ್ನೂ ಹುರಿದು ಮುಕ್ಕಿಬಿಡರೆ ? ಲೋಕವನ್ನೇ ಮುಳುಗಿಸರೆ ? ಸರ್ವ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳು ಸಂಕಲಿತವಾಗಿರುವುವು. ದಂಡವಿಧಾನವು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವೆಂಬುದೇನೋ

ಸತ್ಯ. ಹಾಗೆಂದು ಲೋಕ ಕಂಟಕರನ್ನು ದಂಡಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟರ ಪ್ರಪಂಚವೇ ದುಷ್ಟರ ಪಾಲಾಗದೆ? ಹಿಂಸಾಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೆಚ್ಚದೆ? ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯುಂಟಾಗದೆ? ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲಬಂದ ಆತತಾಯಿಯನ್ನು ಆತ್ಮರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲುವುದು ಪಾಪವಲ್ಲ. ಧರ್ಮಜ್ಞನೇ! ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಮಿಶ್ರವಾದ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪುರಾತನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸು ಮಹಾಪ್ರಭುವೇ!”

ಈ ಹಲವು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಭೀಮಾರ್ಜುನರು ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಂದು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಬೇಡಿದರೂ ಕೇಳದೆ—“ಅರ್ಜುನ! ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು, ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡು—ಎಂಬೀ ಎರಡೂ ವೇದವಚನಗಳೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ನೀನು ಕೇವಲ ಶಸ್ತ್ರಜ್ಞ, ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಲ್ಲ, ರಣದಲ್ಲಿ ಕಾದಬಲ್ಲವನಾದರೂ ತತ್ತ್ವವನ್ನರಿಯಲು ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ. ನನಗೆ ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ. ಆದರೆ ಭ್ರಾತೃಸ್ನೇಹದಿಂದ ನೀನಾಡಿದ ಮಾತೇನೋ ನ್ಯಾಯವೆ, ಅದಕ್ಕೆ ನಾನು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೂ—“ಭೀಮ! ನೀನು ಅಸಂತುಷ್ಟನು, ಮಹೀಪತಿಗೂ ಒಂದೇ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲವೆ? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂತಹ ಪ್ರಾಣಹತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೆ? ಆಶೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಾತಾಡು” ಎಂದು ಭೀಮನಿಗೂ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೇ ಹೊರತು ರಾಜ್ಯವಾಳುವ ಸುದ್ದಿಯನ್ನೇ ಎತ್ತಲಿಲ್ಲ ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, “ರಾಜ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡರುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ, ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು, ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ, ಪಾಪವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು, ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಜನ್ಮವೆತ್ತಬೇಕಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಸರ್ವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡುವೆನು” ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಾಣಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿ, ವ್ಯಾಸರ ಮುಂದೆ ಇಂತೆಂದು ಹಂಬಲಿಸಿದನು —

“ನಾನು ಜ್ಞಾತಿಘಾತಕನು ರಾಜ್ಯಕಾಮುಕನಾಗಿ ಸ್ವವಂಶವನ್ನು ಉಚ್ಛೇದನ ಮಾಡಿದೆನು. ಶೈಶವದಲ್ಲಿ ಯಾವನ ತೊಡೆಯ

ಮೇಲೆ ಆಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೆನೋ, ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಯಾವನು ಸಾಕಿ ಸಲಹಿದನೋ ಆ ಗಾಂಗೇಯನನ್ನು ನಾನು ರಾಜ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ ರಣದಲ್ಲಿ ಕೆಡವಿಸಿದೆನು. ಯಾವ ವೀರನು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಪರಶುರಾಮನ ಸಂಗಡ ಕಾದಿ ಸೈಯೆನಿಸಿಕೊಂಡನೋ ಆ ವೀರನನ್ನು ಪಾಪಿಯಾದ ನಾನು ಅಲ್ಪ ಕಾಲ ಸುಖಕ್ಕೋಸ್ಕರ, ಅಸ್ಥಿರವಾದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ, ಕೊಲ್ಲಿಸಿದೆನು. ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಸತ್ತನೆಂದು ಒಗುಳಿ, ಧನುರ್ಧರ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಸರ್ವ ರಾಜ ಪೂಜಿತನೂ ಆದ ಆಚಾರ್ಯನನ್ನು ವಂಚಿಸಿದೆನು. ಗುರುದ್ರೋಹಿಯಾದ ನಾನು ಯಾವ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನೋ! ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಭ್ರಾತೃ ಕರ್ಣನನ್ನು—ಯಾವ ಧೀರನು ರಣದಿಂದ ಹಿಂಜರಿಯದೆ ಕಾದುತ್ತಿದ್ದನೋ ಆ ಧೀರನನ್ನು—ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ಭ್ರಾತೃದ್ರೋಹಿಯಾದೆನು. ಅಭಿಮನ್ಯುವನ್ನು—ಬಾಲನನ್ನು! ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನಿಂದ ಪಾಲಿತವಾದ ವಾಹಿನಿಯನ್ನು ಪುವೇಶ ಮಾಡೆಂದು ಹೇಳಿ, ಕೊಲ್ಲಿಸಿದೆನು. ಅಂದು ಮೊದಲು ನಾನು ಶಿಶುಹತ್ಯ ಮಾಡಿದವನೆಂತೆ ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿ, ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರಿಗೆ ಮೋರ ತೋರಿಸಲಾರದಿದ್ದೇನಲ್ಲ! ಐವರು ಮುದ್ದು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರುವ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಬಹುದೇ? ನಾನು ಅಪರಾಧಿ, ಪಾಪಿ, ಪೃಥ್ವೀನಾಶಕನು, ಈ ಸ್ಥಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇಳೆನು, ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನೆನು, ಜಲಪಾನ ಮಾಡನು, ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶ ಮಾಡಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವೆನು. ತವೋಧನನೇ! ನಾನು ಕುಲಾಂತಕನು, ಗುರುಘಾತಕನು. ಈ ನನ್ನ ಕಳೇಬರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವೆನು, ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡು, ಕೊಟ್ಟು ಇಷ್ಟು ಬಂದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗು ತಾವೆಲ್ಲರೂ ನನಗೆ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಡಿರಿ.'

ಹೀಗೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಶೋಕಾಧಿಕ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸಿ ಎಲ್ಲರ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ಬೇಡಿದನು. ವ್ಯಾಸರು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿ—“ಹುಟ್ಟುವುದೂ ಸಾಯುವುದೂ ಪುಪಂಚ ಧರ್ಮ. ಸತ್ತವರಿಗೆ ಶೋಕಪಡುತ್ತ ಕರ್ತವ್ಯ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಲೋಕ ರಕ್ಷಣೆಯು ಕ್ಷತ್ರಿಯರ

ಕರ್ತವ್ಯ, ಅವರ ಸ್ವಧರ್ಮ; ಶುಭಾಶುಭಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಾದ ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಲ್ಲ. ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ಧರ್ಮ ಘಾತುಕರು. ಯಾರು ಪಾಪಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪಾಪ ಮಾಡಿ, ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆಯೂ ಆ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಿಡದೆ ಲಜ್ಜೆಗೆಟ್ಟು ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರೋ, ದಯಾದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಕಂಟಕ ರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವರೋ, ಅವರು ಕ್ಷಮಾರ್ಹರಲ್ಲ, ವಧಾರ್ಹರು ಮಹಾರಾಜನೇ! ನೀನು ಸತ್ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು, ರುಚಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನರ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ. ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದವನಾದರೂ ಕೌರವರ ಅಪರಾಧಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದೆ; ನಿಗ್ರಹಿಸಿ, ಪಾಪವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿತಾಪಪಡುತ್ತಿದ್ದೀಯ; ಅವರನ್ನು ಕೊಂದವನು ನೀನಲ್ಲ, ಭೀಮನಲ್ಲ, ಅರ್ಜುನನಲ್ಲ. ಅವರ ಅಪರಾಧಗಳಿಂದಲೇ ಅವರು ಹತರಾದರು. ಅವರ ವಿನಾಶಕಾಲ ಬಂದಿತು, ಅವರು ಸತ್ತರು. ನೀನು ಶೋಕಪಡುವುದೇಕೆ? ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೃತ್ತಿಯು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾದುದರಿಂದ ನೀನು ನಿದ್ಯವೆಂದರೂ ನೀನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗವು ಶ್ಲಾಘ್ಯವಲ್ಲ, ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಮಹಾರಾಜನೇ! ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿ ನಿನ್ನ ಪಾಪಶಂಕೆಯನ್ನು ಹರಿಸಿಕೊ? ಇನ್ನೇಳು, ರಣದಲ್ಲಿ ಸತ್ತ ಮಹೀಪಾಲರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರವರ ಸೋದರರು, ಪುತ್ರರು, ಪೌತ್ರರು—ಯಾರಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಯಥಾ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡು. ಗರ್ಭಸ್ಥರಾದ ಬಾಲರೂ ನಿನ್ನ ದಯೆಗೆ ಪಾತ್ರರೇ, ಅವರನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ. ಕುಮಾರರು ಇಲ್ಲದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನೆಯರಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟು. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಶೋಕವನ್ನು ಕಳೆದು ಹರ್ಷಚಿತ್ತರಾಗುವರು. ಈ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನೂ ಸಂತೈಸಿ ಶೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಸಲಹು.”

ಇನ್ನೂ ಝುಫಿಷ್ಠಿರನ ಮನೋವ್ಯಾಧಿಯು ಹರಿಯಲಿಲ್ಲ. ವನವಾಸ, ಸಂನ್ಯಾಸ, ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶ, ಇವಾವುದೂ ತನಗೆ ವಿಧೇಯವಲ್ಲ

ದಿರುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ತಾನು ವುನೀತನಾಗುವುದು ಹೇಗೆ ? ತನಗೇನು ಗತಿ—
ಎಂದು ಕಳವಳಿಸುತ್ತ ಯಾವ ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಯಾವ
ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವು ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿ ವ್ಯಾಸರಿಂದ ತಿಳಿದು
ಕೊಂಡು, “ಮಹಾಮುನಿಯೇ ! ಈ ನಿನ್ನ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಹರ್ಷ
ಚಿತ್ತನಾದೆನು. ದ್ವಿಜಶ್ರೇಷ್ಠನೇ ! ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದೂ, ರಾಜ್ಯ
ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದೂ—ಇವೆರಡೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ವಿರುದ್ಧ
ವ್ಯಾಪಾರವಾಗಿರುವುವು. ಈ ವಿರೋಧವನ್ನು ಸಮಂಜಸಮಾಡಲರಿ
ಯದೆ ನಿತ್ಯವೂ ಕಳವಳಪಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ರಾಜಧರ್ಮ, ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯ
ಧರ್ಮ, ಆಪದ್ಧರ್ಮ—ಎಂಬೀ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಅವ
ಲಂಬಿಸಿ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಜಯಿಸುವ ಹದನವನ್ನೂ ನಿನ್ನಿಂದ ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯ
ಲಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ ತಪೋನಿಧಿಯೇ !” ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಸರು—“ಮಹಾರಾಜನೇ ! ಸಕಲ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ
ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲವಿದ್ದರೆ, ವೃದ್ಧ ಪಿತಾಮಹ
ನಾದ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಕೇಳು. ಅವನು ಧರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಲ್ಲವನು ;
ಧರ್ಮ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ನೀನು ಪಡುವ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ಬಗೆ
ಹರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ” ಎಂದರು.

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು—“ಜ್ಞಾತಿಗಳನ್ನು ಹಾಳು
ಮಾಡಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಪರಾಧಿಯಾಗಿ ನಾನು ಅಜೇಯನಾದ ಆ ಯೋಧ
ನನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ಕೆಡವಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ನನ್ನ ಮೋರೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ
ತೋರಿಸಲಿ ” ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟನು.

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಯದುಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಚಾತು
ರ್ವರ್ಣ್ಯದ ಹಿತವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಸಂಜೋಧಿಸಿ
ಇಂತೆಂದು ನುಡಿದನು.—

“ನೃಪೋತ್ತಮನೇ ! ನೀನು ಹೀಗೆ ಬಿಡದೆ ವ್ಯಥೆಪಡುತ್ತಿರುವುದು
ಸರಿಯಲ್ಲ ; ಭಗವಾನ್ ವ್ಯಾಸನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡು. ಮಹಾತ್ಮ
ರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಬಲವೀರ್ಯಸಂಪನ್ನರಾದ ಸೋದರರೂ ನಿನ್ನನ್ನು

ಯಾಚಿಸುತ್ತ ನಿಂತಿರುವರು. ಹತಶೇಷರಾದ ರಾಜರೂ, ರಾಜ್ಯದ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳ ಪ್ರಜಾಪ್ರಮುಖರೂ ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವರು. ದ್ರೌಪದಿಯೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ನಿನ್ನ ಹಿತೈಷಿಗಳಾದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನೂ ನೆರವೇರಿಸಿ ಲೋಕವನ್ನು ದ್ವಾರಮಾಡು.”

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ, ಯಾವ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ, ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸ್ವಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕುಟುಂಬ ಪರಿವಾರ ಸಮೇತ ನಾಗಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕುರುನಗರಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಸರ್ವಾಲಂಕಾರಭೂಷಿತವಾಗಿದ್ದ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಅಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಕಲ ಬಂಧು ಮಿತ್ರರ, ಪುರಜನ ರಾಷ್ಟ್ರಜನರ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸರ್ವತೋಭದ್ರಾಸನವೆಂಬ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ದ್ರೌಪದೀ ಸಮೇತ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಸಕಲ ವೈಭವದೊಂದಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಪೂರ್ಣ ಪಾಂಚಜನ್ಯದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅನುಜ್ಞೆಯಿಂದ ರಾಜರ್ಷಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನೂ ನೆರೆದಿದ್ದ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದರು.

ಇಂತು, ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹ ಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲನಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾನುಷ ದೇಹವನ್ನು ತಾಳಿದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕುಂತೀಪುತ್ರನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ವನ್ನು ಮಾಡಿ ನಿಷ್ಕುಂಟಕ ಧರ್ಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದನು.

ಅಭಿಷಿಕ್ತನಾದ ಕೂಡಲೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಭೀಮಸೇನನಿಗೆ ಯುವ ರಾಜ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅರ್ಜುನ ನಕುಲ ಸಹದೇವರನ್ನೂ, ನೀತಿಜ್ಞ ನಾದ ವಿದುರ, ಸರ್ವಗುಣ ಸಂಪನ್ನನಾದ ವೃದ್ಧ ಸಂಜಯ, ಧೌಮ್ಯ, ಯುಯುತ್ಸು ಪ್ರಭೃತಿಗಳನ್ನೂ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಗುಣವಾದ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟು-“ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಸಮಸ್ತ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ನಿಮಗೂ ನನಗೂ ನಾಥನು; ಅವನ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ ಸರ್ವರೂ ನಡೆಯುವುದು” ಎಂದು ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿದನು.

ಆ ಬಳಿಕ, ಉದಾರ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಮಹಾರಾಜನು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ತ ಜ್ಞಾತಿ ಪ್ರಭೃತಿಗಳಿಗೂ ಬಂಧು ಮಿತ್ರರಲ್ಲದ ರಾಜರಿಗೂ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸಹ ಧರ್ಮಿಣಿಯಾದ ದ್ರೌಪದಿಯೊಡನೆ ಕೂಡಿ ದ್ರೋಣ, ಕರ್ಣ, ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನ, ಅಭಿಮನ್ಯು, ಘಟೋತ್ಕಚ, ವಿರಾಟ, ಥುಸದ ಪ್ರಭೃತಿಗಳನ್ನೂ, ದ್ರೌಪದಿಯ ಪಂಚವುತ್ರರನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಧನ ರತ್ನ ಗೋವುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಿ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ತ ವೀರರ ಮಡದಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಜೀವನೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಸಲಹಿದನು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದಯಾಳುವಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ತತ್ಸು ಮಿತ್ರರ ಋಣವನ್ನು ತೀರಿಸಿ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದನು

ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ, ಭೀಷ್ಮನ ಸ್ವರ್ಗಾರೋಹಣ.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಬೇಡವೆಂದರೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅವನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿದನು ದುಷ್ಪ್ರದಯೋಧನನ ಸ್ವಾರ್ಥಪರತೆಯಿಂದ, ಕುರುಕುಲಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲ, ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಅನಿಷ್ಟವುಂಟಾಯಿತೋ, ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಸ್ವಾರ್ಥವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಅನಿಷ್ಟವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಸಂಭವವು ಕಂಡಿತು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಅಹಿಂಸಾಪರನು, ಕ್ಷಮಾಶೀಲನು, ಸತ್ಯವ್ರತನು, ಕರುಣಾಳು, ಆದರೆ ಬಂಧು ವಿಯೋಗದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸ್ವಧರ್ಮ ವಿಮುಖನು ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರೆ ತಾನು ಧರ್ಮದ ಜೊತೆಗೆ ಹಿಂಸಾದಿ ಅಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ರಾಜ್ಯ ಸುಖವನ್ನೂ ತೊರೆದು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗುವ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಜ್ಯೇಷ್ಠನ ದೃಷ್ಟಾಂತವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅರ್ಜುನಾದಿಗಳೂ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ತಾಳುವವರಾಗಿದ್ದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕುರುರಾಜ್ಯವು ಅರಾಜಕವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು; ಇಲ್ಲವೆ, ಅಪರದಯೋಧನನ ಕರಕವಳವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅಹಿಂಸೆ, ಕ್ಷಮಾಶೀಲತೆ, ಸತ್ಯವಚನ—ಇವು ಧರ್ಮಲಕ್ಷಣಗಳಾದರೂ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾದ ಗುಣಗಳಾದರೂ, ತನ್ನ ಬಂಧುಗಳು ಹತವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ, ಆ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅಪವಾದಗಳುಂಟೆಂದು ಒಪ್ಪಿಯೇ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸದವರೂ, ನಿತ್ಯ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದರೂ ಸಂಕಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಪದ್ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸದವರೂ, ಇಬ್ಬರೂ ಮೂರ್ಖರೇ ಎಂದು ಹೇಳಿದವನು, ಯುದ್ಧವು ಆಪದ್ಧರ್ಮವಾದರೂ, ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆ, ಸ್ವಜನ ರಕ್ಷಣೆ, ದೇಶರಕ್ಷಣೆ—ಇವುಗಳಿಗೆ ಉಪಾಯಾಂತರವಿಲ್ಲದೆ ಅಸನ್ನೋಪಾಯವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಧರ್ಮ

ವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದನು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತ; ಕೃಷ್ಣನು ಕಾಮ ಕ್ರೋಧವಿಲ್ಲದವನು, ಸರ್ವಜ್ಞನು, ಧರ್ಮೈಕಪರನು ಎಂದು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದನು; ಅಂತಹ ಕೃಷ್ಣನು ಪಾಪ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿಯೂ ಲೋಕ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯ ವಿಭಾಗದಿಂದ ತನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಒಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಶೋಕ ಮೋಹ ಪರವಶನಾಗಿ ಹೇಯವೆಂದೆಣಿಸಿ, ಸ್ವಧರ್ಮ ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದೂ, ಪರಧರ್ಮ ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡುವುದೂ, ಆಶ್ರಿತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸದಿರುವುದೂ, ಭೃತ್ಯರನ್ನು ಸಲಹದಿರುವುದೂ, ಶರಣಾಗತರನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದೂ ಅಧರ್ಮಗಳಾದರೂ, ತನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಾದ ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹ ಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲನೆಯನ್ನು ಬಿಡುವ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವನ ಶೋಕ ಮೋಹವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಾನು ಶಕ್ತನಾದರೂ ರಾಜನೀತಿಜ್ಞನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಭೀಷ್ಮನಿಂದ ಮಾಡಿಸಿದರೆ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವು ನೆರವೇರುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಸಂಗಡ ಭೀಷ್ಮನ ಒಳಗೆ ಹೊರಟನು.

ಭರತ ಪಿತಾಮಹನಾದ ಭೀಷ್ಮನು ಓಘವತೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ಋಷಿಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ಶರಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿ, ದಿವಾಕರನು ಉತ್ತರಾಯಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದುದನ್ನರಿತು, ಶುಚಿಭೂತನಾಗಿ ಏಕಾಗ್ರ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಅಂಜಲಿಬದ್ಧನಾಗಿ—“ಕೃಷ್ಣಾ! ಸತ್ಯವು ಹೇಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಯವೋ, ಸರ್ವವೂ ಹೇಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಯವೋ, ಹಾಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸೂ ಎಷ್ಟು ಮಯವಾಗಲಿ; ನನ್ನ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾಗಲಿ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಭಕ್ತ, ನಿನ್ನ ಶರಣಾಗತ, ನನಗೆ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ನೀಡು. ದೇವೋತ್ತಮನೇ! ನನಗೆ ಯಾವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಸೋ ಅದನ್ನು ದಯೆಮಾಡು” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತ ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ‘ಕೃಷ್ಣಾಯ ನಮಃ’ ಎಂದು ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿದನು.

ಅದನ್ನರಿತು ಭಕ್ತವತ್ಸಲನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳನ್ನೊಡಗೊಂಡು ಓಘವತೀ ತೀರಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಸಾಯಂ ಸೂರ್ಯನ

ಸಮಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ದೂರದಿಂದ ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ರಥದಿಂದಿಳಿದು ಅಲ್ಲಿ ನೆರವಿದ್ದ ಮುನಿವೃಂದಕ್ಕೆ ಅಭಿವಂದಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಯದು ಪುಂಗವನೂ ಕೌರವರೂ ತಪೋವೃದ್ಧನಾದ ಭೀಷ್ಮನ ಸುತ್ತಲೂ ಕುಳಿತರು. ನಂದಿಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯಂತೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ನೋಡಿ ದೀನಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನು—“ಮಹಾ ಬಾಹುವೇ! ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪುಸನ್ನವಾಗಿವೆಯೋ? ಬುದ್ಧಿಯು ವ್ಯಾಕುಲವಿಲ್ಲದೆ ಇದೆಯೋ? ನೋವು ವಾಸಿಯೇ? ಮನಃಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಶರೀರ ಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಸಣ್ಣದಾದ ಸಿಗುರು ಹೊಕ್ಕುರೂ ಮೈಯು ನೋವನ್ನು ತಾಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಶ್ರಮ, ಇನ್ನು, ನೂರಾರು ಬಾಣಗಳು ಮೈಯಲ್ಲಿ ನಾಟಿರುವಾಗ ಯಾತನೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದು ಶ್ರಮವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕೆ?” ಎಂದು ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿ—“ಭೀಷ್ಮ! ನೀನು ಪ್ರಾಜ್ಞ, ಧರ್ಮಜ್ಞ, ಧರ್ಮೈಕ ತತ್ವರನು, ಸತ್ಯವಂತನು, ಶೂರನು, ಮೃತ್ಯುವು ಕೂಡ ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರುವುದು. ನೀನು ಭೂಲೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವಾಯಿ ನಿನ್ನ ಜ್ಞಾನವೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನ ಸಂಗಡಲೇ ಹೋಗಿಬಿಡುವುದು. ನಿನ್ನಿಂದ ಧರ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂದೇ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಬಂದಿರುವರು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಬಹುಶ್ರುತನಾದರೂ ಜ್ಞಾತಿ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಕಳವಳಪಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಯುಕ್ತವಾದ ನಿನ್ನ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯಿನಿಂದ ಅವನ ಶೋಕವನ್ನು ಶಮನಮಾಡು” ಎಂದನು.

ಆಗ ಭೀಷ್ಮನು ಕೃತಾಂಜಲಿಯಾಗಿ, “ಲೋಕನಾಥನೇ! ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನು ಹರ್ಷಚಿತ್ತನಾದೆನು. ವಾಕ್ಪತಿಯೇ! ಹೇಳತಕ್ಕುದೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನ ವಾಕ್ಯಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿರಲಾಗಿ ನಿನ್ನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೇಳತಕ್ಕುದೇನಿದೆ? ಕೃಷ್ಣಾ! ಶರತಾಪದಿಂದ ನನ್ನ ಶರೀರವು ದುರ್ಬಲವಾಗಿದೆ; ಮಾತಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ ಸಾಲದು; ಪ್ರಾಣವಾಯುಗಳು ಹೊರಡಲು ತ್ವರಿಮಾಡುತ್ತಿವೆ; ಬುದ್ಧಿ ಭ್ರಮಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ? ಕೃಷ್ಣ! ನನಗೆ ದಿಕ್ಕುಗಳೂ ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳೂ—ಒಂದೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ;

ಕೇವಲ ನಿನ್ನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಾಣವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ಸಕಲವನ್ನೂ ಬಲ್ಲವನು; ಧರ್ಮ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ನೀನೇ ಮೂಲ. ನೀನೇ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡು. ನೀನಿರುವಲ್ಲಿ ನಾನು ಉಪದೇಶಮಾಡುವುದೆಂದರೇನು? ಗುರುವಿನ ಮುಂದೆ ಶಿಷ್ಯನೇ?" ಎಂದನು.

ಕೃಷ್ಣನು—“ಕೌರವ ಧುರಂಧರನೇ! ನಿನ್ನ ಮಾತು ನಿನಗೊಪ್ಪುವುದು. ನೀನು ಮಹಾತ್ಮನು, ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ಬಲ್ಲವನು, ಕ್ಷಮಾ ಶೀಲನು, ನನ್ನ ವರವನ್ನು ಹಿಡಿ, ನಿನ್ನ ನೋವು ಬಳಲಿಕೆಯೂ ಹೋಗುವುವು, ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ತಿಳಿಯಾಗುವುದು; ನೀನು ಬಲ್ಲ ತತ್ತ್ವಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೆ ಬರುವುವು; ಸಮಸ್ತ ಭೂತ ಭವಿಷ್ಯತ್ತೂ ನಿನಗೆ ಕರತಲಾಮಲಕವಾಗುವುದು” ಎಂದನು.

ತರುವಾಯ ಎಲ್ಲರೂ ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ತಂತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರು.

ಮರು ದಿವಸ ಎಲ್ಲರೂ ಬಂದು ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಬಳಸಿ ಕುಳಿತರು. ಕೃಷ್ಣನು, “ರಾಜ ಸತ್ತಮನೇ! ರಾತ್ರಿ ಸುಖವಾಗಿ ನಿದ್ರೆಹೋದೆಯಾ? ಬುದ್ಧಿಯು ತಿಳಿಯಾಗಿದೆಯೇ? ಮೃಯ ನೋವಿಲ್ಲವಲ್ಲವೇ? ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕುಲವಿಲ್ಲವಲ್ಲವೇ?” ಇಂತೆಂದು ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲಾಗಿ ಭೀಷ್ಮನು—“ಕೃಷ್ಣ! ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನನ್ನ ದಾಹ ಮೋಹ ಶ್ರಮ ಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೋದುವು, ನನಗೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಯಾತನೆಯೂ ಇಲ್ಲ, ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದ ಬಲದಿಂದ ಶಿಷ್ಯಪ್ರೋಕ್ತವಾದ ದೇಶ ಜಾತಿ ಕುಲಶ್ರೇಣೀ ಧರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತಿವೆ, ಬುದ್ಧಿ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುವುದು; ನಿನ್ನ ಧ್ಯಾನಮಾತ್ರದಿಂದ ನಾನು ಯೌವನ ಸಂಪನ್ನನಂತೆ ದೃಢಕಾಯನಾಗಿರುವೆನು, ಈಗ ಲೋಕ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬಲ್ಲೆನು. ಆದರೂ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ನೀನೇ ಏಕೆ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣನು—“ಕೌರವನೇ! ಸಮಸ್ತ ಹಿತಾಹಿತಕ್ಕೂ ನಾನೇ ಮೂಲವೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಕಾಣೆಯಾ? ನಾನು ಪೂರ್ಣ ಯಶಸ್ಸುಳ್ಳವನೆಂದರೆ ಯಾರೂ ಎಸ್ಮಯಬಡರು. ನಿನ್ನ ಯಶಸ್ಸು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪಸರಿಸಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನೆಲಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪ. ನಿನ್ನ ಉಪದೇಶವು ವೇದವಾಕ್ಯಿನಂತೆ ಸರ್ವಕಾಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ, ನೀನು ವಯೋವೃದ್ಧನು, ನಿನ್ನ ಸಡೆ ನುಡಿಗಳು ಶ್ರುತಿಗನುಸಾರವಾಗಿರುವುವು, ಜನ್ಮಪ್ರಭೃತಿ ನೀನು ಪಾಪ ಲೇಶವನ್ನೂ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ. ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಒಯಸುವವರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವುದು ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯ. ನೀನು ಸಕಲ ಧರ್ಮ ವೇತ್ಯವೆಂದು ರಾಜರಲ್ಲರೂ ಹೊಗಳುವರು. ತಂದೆಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಈ ಭೂಪಾಲನಿಗೆ ನೀತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸು” ಎಂದನು.

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೀಷ್ಮನು ಪ್ರಘುಲ್ಲ ಚಿತ್ತನಾಗಿ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲೊಪ್ಪಿ, “ಧರ್ಮಾತ್ಮನೂ ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನನೂ ಆದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಧರ್ಮ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲಿ, ನಾನು ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೇಳುವೆನು” ಎಂದನು

ಆ ಭೂಪಾಲನು ಪೂಜ್ಯರಾದ ಗುರುಹಿರಿಯರನ್ನೂ ಜ್ಞಾತಿಗಳನ್ನೂ ಮಿತ್ರರನ್ನೂ ಕೊಂಡು ತಾನು ಅಪರಿಮಿತ ನರಹತ್ಯ ಮಾಡಿದೆನೆಂದು ನಿನ್ನಿದಿರಿಗೆ ಬರಲು ನಾಚುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು

ಆ ಮಾತಿಗೆ ಭೀಷ್ಮನು—“ಅಧ್ಯಯನ ದಾನ ತಪಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಧರ್ಮವೋ ಹಾಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಧರ್ಮ. ಅನ್ಯಾಯವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವವರು ತಂದೆಯಾಗಲಿ, ತಾತ ನಾಗಲಿ, ಗುರುವಾಗಲಿ, ಬಂಧುವಾಗಲಿ-ಅವರನ್ನು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾದವರು ಕೊಲ್ಲುವುದು ಅಧರ್ಮವಲ್ಲ, ಅದು ಅವರ ವಿಹಿತ ಕರ್ಮ. ಯಮ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಸನಾತನ ಧರ್ಮ ಸೇತುವನ್ನು ಲಂಘಿಸುವ ಪಾಪಿಷ್ಠರು ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಅವರನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಗ್ರಹಿಸುವ

ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ಧರ್ಮಜ್ಞಾನಿನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಅವನಿಗೆ ಇಹದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಯೂ ಪರದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗವೂ ಲಭಿಸುವುದು” ಎಂದನು.

ಭೀಷ್ಮನು ಹಾಗೆನ್ನುತ್ತಲೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಏನಯ ಭಾವದಿಂದ ಭೀಷ್ಮನ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಅವನ ಪಾದಗಳೆರಡನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತನು. ವೃದ್ಧ ಪಿತಾಮಹನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಮಂಡೆಯನ್ನಾಘ್ರಣಿಸಿ, “ಕುಳಿತುಕೊ, ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡು, ಹೆದರಬೇಡ” ಎಂದನು.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮಮಾಡಿ ಪಿತಾಮಹನನ್ನು ಅಭಿವಂದಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಗುರುಜನರ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ತಾತನಿಗೆ ಇಂತೆಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕತೊಡಗಿದನು —

“ಧರ್ಮವೇತ್ಯಗಳು ರಾಜಧರ್ಮವು ಪರಮ ಧರ್ಮವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲವೆಂದೆಣಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸಮಸ್ತ ಜೀವಲೋಕಕ್ಕೆ ರಾಜಧರ್ಮವೇ ಆಶ್ರಯವಾಗಿರುವುದು. ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಕಾಮಗಳೆಂಬ ತ್ರಿವರ್ಗಕ್ಕೂ ಅದೇ ಆಧಾರ, ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೂ ಅದೇ ಸಾಧನ, ಲೋಕ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೂ ಅದೇ ಉಪಾಯ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ರಾಜರ್ಷಿಗಳು ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವರು. ರಾಜರು ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅರಿಯದಿದ್ದರ ಲೋಕವು ಕೆಟ್ಟು ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಬರುವುದು; ಸಕಲವಾದ ಅಮಂಗಳಗಳೂ ಆ ಧರ್ಮದಿಂದ ತೊಲಗುವವು. ನೀನು ಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ವಾಸುದೇವನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಮೊದಲು ನನಗೆ ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳು” ಎಂದು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಪಿತಾಮಹನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು.

ಭೀಷ್ಮನು, “ನಮೋ ಧರ್ಮಾಯ ಮಹತೇ ನಮಃ ಕೃಷ್ಣಾಯ ವೇದಸೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯೋ ನಮಃ” ಎಂದು ವಂದನಾವೂರ್ವಕವಾಗಿ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದನು —

“ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಪುಜಾರಂಜನವನ್ನು ಬಯಸುವ ರಾಜರು ದೇವದ್ವಿಜರನ್ನು ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಅವರು

ಧರ್ಮದ ಋಣವನ್ನು ತೀರಿಸುವರಲ್ಲದೆ ಪ್ರಜೆಗಳ ಭಕ್ತಿ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರರಾಗುವರು. ರಾಜರು ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ದೈವದಿಂದಲೇ ಪಡೆಯರು. ಇಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಗೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವು. ಗುಣವಂತನೂ ಶೀಲವಂತನೂ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೂ ಆದ ರಾಜನು ಸರ್ವದಾ ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಿರುವನು. ಸಹಧರ್ಮಚಾರಿಣಿಯಾದ ಗರ್ಭಿಣಿಯು ತನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನು ವರ್ಜಮಾಡಿ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವ ಮಗುವಿನ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಂತೆ ಧರ್ಮಾನುವರ್ತಿಯಾದ ರಾಜನು ಆತ್ಮಸುಖವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವನು. ದುರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ನರದುರ್ಗವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಜ್ಞರಾದ ರಾಜರು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣದವರ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು. ಪಾಂಡವನೇ! ಸಂಕಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡದಿರು. ಧೀರನಾದ ರಾಜನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಲು ಎಲ್ಲರೂ ಹೆದರುವರು. ನೀನು ನಿತ್ಯವೂ ಉದ್ಯೋಗ ರತನಾಗಿರು, ಉದ್ಯೋಗವು ಪುರುಷ ಲಕ್ಷಣವು. ಉದ್ಯಮಶೀಲನಲ್ಲದ ರಾಜನು ಅಪ್ರಯೋಜಕನೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು.

“ಅಧ್ಯಯನ ವಿಮುಖರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಯುದ್ಧ ವಿಮುಖರಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಾಳರು. ಪ್ರಜಾಪಾಲನ, ಸತ್ಯ ರಕ್ಷಣೆ, ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಋಜುತ್ವ, ಪರವಿತ್ತವನ್ನು ಆಶಿಸದಿರುವುದು, ಕೊಡತಕ್ಕುದನ್ನು ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವುದು, ವಿಕ್ರಾಂತನಾಗಿರುವುದು—ಇವು ರಾಜನ ಅವಶ್ಯ ಧರ್ಮಗಳು. ರಾಜರು ದ್ವೈತ ಮದ್ವೈಪಾನಾದಿ ದುರಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರಬಾರದು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಸಜ್ಜನರ ವರ್ತನವನ್ನು ಆಚರಿಸು, ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು, ಸತ್ಯ ಭಾಷಿಯಾಗಿರು, ದಂಡಿಸುವಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಕ್ಷಮಿಸುವಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡದಿರಬೇಡ, ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡಬೇಡ; ಹಗೆಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಶೋಕಪಡಬೇಡ; ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಕ್ರೋಧ ಮಾಡಬೇಡ; ಅಪಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮೃದುವಾಗಿರಬೇಡ. ಪಣ್ಯ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಮಾರುವ ಸಲುವಾಗಿ ಊರೂರುಗಳಲ್ಲಿ

ಅಲೆಯುವ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಪೀಡಿಸದಿರು. ಬೇಸಾಯ ಮಾಡುವವರು ಪೀಡಿತರಾಗಿ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊ. ರಾಜರ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವವರೇ ಪ್ರಜೆಗಳ ಭಾರವನ್ನು ಕೂಡ ಹೊತ್ತಿರುವರು. ಕಾಮಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಭಿಗಳನ್ನೂ ಮೂರ್ಖರನ್ನೂ ಇಡಬೇಡ. ಅಪ್ರಯೋಜಕರೂ ಕಾಮಕ್ರೋಧ ಪರತಂತ್ರರೂ ಆದವರನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿಟ್ಟುರ ಪ್ರಜೆಗಳು ಕ್ಷೇಶಪಡುವರು

“ರಾಜರು ಯುದ್ಧವಿಲ್ಲದೆಯೇ ವಿಜಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಯುದ್ಧದಿಂದ ಗಳಿಸಿದ ವಿಜಯವು ನಿಂದ್ಯವು. ಮೂಲವು ದೃಢವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವಲ್ಲಿ ಹೊಸ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಜಯಿಸ ಹೋಗುವ ರಾಜನಿಗೆ ಎಳೆಗೆಯಾಗದು ಯಾವ ರಾಜನ ರಾಷ್ಟ್ರವು ವಿಶಾಲವಾಗಿಯೂ ಧನಧಾನ್ಯ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿಯೂ, ಸಚಿವರೂ ಯೋಧರೂ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿಯೂ ಇರುವರೋ ಆ ರಾಜನು ದೃಢಮೂಲನೆನ್ನಬಹುದು. ಭೂಪಾಲರು ಅಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಆಶಿಸಬಾರದು. ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ, ಅದು ರಾಜನಿಗೂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಅನಿಷ್ಟಕಾರಿ. ಧರ್ಮಲಬ್ಧ ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಕವಾದ ಲಾಭವು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ.

“ಪ್ರಜಾ ರಕ್ಷಣೆಯೇ ರಾಜಧರ್ಮದ ಸಾರ ಇನ್ನು ಯಾವ ಧರ್ಮವೂ ಅವರಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಶಸ್ತವಲ್ಲ. ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜರು ಇರುವುದೇ ಲೋಕ ರಕ್ಷಣೆಗೆ. ದಂಡವಿಧಾನವಿಲ್ಲದೆ ಲೋಕರಕ್ಷಣೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಆದಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ರಾಜನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ದಂಡವಾಗಲಿ, ದಂಡನೀತಿಯಾಗಲಿ ದಂಡಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಜನರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಬಾಧಿಸದೆ ಒಬ್ಬರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನೊಬ್ಬರು ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಜನರು ಕಾಮಕ್ರೋಧ ಪರತಂತ್ರರಾಗಿ ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯವನ್ನು ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡದೆ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ನಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಬಾಧಿಸತೊಡಗಿದರು ; ಧರ್ಮವು ನಾಶವಾಯಿತು. ಆಗ ಲೋಕ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥ

ವಾಗಿ ರಾಜನು ನಿರ್ಮಾಣವಾದನು, ಸಂಗಡಲೇ ರಾಜ್ಯ ರಾಜನೀತಿ ಡಂಠನೀತಿ—ಇವೂ ನಿರ್ಮಾಣವಾದುವು. ನೀನು ದುಷ್ಟರನ್ನು ಬಿಡದೆ ಯುಧಾ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ದಂಡಿಸು. ನೀನು ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಗಳ ವಶ ನಾಗದೆ ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸು. ಯಾವ ರಾಜನು ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಗಳ ಫಲತಂತ್ರನಾಗಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನ್ವೇಷಣ ಮಾಡುವನೋ ಅವನು ಪುನಃ; ಅವನು ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟನೂ, ಕಡೆಗೆ ಅರ್ಥ ಹೀನನೂ ಆಗುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅರ್ಥ ವನ್ನು ಗಳಿಸು, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ ಕಾಮವನ್ನಾಚರಿಸು.”

ಪಿತಾಮಹನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಕೊನೆಗೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು “ನಾನು ರಾಜ್ಯ ಸುಖವನ್ನೂ ಬಯಸುವೆನಲ್ಲ, ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಇಚ್ಛಿಸುವೆನಲ್ಲ. ಉಂಟವೇ ಬೇಡದವೇಲೆ ಅಡಿಗೆ ಏಕೆ? ಧರ್ಮ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಪೇಕ್ಷಿಸತಕ್ಕುದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಅದೇ ಇಲ್ಲ ರಾಜದಂಡವನ್ನು ಬಿಸುಟು ಪವಿತ್ರವಾದ ಆರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಫಲ ಮೂಲವನ್ನು ತಿಂದುಕೊಂಡು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ ಮುನಿಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವೆನು” ಎಂದನು.

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಭೀಷ್ಮನು—“ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ನಾನು ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲೆನು, ನಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವವು ಅತಿ ಮೃದುವಾದುದು. ಆದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಮೃದುತ್ವದಿಂದಲೇ ರಾಜ್ಯ ವಾಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ನೀನು ಅತಿ ಮೃದು ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನು, ಅತ್ಯಾಯನು, ಅತಿ ಧಾರ್ಮಿಕನು; ಆದರೆ ದುರ್ಬಲನು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಯಾರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಡ್ಡೆಮಾಡರು. ಶೌರ್ಯ, ಬಲ, ಸತ್ಯ—ಈ ಗುಣಗಳು ನಿನಗಿರಲೆಂದು ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದನು; ಮಹತ್ವ, ಬಲ, ಔದಾರ್ಯ—ಈ ಗುಣಗಳಿರಲೆಂದು ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿಯು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ದೇವತೆಗಳೂ ಪಿತೃಗಳೂ ತಮ್ಮ ಹವಿರ್ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಾದಿರುವರು. ದಾನ, ಅಧ್ಯಯನ, ಯಜ್ಞ, ಪುಜಾ ಪರಿಪಾಲನೆ—ಈ ಕರ್ಮಗಳು ಧರ್ಮವಾಗಲಿ, ಅಧರ್ಮವಾಗಲಿ, ಅವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೇ ನೀನು ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ಅವುಗಳಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ನರ

ಜನ್ಮವು ' ಈಡೇರುವುದು. ಗೃಹಿಯಾಗಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಲಿ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಲಿ, ಯಾವನೇ ಆಗಲಿ ಸ್ವಧರ್ಮ
ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಎಡವದೆ ಇರನು. ಗುಣಾಂತವು
ಅಧಿಕವಾಗಿಯೂ ದೋಷವು ಅಲ್ಪವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಉದಾರ ಕರ್ಮ
ವನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮಾಡುವುದೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವು, ಅದು
ಘಾಪವಲ್ಲ. ದುರ್ಜನರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸು, ಸಜ್ಜನರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು ; ಸಾಧು
ಗಳಿಗೂ ಸುಹೃದಯರಿಗೂ ನೀನು ನೆಳಲಾಗಿರು' ಎಂದನು.

ಅಹಿಂಸೆ, ಸತ್ಯ, ಅಕ್ರೋಧ, ಕ್ಷಮೆ—ಇವೇ ಧರ್ಮ ಲಕ್ಷಣ
ಗಳು ; ಲೋಕ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ದೇಶ ಕಾಲ ಭೇದದಿಂದ ಹಿಂಸೆ, ಅನ್ಯತ,
ಕ್ರೋಧ—ಇವನ್ನೇ ರಾಜರು ಧರ್ಮಗಳನ್ನಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದ
ರಿಂದ, ತಾನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊರಚ್ಛಾದಿಗಿರಬೇಕೆಂದು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು
ಅರಣ್ಯವಾಸವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಹೋಗ
ಲಾಡಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಭೀಷ್ಮನು ಇಂತೆಂದು ರಾಜ ಧರ್ಮದ
ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದನು --

“ರಾಜ್ಯವಿರುವುದು ಧರ್ಮ ಪಾಲನೆಗೆ, ರಾಜನ ಸ್ವೀಚ್ಛಾಪೂರ್ತಿ
ಗಲ್ಲ ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಧರ್ಮದ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರು
ವುವು. ಧರ್ಮವು ರಾಜನ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವುದು.
ಭೂತ ದಯೆಯೂ ಭೂತ ರಕ್ಷಣೆಯೂ ಪರಮ ಧರ್ಮಗಳಾದುದ
ರಿಂದ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವು ನಿಂದ್ಯವಲ್ಲ. ಯಾವುದರಿಂದ ಭೂಭಾರವು
ಕಳೆಯುವುದೋ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಿತವಾಗುವುದೋ ಲೋಕ ಸಂಗ್ರಹವು
ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದೋ ಅದನ್ನೇ ಪ್ರಾಜ್ಞರು ಧರ್ಮವೆನ್ನುವರು. ಇಹ
ಪರ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸಿಯೇ ಋಷಿಗಳು ಲೋಕ ಹಿತಾರ್ಥ
ವಾಗಿ ದಂಡನೀತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ದುಷ್ಕರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ
ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು ಅಧರ್ಮವಲ್ಲ. ಪ್ರಾಜ್ಞನೇ! ಕ್ಷಮೆ
ಯಿಂದಾಗಲಿ ಸತ್ಯದಿಂದಾಗಲಿ ಪ್ರಜಾ ಸಮೂಹದ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಕ್ಕೆ
ಹಾನಿ ಬರುವ ಸಂಭವದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯೇ ಧರ್ಮವಾಗುವುದು, ಅನ್ಯತವೂ
ಗ್ರಾಹ್ಯವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಪಾಪವನ್ನು ನಿವಾರಿಸದಿದ್ದರೆ ಧರ್ಮವು

ಕ್ಷೀಣವಾಗುವುದು, ಲೋಕವು ಕೆಡುವುದು. ಮಹಾರಾಜನೇ ! ನಿನ್ನ ಸ್ವಧರ್ಮವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು ; ಅದನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪಾಲಿಸು. ಹಿಂದೆ ಜನಕ ಮಹಾರಾಜನು 'ನನ್ನ ವಿತ್ತವು ಅನಂತವಾದುದು ; ಆದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಸುವೀಸವೂ ನನ್ನದಲ್ಲ. ಮಿಥಿಲಾ ನಗರವು ಬೆಂದುಹೋದರೂ ನನ್ನದೇನೂ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಮಮಕಾರ ಶೂನ್ಯನಾಗಿ ರಾಜ್ಯೈಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಲೋಕ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ವಾಸಲುಕಟ್ಟಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಿ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು. ನೀನೂ ಆ ವಿದೇಹ ರಾಜನಂತೆ ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಲೋಕಾನುಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ಪರಿಪಾಲಿಸು. ಅದರಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪಾಪಲೇಶವೂ ಸೂಂಕದೂ, ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಉತ್ತಮ ಲೋಕವೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು."

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗೆಲ್ಲ ಭೀಷ್ಮನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ರಾಜ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಲುಪಕ್ರಮಿಸಿ, ಆಪದ್ಧರ್ಮ ವೋಕ್ಷ್ಯಧರ್ಮಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿ, ಧರ್ಮಾರ್ಥ ದಾನಾದಿ ಸಕಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗಿದ್ದ ಸಂದೇಹಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಮೌನವನ್ನು ತಾಳಿದನು.

ಭೀಷ್ಮನು ಸುಮ್ಮನಾಗುತ್ತಲೆ ಅವನನ್ನು ಬಳಸಿ ಜ್ಞಾನಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಾಜರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸ್ತಿಮಿತರಾಗಿ ಕುಳಿತರು. ಆಗ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಧೀಮಂತನಾದ ಕೃಷ್ಣನ ಸಮೇತನಾಗಿ ಹೋಗಿ ಭೀಷ್ಮನ ಅಡಿಗೆರಗಿ ಹೋಗಿಬರಲು ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬೇಡಿದನು.

ಭೀಷ್ಮನು ಇಂತೆಂದು ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು:—"ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೊರಡು. ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಶೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅನ್ನದಾನ ದ್ರವ್ಯದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಪಿತೃಗಳನ್ನೂ ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸು ; ಅದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಂಟು. ಪುಜೆಗಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ ರಂಜಿಸು. ಸುಹೃದಯರಿಗೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆದರಿಸು. ಪಾರ್ಥವನೇ !

ಇನ್ನು ಹೊರಡು. ನಾನು ಭೂಲೋಕವನ್ನು ಬಿಡುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಬಾ.”

ಕೌಂತೇಯನು ಪಿತಾಮಹನ ಪಾದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನನ್ನೂ ಗಾಂಧಾರಿಯನ್ನೂ ಮುಂದುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಋಷಿಗಳು ಭ್ರಾತೃಗಳು ಮಂತ್ರಿಗಳು ಪುರಜನ ರಾಷ್ಟ್ರಜನರು— ಇವೆಲ್ಲರ ಸಮೇತನಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಒಡಗೊಂಡು ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಪರಿವಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಯಥಾ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಆದರಿಸಿ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟನು. ತರುವಾಯ, ಪತಿ ಪುತ್ರರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಅರ್ಥದಾಸ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಂತೈಸುತ್ತ, ದ್ವಿಜರು, ಯೋಧ ಪ್ರಮುಖರು, ಪುರವಾಸಿಗಳು, ಪ್ರಜಾಸಾಮಾನ್ಯರೂ ಹರಸುವಂತ ರಾಜ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಐವತ್ತು ದಿನಗಳು ಹಸ್ತಿನಾಪುರದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಬಳಿಕ ಕೌರವ ವ್ಯಾಘ್ರನ ನಿಯೋಗ ಕಾಲವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು, ಆತನ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸಂಭಾರವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೆಗೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಟುಂಬ ಪರಿವಾರ ಸಹಿತನಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನ ಸಂಗಡ ತಾತನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಹೊರಟನು. ವ್ಯಾಸ ನಾರದಾದಿ ಋಷಿಗಳಿಂದಲೂ ರಾಬರಿದಲೂ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ವೀರ ಶಯನದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಪರನಾಗಿ ಮಲಗಿದ್ದ ತಾತನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಸೋದರರೊಡಗೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅಡಿಗೆರಗಿ—“ಜಾಹ್ನವೀ ಸುತನೇ ! ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ನಾನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರ, ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಅಗ್ನಿ ಸಹಿತವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಆಚಾರ್ಯರೂ, ಋತ್ವಿಜರೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ನಿನ್ನ ಪುತ್ರ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಮಹಾರಾಜನೂ ನನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರು, ಮಂತ್ರಿಗಳು, ರಾಜರು ಆದಿಯಾಗಿ ಸರ್ವರೂ ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ ; ಕೃಷ್ಣನೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ. ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ” ಎಂದನು.

ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೀಷ್ಮನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕಣ್ಣಿರಿದು, ತನ್ನ ಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಭಾರತರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಕೈಯನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ಮೇಳು ಗಂಭೀರ ಸ್ವರದಿಂದ—“ಕೌಂತೇಯನೇ ! ಅವಶ್ಯ ರೊಡನೆ ನಿನ್ನ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದು ನನ್ನ ಪುಣ್ಯವೇ ಸರಿ. ದೇವತೆ

ಕರೆನು ಉತ್ತರಾಯಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ನಾನು ಐವತ್ತೊಂಟು ರಾತ್ರಿಗಳು ಈ ಶರ ಶಯನದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದು ನೂರು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಕಳೆದಂತೆ ಕಳೆದೆನು. ಇದು ಮಾಘಮಾಸ, ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷ, ಅಷ್ಟಮಿ” ಎಂದು ನುಡಿದು ಆ ಯೋಗಿಯು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ—

“ರಾಜನೇ ! ನೀನು ಬಹುಶ್ರುತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದವನು ; ವೇದಾದಿ ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಬಲ್ಲವನು, ಶೋಕಿಸಬೇಡ, ಆಗುವುದಾಯಿತು. ದೇವ ರಹಸ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀನು ವ್ಯಾಸಾದಿಗಳಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದೀಯ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳು ಪಾಂಡುನ ಮಕ್ಕಳು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಧರ್ಮತಃ ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳಾಗಿಯೂ ಇರುವರು ಅವರು ಗುರು ಶುಶ್ರೂಷೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರು ನೀನು ಅವರನ್ನು ಸಲಹು ಧರ್ಮರಾಜನು ಶುದ್ಧಾತ್ಮನು, ನಿನ್ನಾಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರುವವನು, ಅಹಿಂಸಾಪರನು. ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ದುರಾತ್ಮರು, ಕ್ರೋಧ ಲೋಭಪರರು, ಈರ್ಷ್ಯಾ ಪರತಂತ್ರರಾಗಿ ದುಷ್ಟ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ನೀನು ಹಂಬಲಿಸಬೇಡ” ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ಕೌರವನು ಮಹಾ ಬಾಹುವಾದ ವಾಸುದೇವನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ—“ದೇವ ದೇವೇಶ ! ನಮಸ್ಕಾರ ! ಪುರುಷೋತ್ತಮನೇ ! ನೀನು ಸರ್ವಲೋಕ ಶರಣ್ಯ, ನನ್ನನ್ನು ಸಲಹು. ಇಹಲೋಕದಿಂದ ಹೊರಡುವೆನು, ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಡು. ಪಾಂಡವರಿಗೆ ನೀನೇ ದಿಕ್ಕು; ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ನಾನು ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ—ಯತಃ ಕೃಷ್ಣಸ್ತತೋ ಧರ್ಮಃ ಯತೋ ಧರ್ಮಸ್ತತೋ ಜಯಃ—‘ಎಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನೋ ಅಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ; ಎಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವೋ ಅಲ್ಲಿ ಜಯ’ ಎಂದು ಅಡಿಗಡೆಗೂ ಹೇಳುತ್ತ, ವಾಸುದೇವನ ಸಮಾಶ್ರಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪಾಂಡವರ ಸರಿಗಡೆ ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊ, ಇದು ಸಮಯ, ಇದು ಸಮಯ ಎಂದು ಸಾರಿ ಸಾರಿಗೂ ಮೊರೆಯಿಟ್ಟನು. ಆ ಮೂರ್ಖನು ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು

ಕೇಳದೆ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದನು, ಕಡೆಗೆ ತಾನೂ ಹತನಾದನು” ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ಬಳಿಕ ಗಂಗಾ ಸೂನು ಕೃಷ್ಣಂ |
 ಗೊಲಿದು ಕೈಗಳ ಮುಗಿದು ಪೊಗಳಿದ |
 ನೆಲೆ ! ಜನಾರ್ದನ ! ಭಕ್ತವತ್ಸಲ ! ಶಂಖ ಚಕ್ರ ಧರಾ ||
 ಲಲಿತ ಶಾಙ್ಕಾಯುಧ ಲಸತ್ಕರ |
 ತಳ ! ಕೃಪಾನ್ವಿತ ! ಕೃಷ್ಣ ! ಕೇಶವ ! |
 ಕಲುಷ ಹರ ! ಕರುಣಾಮಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಲಿ ನೋಡೆಂದ ||
 ನಿನಗೆ ನಾ ನಿಜ ಭಕ್ತ ನಿನ್ನಡಿ |
 ವನಜಗಳನೇ ನಂಬಿದೆನು ತಾ |
 ನೆನಿತು ಧನ್ಯನೊ ! ನಿನ್ನ ಮೂರ್ತಿಯ ಕಾದು ಫಲವಾಯ್ತು ||
 ಘನವೆನಿವ ಕೃಪೆಯಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸು |
 ವನಜಲೋಚನ ! ಭಕ್ತವತ್ಸಲ ! |
 ಜನನ ಮರಣ ವಿದೂರ ! ಜಯ ಜಯ ! ಎಂದನಾ ಭೀಷ್ಮ |
 ಎನಲು ಕೃಪೆಯಲಿ ಕೃಷ್ಣನಾ ಭೀ |
 ಸ್ಮನ ಮುಖವನಾದರದಲೀಕ್ಷಿಸಿ |
 ಮನವೊಲಿದು ಮೈದಡವಿ ನಿನ್ನವೊಲಾರು ಸುಕೃತಿಗಳು || (ಭಾರತ)

ಎಂದೀ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಭಕ್ತವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ತೋರಿ, ಅವನು ಪಿತೃಭಕ್ತನು, ಶುದ್ಧಾತ್ಮನು, ಪಾಪಲೇಶವನ್ನೂ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ, ಅಪರ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯನು, ತನ್ನ ಭಕ್ತರೊಳಗೆ ಅವನೇ ಅಧಿಕನು — ಎಂದು ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಅನುಜ್ಞೆಕೊಟ್ಟನು.

ಇಂತು, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅಭಿಮತವನ್ನು ಪಡೆದು ಭೀಷ್ಮನು ಧೃತ ರಾಷ್ಟ್ರನನ್ನೂ ಪಾಂಡವರನ್ನೂ ಅವರ ಬಂಧು ಮಿತ್ರರನ್ನೂ ಸಂಬೋಧಿಸಿ.—

“ನಾನು ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಡಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ ; ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಡಿರಿ. ಸರ್ವ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಸತ್ಯವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರಿ, ಸತ್ಯವೇ

ಪರಮ ಬಲ. ಧರ್ಮಶೀಲರೂ ತಪೋನಿಷ್ಠರೂ ನಿಯತಾತ್ಮರೂ ಅಹಿಂಸಾ ಪರರೂ ಆದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿರಿರಿ, ಪ್ರಾಜ್ಞರಾದ ದ್ವಿಜರನ್ನೂ ಅರ್ಚಾರ್ಯರನ್ನೂ ಋತ್ವಿಜರನ್ನೂ ಆದರಿಸಿರಿ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮತ್ತೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿ —

ಕಮಲ ನೇತ್ರನ ಧ್ಯಾನವನು ಹೃ |
 ತ್ಕಮಲದೊಳು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿಯುದ್ರಿಯ |
 ಭ್ರಮೆಗಳನು ತೊಲಗಿಸುತ ಮೂಲಾನಿಲನ ರೇಚಿಸುತ ||
 ಕ್ರಮದಿ ವಾಯುಗಳನು ನಿರೋಧಿಸಿ |
 ವಿಮಲ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ ವಸ್ತುವಿ |
 ನಮಿತ ಯೋಗಾರೂಢನಾದನು ವರ ಸಮಾಧಿಯಲಿ ||
 ಬಳಿಕ ನಡು ನೆತ್ತಿಯನು ಭೇದಿಸಿ |
 ಲಲಿತ ತೇಜಃಪುಂಜ ದೆಸೆಗಳು |
 ಬೆಳಗೆ ಹಾಯ್ದುದು ತರಣಮಂಡಲ ಮಧ್ಯ ಮಾರ್ಗದಲಿ ||
 ನಳಿನ ನಾಭನು ಸಕಲ ಮುನಿಗಳು |
 ಹೂಳೆವ ತೇಜೋಮಯವನೀಕ್ಷಿಸು |
 ತಳುಕಿ ಕಣ್ಣೋರೈಸೆ ಜಯ ! ಜಯ ! ಎಂದುದಖಿಳ ಜನ ||
 ಸುರರು ಸುರುಚಿರ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯ |
 ಸುರಿದರಾ ಸಮಯದಲಿ ಭೋರನೆ |
 ಮೆರೆಯೆ ಸುರದುಂದುಭಿಗಳಿಂದ್ರಾದೃಖಿಳ ದಿಗಧಿಪರೂ ||
 ಪರಮ ಹರುಷದಿ ಕೀರ್ತಿಸಿದರಾ |
 ಹರಿಯ ಕೃಪೆಯನು ಧುನಿ ಕುಮಾರನ |
 ಪರಮ ಭಕ್ತಿಯ ನೋಡಿ ಪೊಗಳಿದುದಖಿಳ ಭುವನ ಜನಾ || (ಭಾರತ)

ಮಂಗಳಮಸ್ತು

